

Васић Витомор

ПУТОПИСИ

Свилајнац 2012

ИНДИЈА

Гледати Индију изблиза за мене је изузетан добитак. Мислим да Индија никога не оставља равнодушним, јер то је сусрет са јединственом и највећом на свету мешавином векова, схватања, понашања, поступака, са чудним удруживањем злата и пластике, храмова и фрижидера, џет-сета и сиротиње, богова и компјутера, уз стално нова домишљања да се опстане и нешто постигне под врелим сунцем или под неумољивим монсуским кишама.

Разноврсност је природни закон Индије, а мене је освојило то што небројане супротности мирно стоје једне поред других и што то никоме не смета. Страћаре се привијају уз дворце, сиротињска бедна насеља окружују облакодере, испред блештаве јувелирнице обућар - крпа чучи поред своје радњице - сандучета, ту су и кројачи са својим шиваћим машинама под ведрим небом, и адвокати са својим писаћим машинама, такође под ведрим небом, а читава канцеларија им је сточић и две столице. Ту су и спавачи на тротоарима па продавци лутрије који раде двадесет и четири сата, продавци драгуља, шверцованих сатова и жилета. Никада нигде нисам видео веће рекламе а најобичније страћаре, где се по рекламама види да собице у истој офуцаној згради деле, туристичка агенција, лекар-гинеколог, предузеће за увоз-извоз, продавац кашмирских шалова, школа енглеског језика, астролог, читач судбине из звезда. Да ли они сметају једни другима? Наравно да не сметају, јер тако мора да буде! Народа је много а свако хоће да ради и заради нешто да би преживео.

Све то личи на хаос али уствари није хаос, већ је то једини начин да многољудна нација преживи. Живи како знаш и

умеш али не угрожавај друге. Тако гласе неписана правила неопходне толеранције. Све то исто важи и за суманити саобраћај у Делхију, Бомбају, Калкути, Мадрасу, градове које сам обишао. Свуда је исто! Постоје прописи, саобраћајна полиција, семафори, али све то нема везе! Равноправни учесници у саобраћају су аутобуси, са чијих улаза висе гроздови људи, огромни и свим могућим бојама ишарани камиони. У Индији сви воле шарено и то са јарким бојама, затим бицикли, рикше, путнички аутомобили отворених пртљажника јер у њима седе деца, слон кога води његов газда, носачи са колицима, скутери на којима седе обично по четворо, петоро, кола у која је упрегнута хладнокрвна камила доброћудног изгледа, обавезно се нађе по нека света крава која се лењо вуче преко улице и све то некуд хита, жели да стигне. У Индији се све креће, додуше не брзо али гура напред. Разумевање других, толеранција, то је очигледно једно од најважнијих правила опстанка.

У Бангалору, главном граду државе Каринатака налази се најчувенији индијски институт где се продире у атоме или смишља путовање у васиону. Мање од двеста километара одатле, у градићу Путапатре живи чувени мистик Саи Баба, који се прогласио за живог богау чији ашарм годишње долази преко милион следбеника. Он са њима општи ментално а из прве руке материјализује свети пепео „вибути“. Да општи са нама ментално без иједне изговорене речи уверио сам се и ја а када је у питању „вибути“ ту сам скептик, јер неznam заправо шта се десило. Да ли је трик, масовна хипноза, илузија али прах се створио пред нашим очима из ничега.

Индија је пре свега мноштво људи. Људима су загушени базари, возови су препуни путника, свет се тиска пред храмовима, пред биоскопима, на митинзима, у поворкама. Увек и свуда људи у свако доба дана. На перонима и у холовима железничких станица сав простор је заузет људима, као да не чекају воз него ту живе, чуче, седе, леже, једу и моле се. Када дође воз нагрну у вагоне у којима никада нема довољно места, чека се следећи па макар то било и следећег дана. У Индији не постоји пуста улица као у Европи.

Махараџе су биле симбол, заштитни знак Индије. Дворци, фантастично богаство и невероватно понашање, неприкосновена владавина над трећином подконтинента а сада су махараџе отишле у историју.

Нигде на свету имати и немати није тако видљиво као у Индији. Нигде на свету баснословна богатства и најцрње сиромаштво не иду руку под руку, не живе сасвим једно уз друго узајамно се не узнемиравајући. Просто несхватљиво! На најлукузније богаташке зграде наслањају се уџерице у којима се живи под готово нељудским условима. Некада сасвим једноставне ограде одвајају малобројне богаташе и њихове прелепе баште и паркове од згуснуте беде бројних породица које само метар-два даље живот проведу на плочницима и у прабини.

У Индији се једноставно не може заобићи једна стара религија која је врло поштована, Џанизам. Са својом јако компликованом филозофијом, прописима и принципима за нас Европљене је просто несхватљиво, али ако верујемо у инкарнацију, зашто да не! Један од несхватљивих принципа и правила, је да џаини носе преко усана закачену газу или парче неке тканине да им случајно неки инсект не би улетео у уста. Многи имају лаке метлице којима чисте пут пред себом да не би згазили случајно неког мрава или бубу.

Сиромашни се у Индији не стиде свог сиромаштва, стања у коме се налазе, јер то је тако бар у овом животу. Лепо би било да је другојачије али није. У следећем животу биће можда ће бити боље, па одатле потиче схватање о реинкарнацији.

Одгајани хиљадама година у духу хиндуизма, Индијци су поштоваоци и присталице спиритуалног често са доста примеса сујеверја. Зато су садуи, гуруи, чудотворци, свети људи и мудраци цењени и поштовани и сасвим лепо се уклапају у невероватну смесу која представља данашње индијско друштво. Када су давно почеле да стижу фотографије из Индије рашчупаних јогина који на једној ноzi или невероватно пресамићени стоје данима, месецима чак и годинама остају у истом положају, факири који су закопани у земљу, брадати садуи, људи који ходају по ужареном угљу и слична чудеса, свет је у то једва

веровао. Хиндуизам се обраћа онима који отвореним умом траже спиритуална знања.

У првом ударном тиму индијског спиритуализма налази се Махеш, Прасад Верма, прослављени под именом Махариши Махеш или Махеш Јоги. Његова трансцендетална медитација веома је прихваћена на Западу. Можда тренутно највољенији, најпоштованији, најславнији мистик, за кога и његови следбеници тврде да је живо божанство, јесте Сатјанрајан Педи Раџу, познатији под својим гуру именом Сатја Саи Баба. Он и у нашој земљи има доста поштовалаца и прогласио се за реинкарнацију једног од најчувенијих индијских светих људи, реинкарнацију бога Вишне.

Верници који су ишли код њега тврде, а исто тврдим и ја, да разговор са Саи Бабом није ни потребан јер он са њима комуницира телепатски, шаље им своје поруке које они примају ма колико да су далеко од њега!

Индија има бајковиту прошлост, светлу будућност али вашљиву садашњост.

Откад се зна за Индију из Европе и Америке људи су долазили у ову земљу да сазнају и да открију неке њене тајне за које се дубоко веровало да постоје, да виде чуда која ова земља скрива. Туристи се одушевљавају када присуствују ходању босоногих по врелом угљевљу, представама факира који конопац хитну у небо а уз њега се вере и нестаје неко дете или се диве Саи Баби кад материјализује свети прах „вибути“. Трагање за тајнама и чудима се наставља што безбројни вешти домаћи преваранти безобзирно користе. Најновији је хит у Делхију је да дресирани мајмуни краду ташне наивним туристима и односе свом газди, дресеру.

Мислим да је Индија право чудо сама по себи. Њена невестоватна, бескрајна разноликост и постојање свих тих различитости једних уз друге, богаство и беда, наука и сувјеверје, прошлост и садашњост, васионски бродови, сателити, најсавременија средства комуникације и преко тридесет хиљада богова, разних божанстава, митолошких хероја, демона и других натприродних бића, кастински систем и његови страшни закони,

хиљаду оронулих храмова разбацаних свуда, али и блештави хотели и облакодери.

Кад се неко усуди да као ја да зађе у тај лавиринт затрпаних идеја, мисли, догађаја, судбина, обичаја, веровања, људских односа, прохујалих векова, филозофија, лепих ствари али и страве и ужаса, плиме и осеке живота, када се уклони наталожена прашина наилази се, ако имате среће, на свакојакe дивоте. Ништа се ново неће открити јер је то све већ једном некада постојало, али баш је лепо када буде извучено из угла заборавана. То је заправо и био мотив и циљ доласка у ову прелепу мистичну земљу са безброј контраста. У читавој историји Индије ви не можете пронаћи ни једног јединог великог научника или филозофа, али то не значи да у њој није било талентованих, па чак и генијалних људи. За нас Европљане звучи невероватно, али та земља није показала никакво интересовање за било какво објективно истраживање а све у циљу подизања стандарда људи који живе на том простору. Овде није био циљ да се упозна било шта друго, прагматично од чега би сви имали користи осим самога себе.

Ја сам у Индију отишао као туриста али сам убрзо схватио да ако сте дошли само као туриста ви никада нећете видети праву Индију. Видећете само рушевине, палате у којима су живели и још увек живе раце и махараце, Таџ Махал, храмове, Хималаје али нећете видети праву Индију. Једноставно прошетаћете се њом, купити по неки сувенир, али без правог упознавања Индије. Она је била свуда око вас, али ако ви нисте били сензитивни не би сте били добар прималац. Не би сте упијали ништа од оног правог што вам се нуди. Дошли сте као и сви туристи да видите нешто што уистину није права Индија. Видели би сте њено тело али не и душу. Имаћете фотографије њеног костура и слагаћете албуме од њега мислећи да сте видели праву Индију. Постоји и духовна страна Индије. Ваше камере је не могу забележити ма колико били вешти и образовани. Туристи долазе из разних европских држава које су дале славне научнике, песнике, велике уметнике, сликаре, талентоване људе свих професија, али све те земље нису дале једног Готама Буду,

Махавиру, Немината, Кабира или Фариди. Индија држи монопол у целом свету када су у питању мистици, а пошто ми Европљани нисмо добро упућени у тајне Индије дужан сам да вам објасним шта је то мистик. Најкраће речено Мистик је једно сасвим другојачије људско биће. Он није просто геније, велики сликар, научник или песник, он је посредник божанског изазова, позив божанском. Он отвара врата да би божанско ушло унутра и тако сухиладама година милиони људи отварају врата божанском и оно је испунило атмосферу ове земље. За мене је та атмосфера права Индија, а да би сте је упознали морате да се налазите у одређеном стању свести.

У овој сиромашној земљи можете открити истину као ни у једној другој земљи. Она је стварно сиромашна, просто несхватљиво сиромашна, али и поред тога поседује богато духовно наслеђе потребно је само мало да отворите очи да бисте видели сву раскош њеног наслеђа. Она је једина земља која је толико дубоко заокупљена еволуцијом свести и ни са чим изван тога. Свака друга земља бавила се са хиљаду других ствари све у циљу побољшања живота својих становника, а Индија је увек била усмерена и усредсређена на један једини циљ како да човек развије свест до тачке када се она сусреће са божанским. Како приближити људско и божанско?

Није случајно да свако ко осети жеђ за истином, где уобрајам и себе, одједном почиње да се интересује за Индију. Та жеђ за истином заправо је мене и довела у Индију не само као туристу већ као особу која је желела на лицу места, у контакту са људима сазна бар делић истине коју желим да поделим са вама, драги читаоче, који нисте имали прилике и могућности да сами отпутујете у ту предивну земљу. Не само данас и последњих векова одувек су људи, па чак и у древним временима као Питагора који је пре двадесет и пет векова био у Индији у потрази за истином. Такође, је и Исус у Индији провео својих осамнаест најплодоснијих година. Вековима уназад трагачи за истином стизали су у ову земљу из свих крајева света. Индија је земља је јако сиромашна, она нема шта да понуди, али за сензитивне људе она је најбоље место на земаљској кугли. То је

богатство унутрашњег. Ова сиромашна земља вам може поклонити највеће благо које су људска бића у стању да приме. Индија није само парче земље или политички ентитет, или фрагмент из историских чињеница а још мање је у лудачкој трци за новцем, моћи, положајем и престижом, већ је она чежња, жеђ за истином, истином која у нама спава под „пластом“ свести, истином која је искључиво наша премда смо на њу заборавили.

По чему је то Индија специфична у трагању за истином за разлику од других земаља? О Богу се говори у сваком делу наше планете, али Бог је остао далек, даљи од звезда док је једино Индија утврдила да је Бог у човеку. Подразумевајући да је Бог у човеку Индија је једина доделила моћ човеку, достојанство и лепоту да се преобрази у оно што човек буде желео.

Можемо слободно да закључимо да је суштина човекове тежње једина жеља, једна чежња и потрага да упозна самога себе. Ниједна друга амбиција није владала људима, јер су богатство, успеси и моћ одбацивани су као болест, јер се сматрало да они који су амбициозни, који трче за богатством, желе да буду моћни психички су уствари болесни а да нису ни свесни тога. За оне који су заиста били психички здрави, духовно здрави, једина ствар вредна трагања била је упознати самог себе.

Реч мистицизам значи тајни обред људи који су додирнули несазнатљиво. Исток је одувек био оријентисан на срце, док језапад био оријентисан на ум. Западни ум је био у стању да подигне велику научну зграду док источни ум то није могао. Како из невиности да се роди наука? Немогуће је! Тако је Исток живео ненаучно, а на Западу људи нису могли да развију једну духовну науку, да развију медитацију, они су претворили медитацију у концентрацију а концентрација је један умни процес. Када се ум усредреди на један мисаони процес који постаје једносмеран, настаје мишљење, а то нема везе са срцем. Медитација није концентрација већ је она један нементални, неумни живот и то значи бити у контакту са светом без посредовања ума. Када је ум одсутан онда не постоји баријера

између вас и живота, између вас и божанског јер срце не уме да поставља границе, оно не уме да дефинише.

Индија је одувек била женствена земља и остала је женствена. Индија има женску душу сасвим различиту од Немачке и Америке које су мушке земље. Сама душа Индије је женска и зато се Индија никада није понашала агресивно. У читавој својој историји Индија никад није била агресивна. Цео свет поседује мушке квалитете, цео свет је агресиван, цео свет је насилан. Земље које су се развијале под утицајем мушких особина опасно су се приближиле тренутку сопственог уништења. Земље на Западу које су се развиле у складу са мушким особинама стално су ратовале постепено се приближавајући последњем рату, тоталном рату. Могуће је да сада и немају другу алтернативу осим да ратују и да буду уништене, а друга могућност је да се точак историје врати уназад па да се прича о мушкој цивилизацији заврши и отвори ново поглавље, то ће бити поглавље о цивилизацији заснованој на женском уму.

Индија је изнедрила просветљене мистике и генијалне музичаре, инспирисала поезију упанишада, очаравајућу архитектуру Таџ Махала.

Индија можда има још лепше споменике исламске архитектуре али је Таџ Махал са меким мермерним одсјајем и романтичном историјом освојио срца људи. Истина, мраморна чипкана ограда око саркофага Мумтаз Махале је прекрасна а исто тако минуциозно рађене су инкрустације полудрагог-камена у нежни бели мрамор. Под млазом светлости ручне лампе откривају се у полу-тами маузолеја сасвим прозрочне латице цвета мака-шах Џахан га је неизмерно волео јер се из њега добија опијум који је страсно пушио.

Скупља се све више света. Сутон се за трен обојио, сунце је зашло и тамноплава ноћ је завила споменик. Око њега у побожној тишини седе људи. Маузолеј љубљене жене Џахана који је до малопре бар мени личио у свом белом савршенству на свадбени колач од сладоледа, најједном се обасјан месецином одвојио са своје високе терасе и почео да лебди у модрој ноћи, као дворац вилењака лак и сребрн. Тако га је сваке ноћи гледао

шах Цахан заробљен прекопута у тврцави Агре. Његов рођени син Ауренгзеб збацио га је са престола и затворио. Из одаја и са балкона свог китњастог затвора шах је могао гледати своје елегантно ремек дело и сећати се како је са друге стране реке Цамуне желео да подигне гробницу од црног мрамора и да је споји са белим Таџ Махалом златним мостом.

У Индији је све привид, све је уствари другачије него што изгледа. Гледајући сиромаштво које је за наше европске појмове невероватно, тешко је схватити да та иста сиротиња обилази уметничке споменике и музеје. То је приказ који заиста фрапира Европљанина истовремено их очара и ражалости. Очара, јер схвати колико је духовна култура у овој древној земљи свеопште добро, невезана за материјални стандард и ражалости што на његовом континенту техничка цивилизација доступна данас сваком човеку не условљава било какву духовну културу. Да ли је неко код нас видео у Србији пуне музеје сем ако нису обавене посете Ђака? У Индији су сви музеји које сам обишао, старе тврђаве, дворци или храмови било које религије били увек пуни посетилаца свих узраста и из свих друштвених слојева, чак бих се усудио рећи највише из оних најсиромашнијих. Многи од посетилаца немају ни сандале на ногама а одело им се састоји само од комада белог платна вешто умотаног око ногу, које се зове „доти“. Смирени и достојанствени, што је карактеристична црта овог дивног народа, обилазе они своје знаменитости водећи са собом и сасвим малу децу. Онда није чудо што се без претеривања, не може видети примитивна физиономија, где чак и најбеднији међу њима, они што пружају руку просећи, имају сјајне интелигентне очи а црте њихових лица оштрог профила веома су племените.

Тако је данас у Агри, малом љупком градићу око Таџ Махала све врвело од домаћих посетилаца. Они обилазе око овог маузолеја љубави и после поседају на меки травнати тепих испред њега чекајући ноћ, јер то је доба кад он блесне својим лепотом. Седим на тргу испред монументалне капије и гледам шаролику гомилу света која улази и излази док стотине малих продаваца разних сувенира опседају туристе. Они су тако

упорни на један благ начин да и најодлучнији међу нама мора најзад да попусти и купи нешто, корбач од дрвета тако вешто направљен у виду змије да њгова покретљивост просто плаши, безбројне ниске ђердана од миршљаве сандаловине, стаклене ђинђуве, плодове неког дрвета или полудраго камење, лепезе од пауновог перја, минијатурне печате којима се ставља боја у праху на чело и још безброј других лепих ствари којима нико не може да одоли. Уз то чудни црнопурасти факири отварају своје пљоснате корпе и из њих се увис дижу троугласте главе кобри палацајући језиком, дресери мајмуна воде на ланцу своје питомце обучене у сукњице или униформе. Како човек може бити равнодушан када први пут угледа све те чаролије?

Посетиоци Таџ Махала су исто тако занимљиви као и продавци и њихова роба. Међу њима су најупадљивији Сики са својим кокетним турбанима од ситно набраног платна наранџасте или светлоплаве боје, док је испод њих је смотана у пунђу дуга коса и брада уједно. Они су по правилу врло стасити и лепо људи и није чудо што су за време владавине Британаца чинили елитне јединице.

Много више од мушкараца очи путника привлачи индијска жена, јер је она је свакако највећа лепота ове огромне и чудне земље. Све су оне танане и праве као стреле, савршеног телесног склопа, финих црта и прелепих дугуљастих очију. Коса им је прича за себе, благо таласаста, густа, сјајна и црна као абонос. Њихова мала, уска стопала и fine шаке, њихов став кад стоје или покрети кад ходају равни су грацији играчица и достојанству властелинки а било ком друштвеном слоју да припадају. Индускиње увек изгледају и крећу се као краљице, свакако дубоко свесне своје лепоте, оне се никад нису одрекле сарија, традиционалне ношње старе хиљадама година, јер од сарија не постоји елегантнија одећа. Очаран, ја се понекад загледам у пролазнице а оне се само љупко насмеше и мало климну главом у знак поздрава.

Колористични ватромет њихових сарија је тако фантастичан да ми се чини као да се сјајно перје паунова њише равномерно и грациозно покрај мене. Жуто са модрим као

индиго, тиркизно са пурпурним, најчудније комбинације боја какве се нигде на свету не могу видети, јаке, сјајне, чисте боје сунца и живота. У сутону који овде пада тако брзо, само јарке мрље сарија промичу кроз лепу капију и губе се са дугим раскошним вртом ка Таџ Махалу, огледајући се у мирном базену испред њега.

Била је ноћ када сам таксијем напустио Агру и кренуо на траг у Баратпур. У предграђу је још кључао живот и море бициклиста нам је отежавало путовање а сирена је без прекида трубила. Метежу су доприносиле и свете краве које су слободно и бесциљно лутале, стада дугоногих шарених коза, рикше, бицикли, сељачка кола која вуку волови црвено или плаво обојених рогова, понекад окруњени цветним венцем. Електричне светиљке су нестале, али су у ваздуху светлукли мали жишци. У пролазу сам хватао слике минијатурних дућанчића, покретних тезги, поред којих су седели скрштених ногу продавци усред своје робе, а у чијој је средини горела запаљена свећа као жижак у кандилу.

После дуге вожње кроз мрак мој шофер је одједном зауставио кола. Залутао је. Налазили смо се усред неког села које је већ спавало у ноћи. Једно индијско село у држави Раџастан, потпуно мрачно под крупним звездама које су висећи посећале на новогодишњу јелку. Крај пута се дизало оно сабласно дрвеће на којем дању седе редови лешинара чекајући да неки сиромаш умре а његова фамилија нема новаца да га сахрани, нити спали, већ га једноставно баце у свету реку Ганг. Тада се они ступше ка реци и можете видети стравичне призоре како узлећу са руком у кљуну и на том истом огромном дрвећу почиње крвави пир. Шофер се негде изгубио, ваљда да пита где се налазимо, а ја сам се мало узнемирио, сасвим непотребно јер једино егзотично у овој индијској ноћи било је светлуцање ватрице крај земљаног зида неке куће. Полунаг човек је запретао жар и чекао да се он сасвим угаси па да простре своју поњаву преко топле земље и легне одозго. Све остало, мир широке равнице, свежина ваздуха, снено зујање булица, блага топлота која је избијала из земље, шапат сељака, све је то деловало

мирољубиво и неодољиво подсећало на родно село нашег такси-сте. Било је тешко поверовати да врло близу гмижу питони по мочвари Баратпура и да се можда још по који тигар шуња кроз шибље.

Уместо камионима или слоновима, пролазимо аутобусом кроз бојама натопљени Раџастан. Монотони пејзаж северно-индијске равнице се био променио и уместо под шећерном трском и памуком, пут је залазио у предео који је све више лично на пустињу. Ниски суви брежуљци смењивали су се са рушевинама старих тврђава. Покрај нас су пролазиле камиле упрегнуте у сеоска кола и слоновии претоварени бамбусовом трском. Било их је све више и више како смо се приближавали граду Џајапуру. Били су то озбиљни слоновии а не циркуски клоновии на које их је људска обест често деградира. Из шикара су излетали дивљи пауновии и њихове смарагдне и златне боје би за тренутак затрепериле у прашљавом ваздуху. Жене, лепе у живописној ношњи кретале су се грациозно друмом носећи на главама округле глинене крчаге.

Раџастанске пустиње су одгајале отпорну краљевску расу која се мало променила током многих столећа. Менталитет Раџастанаца је сасвим другојачији од менталитета људи из других крајева Индије, који је пун пацифизма и дубоке хуманости. Та такозвана „ахимза“ - ненасиље - онеспособила је Индусе као ратнике јер их је хиљадама година васпитавала да је убиство било којега живог бића неопростив грех. Међутим идеал Раџпута како су их раније звали био је човек ратник и жена хероина. Мушкарац не треба да избегава кавгу, убиство, ратове и треба да обожава жену. Тачно као неки средњо-вековни европски витез, док су њихове удовице сматрале сасвим нормално да се спале живе са својим умрлим мужевима! Кад су у северну Индију упали муслимани, освајачи у граду Читоргару нису затекли ни једну живу душу. Сви људи су до једнога били изгинули борећи се херојски, а све су се жене биле спаљене!

Изненада су нас румени сводовии једне тријумфалне капије, ишаране белим орнаментима пропустиле у град из Хиљаду и једне ноћи и заиста ми је застао дах на улазу у Џајапур!

Све засвођене капије кроз које се улази са четири стране у град и све куће његових широких улица су биле ружичасте, украшене белим! Двоспратне куће начичкане кулама, китњастим испустима решеткастим прозорчићима кроз које становници зграда излазе на терасе без ограда и ту седе ћаскајући и пијући чај, фасаде џајапурских кућа се румене као руже. По зарумењеним терасицама се несметано веру мајмуни, а да шароликост буде још већа у приземљу кућа су дућани у којима се продају егзотични предмети од бронзе, руком штампани текстови и украси од разнобојног лака.

Џајапурске улице нису орјентално уске, и испреплетане. Ширина им је читавих 35 метара и по њима тече непрекидна река бициклиста и шарено обојених рикши и трицикала. Цео свет је напољу и ужасна је гужва. Пролазе високи лепа Раџпути са својим великим, елегантно намештеним турбанима чији један плисирани крај виси преко рамена, а други се диже увис као лепеза. Жене нису обучене у сари већ у сукње и блузе јарких боја, огрнуте су дугим огртачима и носе мноштво тешког сребрног накита. Достојанствено се крећу полуголи „садуи“ чела обојеног шафранастим прахом док деца терају козе са цветним дијадемама на челу.

И као да није довољно егзотике, наилази погребна поворка неког угледног и богатог човека. Он седи мртав у носилци, окићен венцима жутог цвећа, док за њим јашу витки коњаници са пламеним турбанима и копљима у рукама. Поворку завршавају четири слона прекривена црвеним ашама.

Како да се наједном ухвати оком сва та оргија сјајних боја? И таман сам то помислио, кад пред нас искрсну једно чудо Индије, најдивнија зграда Џајапура - Хава Махал. Насред главне улице диже се пирамидална широка фасада налик на ружичасто саће. Висока пет спратова, маштовито изграђена, весело разиграна са својим каменим филиграном многобројних прозора кроз које може да дува свеж поветарац. Хава Махал није зграда то је уствари камени параван розе боје, прозрачна фасада кроз коју су дворске даме могле невиђено да посматрају живот на улици. И зато њено име и значи „Палата ветрова“.

Све ово помало личи и на лицидерска срца и на невероватну симфонију белог и ружичастог, и на јесењи сутон и на декор за „Шехерезаду“, све зависи како се путник осећа. У сваком случају, Џајапур ведро и распевано сија према кобалтно-плавом небу пустиње и свакако да не постоји живописније место, бар у северној Индији, баш онако како смо замишљали у својој дечијој машти док смо читали индијске бајке. Град је планирао и саградио 1727. махараџа - астроном Џаи Синг. Живео је пре тога једанест километара даље у престоници Амбер, старој тада шест векова.

Тада у то доба моћ султана у Делхију је већ бледела и раџпутански хинду владари, који су били забарикадирани у својим планинским тврђавама, осетили су да могу да живе слободније и тако је Џаи Синг одлучио да сагради нови град у долини. Начинио га је четвртастим и поделио у симетричне блокове.

Био је не само способан државник, одличан војник, урбаниста већ и човек велике културе, али је Џаи Синг пре свега био математичар и страстан астроном. Показали су ми на крају града ту његову опсерваторију Џантар Мантар. У башти пуној паунова дижу се велики камени инструменти који нама, лаицима личе на апстрактне скулптуре, а сам махараџа их је конструисао. Међу њима је и огроман сунчани сат савршене тачности. Путање звезда, Сунца и Месеца, мерење времена, све је то чудни владар умео да прорачуна и измери својим једноставним каменим инструментима.

Затим да би нас сасвим ошамутили воде нас у радње са драгуљима, јер ружичасти Џајапур се још назива “Амстердам Индије“. У њему се налазе најбољи резачи и брусачи драгог камења. Улазимо у један од многобројних дућана у којем, као што је то обичај у Индији, гори упаљен штапић миришљавог сандаловог праха и пуни одају опојним димом. Зидови и витрине су обложени огледалима, па се накит од драгуља у њима бескрајно умножава као да се налазимо у чаробној ризници Али-бабине пећине. Статуе Буде и омиљеног бога Ганеша од зеленог жада доносе срећу ономе ко их купи. Наравно да сам купио и наравно

да је то тачно. Гривне од шареног смајла у облику испреплетаних слонових сурли такмиче се у лепоти са ђерданима од љубичастих аметиста и привесцима налик на паунове. Та птица дивног перја је омиљени мотив индијске уметности. Она краси многобројне витраже палата, сликана је у минијатурама, кована у злату и сребру, уткивана је у простирке и везана златном жицом по свили. Онај ко стварно хоће да направи добар пазар одлази са власником у скривену одају где он из великог челичног сефа вади рубине и смаргде и просипа их као зрневље грашка по стакленој плочи стола испред њега.

Тако је то било, а онда сам се уморан и омађијан бизарном лепотом града боје јесењег сутона провезо кроз његове широке паркове и стигао пред хотел.

Персијанци, названи Парсима у Индији, који су неколико векова пре тога побегли из своје земље због репресалија муслимана сада су постали мањина бомбајског становништва, али мањина због које сам дошао у Бомбај да присуствујем нечему што се не да замислити. Покушаћу да опишем тај ритуал који је за нас Европљане језив. Међутим, Парси верују да су и земља и ватра сувише свете да би се смеле оскрнавити лешевима. Они су приповедали Заратустрино учење због чега су муслимани применили према њима репресалије, али у Индији их нико не дира. Они своје мртве стављају на врх једне од цилиндричних кула. Породица остаје у парку а свештеник у кули забија у груди мртваца нож да би потекла крв и плеска рукама. То је знак лешинарима који стално круже изнад “Куле тишине“. Заиста сам видео те огромне птичурине голог врата, али не само у Бомбају, већ и у индијским селима где су се јата сакупљала и у двориштима кућа. Призор је био за мене мучан, али су лешинари, уствари веома корисни, права санитарска колонија Индије.

Када лешинари прождру мртво тело, оглодане кости пропадају кроз решетке на дно куле. Ту се у води налази извесна хемикалија која их раствара. То су били древни ритуали једне од многобројних религија ове мистичне земље, земље безбројних богова.

После неколико дана проведених у Бомбају пошао сам да погледам један храм друге једне индиске вере - џаинизма. Њихов хуманизам апсолутно је подређен идеји „ахимзе“ ненасиља која укључује сва бића у природи чак и инсекте. Етика им је крајње ригорозна и иде чак до границе самоуништења. ПравOVERНИ џаина кад остари одлази у шуму, скида одећу и везује се преко уста (да неби прогутао неку бубу) и умире од глади, као што је и умро оснивач џаинизма Махавира по сопственој вољи.

На брду Малабар изнад бомбајског залива застао сам пред храмом Бабулинат који је личио на сваки други индијски храм, али, изнад портала се вијорила застава са једним знаком који ми је за тренутак изазвао језу. Као аветињски црни паук ширио је краке кукасти крст али то је трајало само на тренутак. Сетио сам се да је „свастика“ прастари знак живота у Индији и џаинисти највећи обожаваоци свега живог узели су га за свој симбол. Какав парадокс и иронија живота! Тај исти знак су узели и они који су уништили толико живота и за које сâм живот није имао никакво значење у односу на нацистичку идеологију.

Авион се спустио у малом месту Аурангабаду два сата лета од Бомбаја. Желело сам да обиђем још једно од чуда Индије и целога света, тридесет пећина Аџанте. То су уствари будистички храмови и манастирски конаци рађени готово хиљаду година, између другог века старе ере и седамнаестог века нове ере. Сада се до пећина стиже многобројним стрмим степеницама дуж речног тока. Улазим кроз портал прво у један па редом у још неколико храмова. Они се зову „каитје“ и издубљени су у претврдој стени. Већина пећина је тако направљена да поток природне светлости улази у њих у одређено доба дана. Низови буда седе један до другог дуж зидова а тешки кратки стубови носе таванице. У дну холова се уздиже увек огромно камено звоно.

Да би нам осветлили унутрашњост мрачних просторија, чувари хватају светлост на плочу превучену сребрним станиолом и управљају је за тренутак на црне зидове. Најједном, у загушљивој тмини засветле раскошне боје и читав један давни живот као да заигра пред нашим очима. Мада је главна тема овог

будистичког сликарства религија, фреске су у ствари еп живота дугог хиљаду година. На фрескама се виде холови пуни принчева и принцеза, просјаци на трговима, небески музичари, ратни коњи разнобојно украшени, мајмуни, паунови и слоновии који доминирају светом ових давних непознатих уметника.

На фрескама Ацанте најлепше су фигуре жена, лепотица бадемастих очију, бледе или тамне пути. Најдивнија међу лепотицама је такозвана Црна принцеза, сензуална и пуна мистике у исто време. Све оне, танког струка, бујних бокова и набреклих груди изашли су испод кичица монаха обријаних глава који су своје животе провели у самоћи и медитацији, годину за годином, радећи само уз светлост лојаница.

Сад када сам се приближио Бенаресу, помислио сам да ћу можда у граду који је срце хиндуизма моћи бар донекле да разумем, доктрину трансмиграције која учи да је цео живот исто време понављање које тече као што теку воде Ганга пружајући сталну прилику човеку да достигне савршенство. Бенарес има пола милиона становника и исто толико пролазних ходочасника непрекидно. У њему постоји двеста светилишта. Култ стар педесет векова у једном од најдревнијих градова света постојао је давно пре него што се Буда родио. Требало је на обалу реке Ганга стићи пре но што се бог Шива појави у облику сунца из источне обале. Зато сам устао у пет сати и пошао уским прљавим улицама у хладно праскозорје. Кроз њих су се већ полако кретале реке ходочасника.

Што се више ближим обали, улице постају све уже и прљавије. Кроз гомилу се пробијају биволи, козе, свете краве, лепих глава и дугуљастих очију и свет им се склања са пута. У пролазима и кроз отворена врата виде се на хиљаде олтара. Гатови на светој реци су најинтересантнији приказ за путника. Тамо где Ганг прави лепу окуку постоји шест километара камених тераса, гатова дуж западне обале. Изнад осамдесет степеништа која се спуштају уводу, на крају стрмих уличица, уздижу се карактеристичне палате Бенареса које су себи за душу подигле разне раце, затим кућице за ходочаснике у којима се они хране и станују за багателу и силни олтари и храмови.

Према хиндуистичком веровању свако биће се одмах после смрти поново рађа.

У Ганг се баца пепео мртвих али и лешеве деце до седам година и они умрлих од заразних болести. За та мртва тела се веже камен, али понеко од њих исплива на радост лешинарима који ту стрпљиво дежурају. Најинтересантније је од свега да је вода Ганга савршено чиста, мада се у њу све то баца, па се још и болесници у њој купају. Нисам долазио у искушење да се и сам окупам и поред силних прича да вода реке Ганг лечи многе болести многи људи пију ову воду. Научним анализама утврђено је да вода Ганга садржи неке минерале који сву прљавштину пречишћавају. У ову свету реку верују све религије у Индији. Ганг не би постао света река да нема специјална својства.

Избијам на свету реку, широку као Дунав, пре него што је велики пурпурни Сунчев диск почео да се помаља иза источне пешчане обале на којој нема ничега. Ганг тече са планине Каила са, из Шивине косе. По зеленкастој води пливају упаљене свећице, уткане међу жуто цвеће у лиснатим корпицама. То су жртве речној богињи.

Главни гат посвећен спаљивању мртвих тела зове се Маникарника. На степеништу се виде укочене прилике умотане само у покрове мушкарци у беле, жене у црвене. Они су чекали сву ноћ на каменој тераси да ујутру буду прво окупани у Гангу, осушени на сунцу и најзад спаљени.

Ова чудна некако стравична атмосфера кроз коју као мирис тамјана лелуја једна сетна, успављујућа мелодија без краја „Хари Рада, Хари Кришна!“ Она се на готовима Ганга већ месец дана свира без престанка јер је сад фестивал бога Шиве. Бео дим диже се са ломача крај саме воде. Покрај њих нема никога сем спаљивача који додају дрва на ломачу док тело не изгори. Најстарији син потпаљује ватру и одлази, а жене никада не присуствују спаљивању. „Колико времена треба телу да изгори“, питам првог до мене. „Зависи од пара“, каже он. „Ко има доста, купи више дрва и ватра зачас букне и прогута тело. Ко нема, ставља мање дрва и тело данима тиња. Али, додаје он, спаљивачи су непоштен свет. И ако много зарађују за свој посао,

дешава се често да скину дрва са ломаче и продају их другој ожалошћеној породици. Зато су подигли најлепшу кућу на гату“, завршава он јетко показујући на високу зграду изнад Маникарнике.

Људи из целе Индије долазе да умру у Варанасију. Они долазе да ту живе све док не умру, јер ко умре у Кашију, достићи ће ослобођење.

Нема култа мртвих ни гробља у хиндуистичкој Индији. Ово је једино гробље, ова и још неке реке, зеленкасте и бистре и поред толико баченог пепела. Смрт на „хинду начин“ је без икаквог церемонијала, јавне туге и дирљиве музике и зато делује тако обично, чисто и сасвим природно. Зашто би се и тужило за телом које више не представља ништа, само празну љуску ако се живот умрлог наставио у неком другом бићу?

Калкута се сматра најружнијим од свих индијских градова. У њој нема старих споменика, пуна је сиротиње и избеглица из Бангаладеша. Мени је остала у одвратном сећању када сам присуствовао крвавом жртвенику богиње Кали.

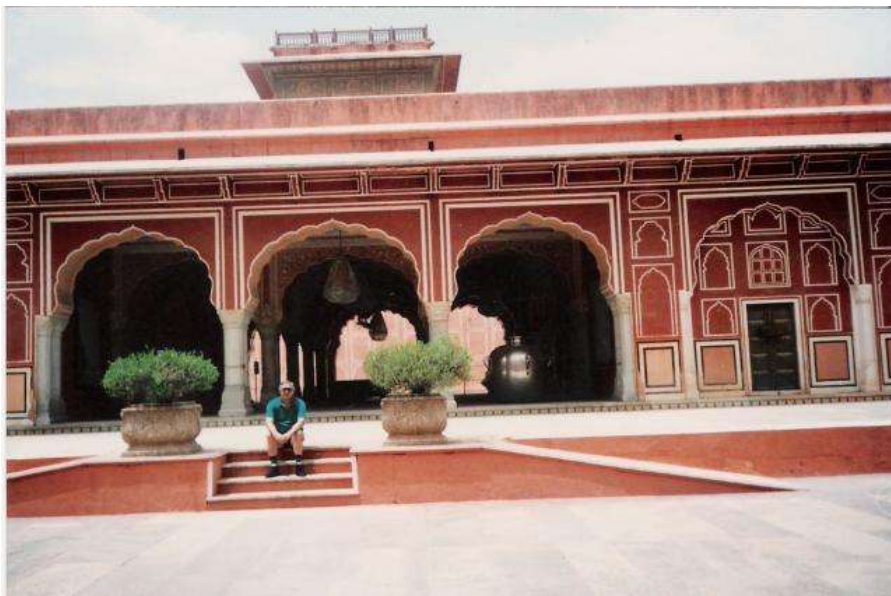
Храм као храм је био неугледан, тек у доњем дворишту иза велике масе света која се тискала напред, угледао сам доста низак храм утонуо у прљавштину. Наједном сам застао ужаснут, јер је пред улазом у храм стајала мала гиљотина и околу ње у локвама крви разбацане главе жртвених јарића по којима су милеле муве. Једна млада жена у љубичастом сарију се сагла, замочила прсте у крв и размазала њом свој раздвајање у коси. Пошао сам на поклоњење великој свирепи богињи, којој су не тако давно приносили и људске жртве.

Било је немогуће ући у њено светилиште од верника који су гурали напред држећи у испруженим рукама цветне и воћне дарове умотане у листове банана. Пред самим улазом у храм чукао је један „саду“, свети човек и кутлачом вадио из посуде неку чудну течност којом је појио оне што су му спуштали неколико рупија у ђасу. Течност је изгледала врло сумњива, а сви су пили из исте кутлаче. И нехотице сам помислио на колеру која је толико пута харала Калкутом, али као и у свим другим религијама и ово је био причест.

Људи су се с муком убацивали у храм кроз уски улаз и нич падали на под пред богињиним кипом, гласно певајући као у трансу. Пропињао сам се на прсте да видим богињу и то ми је успело када су се тела за тренутак испред мене. До пола утонула у земљу, сва црна као угаљ церила се Кали исплаженог језика и зуба као у вампира. Око здепастог врата јој је висио венац људских лобања, око струка умотане змије, а са људске главе коју је држала у руци као да је капала крв. Овај стравични приказ ме је погодио као и све остало што сам видео у Калкути где су људи буквално умирали на улици, на тротоарима и склањани су тек после неколико дана када је ко дошао на ред.

Из Делхија сам авионом стигао у иначе недоступно мало село Каџурахо у централној Индији, где се налазе ти фамозни храмови љубави. Сеоске занатлије зарађују продајући своје лепе рукотворевине од сребра, миришљавог сандаловог дрвета, коже и полудрагих камења, али, више од свега дијапозитиве који приказују камене љубавнике са зидова храмова и гипсане минијатуре тих перверзних загрљаја који се продају „као алва“.

На зеленој пространој равници изнад села штрче у плаво небо чудне куле из бајки. Ову изванредну групу храмова саградило је пре хиљаду година племе ратоборних Раџапута, звано Чанделе. Оно што западњаке највише привлачи то су сцене телесне љубави, али нису само храмови у Каџурахи украшени еротским сценама, већ сваки хиндуистички храм издубљен у брдима Елоре има међу орнаментима и камене љубавне парове зване „митхуне“. Али они су, мада наги и загрљени веома чедни и не показују одлике свога пола, већ их скривају овлаш накитом. Међутим, највеличанственији храм у Елори звани Каиласа, кипти од најразблуднијих сцена. На топлом сунцу ужива у путеној љубави једна огромна војска богова и богиња, нимфи, ратника и дворјанки. Наги и насмешени они не скривају ни центиметар својих лепих тела. Сада ми цела она узбуђеност око сексуалне револуције изгледа смешна, па људи су се још пре толико векова волели на све могуће начине, рафинирано, чак јавно, не сматрајући то никаквом срамотом, већ једноставно даром богова који су им сами давали пример својим доживљајима.

ТАЈЛАНД

- БАНГКОК

Земља чудесних планинских венаца, великих плодних низија, џунгли и савана, непоновљивих културно – историских споменика, топлог мора, прелепих плажа, изврсне кухиње и најатрактивнијег ноћног живота.

Тајланд је краљевина у југоисточној Азији (под именом Сијам до 1939. године).

Становништво: 65 милиона. Тајланђани (Сијамци 53%, Лаошани 26% Кинези 11% Малајци 4% Кмери 2%.

Главни град: Бангкок 7,5 милиона становника.

Вероисповест: будисти 94% муслимани 6% (углавном Малајци).

Званични језик: таи.

Заваљен у удубном седишту авиона, читам туристичи проспект. Пише да је Бангкок један од најинтересантнијих и најпосећенијих градова југоисточне Азије познате по свом богатом ноћном животу. Престоница земље је од 1782. Лежи на многобројним острвима најдуже тајландске реке Менан (Чао Фрада) или европски речено Чао Праја. Испресецан је каналима на којима су живописне пловеће пијаце. Међу четри стотине његових чудесних храмова предлаже нам се да обавезно видимо Ват По, у коме је основана најстарија образовна институција у граду, Ват тримитр са статуом златног Буде, и Ват Банчамабопит тзв. Мермерни храм, бисер разгледања представља Велика краљевска палата са храмом Смарадног Буде, ремек-дела сијамске архитектуре.

Поред Бангкока планирам и да се мало купам зато читам даље где ми се то препоручује. Нема дилеме, Патаја. Патаја је једно од најпознатијих летовалишта у Југоисточној Азији смештено у заливу 150 км. јужно од Бангкока. До пре три деценије мало рибарско село обрасло бујним тропским растињем постало је надалеко познати туристички центар са луксузним хотелима изграђеним на дивним пешчаним плажама које запљускује топло и прозирно море, богато разнобојним коралима.

Док сам безбрижно дремуцао у авиону, небо изнад Тајланда је било тако обично као и свуда у југоисточној Азији. Тек сам сутрадан приметио удобно заваљен у хотелској наслоњачи, јарких боја, да је небо сасвим другојачије него код нас. Некако је нежно и меко јер испарења прашума и река стварају магличасти вео кроз који боје губе своју јасноћу. Ту нема јаких контраста између светлости и таме какве се виђају у сувом ваздуху пустињских пространа. Споре црвене реке које се преливају из црвене у жуту боју су резултат блата, реке су просто блатњаве и у њима се купају жућкаста деца којима то не смета. Те троме реке заједно са том дечурлијом некако дубоко и тешко дишу под врелим сунцем, чак су и широки огромни листови непрегледне прашуме црвене боје са благим прелазима ка жутој. Све је некако нестварно, све је некако жућкасто, реке, прашуме па чак и деца.

Полако схватам да се налазим у Тајланду, земљи великој као десетак Србија, која захвата делове два полуострва, Индокине и Малаје. Тајланд се пре другог светског рата звао Сијам, што би значило „златна земља“. Данашњи назив Тајланда у буквалном преводу значио би „Земља слободних људи“.

Оно што је за Европу Дунав или Нил за Египат то је за Тајланд река Чао Праја огромна, мутна и прљава али која значи живот за косооке људе који живе на њеним блатњавим обалама. За разлику од Дунава, али слично Нилу у Египту, поврће и воће дивних боја и фантастичног укуса, дуван, шећерна трска, бибер, кафа и пиринач успевају у овим долинама које су плодне захваљујући поплавама баш ове реке, реке хранитељке, реке Чао

Праја. Иако смо се возили удобним, шареним аутобусима поред реке дивећи се змијастим стабљикама које су извиривале из блатњаве реке на чијим су се врховима налазили лотоси са предивним ружичастим цветовима, некако се осећала лепљива влага упркос деловању расписничког сунца које је немилосрдно слало своје вреле зраке не штедећи се ни мало. Густа раскошна прашума расте до ивице реке. Наш пут је вијугао пратећи сјај Сунца које је тамно зеленило прашуме претварао у пурпур. Све је некако било нестварно, ружичасто. Иза тог чудног, разнобојног лиснатог застора далеко напред су светлуцали као златом опшивени шиљати храмови и златне пагоде поређане као када деца ређају коцкице. Осећали смо се некако чудно као нека радознала деца. Управо смо пролазили поред плантажа кокосових палми и банана, а свуд цвркут предивних тропских птица свих величина и боја.

Поред златних пагода које су наговештавале сјај, луксуз и богаство, у исто време показивао се један сасви други Тајланд. Крај обале у води куће на кољу, као неке сојенице из Русије, од црвенкастог дрвета, или бамбусових стабала, са крововима који су имитирали пагоде, зашиљени, али су били не поплочани већ покривени сувим палмовим лишћем. Испред кућа на летњој несносној жеги видим децу која се брчкају, мушкарце који су заклонили главе тропским шлемовима, жене са оним типичним шеширима од бамбусове трске, који им обично служе за рад на пиринчаним пољима.

Становништво Тајланда од око 40 милиона сачињено је од неколико етничких група док је најбројнији народ Таи. Они су пре четири хиљаде година живели у Кини. Највећи миграциони таласи наишли су у тринаестом веку у време када су азијски народи бежали пред покољима Кублај-кана. Тада су на територији данашњег Тајланда живели Кмери које су дошљаци најурили јер су били многобројнији и основали своју престоницу коју су назвали Сукотај. Када су их неколико векова касније напали Бурманци они су кренули низ жуту реку Чао Прају до њене широке мочварне долине близу ушћа у море и ту је пре два века основан Бангкок.

Резултат дуге сијамске историје је богата и независна култура, мада под јаким утицајем Кине, одакле су они уствари дошли а такође се налазе и под јаким утицајем Индије одакле су добили своју данашњу религију - будизам.

Имају огромну срећу да живе у једном од најплоднијих крајева земљине кугле. Ово је само једна од десетак земаља наше планете које се могу саме исхранити без увоза хране. Тајланд има огромно богатство у шумама скупocene тиковине, море и реке богате рибом, а његово рудно богатство је неисцрпно: гвожђе, угаљ, нафта, калај, цинк, манган, злато и драго камење!

Имали су срећу да су их сви ратови модерног доба мимоишли, а они из далеке прошлости су се свели само на неке инциденте са суседном Бурмом. Обично се то завршавало витешком борбом два краља на слоновима. Такође су имали срећу да буду једина земља југоисточне Азије која је избегла поплаву европског империјализма у 19. веку. Као резултат свега тога је да се Тајланђани стално смеше, не можете видети нигде озбиљно или тужно лице. Слични су нама по томе што ако им се деси нешто лоше ми кажемо обично ма нема везе, Тајланђанин ће рећи: „Маи пен раи“ - не мари ништа. Оно што издваја Тајланд од свих источних земаља је богатство. Пре сто година Европљани су описивали Бангкок као пловећи град са кућама на води, док Бангкок град анђела како се зове на таи језику, а данас то и није више. Већина канала је поплочана и претворена у улице и авеније, а старе дрвене куће су срушене. На њиховом месту су никли су прелепи хотели америчког типа, биоскопи са еркондишном, скупи ноћни клубови и ресторани. Фасаде облакодера прекривене су огромним биоскопским плакатима шареним као наша лицидерска срца. Кроз овај огромни град теку широки булеварии којима пролазе ђаци беспрекорно чисти, у белим кошуљама и плавим панталонама, док ред одржавају полицајци утегнути у америчке униформе. Самоуслуге су као на Западу. Поред Сингапура, Бангкок је свакако најчистији град у овом релативно прљавом крају света. Што човек дубље залази на исток све више увиђа где је постојбина светске културе, али ипак и поред ове модернизације Бангкок није сасвим изгубио свој

оријентални шарм. На његовој периферији могу се видети уски лишћем прекривени канали, можете се дивити љупким дрвеним кућицама на кољу наднетим над воду. Многа деца још увек иду у школу воденим аутобусима, жене нагих груди се купају у реци, а на обалама канала групице студенткиња седе на асурама и ручају оно што су купиле у покретним ресторанима. Ту су уски чамци у којима жене кувају и продају јевтино тањириће супе од ракова, макароне од пиринча и разне за нас непознате ђаконије и воће.

Срце Бангкока је чудесни град краљевских палата, манастира званих „ват“ и храмова од драгог камења, перли и шареног стакла. Сазидао га је 1785. године генерал Чакри, оснивач нове сијамске династије који је проглашен за Раму I. Тада је град заузимао петину целог Бангкока. Високи зид опасује једну фантастичну архиктетуру налик на илустрације источњачких бајки, али којој се не може признати нека велика уметничка вредност. Цео комплекс здања настао је за време девет монарха династије Чакри. Последњи њен изданак, краљ Фумибол Адуладај, данас је уставни монарх. Данашњи краљ је љубитељ једрења и композитор цез мелодија, али је познатији по својој супрузи, лепотици Сирицит.

Да се опише краљевска палата старог Сијама или његов храм требало је имати хартију од свиле, слова од злата и све то превучено јаркоцрвеним лаком. Све је бескрајно китњасто, сјајно, блештаво, светлуцаво, изрецкано, извијено, насликано, шарено, трептаво, раскошно, богато и разнобојно, пренатрпано украсима толико да за наш европски укус делује као шарена лажа. Па ипак је све весело и лепо и са којим правом ми можемо рећи да је то кич и да није лепо. Тајланд припада другом географском полаожају, другој раси, другој цивилизацији много старијој него што је наша, па је сасвим логично да су и њихова схватања лепоте другојачија од европских.

Кроз огромне капије од позлаћене тиковине улазим у поплочано двориште испуњено чудним разнобојним зградама. Човеку наједном застане дах и у глави, већ тешкој од тропске оморине још се више заврти.

Пагоде изгледају као огромне свадбене торте на спрат са редовима извијених стреха једних изнад других. Са њихових ивица висе мајушна сребрна звонца и певуцкају са сваким дашком ветра. Изрезбарени црвено лаковани шиљци извијају се као рогови митолошких једнорога са сваке пагоде. Међу палатама од мрамора, злата, порцулана и драгог камења стражаре стилизовани лавови, обложени жадом и коралима и огромне фигуре гротесних ратника зелених ногу са зубатим маскама на лицу и топузинама од два метра у рукама.

Слонови од мрке бронзе стоје у круговима и изгледају као да само што нису кренули према нама у трептавом ваздуху.

Са кровова од сјаних црвенкастих и зелених порцуланских опека и златних кишобрана што стрме небу под облаке одбија се и поиграва ужарено тропско сунце. Пред вратницама дворца од црног абонаса са седефним шарама кезе се застрашујућа лица „нага“ и „гаруда“ а лепе златне „кињари“, полу девојке - полу птице истурају округле груди чудно извијене на танким птичијим ногама. У краљевској палати су мраморни зидови исликани цветовима, златно резбарени престоли један изнад другог под златним шупљикавим кишобранима и над свима њима златан престо - чун на којем је некада седео Рама први, оснивач династије. Откуд престо у облику чуна? То је зато што је Тајланд земља воде која јој даје живот и краљеви су увек указивали рекама поштовање. Најлепши од многобројних сијамских празника је још и данас пловидба дугокљуног краљевског чамца до храма Јутра.

Поплава туриста, поплава светлости, поплава злата, Буда од жеженог злата у вату Траимитру тежак пет тона, Буда који стоји у вату Пра Тоху висок 32 метра, Буда који лежи у храму светог смоквиног дрвета, а поред њих је још на десетине Буда који седе, клече или леже, али сви од злата. Но све те циновске буде од злата надмашио је један патуљак од 60-так центиметара, а то је фамозни смарагдни Буда који се чува у дворском храму Пра Крео као светиња над светињама целога Тајланда. У одбљесцима злата и свећа једва се назире светлуцање његовог слабашног тела уздигнутог до под саму таваницу храма. На

олтару под њим обичне Буде чувају златне гране, поклоне раца из Малаје и владара Лаоса. Жртвени дарови народа су скромни: тањирићи са цветовима лотоса, посуде са пиринчом и златни листићи за лепљење. Тако се сваки од неколико хиљада Буда у Тајланду прекрива златом, али пошто у храму постоји промаја листићи лепршају па и падају на мраморни под храма, али никада нико се не обазире на тај силни златни прах.

Испред китњастог дворца, међу терасастим лејама, ћутљиви баштовани прекопавају земљу у мраморним саксијама, а у саксијама чудне неке биљке, нису ни цвеће ни кактуси, нити је украсно шибље, већ су то уствари патуљасте борови, стари ко зна колико деценија, вештачки смањени на начин и величину „бонсаи“.

Ако знамо да су краљеви уназад неколико векова имали по стотинак жена у харему које су биле наводно дворске играчице, праунуке дворских играчица не играју своју чувену игру „девет драгуља“ само у краљевским палатама, већ оне данас забављају туристе из целог света у локалима саграђеним у старом стилу првог царства Сукотаи од пре пет векова.

Једне врло топле вечери стигао сам у павиљон од мрко црвене тиковине хладећи се лепезом од палмовог лишћа. Седим на застртом поду на црвеним јастучићима за дугим ниским столом од полираног дрвета, а пред сваким гостом гори свећа и поређано су у круг керамичке чинијце разних боја и једна већа чинија пуна куваног пиринча. Храна је углавном пријатна мада и не знам шта једем, али је можда је тако и боље. Но то и није било важно, јер је много важнија била атмосфера, љупке келнерице које су приносиле јело клечећи, другачије не би ни могле јер седимо тако ниско.

На подијуму је свирала сијамска музика, бамбусови ксилофони и пригушени гонгови - музика која је за наше европске уши ипак сувише необична јер подсећа на маукање мачака, наравно сијамских. Затим су ушле мајушне и крхке девојке, све једна лепша од друге. Баршунаста лица су им била дивно нашминкама, а усне блиставе као рубини или црвени кинески лак. Биле су у одорама толико протканим златним

концима и извезеним сјајним камењем да су изгледале као мали блистави идоли, са шиљатим златним крунама на главама, потпуно истим као што су златне „дагобе“ храмови. Оне су се лагано кретале сценом играјући само својим ломним шакама на којима су позлаћени вештачки нокти, док је сваки покрет руке или главе је толико префињен и стилизован да једино неком сијамском краљу може испричати нешто узбудљиво!

Када су прелепе играчице скинуле своје зашиљене златне нокте и витороге златне круне и селе за столове да разговарају са гостима повели смо разговор са нашим водичем, такође прелепом девојком Сутатум о „лепотикама ноћи“.

„Код нас је проституција нешто друго него на Западу“, рекла је она. Истина је да је Бангкок комерцијализовао своје дражи и да се данас задовољење страсти нуди, плаћено или бесплатно по баровима, ноћним локалима и наравно по чувеним салонима за масажу. После Вијетнамског рата су никли ови наши хотели небу под облаке. Аеродром Бангкок је постао раскрсница свих летова из Америке и Европе за Далеки исток, Аустралију и Полинезију, а девојке са сиромашног севера земље, а тамо су најлепше, спустиле су се у „град анђела“ да и саме постану анђели провода. „Код нас је уживање у љубави део вековне филозофије. Ми сматрамо да је то посао који се обавља из важних и пристојних разлога. Када сијамски мушкарац на улици сретне жену за уживање како иде са својим супругом он је поздравља и пита за здравље. Ту нема ничег срамотног и треба да знате да су то већином жене из унутрашњости које се баве проституцијом да би уштеделе за куповину, рецимо два бивола. Чим уштеде довољно враћају се кући зато су овде код нас проститутке увек биле младе, свеже и често врло лепе. Неке од њих остају у граду и почињу да отварају ресторане или продају некретнине, али већина жели мале ствари, враћа се кући на север и оснива породицу“, завршава причу Сутатом.

Мој водич Сутатом предложила ми је за добру напојницу да ми покаже нешто што обични туристи никада не могу видети, а то је њено родно место које се налази на ивици северне прашуме Тајланда. Потиче из племена које гаји опијум, њени

преци били су ту још пре доласка народа Таи и ни сада не признају данашње границе. Зову се Акак Карен Мео. Одлетели смо авионом до главног града те провинције по имену Чијан Мај, који има око 100.000 становника. Како смо ступили ногом на тло просто нам је свануло јер је температура била за 10 до 15 степени нижа него у Бангкоку. Уживали смо гледајући раскошне зелене планине у близини и удишући благ ваздух.

Овај део земље је постојбина сијамске културе. Чувен је по старим манастирима и селима занатлија, а највише по лепоти жена. Обучене у беле блузе и дуге узане сукње од тешке свиле оне су ситно корачале док су им се на црној глаткој коси њихали низови јасмина и непознатог тропског цвећа. Обзиром да се налази се на северном путу којим су пролазиле бурманске и сијамске војске, Чијан Мај је био поприште борби краљева ових двеју земаља. Некада је био стратешки важан град док је сада миран и провинцијалан, али интересантан због споменика и лепих девојака.

Аутобусом смо путовали од једног до другог села специјализованих занатлија у околини града. Видели смо „сребрно село“ у којем су веште руке занатлија ковале дивне округле посуде, гривне и огрлице, затим „тиково село“ где су резбари стварали читаве расцветале површине у намештају од тиковине, тог скупоценог дрвета. У „лакованом селу“ љупке девојке су украшавале златом чашице и тањире и преливале их растопљеним лаком. У њеном родном селу остали смо само неколико часова, које се зове „свилено село“ потоци меке сирове свиле преливали су се пред нашим очима у нијансама свих боја. Кад сам јој објаснио да имамо нешто заједничко она ме је некако детињасто упитала „а шта је то“?. Ти се дете из свиленог села а ја сам дечак из свилене вароши у прелепој Србији за коју ти ниси никада чула и да се моја лепа свилена варош чак тако и зове, Свилајнац. Можда је најдражесније било село одакле је потицала њена мајка где смо посетили њене рођаке, а то се село зове, „село сунцобрана“. Округли папирнати амрели шаренели су се поред пута до њене баке као расцветане петуније. Њих су цртежима цветова украшавале лепотице, мало косих очију,

занете у свој посао правећи се да не познају рођаку која иде са неким непознатим Европљанином, свакако незнајући да је она само мој водич а не продавачица љубави.

Полако смо се удаљавали све више од Чијан Маја. Дрвеће ананаса, манга, пузавице пурпурне боје, „пламено цвеће“ шиљатих цветова почели су замењивати импозантна стабла тиковине.

Гајење и продаја опијума у Тајланду званично је забрањена од 1960. године, али иза зеленог паравана џунгле врло је лако сакрити мале њивице мака. До ових племена је тешко доћи и тако се древно занимање номадских племена наставља, мада је то врло тежак посао а зараду узимају сеоски претпродавци, све до европских дилера, њима остаје само скромна зарада, а они од тога живе и морају се задовољавати мрвицама које добијају. Желео смо да знам шта значи њено име на сијамском и љупко се смејући рекла је „светла месечина“ и додала да се увек женској деци дају нека поетична имена.

Тајланд је данас најбудистичкија земља света и за сваког је мушкарца пожељно да буде калуђер бар неколико месеци и за то време он се понаша као прави калуђери, носи жуту тогу, пости до подне, не пије алкохол и нема телесног додира са женама. Три месеца калуђери студирају и размишљају о будистичкој филозофији чију основу чине идеје да патња долази од сувише јаке жеље и да само љубав и самилост могу донети срећу.

Тамни камени слоновии три метра високи са зубима од праве слоноваче чували су прилазе будистичким манастирима у околини Чијан Маја. Још издалека се видело мноштво огромних белих звона са копљастим врхом, урамљеним тамнозеленим прашумским лишћем. Из храмова блештавих од плавих и црвених стаклића излазили су калуђери обријаних глава, док им је једноставни платнени чаршав који је откривао једно раме био је елегантна одећа, као тога старих Римљана. Савршено озбиљни нису гледали у туристе који су се мували унаоколо не знајући шта пре да сниме куд пре да погледају. Сваког јутра у Тајланду на стотине младих будистичких калуђера креће из манастира да проси храну. Они то чине немо држећи бакарни тањир али сваки

Тајланђанин сматра својом дужношћу да пружи калуђеру макар шољу пиринча јер је и сам између двадесет прве и двадесет треће године исто тако просио храну што није мимоишло ни самог краља Фамибола.

Полако се враћамо у Бангкок и тамо нас дочекује топли монсунски дан. Бангкошке улице украшене су фотографијама краљевског пара у природној величини. Бангкоку је тесно, а заузео је целу плодну низију југа и стреми горе, ка небу једином преосталом слободном простору, руши старе четврти да би на њиховом месту за трен изникле нове четврти бетонских зграда. Све време је несвестан да баш у том бетону лагано губи своју душу и надалеко чувен оријентални шарм.

Велики булевар Сукумвит роуд. Целом дужином буле вара пружају се „бетонске ноге“. Степеницама се пењемо да бисмо прешли на другу страну улице да би смо горе могли да на некој малој железничкој станици ухватимо „небески воз“ најновије чудо Бахгкока, који је успео да регулише најзакрченији саобраћај ове регије. Његови становници су одушевљени овим небеским метроом, а ми ипак смо сишли и са оне друге стране улице ухватили тук-тук. То је моторизована рикша, која се овај пут кретала лагано по нашој жељи а не правећи егзибиције како то обично раде да би забављали туристе.

Човек који нас је возио није прелазио на тротоар између столова „уличне кухиње“ ни претицао огромне камионе од којих би видели само точкове. Нема јурњаве пречицом, ни провлачења кроз узане и мрачне сои - уличице, ни проласка кроз црвено светло. Тук-тук се зауставља испред нашег хотела где нас дочекује нас ливрејисани портир. Пролазимо раскошно расхлађеним и мирисним салонима а напољу нас дочекује влажан и топао ваздух, место на тераси изнад обале реке Чао Праја. Наручујемо увек исти Џасмин чај. На реци бљеште дугачке цунке и лађе у облику пагоде које клизе према обали старог Томбурија. Изнад реке се назире руменкасто небо које наговештава залазак Сунца. Тај део дана зовемо сумраком а они га зову санук. То је је најлепши и најомиљенији део дана било

где на Оријенту. Када попусти врелина, санук је уживање. Над реком су висили нагужвани, бременити и сиви облаци.

„Банг Коу Ку“, у преводу значи „Село у сенци дивљих шљива“ и полако губи свој епитет „Венеције Истока“. Устајем рано и чамцем прелазим на другу обалу ка Храму зоре. Око мене је мноштво људи са букетима цвећа. Стојим у реду да уђем у светилиште а на табли испред нас пише, да је улазница тридесет бата. Долазим до раскошног дела храма Ват Аруна. После изласка из храма враћам се у свој хотел најновијим бангкошким изумом - возом „Блу скај“ плав и сјајан споља а изнутра пријатан и беспрекорно чист. Бангкок сам доживео из ваздуха, са воде и идући улицама пешице па и готово лебдећи овим необичним метроом који је журио између кровова и велелепних облакодера. Бангкок сам доживео и духовно где сам под раскошним пагодама у прелепом Забрањеном граду слушао излагање њиховог свештеника.

ПАТАЈА -

У једној далекој и немилосрдој игри таласа који су били резултат подмуклих звука са дна Индијског океана, из океана је изронило полуострво на коме су Тајланђани направили предивно месташце које је временом прерасло у туристичко насеље по знато свим туристима света. Назвали су га Патаја.

Излазим из авиона и улазим у аеродромску зграду и прво што уочавам је осликан зид са митолошким ликовима где доминира а ко би други него Буда. Увек насмејани домаћини пожелели су нам добродошлицу и упутили нас да изаберемо један од минибусова који су офарбани јарким бојама са мотивима флоре и фауне Тајланда. Од аеродрома путујемо са минибусом са широко отвореним прозорима ка хотелу где нас чека наш домаћин. Успут пролазимо поред неколико богатих река, чије су обале обрубљене шумарцима бамбуса. У даљини се виде групе црвено-смеђих тикових дрвета. Пролазимо поред неколико пиринчаних поља, затим следе благе падине са високим кокосовим палмама и на њима се њишу домороци на свом послу, скидајући плодове и припремајући их за сутра да их изнесу на шарене и пребогате пијаце које су намењене туристима. Љубитељи банана из минибуса чежњиво гледају плантаже банана поред којих пролазимо, док нам благи поветарац који нас милује у знак до бродошлице доноси опојне мирисе кафе или чаја, нисам баш сигуран јер је мирис помешан са мирисом ваниле. Увек насмејани возач нашег минибуса провлачи нас путем засутим тунелима зеленила до нашег хотела, једног од најлепших у Патаји, који се налази у окружењу цветних вртова, високих палми, отворених тераса, дивних базена, загледан у коралне обале и спрудове Индијског океана. У плићем делу базена смештене су барске, мермерне столице, насупрот бара

који се налази у базену, где се после купања у базену можете освежити егзотичним пићем. Чим сам се сместио у собу одмах сам отишао на плажу где сам посматрао смирај љубичасто наранџастих боја вечерњег сунца које се њишу над црвеним коралним спрудовима. Сунце жури да нађе спокој у врелој тропској ноћи, јер се уморило од јутарњег израњања из огромне пучине океана у врелом загрљају са плодним тлом полуострва, остало је док и последњи ружичасти бљесак не напусти влажну и лепљиву тишину пешчаних обала.

Тајланђани се буде са првим сунчевим зрацима. Кроз танке засторе хотелског прозора, док чекам свог домаћина да дође по мене, гледам их како одлазе на пиринчана поља. Мој домаћин, будистички калуђер долази тачно на време по мене. Прихвата мој предлог да разговарамо не у хотелу већ шетајући поред мора, док ми он предлаже да обиђемо пиринчана поља на којима махом раде мушкарци. Пиринч се узгаја на терасастим пољима која се нижу једна изнад друге. После два месеца зрења како ми објашњава мој домаћин, вода се испушта на ниже терасе, а пиринч на сувом зри још два месеца. Шетајући живописним путевима нашли смо се покрај пиринчаних поља баш у време жетве. Жетва пиринча је највеће славље на Тајланду, мада се то у Патаји као једном изразитом туристичком месту не уочава. Над ивицом пиринчаних поља надвијају се палме. Били смо присутни случајно када је неким уморним жетеоцима понестало воде у крчазима, жеђ су гасили пресецањем разбокорених грана палми и из сваке палме истекне по литар воде. Извор питког и лековитог сока налази се у зеленим кокосима пресецањем тамних лоптастих плодова. Желео сам да пробам и ја и питао сам га колико бата кошта један литар сока, док се он насмејао и рекао: „Ништа, то шума части“. Шуме кокоса заустављају пиринчана поља која би се ширила у недоглед, а сад док смо се пробијали између кокосових стабала, наишли смо на мени непознату биљку у облику пузавице. Објаснио ми је да је то најароматичније воће Тајланда, афродизијак, пеши воће, воће страсти, а облик и боја подсећају на наше кајсије. Обрао је неколико плодова и шеретски се

смејући дао ми је уз коментар шума части, а касније ће ме частити мој водич која је остала поред хотелског базена. Она није морала да чека на шуму већ јој је у хотелској продавници стајала на располагању палета дивног воћа, тамно љубичасти плодови мангустана са укусом зрелог грозда, зелено жуте папаје укуса сличног дињи, освежавајући плод авокада или дуријан чија је кора зелене боје која подсећа на склупчаног јежа, сладуњавог укуса и најскупље је воће. Знајући мог водича сигуран сам да то неће ни пробати јер за њу је манго божанско воће.

Враћали смо се поред плантажа банана и мој домаћин, свештеник објаснио ми је да на Тајланду има преко двадесет различитих врста банана. Најукуснија је краљевска банана док се највише гаје мале шиљасте банане поред којих смо управо прошли уз његов коментар да ћу имати прилике да их једем у његовом дому као поховане и посипане шећером у праху и то је њихова највећа народна посланица. Нисмо ни приметили да нас испраћа мирис зрелине пожњевеног пиринча у који се утапа мирис зрелог тропског воћа и топао слани ваздух са коралног мора. То се осећа само предвече. Пошто смо дан провели у размени мишљења и необавезном ћаскању, договорили смо се да сутра обиђемо његов мали храм и да се упознам са религијом и обичајима Тајланда на лицу места.

Храм се налази на прелепом брежуљку у самој тропској шуми далеко од буке савремене цивилизације која је дошла у Патају са најездом туриста из целог света. Као што је Акапулко најлепше летовалиште на свету тако је и Патаја најлепше лето валиште Азије.

Храм је саграђен у десетом веку, од црвене опеке и допуњен са нешто мало вулканског камена. Украшен је богатим рељефима исклесаних у камену који представљају чудовишта из митологије, змајеве, демоне између рељефно приказане прашумске флоре. У храму се тог дана одржавала свечаност одгајивача пиринча. Они олтару храма дарују плодове свога рада а за узврат добијају свету воду коју у посудама од бамбуса носе кући и њоме прскају пиринчана поља да боље роде.

Уз степенице пеле су се шармантне девојке са венцима воћа и цвећа на глави у дугим белим сукњама а погледе су скривале рукама. Најженственија, најљупкија женска бића управо се налазе на Тајланду. Нису то расне лепотице, али имају неодољиви шарм који су управо показале данас у храму. Остали мештани носили су корпе са воћем да храму дарују плодове свог рада, воће, поврће, цвеће, уз одавање почести својим умрлим и својим далеким прецима за разлику од сличних обичаја Грка, Римљана, Маја, Ацтека који су умрлима приносили жртве. Ту смо на миру окончали нашу дискусију.

Сутрадан смо се нашли и срели са свештеником из неког другог будистичког храма који је стручњак за про-рицање судбине гледајући у длан. Да би изрекао судбину, монах мора духом да отпутује из властитог тела и да у њега тада улази божанство храма које отпочиње са прорицањем судбине гледајући у мој длан. Тако монах својом медијском сеобом омогућује божанску објаву. У такве приче верују сви на Тајланду. Приближавајући се храму из њега је већ допирала пригушена језива музика. Унутра нас је дочекао сабласан призор, са свих зидова кезиле су нам се ужасне гримасе и мртвачке лобање. У тешко окађеном простору тешко се дисало. Младог монаха управо су довели из његове одаје и заузевши положај лотосовог цвета монах се задубио у концентрацију. Пришао сам и дао му леви длан који је он окренуо на горе, удубио се у њега док сам ја помно пратио сваки његов покрет. Монах је изгледао као да се у њему знакови живота полако гасе. Сваки покрет је утихнуо, остала је само укочена маска, а онда одједном извило се његово тело! Жамор је прострујао двораном. Бог се уселио у њега! Медијум се све више тресао а крупне грашке зноја облиле су му чело. Ужасни телесни и духовни напори ових сеанси мора да им гутају сву снагу. Трзаји су постали све јачи, лице му је набрекло и осуло се црвеним печатима а кроз стегнуте зубе почео је да прича. Поред њега стајао је други монах са оловком и папиром у руци и записивао је оно што је он говорио. После мене приступио је следећи знатижељни Еврипланин, заправо Немац који је као и ја желео да чује своју судбину. Сада је онај

монах пришао мени и упитао ме на ком језику желим да добијем папир који се односио на мене. Одговори сам на српском. Учтиво ми је објаснио да за тај језик нису ни чули већ да изаберем један од познатих светских језика. Одлучио сам се за немачки. После симболичне надокнаде добио сам урађен на савременом компјутеру тачан опис моје прошлости, мог садашњег стања као и моје будућности на основу описа мојих карактерних особина. Када сам прочитао нисам могао да поверујем, па ја који знам све о себи не бих могао тако да напишем о својој прошлости. С обзиром да је од тада прошло двадесетак година могу само да констатујем да ми је погодио и будућност па чак и то да ћу се бавити писањем књига што ми је тада било смешно. Ја и писање књига, свашта!

На Тајланду раде сви чак и деца. Посматрам са прозора како ујутру када се море повуче и када на коралном песку остане мозаик најразноврснијих облика и боја шкољки, дечаци и девојчице истрче из својих кућа да их покупе и однесу у радње својих родитеља. Потом седају на мале дрвене столице поред радњи и вешто нижу шкољке и пужиће у богате ниске које продају у својим малим радњама као огрлице, наруквице или сувенире. Ту се такође негује уметност резбарије у абоносу, махагонију, тиковини. Увече док сам шетао поред тих малих радњи посматрао сам младиће који су снагом своје маште кројили из дрвета фигуре богова, играчица, демона из спегова „Рамајане“ и „Махабхарате“ мајмуна, са длетом и чекићем их обрађивали и ситно резбарили без претходног уцртавања црта у дрвету.

У тој природи набубрелој од снажних сокова који прожимају разбокорено лишће и цвеће, сликари су са заносом стварали и налазили мотиве за своја сликарска платна. Ту се за сликање често опредељују и читаве породице. Обишао сам једну где су ме одушевила деца од шест и седам година старости која су стварала сликарска платна и откривала свој наслеђени таленат. Уз освежење сокова, папаја, манга, грејпфурта, ананаса одабрао сам насумице један сок и две слике и задовољан напустио поро-

дицу која се издржавала од сликања бујног зеленила, играчица, мора, митолошких личности.

Тако сам завршио своју посету мом пријатељу, будистичком свештенику Ћинг Шингу, поздравили смо се и враћао сам се за Бангкок аутобусом да бих боље упознао Тајланд. Пролазио сам кроз насељена места и запазио колико су Тајланђани вредни. Они увек нешто раде. Када смо правили паузу у једном малом месту, одмах сам из аутобуса приметио групу младића који су седели на земљи прекривеној ретком травом и плели су од бамбу са корпе, шешире, подметаче и безброј малих ствари потребних за домаћинство. Пут се полако отима од прашуме, влажне климе и монсунских киша. На следећем стајалишту у неком живописном селу упозорени смо да се налазимо у шуми где има много мајмуна у шта смо се убрзо уверили, али и упозорење да пазимо своје ствари јер их мајмуни тако вешто украду и односе у џунглу. То су мајмуни аматери који краду из радозналости док у Бангкоку постоје дресирани мајмуни који краду и односе ствари свом власнику, дресеру.

Наш последњи одмор десио се у једном малом градићу надомак Бангкока. Ту смо имали прилику да видимо нешто очаравајуће што оставља снажан утисак. Посматрали смо младе плесаче и плесачице који изводе импресивне игре љубави и снаге, игру Сите и Раме уз пратњу демона, мајмуна. Прашумско зеленило је декор за њихову игру. Са близу стотинак покрета очију, обрва, главе, руку и стопала уз музику која се свира на бамбусу, у живо писним костимима јарких боја где је осликана борба добра и зла и где увек побеђује добро над злим. Борба добра и зла је симболично представљена кроз плес младих девојака и дивљу игру звери из прашума.

Када лепршаве играчице напусте позорницу на крају вечери плес лелонг је заиграло неколико најталентованијих. Лелонг се плеше затворених очију све док у младом телу постоји снага за плес. Када девојке падну од замора у транс, прихвате их и одводе са позорнице.

МЕКСИКО СИТИ

Мексико сити оставља снажан утисак још из авиона, а ноћу изгледа као новогодишња јелка. Треба релативно доста времена да се прелети за разлику од многих европских градова на које смо навикли. То је највећи град на свету, на 2.440 метара надморске висине, налази се на висоравни Анахуак и у њему живи око 25 милиона становника. Он се простире на невероватних 1.500 квадратних километара. Онај ко се данас мучи идући кроз хаос Мексико ситија и не слути да гази по значајном историјском тлу, јер је град саграђен на прастарим рушевинама. Милиони људи кашље под облаком смога чија је концентрација највећа на свету. На свакој раскрсници налазе се семафори који мере загађеност ваздуха и када се појави црвена лампа онда се ваде гас-маске или влажне марамике и стављају се преко уста. Мексиканци, као потомци Астека са фаталном равнодушношћу дозвољавају да их убија отровни ваздух. Можда је то божја казна што су саградили град на светим рушевинама.

Преко 20.000 аутобуса испушта плаво-црне облаке дима против кога не помаже ни филтер од влажних марамича. Тридесет хиљада полицајаца у плавим униформама пискавим звиждаљкама и јужњачки спорим покретима усмерава ову лавину од аутомобила од којих је вероватно сваки трећи ауто, фолксваген буба. Колоне аутомобила вуку се булеварима и улицама које су дугачке и до педесет километара и зато никоме од туриста не пада на памет да се прошета до краја тих улица. Аутомобили се вуку брзином коњских запрега, а колико је угрожен живот види се увече по лампама које трепере па се понекада и угасе. Ако вам падне на памет да телефонирате било

где бићете прави срећник ако то успете. Пијаћа вода је увек јако хлорисана..

Мексико Сити подразумева такође и луксузне хотеле, у којима постоје одељења најфинијих париских парфимерија. Кафеи и бистрои, мали локали у фолклорном стилу и не баш увек солидна елеганција у сјајним авенијама невешто скривају пренасељеност и сиромаштво овога света. Само неколико улица иза, чучи беда у четвртима које изазивају самилост за људе који живе у разбијеним колибама надамак помпезних средњовековних катедрала и цркава.

У парку Чапултепек зелене се грмови и прастаро огромно дрвеће привлачи својим раскошним сјајем. По том парку су некада шетали кнезови Астека. Краљ Астека Монтезума Други саградио је своју летњу резиденцију на брежуљку. Недељом се овде сусрећу беда и богатство. Уметници и они који то мисле да јесу певају добро расположеним туристима. док туристи посматрају оригинални мексички стил живота, снимају њихове игре и песме. Дечаци прилазе са својим дрвеним сандучићима у којима се налази прибор за чишћење, понизним, упитним погледом моле странце да им дозволе да очисте њихову прашњаву обућу. Као да су пресељене на неки други свет играју лепе девојке, таласају црном косом, великих тамних очију и тамне коже, попут ветра неког далеког времена. Странци купују у некој од стотину јувелирских радњи на авенијама право и лажно злато, које лопови знају добро да разликују тако да су крађе сасвим нормална појава овде. Бутици из целог света излажу скупочену робу док ту поред њих просјаци у поцепаним панталонама, са тамним очима и избораним рукама моле за неколико пезоса.

Мексико Сити је збрка контраста. Једна четвртина људи живи у лепим четвртима док дуж пута за Пуебло станују босоноги људи у колибама од лима и картона. Наравно овде царује и алкохолизам, пије се текила или јевтина, јака ракија од агаве што није никакво чудо када је 60% становништва без посла. Недалеко од ове пустиње и сиромаштва налази се грандиозна државна опера. Сваки дан свирају музичари на

Плаца Гарибалди обучени у сребром обрубљене огртаче са шеширима великих обода. Мексико је познат по величанственим грађевинама, као што су палата лепих уметности из доба колонијализма, онда Национална палата која је грађена за време Кортеза на рушевинама резиденције Монтезума а кој је позната у свету по чувеним муралима Диего Ривере. Катедрале, цркве и музеји говоре о историји и историјском богатству овога града. Иза свих ових контраста Мексико сити пружа слику Астека и њихових предака. Нигде на свету не постоји такав град.

Сада када смо се одморили од утисака из савременог живота Мексика продужили смо пут још који сат вожње да би смо се вратили у прошлост Мексика.

ТЕОТИХУАКАН

Теотихуакан је био реткост по свом огромном пространству док је по својој перфектној инфраструктури био чудо. Модерни урбанисти могу овде много да науче. Са севера на југ протеже се три километра дуга улица која се данас зове Пут мртвих. Са обе стране улице био је луксузни корзо који су заклањале пирамиде и платформе храмова. Булевар се према северу дизао неких тридесетак метара тако да посматрач гледајући са југа има утисак да широка улица од неких педесет метара води ка небу. Пут мртвих завршава се испред Месечеве пирамиде, комплекса у виду степеништа, који заузима основну површину од 155 са 200 метара, то је отприлике као два фудбалска игралишта. Гледано одозго са Месечеве пирамиде на левој страни раскошне улице налази се најмонументалнија грађевина Средње Америке а то је пирамида Сунца која има основицу 222 са 225. Висока је 63 метра. Сунчева пирамида има веће димензије од Кеопсове пирамиде. Трећи храм је најлепши и најбогатије украшен рељефима Змијске главе украшене перјем лелујају свуда околу, маске демонских бића зуре са степеништа и рељефа, тела змија пузе око подножја храма. Оно што ми видимо данас обасјано сунцем, бело-сиво-смеђим тоновима, некада је блештало дивним дугиним бојама. Сваки бог и сваки демон имали су своју боју. Рељефи нису служили само као украс већ су причали неку религиозну причу.

Орнаментални мотиви са унутрашње стране храма Кецалкоатла потврђују да је амблем летећег бога у облику змије био познат у Средњој Америци много пре доба Астека и Маја. Теотихуакан је са својих 200.000 становника био жив велики град, већи од античког Рима у доба Цезара. Грнчарство је некада код њих био уносан посао јер се извозило све до Гватемале, а

нама је силаском са пирамиде преостало да купимо као сувенир оно што је сада најоргиналније јер грнчарских производа више нема. Испод саме пирамиде постоје радионице за обраду обсидума, окамењене лаве црвенкасте боје коју можете купити у једној од безброј малих продавница сувенира. Ту смо присуствовали и презентацији шта се све може направити од кактуса; поред текиле, може папир, игла и конач.

За Храм Кецалкоатла се дуго мислило да је тврђава па је откуда дошло и оно име Цитадела, али су каснија истраживања показала да то није тврђава већ да је то храм бога ваздуха Quetyalcoatla јер су на тлу Мексика тврђаве настале много касније. Иза овог Храма налази се огромна пирамида сазидана од грубог камена и украшена разним скулптурама.

Горњи део прочеља пирамиде заузима скулптура огромне змије која је представљала симбол бога ваздуха, а симбол бога ваздуха Quetyalcoatla је такозвана „Перната змија“. У сачуваним легендама о „Пернатој змији“ бог Quetyalcoatl био бели човек с брадом који је некада давно дошао са истока, како би народ научио уметности, знању и производњи. Пошто је извршио свој задатак поново се упутио преко мора обећавши да ће се вратити.. Та околност можда објашњава зашто су Шпанци тако лако освојили Мексико, јер је сав мексички народ веровао, па и сам краљ Монтезума био уверен да бели људи, који су се искрцали код Веракруза представљају изласанике бога Qetlyalcoatla, који ево сада испуњава своје обећање о повратку.

Влада мишљење да је овај свети град служио само за велике религиозне свечаности јер ту нико никада није становао. Из тог светог града понео сам дивне успомене и један необичан сувенир који сам купио у подножју пирамида од насртљивих уличних продаваца. Купио сам један мали календар Ацтека у базалту који је мања копија од оне коју сам видео у Националном - антрополошком музеју у Мексико ситију. А сада да се вратимо мало уназад у историју која се најбоље може видети и научити у Антраполошком музеју у Мексико ситију. Ако се мало дуже задржимо у павиљону Астека прво ће нам упасти у очи предивна маска од паунових пера њиховог легендарног

свештеника и владара Монтезума (око 1466. године). Он је владао огромним царством које је имало неколико милиона становника и исто толико војника, па је дозволио да га покори шпанац Хернан Кортес у име краља Шпаније Карла V. Кортес га је покорио са шачицом војника уз помоћ барута, топова и пушака који су бљували ватру и уз помоћ стотинак коња. Астеке као и Маје први пут су виделе огањ из топова али и поред тога они би лако савладали неколико стотина Шпанаца да нису веровали да коњи заједно са јахачима чине једну целину, тј. непознато биће. Скоро добровољно се предали јер су веровали у своју вишевековну легенду по којој је њихов бог Кецалкотла живео са њима 52 године и једног јутра је одјао на небо на леђима пернате змије. Пре него што је пошао он је обећао да ће се вратити за 52 године и сада када се појавио Кортес они су га дочекали као свог бога..

Већ и сама вожња од Мексико Ситија на југ кроз шуме пинија, степе пуне кактуса и бодљикавог грмља, ватромет хиби ска и бугенвилеа, орхидеја свих могућих боја што висе у жардињерама дуж пута који се пење на 2.800 метара надморске висине представља сан о надмоћности нашег прелепог света. За узану субтропску долину Карнавака кроз коју сам се возио шареним аутобусом вероватно не постоји више ни једна јарка боја која није нашла своје место на њему. Клима је блага њиве плодне док су људи љубазни и стрпљиви за наше европске појмове и прилично спори. Вијуга одличан пут са сликовитим интернационалним ознакама и тек на 1500-том метру надморске висине једна табла показује пут за Шочикалко који се налази на брду насталом од кратера вулкана.

Овде је настао астрономски центар са јединственом опсерваторијом. Шочикалко у преводу значи „место цветних кућа.“ Схватиће се зашто се тако зове само ако се баци поглед лево или десно. Долином доминирају поред много откопаных грађевина, две пирамиде, постављене у правцу север-југ. Јединствена атракција због које сам дошао налази се под земљом. Стубови су укопани у стену и сви подземни ходници чине опсерваторију која има само једну осматрачницу десет метара

под земљом. На самом врху налази се један отвор чији зидови формирају један шестоугаоник. Нисам случајно изабрао баш 20. Јун да дођем овде. Када 21. Јуна у подне сунце дође изнад отвора почиње велика чаролија. Доживео сам еквиноцијум, што значи равнодневница у подземној комори у стенама. Изузев дифузног округлог светла на тлу не види се ни прст пред оком. Око поднева долазе Индијанци са запаљеним свећама у ову просторију. Амајлије и посуде са водом коју доносе са собом постављају на средину и чекају небеску светлост која треба да осветли амајлије и воду. Сунце се полако диже и његова светлост пада полако кроз шестоугаони оквир у комору у којој се ми налазимо. Ово се дешава тачно у подне, 21. јуна. Прво почињу да клизе зраци по зидовима, сноп светлости постаје све шири, док потпуно не испуни отвор и целу комору под земљом. Изненада почиње рефлексивна светлосних каскада од тла у свим правцима и оне обасјавају све око себе као неки ласерски зраци. Нико за сада није објаснио овај ефекат који траје 30 минута довољно дуго да се испита. Просторија за то време сија као да је сва од кристала. Чему читава чаролија? Ко је измислио ексцентричну игру сунчеве светлости? Ко је израчунао степен нагиба отвора за упад сунчеве светлости тачно 21. Јуна у 12 часова? Ко је конструисао шестоугаони отвор да би указао на шест боја спектра? Да ли је овде доле материјал обрађен да буде видљив само под поларизованом светлошћу, или се доле налази флуоресцентни камен? Ово су питања без одговора. Докле је то досезало знање једног народа из каменог доба?

Сигурно се зна да Астеке и Маје са својим научним знањима то нису биле у стању да прорачунају тако нешто, али је тешко да се одгонетне тај феномен и на садашњем нивоу науке. Пошто нема одговора, намеће се онда сам логичан одговор да је то „дело“ богова или другачије речено људи који су дошли из свемира и свакако су желели да оставе трагове о свом доласку. Управо ја покушавам да идем тим траговима да бих склопио целину.

Пратећи траг настављам даље кроз Мексико, а Мексико је дивна земља која има скоро све, нафту, злато, сребро. Пут ме

је сада водио даље на запад, тако да сам наишао на највећи рудник сребра у свету, Таско. Тамо је управо био фестивал музике, тзв. Фиеста Мексикана. Музичари су марширали улицама, на свим трговима било је пуно људи који су играли у ритму музике како је то већ уобичајено у овој прелепој земљи. Људи су се тискали уз зидове зграда јер су ресторани са терасама били препуни махом туристима. На самом тргу је била бина а на њој су се смењивали учесници у предивним шареним народним ношњама, мушкарци са обавезним сомбрером.

Али пут ме је водио даље у најлепше светско летовалиште Акапулко стециште свих оних којима је стало да уз много пара кажу да су летовали у Акапулку а ту можете видети много познатих личности из света филма, музике, спорта и политике. Мене је привлачио један спетакл а то је Воладорес, односно летећи индијанци. Имао смо убрзо прилике да их видим у једној атрактивној представи намењеној махом туристима због скувих карата. После неизоставних и незаборавних маријачија чији одјек гитара и труба још дуго одзвања у мојој глави преда мном се указао приказ због кога сам превалио толики пут од кога застаје дах. На сред бине стајао је метални јарбол висок 50 метара, а пет индијанаца у црвеним панталонама са шареним прстеновима на ногавицама, у белим кошуљама и са капама живих, дречавих боја трчали су у круг. Четворица су свирала у фруле док је пети ударао у бубањ и све се одиграло на малој платформи на висине од 50 метара. Плесали су у екстази, ноге су им цупкале у такту музике. Сада сви закачињу конопац на глежањ десне ноге док свира само један Индијанац и када је музика престала то је био знак да се преостала четири Индијанца баце у понор са јарбола. То изгледа као успорен пад јер је конопац био обмотан око јарбола а одмотавао се обртањем воладореса. У широким круговима су кружили око јарбола, раширених руку као да лете а и то има своје значење. Четири Индијанца окренула су се 13 пута а то је педесет и два круга, а педесет и два је циклус календара Маја. Сваке педесет друге године Маје су плашиле повратка богова и сваке педесет друге године тражиле су небеске правце универзума. Четири храбра

Индијанца отелотворавали су симбол и имитирали тај митски догађај. Ко су били тај народ Маја? Ко су били њихови преци? Да би се направила паралела између тог мита и стварности, вредело је такође погледати још једну атракцију у Акапулку а то је скакање у воду, односно у Тихи океан са стене која се зове Ке Брада. Са те стене многи млади људи из целог света доказују своју храброст, а скаче се са неколико спратова, од 50 до 200 метара, ко је колико способан они сами бирају висину и ризик који она носи са собом а она нажалост односи свој данак сваке године. Вода Тихог океана толико је густа да помаже многим непливачима јер је тешко потонути али зато одмаже скакачима са Ке Браде.

Оно што карактерише Акапулко јесте на десетина километара дуге плаже, тачније цео низ плажа с тропском климом влажног ваздуха, са ситним жућкастим песком и ветровима узбурканим морем који често ваљају циновске таласе високе и по коју десетину метара. Ипак, ово су најчувеније плаже не само целе Америке, већ и целог света. Нарочито је много гостију из САД у било које доба године. Модерни хотели су расејани уздуж обале а овај у коме сам ја одсео зове се Монтезума са неких тридесетак спратова, на самој обали мора, у миљеу густог тропског растиња с многим фонтанама и водоскоцима, са базенима слатке воде, са баровима у самом базену али такође и са баровима и клубовима у самом хотелу, с ноћним животом који никада не посустаје. Сем мене Југословена (у то време) хотел је пун гостију свих других раса и нација без изузетака и ја сам се у том шаренилу изврсно осећао. Кроз тропске пејзаже напуштам Акапулко вожњом између Пацифика и обронака Сиера Мадре, чији поједини врхови прелазе и 3700 м. надморске висине. Пут води најпре према југоистоку да бисмо се ускоро упутили ка унутрашњости мексичког копна, путем који вијуга, пење се благим успонима пролази кроз ретко насељена места мање или више пошумљене пределе, кроз пашњаке с бујном зеленом травом. Кактуса има све више и више како одмичемо према унутрашњости копна. Не може човек заправо осетити шта је кактус док не дође у Мексико, а има их више од 800 врста, а

онда какви све облици, час кугласти, час чланковити па онда у виду чунка. Каква разлика од оних сиротих облика кактуса што сам их гледао у Европи, у саксијама. Изгледа да кактус сву своју лепоту показује само слободан, у природи и сад ми је јасно зашто Мексико у свом грбу има кактус. Кактуси су на просторима Мексика претходили свим благородним биљкама, претходио је и кукурузу, који је овде оно што је пиринач за Азију или што је пшеница била за Европу. Дуж алеја кактуса, које нико није засадио долазећи са севера Астеци су дошли у своју нову домовину и кактуси су им били водичи, кактуси су их хранили и појили и по кактусу су и назвали своје пребивалиште „Tenochtitlan“ а што преведено са њиховог језика на наш значи кактус на камену. Данас је то огроман град који се зове Мексико (Mexico).

Наш пут води кроз савезну државу Оахака са истоименим главним градом кроз који пролазимо и скрећемо према брду Монте Албан који је јако близу овог града. Уствари то чудесно брдо је био град који су Шпанци назвали Монте Албан а некада су га Индијанци називали планином тигрова. После нестанка становника тог града-брда читавих четристо година није био откривен.

Не зна се шта се десило са становницима који су одједном нестали, али се добро зна шта је откривено ту и то сам имао прилике да видим и да се упознам са тим чудним брдом, градом. Све је то откривено тек у 20.-том веку или боље рећи откопано. Пирамиде налик на блиставе степенице које воде у унутрашње просторе неба. Храмови с предворјима за хиљаде Индијанаца опсерваторија, с посматрачницом уклесаном у пећини, стадион са 120 редова камених седишта под углом а по размерама непознатим ни у доба Римљана ни у доба Грчке. Гробље са стотинама поређаних гробова од којих ни један не смета другом. Шарени мозаици, фреске са ликовима, призорима, симболима, хијероглифима. Свуда унаоколо скулптуре, попрсја изобличених и достојанствених лица и све то савршено моделирано до филигранских детаља. Па онда накит, који је пронео светом глас о ископинама на Монте Албану. Златна маска преко чијег носа и

образа је навучена декорација од људске коже! Лепезе од перја гуетзал птице какве није имала ни једна царица Византије, ни једна индијска махарани, ни једна савремена милијардерка, а ове мртве Индијанке, те „дивљакуше“ имају их и у гробу. И све је то остало неоткривено пуних 400 година. Кортез је умро не откривши да на земљи коју је присвојио лежи баснословно благо вредније од блага Монтеуме. Град на Монте Албану био је град богова, али ко је подигао тај град, и када? Ко су била племена која су пре доласка Шпанаца овде живела у подножју планине тигрова да не кажемо Монте Албана? Ко су били градитељи и архитекте тих паганских катедрала? Откуда им материјал?

Планина тигрова је ексхумирана под вођством професора Алфонса Цасоа, тог мексичког Шлиемана, доказавши да најстарији радови потичу из епохе „баскетмејкера“, чије је постојање установљено према налазима на југоистоку САД. Јесу ли то били прастановници Америке, Монголи или Ескимима, дошли овамо из Азије, или људи са Атлантиде, или можда народ изгубљеног племена Израела? Или су то били Олмеци, за које знамо да су дошли из „Земље гуме“ на обали Мексичког залива који су се тетовирали, темена бријали, брусили и црнили зубе, о носевима носили обруче, обрезивали своје дечаке, навлачећи преко свога лица кожу одерану с лица непријатеља, исповедали своје грехе, јавно се парили са животињама, и имали календаре са годином од 18 месеци? Или су то можда били Запотечи, који су дошли после Олмека, и који још и данас настањују овај крај, и који су до пре неколико деценија говорили само језик „запотечки“! Дошли су затим Михтеци срушили власт Запотека а планину тигрова су од тада па за многе генерације после употребљавали као трђаву, као спортско игралиште, као звездарницу, као пантеон, а пре свега као место култа. Према неким знацима, Мехтеци су своје светилиште напустили пре доласка Шпанаца овде али се не зна зашто. Да ли због унутрашњих сукоба да ли због сукоба са непокорним Запотецима или због гладних година или због расула религије или због најезде непознатог непријатеља? Али кога и када? То се не зна.

Теотихуакан

Гвадалупе

Рудник сребра Таско

КОЛУМБИЈА

УТВАРЕ ЂАВОЉЕГ ЈЕЗЕРА

Седели смо око ватре и загрнути у ћебад посматрали немирну игру пламених језика и ослушкивали шумове ноћи, док негде из далека допирала је весела песма брбљивих папагаја уз које се мешало неко чудно пригушено крештање и пуцкетање гранчица, као и тихо мумлање, отегнуто урликање и досадно једнолично зујање прашумских инсеката. Ослушкивали смо шумове џунгле, ни сами нисмо били свесни чега смо се плашили, можда притајене звери која се прикрада и чека прилику да некеме забије своје оштре канце или великих шарених змија што ломе ребра или можда дивљих племена што своје жртве везују за ноге и остављају обешене на гранама високих стабала. Бојали смо се необичних прича везаних за експедиције које су трагале за чаробним градом Маном. Спарина као загушљивост од влаге и трулежи која се испарава са дрвећа и ваздух засићен мирисом смоле нису успели да смање нашу будност јер смо знали где смо се упутили, а упутили смо се као једна већа експедиција од 17 чланова истим путем којим је ишла и експедиција Вилијама Николса која је такође бројала 17 чланова а вратило се само двоје живих. Њих петнаесторо је изгубило живот на врло мистериозан начин! О чему се ради?

Мистерија коју у себи и на својим обалама крије Ђавоље језеро стара је колико и прва путовања на јужноамерички континент. Прве стравичне приче о горкој судбини похлепних Европљана датирају још из оног времена када су шпански освајачи и пустолови почели да пљачкају градове јужне Америке, када су чупали златне плоче које су украшавале зидове храмова и двораца древних Инка.

Но, ипак нису однели све. Свештеници Инка су скупили оно што се могло скупити и сакрити, а оно што је преостало од блага бацили су у језеро Титикака. То је оно језеро на чијим су обалама Индијанци потукли велики број својих богова, белаца са дугим брадама па су онда богови, наљутивши се на незахвалне Земљане заувек нестали, одселили се и настанили се на Полинезијска острва. Након тога Инке се повукле у брда и дубину џунгле, тако да никада нико није пронашао благо које је бачено у језеро. Задњих година вршена су истраживања у језеру и није пронађено ама баш ништа. Једино су остале снимљене траке експедиције које су указивале на свој ужасан крај. Сви су говорили да из језера излазе неки људи и иду према њима. Они који су стражарили поред језера и они су први нестали. Двојица која су остали живи а који су били најхрабрији, они су се повукли у џунглу и ту су стражарили, они су били сведоци мистериозних нестанака својих другова који су нестајали заједно са својим шаторима и опремом. Ми смо ипак заноћили у џунгли, али додуше нисмо ништа ни нашли, нити смо ишта видели, нити смо ишта чули, али смо обишли језеро и од тог града није било никаквих остатака јер се наводно град налази на острву усред језера. Одмах смо се вратили јер нисмо хтели да заноћимо поред језера и да на својој кожи осетимо да ли су те легенде о нестанку тачне или нису.

Све је то анимирало колумбијске научнике и они су одлучили да провере језеро и да одбаце све те измишљене приче. Организована је експедиција коју су сачињавала 23 добровољца а међу њима су била и двојица из наше групе, два најхрабрија Колумбијца. Археолог и вођа експедиције Алсид Кабот је још првог дана са три добровољца кренуо чамцем преко језера. Никада се више нису вратили тако да се ова задња експедиција завршила трагично и Ђавоље језеро полако пада у заборав.

Биолог Џек Хансон и зоолог Мигуел Дерина тврде да постоји могућност да у језеру живи нека праисторијска неман која ноћу излази из језера и гута људе и ствари и повлачи се одмах без трага у зелене дубине језера. Они своју тврдњу поткрепљују легендом која кружи да су житељи чаробног града

Маноа, који је у језеру стајао на златним стубовима, морали да сваког дана дајукао данак змају који је живео у том језеру више говеда. Када нису давали змај би се разгоропадио и рушио град и узимао би најлепше девојке. Када то више нису могли да издрже напустили су све и отишли у џунглу. Змај је тада уништио цео град, а постоји и друга претпоставка извесног археолога Брика Омтара, који тврди да у гудурама које се уздижу поред језера живи до данас неоткривено племе ловаца на људске главе и које ноћу нападају преморене експедиције.

СИНГАПУР

Шта рећи о самом Сингапуру кога је мој пријатељ професор Цасоа изабрао да са својом сапутницом, Индијком, настави даљи живот.

Сингапур је по простору мала држава са свега 580 квадратних километара и са око 3,5 милиона становника, претежно Кинеза, али и са доста Индуса и Малајаца. Република Сингапур сместила се на самом јужном делу Малајског полуострва са својих 54 Острва од којих већина није насељена. Ко није чуо за Сингапур током другог светског рата и за крваве борбе вођене са Јапанцима који су га онда окупирали оставши ту од 1942.г. па све до 1945. године. Сингапур је данас познат као велики трговачки центар одакле нам долази техничка роба као и силне играчке које су преплавиле Европу. Данас се ту простиру модерне и богате четврти овог града где су само пре 40 година биле само ледине.

У преводу Сингапур значи „лављи град“

За разлику од многих земаља у Сингапуру постоје неколико језика и сви су званични: кинески, малајски, тамилски и енглески. По вероисповести су будисти 43%, хришћани, углавном протестанти 15%, муслимани 15% таости 8% и хинду 4%.

У једну од тих не баш тако модерних четврти, у делу који је настањен махом Индусима живи професор Алфонсо Цасоа где ме је са прелепог аеродрома довезао такси до куће до куће утониле у тропско зеленило, а где ме је чекао мој домаћин. Прво је желео да ми покаже овај град за који тврди да се развио невероватном брзином и да наставља да се и даље развија захваљујући првенствено свом изузетно повољном географском

положају, својој поморској луци данас једној од највећих природних лука у свету и разуме се својим вредним становницима, ненадмашним трговцима. Осим тога Сингапур је слободна царинска зона што такође даје свој битни допринос брзом развоју града. Један од најмодернијих градова Југоисточне Азије. Пун је модерне архитектуре, са много раскошног тропског зеленила, старих храмова са типичном кинеском атмосфером. Пошто смо обојица доста путовали по свету, брзо смо се сложили да је Сингапур један од најлеших градова на свету, али укуси су различити. Његова супруга, госпођа Цана тврди да је Њу Делхи најлепши, али се и она слаже да је Сингапур необично чист град. Вероватно због саме културе својих грађана а можда и због невероватно високих казни; На пример за бачени папир казна је отприлике једнака њиховој месечној плати. Професор ме је на време упозорио да то није Мексико а ни Србија. Цео град је прекривен камерама тако да полиција не само да стиже за неколико минута већ су у питању секунде. Тако шетајући и узгред ћаскајући упутили смо се на трг Падан са значајним грађевинама грађеним у енглеском колонијалном стилу.

Док смо се тако шетали успут сам резгледао свет око себе, свет је јако уредан и отмено изгледа приметио сам да свако негде и нечим тргује али да се све то нуди на уљудан начин и до краја предусетљиво. Шетали смо кроз стари део града, кроз кинеске четврти с кинеским натписима на радњама. Свртели смо у један ресторан и наставили нашу дискусију. Не знам да ли је професор под утицајем печене патке добро расположен, предложи ми да обиђемо и нешто што је такође лепо видети.

Сада обојица добро расположени на његов предлог завирујемо и у неколико барова где се може забављати у загрљају лепотице ноћи да бих видео и изблиза осетио ту атмосферу, овде на далеком Истоку. У свим овим „кућама“ затекосмо доста голуждравих девојака свих боја коже а највише их је било жуте пути углавном „бесполслених“ како се досађују, па је сваки намерник могућа шанса или бар какво-такво разбијање монотоније. Но, треба рећи да су све девојке пристојне и ненасртљиве

за разлику од девојака исте професије на Тајвану или Тајланду где сам се враћао са поцепаним рукавима у хотел. Посао је посао, а посао којим се оне баве је најстарији занат на свету па већ и због тога заслужују респект. Топло је и сунчано, али највише што смета је висока влажност ваздуха. Имате утисак као да идете кроз неку водену завесу којој нема краја, једино када уђете у неку радњу или кући код мог домаћина..

Мој новостечени пријатељ Алфонса желео је да ми покаже нешто што га много подсећа на његов родни крај, Мексико. Одвео ме је у обилазак ботаничке баште орхидеја што сам доживео као ново уживање а нарочито зато што сам љубитељ орхидеја. Ту на једном месту можете видети све врсте орхидеја које постоје на нашој планети, а најпознатије међу њима су орхидеје са називом „Принцеза Дајана“, „Маргарет Тачер“, „Барбара Буш“, али ту су орхидеје свих могућих боја и облика. Ко није љубитељ флоре а јесте љубитељ фауне може отићи до фарме крокодила и пошто ми је била жеља да сада видим и ово друго замолио сам професора да одемо тамо. На крају не могу да кажем који су утисци јачи. Било је предивно и у ботаничкој башти као и на фарми крокодила, али ипак најјачи утисак је оставило пењање на брдо Маунт Фебел, надморске висине само 130 метара где се налази прекрасни видиковац, са којег пуца живописан видик на велики део града. Нарочито је имресиван поглед на луку крцату бродовима, свих застава света и тонажа. На крају професор ме упита који је утисак јачи. дали је пењање овде на Маунт Фебел или пењање на пирамиду Сунца у Мексику? Поштено говорећи одговорио сам да је ово пењање овде. „Сад кад си тако поштен заслужио си да те на крају одведем код својих великих пријатеља браће Тигар и Леопард“, обрадовама ме професор. То је уствари била посета музеју браће Тигар и Леопард, проналазачима „чувене тигрове масти“, лековите за реуматичаре, што је овој двојници Кинеза донело велико богатство. Од тог њиховог великог богатства и ја сам добио бесплатно једно повеће паковање те масти и ако ми није требало и зато сам га поклатио госпођи Џани у знак захвалности за

изванредне индијске специјалитете које сам имао прилике да пробам у њиховом дому.

Сада када смо разговарали неколико дана желели смо да се мало опустимо и зачас смо се нашли у забавном парку под именом „Тигар Белм Гарден“ препуном посетилаца са свих мердијана. Уживао сам у свету маште мотивисаном легендама и фолклором овог питомог поднебља.

А онда у једном ресторану под ведрим небом, у подножју забавног парка, домаћини нам приређују изванредно занимљив спектакл испуњен плесовима, играма и песмама староседелаца овог дела света, укључујући и полинезијске игре и песме. Све ми је то ново и костими и ритмови и сам изглед актера тог програма. У међу-тачкама тог програма жонглери са змијама, кобрама, питонима и мамбама изводе своје „нумере“ а онда најхрабрији излазе да се сликају са змијама за успомену уз неки мали бакшиш. Последњег дана професор ми показао најактрактивнији део „његовог програма“, а то је била возња баркама, затим цункама, по заливу и једеној реци, каналом кроз град. Изашли смо на кратко јер смо се нашли у четврти где живе Индуси, да би смо обишли чувени Сри Мариарнам хинду храм који је посвећен богињи Мариарнам. Увече ме је професор испратио до аеродрома и сасвим задовољан напустио сам Сингапур где сам се лепо провео.

КИНА

Пут за Кину водио је преко Карачија. У Карачију, влажног и јаког ветра, усијаног на сунцу Индијског океана нисмо се задржавали већ смо само кроз прозор посматрали како авион узима гориво а око њега гомила људи а сви су били боси. Монотони пејзаж сиво мрке боје, чак и кад су га узнемиравали бела аеродромска униформа гипке азијске жене - треба заборавити. Пут је јако дуг, траје 17 сати, неznam на ком месту на Земљи се разданило, не знам чија су мора и планине које надлећемо, чији су облаци, чији пејзажи. Знам да све има своју припадност, све је на овом свету издељено. На тако дугим путовањима где је временска ралика велика дешава се да пођемо данас из Београда или Франкфурта и да стигнемо јуче.

Лет над Кином је лет над чудном игром рељефа. Једино што не можемо да прелетимо преко нечега а да га не приметимо, а то су Хималаји, те Небеске планине. Стижемо ноћу. Пекинг не бљешти ноћном светлошћу. Гроздови великих жаруља овде су меке разбацане светилке у огромном пространству неба палог на град. У тихој атмосфери авиона и у поспаној аеродромској згради пролазимо лако све формалности.

Ако први утисци о Кини почињу Забрањеним градом контраст је изванредна, Кина је све отворенија. Отворен „затворени“ град нуди права чудеса древног Истока, али кинеског. Слушамо нашег водича Чена, идући за њим из палате у палату, из одаје у одају. Из Дворане узвишеног склада, до Дворане савршеног склада, затим Дворана очувања склада итд. Цареви династије Минг и Чинг овде су 500 година давали указе од којих је streпео народ. За сваку царску радњу постојала је посебна дворана. Порцелан и керамика на крововима чији завршеци увек

жуде ка небу као непостојећа змајева крила. Камен претворен у послушне статуе, чипкану ограду, лепи плочник, али нигде биљке. Дрво, шта оно овде ради! Где је? Откривамо га у носећим стубовима, који савршено личе на камене стубове. У овом делу Кине нема камена, зато дрво премазују да личи на камен.

Идемо са трга на трг овог забрањеног простора. Забрањена палата. Зид који све ово окружује висок је 10 метара. Они који су се само приближили овом простору у она царска времена, губили су главу.

По програму сутра идемо на кинески зид, на онај зид као светско чудо које се види са Месеца. Кинези га зову велика тврђава (Chang cheng). Оног тренутка кад зажелите прво виђење зида, засметаће вам колона аутомобила, (туристи уместо људи,) уређена паркиралишта, улазнице. Почиње поход на кинески зид.

У лакој измаглици древног кинеског пејзажа на суровим литицама планиских громада издужује се ниска каменог веза, тако нестварно намештена под овим небом. Неки цареви су тај зид издужили на неких 6 до 7 хиљада километара. Прво је почео цар Чин. Он је повезао већ зачете зидове шест зараћених краљева, бар неких 200 година пре нове ере.

Ја нисам умела Кинески зид да схватим. Веома правилне камене коцке. Висина 6 до 10 метара. Ширина 5 до 6 метара. На сваких стотинак метара тврђава, пуна степеништа, катакомби, тераса. Све је то постављено на најнеприступачнијим теренима за човека. Градили су га 18 векова. Док сам се ја питала за кога је ово прављено мој сапутник, ћерка Валерија, ми је лепо објаснила да је сврха тог зида да заштити Кину од упада Монгола, Хуна, дивљих племена. Схватила сам тајну њене вечности којој су овде у људском облику одређивали границу. Кинези кажу да је зид направљен од камена и људских костију. Све што је умирало у тешком кулуку сахрањивано је ту уз сам Зид.

Жртве, једино стварне, више се не виде.

Зид, тако нестваран, видљив је.

Такорећи без паузе да би смо видели што више мимо программа наш локални водич Чен нам предлаже нешто што смо

оберучке прихватили. Излазимо из паркираног аутобуса и улазимо у загробни простор царева династије Минг. Прво поред капије нас дочекују двогрбе камиле и Валерија користи прилику да се слика поред њих. Затим обадве смо изненађене дочеком кордона камених слонова, лавова, кентаура, митских бића и правих свештеника. Они су нас опсенули огромношћу, вајарском прецизношћу.

Тако улазимо у котлину окружену планинама које личе на змаја и тигра. Један прокоп касније направљен само за нас туристе води право у саму гробницу. У царску палату под земљом. У овој котлини за 300 година саграђено је 13 гробница династије Минг. Говоре о посебним климатским условима овог терена. Говоре да све нису откопане и да се може посећивати само једна. Кинезима се не жури. Још нису схватили како се лепо може живети и од туризма. Они све раде за себе, не пада им на памет да раде за странце.

У гробници су цареви остављали своје прекрасне круне, своје драгоцености. Узгред, остављаће и дворске даме живе сахрањиване. У летњиковцу у Суцу цар је са собом сахранио 3000 поданика а у гробници у Циншихуанга у провинцији Шаанси нађено је уз цара Чина (221-206) 8000. сахрањених војника. Овде у гробници првог Минга свечано је. Све је за загробни живот. Са камених сводова цури хладна тишина. Откопана је гробница, отворени су сандуци, однесене круне, склоњен накит....Све је за тренутак празно. Али вечност је остала у простору, у свему што јесте, судовима, свећама, ћуповима са уљем, украсима, сводовима, у предметима чије значење ја и ћерка незнамо, у величанственом низу слонова, лавова, змајева и необјашњивих бића – једино не у царевима.

Цареве су, са извињењем, појели црви.

Ујутру рано напуштамо себе, и правац аеродром. Куда? Па у Шангај наравно. Хиљаду и сто километара на југ. Из авиона, пошто сам имала среће да добијем место до прозора, посматрам лепа кинеска поља. Канали. Бескрајан равничарски круг, околу планински венац. У средини Пекинг. Напуштамо круг и упућујемо се ка Тихом Океану. Некако ми се чини да је

Пекинг највеће кинеско село са зградама (до скоро обавезно) нижим од царске палате. Шангај је европеизирана лука која има чак белгијске, француске и друге квартове. Оно што овде не личи на Кину, већ личи на Европу, то су високе зграде, лука, трговине...

И трговачки део Шангаја је интересантан, не због робних кућа, продавница најчудеснијих лепеза на свету већ због народа. Са бочних улица, одозго и одоздо ври народ. Дуго не смем да питам Чена оно што ми навире: да ли је стално овако? Одговорио ми је да је отприлике на сваком квадратном метру у просеку по два човека. Тискамо се док пролазимо улицама и размишљам да ако се овде човек онесвести он нема где да падне, остаће да стоји. Да тако је стално одговори Чен на наше питање. Толико проток људи још нисам видела а обишла сам скоро целу земљину куглу.

Кинези кажу да на свету постоје два раја, један је на небу, други је у Суцоу. Идемо возом, тако је јевтиније јер полако нам нестају паре које нисмо понеле довољно, никада није довољно. Никада краја радозналости, хоћеш да видиш још мало, још ово, још оно. На путу до станице стално нам се испречују камиони, аутобуси, кола, бициклисти. Бициклисти као знамење кинеских улица. Успут гледамо јутарњу Кину у Шангају како вежба гимнастику. Свуда, на улицама, на тротоарима, парковима, трговима, свуда где се може, усамљени људи, жене, групе људи, неки усамљени тркач, па цела група која трчи, сви они у прекрасном јутарњем сунцу - вежбају. Старац са мачем, жена са ногом на огради. Треба знати да то није нова Кина већ то је древна стара Кина Далеког Истока, то је дубока традиција овог народа. Споља, то је успорена борба мачевима, успорен скок тигра, лет ди- вље патке, буђење феникса. Овде свуда феникс оваплоћује жену, змај мушкост. Неколико километара спонтаног шпалира у којем кинези вежбају. Лепи призори људских тела у најлепшим покретима. Колико милонa људи вежба овог јутра.

Возови су као велике чекаонице, као друштвене трибине. Једна кинескиња са одличним знањем немачког језика причала ми је о свом прогону. Време: Културна револуција. Није смела

јавно да прича са другим кинезима о томе, већ је нашла странкињу која је имала довољно времена да саслуша те њене страхоте.

Љубазна, нежна, ова жена са које не силази карактеристичан кинески осмех, говори мени чудну бајку, која припада злим и црним бајкама. Којих је било и којих ће увек бити и то не само у Кини. Она је издржала одвајање од породице, мужа, кћери, послата је хиљадама километара далеко од свог родног града као сумњива. Као и стотинак хиљада других, у дубокој кинеској провинцији уз мочвару некадашњег језера које је требало исцрпети. Логораши боси, изнурени од тешког физичког рада, морали су за храну да лове жабе, змије, рибе и ракове, тражили печурке, корење као додатак за шољу пиринча коју су добијали. Понижавали су их свакога дана црвени гардисти, сељаци који су Обучавани да мрзе интелектуалце и њихову „буржоаску идеологију“

Стигосмо у древни Суцоу, да осетимо како се овде континуирано живи 2.500 година. Улазимо у део зачараних вртова, у летњиковце и дворце, у династије и храмове, све што су људи за собом остављали. Валерија је застала код једног камена да узме апарат за сликање и ставила је торбицу на тај камен. Прилази нам наш водич Чен и објашњава да је баш тај камен служио за испробавање мачева, а сада после 2000 година служи за „испробавање“ Валеријног фотоапарата. На овом месту је сахрањено 3.000 људи када је умро цар. Ако будемо имали времена и јуана видећемо у провинцији Шаанси где је пре 2,100. година закопано са умрлим царем 8.000 војника, којима су паралерно направили статуе у природној величини. Замислите 8.000 статуа на једном месту, висине човека.

На брегу царује 11-спратна пагода, има равних 2.000 година. Чуvari не дају унутра, Валерија је упорна, убеђује их док ја и Чен немо посматрамо тај њен свакако неуспели подухват, лако би она у неким муслиманским земљама где су сви подмитљиви за бакшиш. Овде бакшиша нема. Мао-Це –Тунг је оставио дубоко заорану brazду у Кини.

Валерија долази и уз широк осмех каже да можемо да видимо храм 500 Буда! У природној и натприродној величини, ово мноштво Буда као да је хтело да објасни сва чудеса живота. Рађени у једном комаду дрвета, готово у природној величини, тако складни. Обилазимо дуге ходнике храмова држећи се за руке јер се лако може залутати. Најзад излазимо из сплета ходника и храмова не видевши свих 500 буда јер би нам требало вероватно цео дан, а можда и више.

Излазимо у парк, када и ту нас сачека храст, стар око 800 година. Прилазимо и пипам га, тражимо од Валерије да ме слика поред њега јер доста ми је Буда за цео живот. Свака част храмовима и статуама, пагодама и Будама. Овај храст је једино живо биће свих тих времена кроз које нас провлаче.

Сутра смо пешице обишли град „венецију Истока“ - Суџоу испресецан каналима, са жутом мемљивом водом и типичним баркама. Ако овде у трговини купите чајник продавац ће вам стручно објаснити који је најбољи, наравно онај који сам ја купила, схватила сам да су Кинези најбољи трговци на свету.

На семафору пре него што се отвори зелено светло имам утисак да се на хиљаде бициклиста огласе као цврчци својим звончићима. И тај лепи бруј упија бакарно небо Суџоа. Од древности свакако, од патине векова. Као стара гравура.

Сутра се враћамо полако према Пекингу, наравно возом како смо и дошли. Тај део Кине је родан и плодан, равница је набрекла од пиринча, соје, лотоса воденог кестена, пуна канала и река, мириса земље и воде. У брзом промицању воза личи на вртешку која расеца блештаве праволиниске канале.

После дуже вожње воз се зауставља, стигли смо у Ханџоу. Шта је ту интересантно? Валерија је гледала туристичке проспекте у возу и приметила да пролазимо поред једног дивног језера. Када смо већ тако близу њему зашто га не би погледали јер вероватно никада више нећемо бити у том делу Кине. Чену није било баш право јер се ужелео породице коју је оставио у Пекингу. Убрзо смо се нашли у чамцу где нам Чен преводи са кинеског на енглески легенде које у туристичком бродићу прича локални водич, једна прелепа косоока девојка. Седим на ивици

брода и не слушам баш пажљиво легенду о двома сестрама које се претварају у беле змије и змајеве и које наводно живе у овом језеру и показују се туристима врло ретко. Измичу пејзажи са пагодама и храмовима, са закривљеним крововима, отуд негде змајеве који нас посматрају ужареним очима. Можда су баш то те две сестре.

Језеро је сиво зелено са доста биља. Трагом нашег чамца рибе искачу као у каквој представи. Једна храбра риба је чак и заплуснула Валерију која је седела на прамцу чамца замишљена, вероватно очекујући белу змију а не ту дрску рибицу. Пристајемо уз острвце усред језера. Са нама стиже још један чамац, можда и мањи, али са 50 људи.

Ту су обавезне чајџинице јер у Кини нема класичних европских кафана у унутрашњости земље. Сада у мноштву народа, измешани странци и Кинези пролазе мостићима, пију чај у лепим чајџиницама, једу лотосово семе, хране златне рибице, које су овде скоро метар дуге, сликају се на сваком кораку. Кинези се пењу на ивице ограде да би се сликали, бацају рибама хлеб, да би се са њима сликали, носе најлонско цвеће да са њим буду у првом плану на слици, притрчавају неким аутомобила да би се поред њих сликали, имам утисак да се сликају у трку.

Поред језера се налази једна комуна која узгаја чај. Идемо таксијем и пролазимо кроз шуму опојног ловора, затим следе магнолије, не тако мале и крцаве као код нас у Свилајнцу. Некако сам очекивала да видим трешње, неznam зашто, да ли је то била нека метафорична метафизика милоша Црњанског. Свуда где поглед допире поља чаја. Од њега се прави црвени и зелени. Пошто је реч о комуни одмах су нам скренули пажњу као некада у СССР-у (у сваком селу стоји табла, колико су произвели јаја, кокошака итд. Сада а колико пре револуције)

После ослобођења добијало се 285 кгр.са 1 ха, а сада 2.336 кгр. Обилазимо погоне. Берачи са сламним шеширима. Чај се суши у електричним и полуаутоматским сушионицама и руком. Суши се и без људске руке. Али онај руком, то је само потврда оног општег утиска о кинеским рукама. На температури од 80 степени радник меша чај. Тада је најквалитетнији.

Те руке одржавају садашњу Кину. Кину међу световима. Она себе тражи у својим рукама. Још није стигла до машина, електронике. Те вредне руке, камен по камен, као кинески зид, бод по бод, као плетиле у Институту за вез, те руке берачица чаја, сликара вазни и порцелана, пољопривредника, народа, то је била и јесте Кина. Везиле достижу савршенство у убодима игала, преливима боја које се не може процењивати. Њихови везови су сликарска платна. Како објаснити како везу ове мајсторике свиле? Наградама које Кина добија преко Унеска. То ништа не значи. То треба видети као што смо ми видели у Пекингу. У фабрици свиле коју смо видели рекли су нам да се та танана нит раздваја на још 40 тањих нити. Невероватно!

И наравно намеће се нужна асоцијација о Свиленом путу, по коме су стари Грци звали ову земљу.

Настављамо даље према Пекингу. Кинеска поља, канали којима се живи животом пиринца. Барке, мостови, рибари. Све то посматрамо кроз отворен прозор, кад одједном осетисмо мирис конопље, смрад канал. Срећом брзо је то прошло. Опет лотоси, цело поље језерских лотоса и пагода у даљини кинески шешири, радници на пољима, путевима.

Задња ноћ у Кини. Лош сан, чујем страховиту вреву цврчака са терасе. Мала вредна створења певају и ако им је то посао, ако нас тако испраћају и желе нам срећан пут, не вреди да затварам прозоре и врата од терасе. Такво је насиље лепоте.

Док хотелским аутобусом идемо према аеродрому, размишљам, да смо биле у неком другом свету, који има корена у Конфучију, у таостима и у будизму. Али ова Кина ме врати у стварност јер управо пролазимо поред трга Тјенанмена који се управо декорише за национални празник. Огромне слике Маркса, Енгелса, Лењина и Стаљина а највеће Мао це Тунга.

Растајемо се од Чена, брзи поздрав. То је добро. Већ се губимо у маси. Машемо Чену са сузама у очима. Плаче и он, али пази да се не види, а види се.

Подижем руке. Машем и плачем.

Да се не види. А види се.

Авион узлеће. Време је лепо. Доле је огромна Кина. Њени градови села, често пута спојени, па опет растављени. Њене пустиње, планине. Њен део полулопте.

Чудесни снежни врхови страва Хималаја. Летимо опет преко Карачија. Карачи влажан, врео, монотон и тежак. На срећу овде се задржавамо тек сат. По која пакистанска или индијска жена као грација из бајке промакне аеродромском чекаоницом. Не пада ми на памет да их поредим са Кинескињама. Бајка о кинеским женама је друга бајка. Друга стварност. Лепота која се другачије тражи.

Летимо ивицом индијског океана. Смењују се обала и пустиња. Сауди Арабија. Стујардеса каже да смо над Сиријом, која је сва брдовита и тако све до Медитерана. Онда Турска. Још не видим зелену боју. Најзад Србија, небо, рудела је зора, та боја као црвенило трешања Милоша Црњанског о којима сам сневала у Кини.

СССР

МОСКВА

Дуги сати путовања у спаваћем вагону воза који ме још једном носи на широка руска пространства. Пролазимо Подмосковљем где нас дочекују и радосно лепршају мале брезе о којима пева Јесењин. Подмосковље и глас спикера преко радио апарата који је уграђен у сваки купе. Тај радио има само једну станицу. Станицу купеа стујардесе воза која нам пушта само руску музику, затим мало рекламе да би смо сазнали за колико је пребачен петогодишњи план у производњи нечега, колико кокошака се гаји у Подмосковљу, колико јаја троше московске пијаче дневно и одмах се уочава да скаче стандард руског малог човека јер је појео више јаја него прошлог месеца. Наш воз се приближава лепотици Москви, граду, хероју. Одмах ми падају очи пешачки прелази преко прометних улица. „Желимо вам угодан боравак у нашој престоници.“

Када хоћу да видим родни градић своје таште Тање, зажмурићу и видим баште.

А кад хоћу да још једном дозовем у сећање Москву, пред очима се увек појављује тај легендарни трг за кога ми се чине да све почиње одатле. Најлепши трг на свету, то је срце Москве. Овде касно у ноћ долазе заљубљени да чују ударе великог звона и да виде војничку стражу пред Маузолејом Лењина.

Овде су Хуни и Татари придржавали своје дивље коње.

Овде су цареви крунисани али и били и убијани.

Овде је 1961. године на овом истом камењу стајао први космички путник Јуриј Гагарин стајао је поносно на Маузолеју и почињао свој говор након повратка из васионских даљина.

„Драги моји Москвичи“. Говорио је Троцки позивајући сељаке на борбу, одавде је Лењин упућивао руској земљи своје пламене говоре.

Да ли је баш на овом камену стајао Наполеон, тај велики ратни фанатик, што је са собом повео 600 хиљада људи на раздаљину, која се могла прећи за 50 дана путовања.

Стали мо сви троје за тренутак на Красној Плошћади. Са леве стране допир жагор највећег робног магазина. Десно црвене зидине Кремља. Гледао сам као опчињен у те зидине, одувек сам волео црвену боју. Ваља је имала другојачији укус, њен поглед а и мали прстић био је уперен у нешто као из бајке са коментаром, када будем велика ја ћу ово нацртати. Пред нама диже се у небо, као из бајке, црква Василија Блаженог. Мало су два ока да сагледају лепоту те цркве. Тако нешто нисам видео нигде лутајући светом.

Да ли је то источњачка фантастика, последњи крик архитектонске лудости, чудна мешавина људске фантазије. Ту на самом тргу нам је Љиљин брат од тетке Гриша испричао једну легенду која каже да је Иван Грозни наредио да се градитељу, као признање за његово велико дело ископају очи, да више никада тако нешто не направи. Каква страхота награде за људско умеће.

Зар има лепшег призора него што је овај виђен у топлој московској ноћи, када град доживљава своје велике празнике. Стотине девојака и младића на самом тргу плешу у ритму твиста, под отвореним небом, испод чаробних купола.

Ујутру се враћамо поново међу Кремалске зидине где проналазимо Љиљину сестру Зину која је још у сумрак дошла да ухвати ред уместо нас, јер испред ње а и богами иза је километарски ред људи што чекају да уђу у маузолеј Лењина и да се још једном поклоне великом вођи. Ови редови су као саставни део трга, његов нераздвојни декор. Морнари, војници, сељаци, студенти, радници и свакако ми али без Ваље, јер се мора чекати сатима под топлим московским сунцем.

Силазим најзад у поворци низ степенице маузолеја на коме је исписано само пет слова - Лењин. И гледам у балсамо-

вано тело. Лице укочено као маска, скрштене руке. У тишини немој дефилију људи поред бочне страже војника. Пред нама почива Лењин као уснула велика легенда. Мале, ватрене очи, затвориле су се у једном тужном дану, али као да су још живе. Ова убитачна тишина још више делује на малом простору оивиченом мермером. То је величанствена парада ћутања. То су погледи плашљиви и пуни поштовања.

„Оружану“ палату у Кремљу вредно је посетити. Видели смо престоле и круне руских царева, одећу њихову и њихових жена. Петар велики, свуда доминира; ципела му је била броја 48; поред Петрове одеће, одећа сина му Алексеја изгледа јадна и тескобна. Ритерски оклопи тада су били у моди, па се већ мали руски дечко учио да носи овакав оклоп. Спремао се од малена на ратове и убијања.

Некако нам је било уз пут, па смо свратили и посетили „Бородинску панораму“. Оставља снажан утисак, битка је тако верно дочарана, да се виде згаришта са којих се диже дим, чак се и осећа дим у ноздрвама. После петнаест сати битке (за нас је била скраћена верзија од једног сата), Французи су напредовали само триста метара. За то време руска пешадија није се померила са места и при томе изгубила преко половине људства! Укупан број погинулих на страни Руса био је преко 40.000, а Француза преко 60.000 људи. Практично у овој битки нико није победио. Руси су се повукли и сами запалили Москву.

Тада сам се сетио Љиљине тетке, баба Палашке из украјинског села Молодечки, област Черкаска, када је тужно констатовала у мом присуству, на питање како живи? Само је рекла: „Умро је Лењин, умрла је правда“.

У свакој сеоској кући Лењинова слика. Некако ми је на слици смешно пркосан, истурених груди и браде, сав од воље и челика. Насупрот Достојевском: „Смири се, горди човече“, на Лењиновом лицу стоји написано: „Човек, то звучи гордо“.

Да ли је требало да у Русију продре болшевизам, да би руски човек постао самосвестан? Да ли је то неизбежан процес у сазревању једног народа? Руски народ је млад народ. И градови су млади. Кијев и Новгород као најстарији градови Русије, више

су од хиљаду година млађи од Београда и низа других европских градова. Израз лица људи по улицама одаје младост, начин како говоре, узбуђују се, како се мушкарци међусобно љубе. Али има и патње на тим лицима. Стара је то, вековна руска патња. Она се нарочито добро види на лицима старијег света. А зашто патња кроз историју није учинила онда народ старијим? Или је та патња Русима природна ствар? Руска деца су права деца; љубавни парови, иако ретки, на понеком мосту или на клупи у парку, чедно се држе за руке, приљубили су главе једно другом као на романтичним разгледницама из прошлог века.

Руси обожавају ордење. Када смо посетилио гробове палих у Лењиграду, Кијеву и овде на спомен-гробљу у једном парку, са вечитом ватром, било је доста старих ратника-посетилаца, сви са безброј ордења на грудима. Сваки гроб је био пун цвећа.

Љиља, не само у Лењиграду, Кијеву и далеком Сибиру има велику фамилију, него и у Москви јој живи брат Јурај. Са њим ујутру излазимо на широке московске булеваре, пред нама је модеран, милионски град. Са великих здања не допиру оне светлости једног Бродвеја или Пикадилија. Све је некако сиво, тужно само по нека реклама говори да је најбрже путовати авионима, па то сам знао и без те рекламе. Али тој широкој улици Максима Горког, том московском Бродвеју као да рекламе нису ни потребне. Са првим сумраком ноћи ова улица добија неку чудну боју. Она је још лепша, јер и бронзана фигура Јурија Долгоруког, који показује руком где треба подићи Москву. Сликам се са Јуријом, Љиљиним братом испред споменика Јурија. На слици ћу написати, Вита између два Јурија.

Преко пута нас велика зграда биоскопа, чије рекламе позивају на састанак са Софијом Лорен, не хвала Софија, немамо времена за тебе јер управо улазимо у парк где достојанствено стоји Александар Сергејевич-Пушкин. У сенци његовој безбрижно се играју деца. Љиљина најдража тетка Ања, по којој је и њена рођена сестра добила име Ања, која живи и ради у Сибиру у неком великом граду који не постоји на географској карти, ради као доктор физике, на истраживању нечега што наравно

никоме не прича па ни нама, јер добро зна да је сваки трећи Рус доушник КГБ-а. Једино је тај град са зеленим вртovima, описала, као и брезе које су предивне. Ништа нарочито рекли би смо, само има једна мала разлика. Цео град се налази испод земље. Знала је да ће нас Јуриј довести овде и зато је купила успут црвене руже. Данас је 6. јуни, а 6. јуна 1799. године родила се најлепша ружа руске поезије. Ту су урезани и његови стихови. Чиста случајност што се датума тиче. Само смо ми овде из далеке СФРЈ. Сви остали преко пута чекају биоскопско звоно.

Остављамо Пушкина са шеширом у руци, и понављам у себи оно што сам мало пре чуо од Љиљине тетке, његове стихове:

Неподмитљив глас мој
Био је одјек руског народа.

Сетих у том трену да је Пушкин изговорио последње речи: „Живот је свршен. Тешко је дисати, гушим се!“

Ја бих само додао данас, свако руско и српско срце биће данас растргано. Колико је Пушкин био далековид и како је јасно предвидео шта ће се десити са Русијом, ја бих додао и са Србијом у тренутку транзиције.

Тек што смо се растали са Пушкином, срећемо Максима Горког, његов споменик. Поред мене чух само како Љиља као љубитељ Максима Горког чије је све књиге одавно прочитала по неколико пута, само рече: „Бура, сад ће грунути бура...Буро удри што јаче“. И он је био далековид, пао је преконоћ Берлински зид, нестао је у једној бури СССР. Ја бих додао. Распала се СФРЈ, Србија је бомбардована.

Нисам био у позориште, али Љиља јесте, јер одувек је обожавала оперу и позориште. Причала ми је о московском позоришту где је водила и Ваљу. Од тада је заразила ћерку са позориштем, као култ позоришта, које и данас као нека магија привлачи њих две. Сећам се да причала како је гледала ту дивну публику, где нема разлике као у Европи, између балкона и партера и првих редова. Све је измешано и све након спуштене завесе хрли према позорници да из близине поздраве уметнике. Ваљу је на бину подигао неки бркати чика да би могла да баци

цвеће које јој је дала тетка да понесе. Зар се може пожелети лепши призор од овог у Бољшем театру, када хиљаду тврдих окорелих радничких руку аплаудира и узвикује - браво.

Има нешто што збуњује у том чудесном московском, свету обележеном на свим већим булеварима само једним словом-М.

Тај метро што сваког дана превезе четири милиона људи је свакако најлепши метро на свету. На свакој станици другојачији раскошни лустери. Убацивши пет копејки у аутомат, посматрао сам те смирене људе који скоро сви држе у руци књигу. Мислим да се највише књига у свету чита у Москви. Свуда, у парку, седећи, стојећи, ходајући. Чак и у метроу. Седећи на хладним мермерним клупама где се седи највише два до три минута, чека следећи воз. За пет копејки овде можете дочекати вечност, обилазећи све далеке московске правце и у тим лутањима гледати људе како журе негде, одлазе и враћају се. Метро је невероватно чист. Сатима можете тражити овде неки одбачени папирић али тешко ће те га наћи. Возили смо се тако пола дана без циља, ја разгледајући људе, а Ваља се одушевљавала гледајући шарене кристалне лустере покушавајући да нађе неки сличан на следећој станици, са претходном станицом. Није нашла, уморила се ставила главицу мени у крило и то је био знак да је наша возња завршена. Изашли смо на првој, следећој станици.

ЛЕЊИГРАД

За који тренутак огромни ТУ-104 (Тупољов) однеће нас из Москве за Лењиград. Остаће иза нас Краснаја Плошћад са храмом Василија Блаженога што стоји поносно са својим куполама и фантастичном комбинацијом различитих стилова.

Полећемо са аеродрома Шереметјево и заузимамо места у утроби те огромне летеће птице. Заузимам по обичају место до прозора, али овај пут бадава. Време је тмурно и изузев облака не види се ништа. Он је тежак и огроман тако да уопште немамо утисак да авион лети, као да смо у некој чекаоници где сви читају неке новине. Ваља која седи до мене грицка неке шарене бомбоне које је добила од симпатичне стујардесе Татјане, а Љиља која зна свој матерњи језик руски, прелистава часопис „Лењиградске правде“ који је купила на аеродрому. Стујардеса која је завршивши своје обавезе села је до Љиље и почеле су ћаскање. Она тврди да је добро што хоћемо да видимо Лењиград, да смо то пропустили неби смо видели праву Русију. То је град музеј. Он је красивиј град. То сам и ја разумео. Она није једино размела да наш долазак у Лењиград је првенствено да Љиља види свога ујака, рођеног брата њене мајке Тање, кога никада није видела у животу. Он као официр КГБ-а није смео да напушта СССР а њена мајка није имала могућности да је води у Лењиград.

Ја сам се укључио у њихову дискусију са шалом да сам пошао да видим мутну и немирну Неву, која је не тако давно носила надуто тело Распућина. Такође сам хтео да избројим њених четири стотине мостова. Рекли су ми у Москви да тај град више личи на Запад, да су људи другојачији и да не изгледа као да сви некуда журе као у Москви.

На аеродруму нас је дочекао њен ујак и пошли смо црном волгом за затамљеним стаклима до његовог стана. Нисмо се возили дуго јер је он становао на Невском проспекту. Када смо ушли у Невски проспект, улицу којом је хитао на посао трагични Гогољев јунак Акакије Акијевич. Размишљам о граду којим пролазим, о граду у коме је Пушкин стварао свога Евгенија Оњегина, Чајковски Лабудово језеро.

Некако сам се осећао као да сам у музеју, желео бих да видим све а времена је тако мало. Љиљин ујак, ђађ, како га она зове, показује нам кроз прозор Неву, трг Декабриста, одводи нас до чувене Ауроре са којом је испален хитац из топа на Зимски дворцац и означио почетак Октобарске револуције. Сликали смо се поред брода, настављамо обилазак града све до Петровог споменика. Сликамо се поред храброг Петра у бронзи како на свом коњу се уздржава над провалијом. Змија се савила око коњског репа, Љиља бежи и неће да се слика са нама јер се боји змије, па макар она била и од бронзе. Петар је упро поглед ка Неви и показује руком на Неву.

Ђађ, седи замишљено и изненада каже: “Овде нам је суђе-но да пробијемо врата Европи, запамтите то“. Запамтио сам и ево после толико година и записао сам. Био је у праву. Европа је стигла у СССР преко Лењиграда.

Лењиград је млад град, стар тек неких триста година, и мост је нов, млад преко кога управо пролазимо а испод нас је Нева, немирна и мутна. У њеној близини су бели мермерни зидови Ермитража, па Кировљев мост. Поморска академија и сваки кутак подсећа на неки догађај из историје и литературе.

Нева—широка река; на њеној обали, с једне стране Зимски дворцац, с друге Петро-павловска тврђава, широки, полулучни сквер испред дворца са спомеником цару Александру I у виду анђела; трг Декабриста са споменоком Петру Великом чији је коњ заиста диван; Исакијевски сабор, после цркве светог Петра у Риму и светог Павла у Лондону, на коју је јако налик, трећа највећа црква у свету. Обишли смо и Пискаровско гробље са близу пола милиона сахрањених Лењинграђана умрлих од глади и погинулих за време трогодишње опсаде у Другом светском

рату, са спомеником мајци Русији и вечитом ватром – делује, збиља, потресно.

По подне смо обишли Петро–павловску тврђаву у којој су затварани политички кривци, мучени, убијани или послати у Сибир. Хитлер, никада није хтео да станује близу неког затвора или логора, руском цару то није сметало. У тврђави је био затворен Максим Горки, затим Лењинов брат који је покушао атентат на цара, а припадао је групи народњака – терориста. Каква је то породица морала бити када је дала два окрутна револуционара?

Саборна црква у тврђави, у њој су сахрањени руски цареви од Петра Великог до Александра II. Овај цар је 1860. године ослободио Русију кметства.

Славни Ермитаж. Пролетели смо за три сата кроз највећи музеј света, саграђен у XVIII веку, њега лепо упознати треба неколико недеља а не сати, али није се имало више времена јер је време највећи непријатељ на свим путовањима.

Застали смо код споменика на коме пише: „Катарина Друга Петру Првом“. Ту смо упознали Веронику, која нас је слика све заједно. Одушевљено нам је причала о Лењиграду, посебно је нагласила да овде где ми сада шетамо да су ту много пре нас шетали Пушкин, Јесењин. Почела је да рецитује стихове великог песника који је овде трагично завршио свој живот. Његове песме знају напамет и радници и студенти.

Вероника се понудила да нам сутра буде водич са својом сестром Ваљом, јер се одушевила када је чула и да се наша мала ћеркица зове Ваља. Баш лепо. Сутра су се упутиле две Ваље, једна већа, друга млађа, железницом у околину града, Петергоф, летњу резиденцију Петра Великог, онда остаје још један утисак који се тешко заборавља. Фонтана „Самсон“, највећа на свету, споменици и огроман парк, излетишта Лењиграда. Та провинција у којој је Петар Велики изградио двор по угледу на Версај посећа на једно прохујало време, на царске раскоши.

Када смо се вратили у Лењиград било је већ вече. Шетали смо обалом Неве, чуло се само тихо дозивање: Голочка, Серјожа, Ваља. Најзад је Ваља схватила и ако је била још мала девојчица, откуда њој име Ваља, па овде је то често име.

КИЈЕВ

Из Лењиграда путујемо возом. У Карпатима пријатан сусрет из воза са словенском прапостојбином. Блага брда, шуме и река Уш. Села са црквицама као из бајке. Време лепо.

Стижемо у стари град Кијев. Изванредно чист ваздух за разлику од Европе. Имали смо резервисане собе у хотелу „Украјина“ и пут нас је водио право кроз један предиван парк који је близу хотела. Љиља је прва приметила споменик Шевченку, застали смо на кратко. Преко пута парка је црвени кијевски Универзитет. Када смо се лепо раскомилили и освежили од дугог пута, решили смо да одмах изблиза погледамо Кијев. Одлучили смо се за хотелски туристички аутобус. Разгледали смо Кијев као панорамско разгледање из аутобуса, први излазак из аутобуса ради фотографисања, опет парк. Али тај се парк налазио на једном великом брежуљку одакле се простирао поглед на велику реку Дњепар, са својим рукавцима. У самом парку је споменик светом Владимиру који је 998.године превео Русе у хришћанство.

Из парка виде се кубета цркве светог Андреја; руски архитекта италијанског порекла Франческо Растрели у XVIII веку, заслужан је за низ сјајних архитектонских остварења.

Времена је било мало зато смо желели да видимо прво оно што је најважније. После ручка смо посетили цркву свете Софије из XI века. То више није црква, она је претворена у музеј. Прво нам пада у очи раскошан саркофаг Јарослава Мудрог који је подигао цркву. Мноштво добро очуваних мозаика и фресака, међу њима и неколико изванредних. Љиља ми тихо шапну на уво; „Подсећа ме на цариградску цркву свете Софије“.

Увече посећујемо „дествујућу“ цркву светог Владимира. Гриша, Љиљин брат нам каже да је ово једина активна црква на

милион и по кијевског стновништва. Стигли смо касно, служба је управо завршена, свештеник држи проповед на украјинском језику гомили окупљених жена, глава повезаних разнобојним, јевтиним марама, ипак је жута боја била највише заступљена. Има врло мало млађег света и мушкараца, јер су скоро сви мушкарци чланови Комунистичке партије. По зидовима цркве лоше фреске и неколико бољих слика, међу њима нарочито „Тајна вечера“, ретко успела реалистична драма, у некој оронулој просторији старог Јерусалима. Тешка бронзана врата на улазу у цркву са рељефима светог Владимира и његове жене Олге чија су стопала већ излизана од целивања верујућих Украјинаца.

Сада када смо туристички видели СССР, оно што је намењено туристима да виде, од данас ћемо видети један други Совјетски Савез, или тачније речено Украјину. Љиљина мајка је заробљена као девојка и одведена у Немачку. Тамо је упознала свог будућег супруга и са њим дошла је у Србију, тачније у Равну Реку и 30 година није била кући у своју родну Украјину, своје родно место, Молодецко. Изашли смо из хотела, прешли улицу покушали да ухватимо такси на такси станици али то нам није полазило за руком, јер ту се толико безобразно гурају, немају обзира што држим малу девојчицу, нити се ту поштују жене. Када сам схвати да никада нећу ухватити такси, изашао сам из реда оставио Ваљу код Љиље и нашао првог саобраћајног милиционера који је регулисао саобраћај. Показао сам му наш црвени пасош и на српском му објаснио о чему се ради. Нисам ни знао да су у СССР у тада имали поданички однос према туристима. Пошао је самном, узео пиштаљку и палицу, зауставио саобраћај, узео први такси који је наишао и нас ставио унутра. Такси нас је одвезао до железничке станице. Није хтео ништа да нам наплати, а част је презриво одбио. Тада су Совјети имали достојанство.

На станици постоји посебно оделење за стране туристе, фотеље су од праве коже, а доминира један кристални огроман лустер какав нигде до сада нисам видео. Прво сам погледао ред вожње за Житомир где треба да преседамо. Тек у 23 часа.

Разочарао сам се. Шта да радим цео дан, када смо напустили хотел тако рано. До Љиље је седео неки старији човек, лоше одевен и схватио је шта ми причамо. (много касније сам схватио да је он био из КГБ а, а ту је био да нама помогне, да нас усмери где и како да путујемо). Љиља му је сама понудила цигару, он се освртао лево и десно и није смео да узме и да је јавно запали. Тада му је Љиља ставила у цеп целу паклицу. У знак „захвалности“ он је Љиљи објаснио да за Житомир иду возови на сваки сат, али то су народни возови, а овај наш је туристички, луксузан који иде према Одеси. Питала га је Љиља где се налази та народна станица, он је рекао када изађемо на главна врата идемо само лево, и увек лево док не видимо јер је она закамуфлирана да је не виде туристи из Европе.

Узели смо ствари и послушали смо га. Стварно после доста скретања, а увек лево исперд нас се указала огромна маса људи. Неки стоје, неки седе а богами многи и леже. Отишао сам да погледам сам и схватио да сви они чекају ред да купе карте. Одмах сам схватио да карте не можемо да купимо ни цео дан да чекамо у реду. Љиља је пришла првој жени и она јој је објаснила да они тамо што се виде далеко, међу првима, они чекају вероватно још од јуче.

Видели смо да неки бели шинобуси долазе и одлазе сваки сваки час. Решили смо да не купимо карту а имамо позитивно искуство са пасошем. Дошли смо до масе и запрепастили смо се када смо видели како они улазе у вагоне. Велики број кроз прозоре, а поред свих врата су униформисани људи који дугачким белим палицама, са свак е стране по један полицајац и угуравају људе да стане што више. Вагон је био већ пун а маса као да се није ни смањила. Некако сам се пробио до првог слободног полицајца и показао му свој пасош. Тада се десило нешто невероватно и за мене врло непријатно али успешно. Он је нешто довикнуо својим колегама, дотрчали су још шест седам униформисаних полицајаца и из вагона који је био већ препун почели су да избацују грубо људе напоље. Када су испразнили први део код врата, дошли су и узели и на руке унели Љиљу, њену мајку и Ваљу а ја сам ишао поред њих. Када смо ушли,

врата се затворише и воз је одмах пошао. Било ми је непријатно јер су напоље остали они који су избачени због нас.

Били смо сами и било нам је лепо само до прве станице. Тада смо се скупили у угао ставили ствари иза нас да нам не погазе јер се иста слика понављасала на свакој станици. Срећом Житомир је био близу Кијева и убрзо смо стигли. Следећи воз нисмо чекали дуго и није скоро било никаких проблема да уђемо у воз, није било уопште гужве, тако да сам пасош држао у џепу неискоришћен. Када смо ушли у воз имали смо шта и да видимо. Такав воз нисам видео ни у филмовима. Направљен је тако да стане што више људи у њему. Ви седите на дрвеној клупи а изнад вас на спрат седе други путници тако да су им њихове ноге вама испред носа.

Тамо смо пошли када сам осетио да нешто лупа испод мог седишта. Устао сам када се седиште отвори, подиже се поклопац и излази неки човек, вероватно извињавајући се јер мора у вц. Он је ту уствари спавао. Они који хоће да спавају они седе у тим затвореним сандуцима. На сред вагона пећ, бубњара а поред ње сандук са дрвима. На пећи кува се чај. Чај је бесплатан, може свако да пије. Нама нуде али се нама никоме не пије. Утом наилази жена кондуктер и прегледа свима карте. Сво време нас посматра, вероватно је по гардероби схватила да не припадамо овом свету овде. Када је нама затражила карте, Љиља је извадила карте али уједно случајно и пасош. Када је видела страни пасош само се ухватила за главу и рекла нам да пођемо са њом и да понесемо своје ствари. Било ми је непријатно јер сам у први мах помислио да карте нису добре и да хоће да нас избаци из воза.

Прошли смо доста вагона док нисмо стигли до задњег, односно првог одмах иза локомотиве. Ту је био њен службени купе. Ту нас је сместила и било јој је криво што није пре наишла да нас доведе у ову удобност. Ту смо се лепо осећали, она је донела чај, пуштала је по Љиљином избору плоче са грамофона и у сваком вагону има звучник. Када смо смо се мало боље упознали она пита Љиљу да ли ми журимо. Љиља пита мене, о ја као из топа, па свакако и овако каснимо. Онда је она Љиљу као

преводиоца повела а и мене код машиновође да му ја то лично кажем. Упознала нас је са машиновођом, која случајност и Љиљин деда по мајци био је баш на тој релацији од Житомира до Умња машиновођа. Он га није лично знао јер је млад али је чуо за њега јер је био легенда у тој бражи и на тој релацији.

Сада још једно изненађење. Улазимо у станицу, видимо шеф станице држи палицу подигнуту у вис, путници на перону а воз не стаје. Вита жури сину ми у глави, да ли је то могуће. То се поновило још десетак пута, нигде није воз стао, питао сам на крају кондуктерку Каћу, како ћете то да правдате, она рече имамо на то право, то су наше добијене инструкције да морамо страним држављанима да испуњавамо сваку жељу, а ваша је жеља да идете брже јер журите. А на моје питање, како ћете да докажете да сте имали странце у возу, она се насмеја, лако. Па сваки трећи човек у СССР ради за КГБ, па воз је пун КГБ еоваца.

Да КГБ све зна и све прати уверили смо се када се воз зауставио на некој отвореној прузи и нама је Каћа рекла да сиђемо јер то је та станица одакле се иде за село Молодецко. Поздравили смо са Каћом, локомотива је запарала ледени ваздух својим звиждуком три пута и светла воза су полако нестала у мраку. Остали смо сами. Ташта је одмах препознала где се налазимо и рекла је да одатле до њеног села није далеко, само два дана хода. Они су некада тако мери раздаљину, а не километрима као сада. Окренуо сам се око сбе, нигде ништа, никаква железничка станица, никакви аутобуси, никакви такси, никаква кућа, никаква настрешница, чак ни дрво. Непрегледна степа, нигде светла само јака и јасна месечина. Крв ми се следила у жилама, температура је била далеко испод нуле а ми сами самцити са девојчицом од четири године. Прво што ми је пало на памет да уђем у први воз који стане и да се вратим одакле сам и дошао. А када ће се појавити први воз и да ли ће уопште овде стати неки воз, ако се дотле не смрзнемо. Ухватио ме је очај. У том очају нисам ни приметио на неких сто метара један камион који је стајао осветљен месечином. Сви смо отишли до њега, носећи Ваљу јер је био велики снег.

Одмах сам препознао „Дајц“ такве камионе има наша војска. На њему је била подигнута хауба а у кабини смо видели возача који је одмах изашао. Љиља га је питала како да дођемо до села Молодецко, када нема никакав превоз. Он је рекао да они управо иду у село Молодецко, а таман су поправили камион који је био наводно покварен. Одмах је спустио хаубу, у кабину су ушли Љиља, њена мајка и Ваља. За мене није било места. Мени је показао да уђем у камион позади. Чим сам пришао задњем делу камиона који је био покривен цирадом, из камиона ми је неко пружио руку да ми помогне да се попнем . У камиону су биле са обе стране клупе и ја сам се смести до тог војника који ми је помогао. До њега је био један војник, али сам на месецини видео јасно на палетама звезде. Одмах сам знао да је то официр.

Војник до мене без звездица обрати ми се на чисто српско-хрватском језику. Причали смо о путовању а онда сам га ја упитао како тако добро зна српски језик. Рекао ми је да је он уствари Бугарин а да овде служи војску а да је био дуго возач камиона у Бугарској фирми „Родопи“ па је често путовао кроз Југославију па је тако научио српски. Знао сам да лаже, знао сам да су нас чекали, да ништа ту није случајно, био сам опрезан. То је било време око кризе у Чехословачкој.

Сада је овај официр што је седео до њега нешто њему причао на руском, нисам ништа разумео али сам убрзо схватио, када ме питао да ли се ми Срби плашимо да Руси не уђу у Југославију као у Чехословачку. Осетио сам замку и почео да причам како смо ми и Руси браћа, зашто би се плашили да нам браћа дођу опет као што су дошли па су нас ослободили од Немаца. Једва чекамо да дођу поново. Овај такозвани Бугарин му је то превео и одмах сам чу његову реакцију, харашо, харашо и почео је да се смејео као луд. Поред још сличних провокативних питања на која сам одговарао, а на уму сам стално имао то да не заглавим у Сибир у неки гулаг. Задње питање је било шта ми у Србији мислимо ако би дошло до рата између СССР-а и САД-а ко би победио по мишљењу нас из Србије. Одговорио сам јасно да би Руси ушли и ишамарали те дрогиране каубоје, не би чак ни

оружје употребили. Опет харашо, харашо, опет лудачки смех који је одзвањао празном степом. Схватио сам да је официр био задовољан јер је испитивању дошао крај, и као награду добио једну флашу да се загрејем. Унутра је била нека смрдљива ракија коју су они звали домаћа водка која се правила буквално од репе.

Негде пред зору стигли смо у село Молодецко. Нас су истоварили код поште, пошта је једна мала неугледна кућица. Иако је било очекивати да сви спавају у селу, ипак нису сви спавали. Поштар нас је чекао, знао је да долазимо. Нисмо ни ушли код њега, већ нас је он повео по мраку, јер је у међувремену нестало месечине. Ускоро смо стигли до једне куће у којој је такође горело светло. И ту су нас чекали јер су знали да долазимо. Сусрет моје таште са својом фамилијом после тридесет година је био више него дирљив, нисам у стању то да опишем. Када смо се раскомили пошао сам са Филипом до њиховог шпајза да му држим лампу. Шпајз је уствари био напољу дубок бунар двадесетак метара, у који се спушта уским кружним степеницама. Тако чувају намирнице да се не покваре али и да се не смрзну.

После вечере, или боље речено доручка, требало да мало одспавамо. Ташту су одвели у неку од њихових соба, а код њих је обичај да деца и гости спавају на пећ. Да добро сте чули на пећ. На сред једне велике собе налази се огромна зидана пећ, у коју се убацују искључиво дрва, а горе на њој се налази нешто као неки велики намештени кревет. Ту смо спавали Љиља и ја а Ваља између нас да случајно ноћу не падне са пећи, мада је постојала нека ниска оградаца.

Ујутру када сам се пробудио, прво што сам приметио била је икона св Николе. овичена са неком шареном марамом а испод ње кандило које је горело. Пре него што сам дошао да видим прави СССР, имао сам силне погрешне представе и заблуде о СССР у. Један од њих је била да су они атеисти, нема цркава, нема Бога, нема икона, нема кандила. Одмах сам помислио да су они купили у ко зна којој старинарници све то и закачили на зид само да би се додворили нама.

Када смо после неколико дана почели по селу да обилазимо таштину многобројну фамилију свуда баш у свакој кући биле су иконе и кандила која су горела. Негде сам осетио и мирис тамјана. Збунио сам се, па није ваљда цело село купило иконе због нас. Када сам у недељу чуо звоне са цркве и када су сви, буквално цело село отишло на мису, онда сам схватио да смо ми Србио највећи атеисти и безбожници на свету.

То ми је било прво буђење и упо.знавање правог СССРа или боље речено Украјине.

Имао сам представу да у СССР влада једнакост и поштење. Што се тиче једнакости, одмах сам схватио да сви који се баве било којим занатом у селу, или имају неку малу баштицу иза куће, да су њихове куће лепше, веће, свеже офарбане, имају гвоздене ограде. Они који су радили и живели само од примања у колхозу имали су дрвене ограде, мале трошне куће, а неке су куће биле прекривене обичном сламом.

Што се тиче њиховог поштења, и то сам имао убрзо прилике да видим, када сам ишао са Зином у град Умањ да се пријавимо у милициску станицу да нам продуже још боравак на три месеца. Ишли смо аутобусом, дошео је до нас неки кондуктер, узимао је свима у аутобусу паре, па и нама а није давао никакве карте. Када смо изашли из аутобуса, питао сам Зину зашто нам није дао карте, она мртва хладна рече, да не ради то често, али има доста деце кући па мора да их издржава на овај начин. И код нас кондуктери крадуцкају, никад немају довољно ситне паре за кусур, али не оволико.

На којој је висини њихово поштење уверио сам се још боље за неких десетак дана. Упознао сам њиховог рођака Пеђу који је живео у суседству, с њим сам се спријатељио јер ми га је било жао. Момак се потукао са неким вршњаком око девојке, само је тог свог конкурента ишамарао и добио је 5 година робије. Управо је тих дана дошао са робије. Питао ме је Пеђа да ли хоћу да пођем са њима вечерас да узму намирнице. Наравно да сам пристао јер сам мислио да идемо до неке продавнице.

Увече чим је пао мрак пошли смо у центар села, код поште, ту смо видели стотинак људи, било је и младих али и

старих. Сви смо пошли у колону један по један. Правац колхоз. Прошли смо поред капије и кућице где су била три стражара. Неко се одвојио из групе и видео сам како је унео нешто у кућицу. Пеђа ми је објаснио да су им донели водку, киселе краставце и неко сушено месо да би зажмурили да не виде мушкарце из села који су ушли у колхоз. Прошле недеље су узели кромпир, сада је био на ред пасуљ. Добио сам и ја своје цакче пасуља на леђа и вратили смо се одакле смо и дошли.

Сутра смо обишли Таштину рођену сестру баба Палашку. Питала нас је да ли сам и ја јуче био у колхоз да „купим“ пасуљ. Ја сам јој рекао а Љиља је преводила да сам ја учествовао у крађи државног пасуља. Она ми је рекла не то није крађа, ми узимамо само оно што је наше и што смо сами произвели, да што мање оде за Русију. Када је споменула Русију у гласу се препознавала мржња. На моје питање зашто мрзи Русију толико, тада ми је она испричала једну истиниту и страшну причу. Прво њено питање је било зар нисам уочио да у селу нема старих мушкараца који су за време рата имали преко 20 година. Ово сада све што видим у селу то су тада била малолетна деца.

За време Другог светског рата линија фронта је пролазила баш поред села, тако да су били мобилисани сви пунолетни мушкарци а примали су у добровољце и малолетнике. Ископани су ровови у дужини све до Умња, преко 80 километара. У рововима су били само Украјинци. Иза ровова на неких 100 до 200 метара били су Руски официри са митраљезима. Када су надирали Немци са тенковима а иза тенкова немачка пешадија до зуба наоружана, дотле многи украјинци у рову нису ни имали ни пушку. Сада су Украјинци у рову из село Молодецко имали две могућности, једна пред налетом Немачких тенкова да изађу и почну да беже, тада би их побили Руси својим митраљезима, или да сачекају да их Немци прегазе тенковима и побију. Тада би њихове породице добили депешу да су погинули хероски бранећи своја огњишта. Сви су изгинули из тог села. Остале су само жене и деца.

После ослобођења када је Стаљин пљачкао Украјину и све пољопривредне производе одвозио за његову Грузију и

Русију, жене из села су данима ишле по пољима и скупљале репу која није однета да би се прехранили. Владала је велика глад и многа деца су тада умрла од глади. Колико је нагомилана мржња према Русима имао сам ускоро прилике да се уверим када сам са Љиљином сестром од тетке Тањом ишао аутобусом за Житомир.

Док смо дремуцкали у неком старом аутобусу који само што се није распао, одједном сам чуо неку гужву, некако викање и аутобус је стао. Чуо сам да сви вичу капецку, капецку. Ухватили су једног старијег мушкарца њих неколико и довели га до врата и бацили напоље у дубок снег. Залупили су врата и аутобус је кренуо. Питао сам Тању шта то би?. Она ми објасни да капецку значи погрдан назив за Русе, да су препознали по гласу Руса и избацили га из аутобуса и ако је човек имао карту.

Тада ми је нестала још једна заблуда о братству и јединству свих нација у СССР у, како сам дотле сматрао и на крају тако смо и учили у школи. Тада сам схватио да је то вештачка творевина која ће се распасти кад тад. Највише сам волео да идем са Пецом на пецање, на залеђеном језеру. Тамо се не пеца као код нас, нема штапова па да се забаци. Пеђа носи са собом једну велику бургију, величине ваљда метар, па је чак имала и наставке ако затреба. Мада је скоро свако од тих пецароша имао своју избушену рупу у леду, Пеђа је често мењао места тако да смо заједно вртели ту бургију скоро по цео сат док би пробили лед и дошли до воде. Затим би он у ту рупу ставио струну и на крају струне пловак. Кући би смо одлазили увек са помало рибе. Једног дана Ваља нам је дала идеју како да дођемо до много више и крупније рибе. Она је шетала градом Умњом са Љиљиним братом од ујке Гришом и на једној пијаци угледала је рибару пуну рибама које су се праћакале у води. Стала је уз излог и рекла Љиљи. Мама кажи тати и чика Пеци да се не муче тамо и да чуче по цео дан и донесу мало ситне рибе. Нека дођу овде да пецају, колико овде има крупне рибе и нема да чуче и чекају. Када нам је Љиља то испричала Пеђа је отишао у продавницу и купио јој једну пластичну лутку. У Умњу шетајући се са мајком Ваља је на себи имала панталоне са као неким закрпама на њима, то је тада било модерно у Немачкој, а њој је

донела тетка Ања из Немачке. Њих две је у неком парку срела нека фина и добро одевена госпођа и питала је Љиљу како је није срамота да јој дете иде у закрпљеним панталонама а она на себи има скупу бунду. Љиља је покушала да јој објасни да је то код нас мода, да смо ми из Југославије. Није вредело ништа, није јој веровала већ је извадила из новчаника паре и ставила Ваљи у њену малу ручицу, окренула се и отишла убрзаним кораком. Док се Љиља снашла, отворила Ваљи руку а кад у руци 100 рубаља. Жена се изгубила у маси пролазника, отишла у први магазин и купила за све те паре гардеробу за Гришиног сина и ћерку који су били Ваљини вршњаци, син мало млађи а ћерка мало старија. За тих 100 рубаља обукла их је обоје од главе до пете. Јер просечна Гришина плата је била око 80 рубаља.

Највећа забава је за мене била у Умњу када шетам улицом са Гришом и одједном испред нас огроман и дугачак ред. Гриша одмах стаје у ред, први пут сам га питао што је стао, он је рекао да хоће нешто да купи. Када сам га питао шта хоће да купи, рекао је да незна шта се продаје. Све једно да ли су стигле увозне помаранце, пегле за веш, сијалице или жилети. Тек када после дугог чекања стигне на ред он обавезно купи, било шта, јер тада су они имали нешто пара, али робе није било уопште.

Полако се ближио крај нашег гостовања, које се богами одужило и једва сам чекао се вратимо. Када ме Љиља питала чега сам се највише ужелео у Свилајнцу, рекао сам јој искрено. Да једем сам из свог тањира. Јер Љиља и ја смо од почетка нашег брака јели из истог тањира и незнајући колико ко једе ја сам набацио за непуних три година 15 килограма вишка. Овде код њених сви једу из једне огромне посуде која је на сред стола. Мени је то у почетку било грозно, али пошто нисам могао да бирам, постепено сам се навикао.

Сутрадан смо били гости у кохозу, ту су ми окачили неколико значки на капут, имали су чак и неку седницу којој смо присуствовали. А данас нас је испратило цело село машући нам све док санке којима су нас возили није зашло иза густе шуме предивних бреза са којих су висиле залеђене капи, које су се пресијавале на Сунцу. Ваљи се допала вожња на огромним

санкама, па је прокоментарисала, да неби било лоше да сретнемо деда мраза па да му исприча да јој се ове лутке које је добила и нису баш лепе јер немају косу. Та њена лутка је у Свилајнцу добила и своје име. Ружњача. Али ју је много волела и са ружњачом се највише играла. Са санки смо касније прешли у мали аутобус, па онда у велики и на крају у прави воз.

САД

Сједињене Америчке Државе сачињава 50 федералних држава. По величини територије као и по броју становника САД заузимају четврто место у свету. Већим делом простиру се између Атланског и Тихог океана.

Становништво: 295 милиона. Белци 70%, црнци 13%, хиспаноамериканци 12%, азијати 4% и индијанци 1%.

Вероисповест: већином протестанти (52%), католици 24%, остали хришћани(7%), јевреји (1%), муслимани (1%), остали и неопредељени (15%).

МАЈАМИ

Налази се на југоистоку Флориде (америчке Сунчане обале). Клима је тропска, топла са могућим тропским пљусковима. У то смо се уверили чим смо изашли из аеродромске зграде. Климатски услови пружају могућност да се у току целе године ужива у мору и сунцу, зато наша агенција Кон – Тики узима у закуп хотеле ван сезоне јер је то тада њима јевтиније а нама некако испада свеједно.

Одмах по излазку из прохладног авиона, заплуснуо нас је густ и врео ваздух, треба извесно време да се адаптира организам на тропски врео, влажан ваздух. Имао сам утисак као да сам упао у неко густо тесто. Срећа наша што нам се хотел налазио на самој плажи, и то чувеној плажи Мајами Бич, где је ветар стално

благо пиркио. Ту смо на плажи у самом хотелу могли да испробамо скоро све спортове на води који постоје у свету. Поред самог хотела протеже се улица Линколн, где се налазе обиље клубова, дискотека и разновразних програма намењеним туристима.

Већ смо сутрадан схватили зашто Мајами зову магичан град, али и Врата Кариба јер је једна од највећих лука Америке из које полазе многобројна крстарења. Очекивали смо да ћемо за ових двадесетак дана колико ћемо бити овде видети и неко снимање неког филма, музичког спота или фото сеансе јер је Мајами инспирација за модерне уметнике.

Свануо је први дан нашег боравка. Одмах после доручка одлазимо на разгледање једног од најгламурознијих градова Флориде, који се у последњих стотинак година развио у финансиски и туристички центар земље. Одмах смо приликом разгледања града уочили његов мултиетнички и мултикултурни карактер. Првог дана смо само овлаш додирнули центар Мајамија, обишли залив Бискејн, прелепи Билтмор хотел, градску већницу. Разледајући град из аутобуса стигосмо до кварта који се зове Миљу чуду. Дошли смо само до табле на којој је то писало и аутобус у благом луку почео је да се враћа натраг. Сви смо се зачудили зашто се враћа. Водич нам је објаснио да је то део града у коме живе само црнци и да је озлоглашен и у тај део града не смеју да улазе белци. Ту је поред велика табла на којој пише да у том кварту полиција не залази и ако уђете улазите на сопствени ризик. Водич је даље наставио да нам случајно не падне на памет да се тамо сами прошећамо пешице, јер ко год да је ушао више се никада жив није вратио. Једноставно тај део града полиција не може да контролише.

Било је невероватно, јер то нам се први пут десило, али смо убрзо имали прилике да то осетимо и на сопственој кожи. После обиласка града одлазимо у хотел на ручак и после ручка одлазимо у строги центар града где смо рачунали да смо безбедни. Шетали смо се, разгледали излоге и приметили смо да сунце полако залази и да пада сумрак. Било је тачно 19 часова по њиховом времену, када смо чули страшну и несносну буку. Знали смо шта то значи јер смо то већ имали прилике да видимо

у Палерму на Сицилији. Апсолутно све њихове радње имају решетке на излозима и вратима, то смо чак и приметили, али нисмо схватили то озбиљно. Сада је крај њиховог радног времена и сви спуштају ролетне, решетке, затварују капке. Одмах смо приметили неку ненормалну атмосферу на улици, сви некуд журе, по неки чак и трче. Ми смо шетали и даље као неопрезни и наивни туристи. Сумрак брзо овде пада. Одједном појавише се полицајци, махом жене на коњима до зуба наоружани. И даље ништа не схватајући ми шетамо и видесмо да смо баш остали сами на улици у самом центру града, нигде живе душе. Само ми и полиција на коњима.

Одједном почеше да се појављују неки црнци из бочних улица и убрзо нас неколицина опколише и почеше око нас да плешу и певају. Убрзо смо схватили да нам показују како ће да нас испеку на ражањ и поједу. Ја сам мислио да се шале, али Љиља се баш добро уплашила. Одједном смо чули топот коња и поред нас су се створили десетак полицајаца на коњима, већином су биле жене. Скочили су на земљу, пендрецима растурили ту групу, прво су Љиљу попели на коња, затим и мене и јурнули су касом јер су им се трком приближавала повећа група црнчуга. Одвели су нас на обалу где је безбедно, где се налазе кафићи, шеталиште и ту су искључиво странци. Ту смо наставли да се шетамо не схватајући у каквом смо проблему били. Случајно сам видео на коњу жену полицајца која је мене ставила на коња и пришо сам јој да се захвалим. Попричали смо мало са њом, она је са Кубе, то се код њих никада неби десило каже она., препоручила нам је да посетимо Кубу.

Она нам је препоручила када смо већ ту на обали да обавезно погледамо кафану у част Елвија Прислија. Показала нам је руком и ми смо видели на једној згради огромну гитару. Ту је био и путоказ на обали на коме је била стрелица и натпис, Хард Рок. Унутра је све подсећало на Прислија од мотора за који пише да је то оригинал његов, али нам је Кубанка објаснила да таквих кафана – музеја има стотинак у Америци и стотинак мотора и на свима пише да је баш тај оригинал његов. Сели смо, мало се одморили уз његову предивну музику то задовољство

платили прилично скупо. Обична кока кола овде кошта десет пута скупље него у ресторану прекопута. Изашли смо напоље, сели на клупу у парку а његов глас је одзвањао целим парком и кејом којим смо се кретали. Све је било у његову част и унутра а и напоље. Делили смо клупу са две младе девојке које су се ту досађивале, купиле су кока колу у оближњој продавници и слушали бесплатно Елвиса Прислија, али нису виделе онај „оргинални мотор“. Рекле су да су са Бахамија и позвале су нас у госте ако икада одемо тамо. Разменили смо адресе, одмах су питале на ком је континенту та Југославија. Тада сам рекао једну чаробну реч са наших путовања, одавно проверену, Тито. Почеле су да се слатко смеју, знају свакако ко је Тито и сада знају да је Југославија тамо негде близу Русији. Континент више није важан, Европа или Азија, свеједно.

Сутрадан смо желели да опет да прошетамо Мајамијем, али смо сада изнајмили туристички мали бус. Изузев у строгом центру, постоје нешто мало облакодера, док цео град је грађен са највише једносратницом тако да се фантастично уклапа у природни амбијент. Град је подељен строго на квартове у коме живе поједине нације. Тако да по стилу кућа одмах знате да ли сте у шпанском, енглеском или француском кварту. Сви они који раде у центру слабо се друже са другим националностима, после радног времена сви хитају у свој део града. Пролазећи поред малих кућица прекривеним трском и неким растињем, водич нам је објаснио да ту живе људи са острва Бахами. Они су специфични и по томе што су им и гробови око кућа. Застали смо и изашли из аутобуса да видимо градску већницу и посебну прелепу малу китњасту зграду где се млади венчавају. Тај крај је толико прелеп са дивним травњацима, водоскоцима и егзотичним цвећем да сам скоро пао у искушење да се са Љиљом венчам још једном. Одатле смо прошетали пешице до Италијанског кварта где смо направили дужу паузу купајући се у Венецијанском базену. Све је било у италијанском стилу, једино је вода у базену била овдашња.

За крај смо оставили одлазак у најинтересантнију четврт, Малу Хавану. Овде живе искључиво Кубанци. Где да се нала-

зите чујете из свих радњи, кафића и кафана гласну кубанску музику. Овде сам доживео први и задњи бар до сада сусрет са дрогом. На улици на свим монтажним киосцима нуди се кафа помешана са дрогом. Јачина дроге зависи од киоска до киоска или по вашој жељи. Водич нам је наручио свима по једну кафу и рекао да не бринемо јер се договорио да се стави минимална количина дроге у кафу. После краћег времена сви се понашали „чудно“. Ја сам покушавао да у ваздуху дохватим неке лепе жуте помаранце, које сам наравно само ја видео, жена ме је убеђивала да то нису помаранце, него банане јер она је „видела“ боље од мене. Једна девојка из наше групе „журила“ је неке само за њу видљиве мачке. Најбоље су „прошла“ два младића из Београда који су легли на плочник и сунчали се и стално померали ноге да им таласи не поквасе ципеле.

Срећом то није трајало дуго. Убрзо смо се сви „разбудили“ и отишли до једне кафане где су се људи коцкали, онако аматерски за ситне паре. На зиду кафане су били нацртани ликови десетак мушкараца у природној величини. Водич нам је објаснио да су то највећи коцкари на Флориди, поређани по успешности, сви су били Кубанци и сви су потекли из Мале Хаване. Испред кафане видели смо на плочнику њихове отиске ципела са датумима када је ко био најбољи.

Стигли смо у хотел таман за вечеру. После вечере пришо сам столу са воћем и пазио да не узмем опет помаранце. Љиља је такође избегавала банане, па смо обоје узели неко њихово локално воће чијег се имена више и не сећам, али се сећам укуса сладуњавог као диње, а облика јабуке.

Ако знамо да голфска струја извире из Мексичког залива и пролази поред Флориде, тачније заплускује обале Мајами Бича где смо се купали у претоплој води, играли одбојку, покушали и тенис али није нам било интересантно, али возња ролшуама је била незаборавна. На самој обали у Мајами Бичу на сваких сто метара постоји дрвена кућица и у њој можете да изнајмите ролшуре на сат. Стаза је дугачка тридесетак километара колико је дугачка и пешчана плажа. Када сам схватио да са ролшуама не могу никако Љиљу да пратим, сетио сам као и

сваки Србин у оваквим ситуацијама. Изнајмио сам брзо бициклу и не само да сам је стигао после неколико километара, већ сам је и претекао. Ослободили смо се ролшуа и бицикле и враћали смо се полако натраг, мало пливајући а више пешачећи по ситном као брашно песку.

За данас имамо у плану да обиђемо један кафе или боље речено PLANET HOLLYWOD. То је власништво два позната глумца, Силвестер Салонеа и Шварцнегера. У локалу доминирају њихове две фигуре у природној величини. Све у локалу подсећа на њих. Попили смо пиће тек да осетимо амбијент тог места, мада је напољу била већа атракција која се састојала у томе да је на зиду ресторана споља, препознају се отисци у зиду чувених филмских глумаца. Ја сам тражио који је отисак мени најближи. Са задовољством сам схватио да је то отисак мог љубимца који је играо Тарзана када сам ја био дечак, Џон Вајс Милера. Ставио сам своју шаку на његов отисак и били су скоро исти. Љиља је пронашла свој отисак шаке у отиску немачке глумице Елке Зомер која је била плавуша и лепа исто као и Љиља у своје време.

Данас је на реду обилазак залива Бискејн, али више не аутобусом већ бродом. Дошли смо хотелским малим аутобусом до пристаништа. Ту смо се укрцали на један пароброд, права имитација пароброда који су пловили реком Мисисипи. Шетња кроз рукавце, канале је незаборавна. Док брод полако клизи ви посматрате предивне куће са травњацима, базенима и слушате водича који вам сваки час указује да је то летњиковац Рокфелеров, затим породична кућа породице Кенеди, следећи рукавац је прелепи врт са базенима, то је наравно Клинтонив итд. Нема неке важне личности из света политике, спорта, музике, бизниса да он овде нема своју летњу кућу, сви они долазе ту само на одмор, по неки и по пет, шест месеци. Сви имају испред својих дворишта усидрене јахте. Никада и нигде нећете моћи видети толико јахти и једрилица на једном месту. Канали иду и кроз један део град и ту где се укрштају са путевима или железницом постоје висећи мостови и семафори. На црвено наш паробродом стане и чека док горе тутње кола, затим се мост диже увис,

упали се зелено светло и пароброд са нама наставља путовање. То се поновило тог преподнева десетак пута. На крају залива један рукавац одвојио се и ми смо пошли њиме, одједном смо схватили да улазимо у џунглу. Нема више јахти, већ само по који моторни чамац, нема више прелепих кућа, или градских паркова по коме се играју деца а њихови родитељи праве роштиљ на травњаку, простру неку тканину на земљу и ту сви једу, они то зову пикник. Оно што ми радимо за време празника Првог Маја. Они то раде сваког дана, а посебно су паркови поред канала препуни суботом и недељом.

Када се пароброд најзад усидрио у једној лагуни где се од дрвећа не види више небо, прешли смо у чамце на весла и стигли до неких објеката, на којима је писало крупним црвеним словима, „Џунгла папагаја“. Ту смо на дрвећима могли да видимо папагаје свих величина и свих боја. Многи су били питоми и било је довољно само да станете и раширите руке и они би одмах слетели на ваше руке, а неки богоми и на вашу главу. Сами пазите да баш тада не осете потребу за неком физиолошком потребом на вашој глави, јер и то смо имали прилике да видимо, срећом на туђим главама.

Кроз тај сређени део џунгле где воде бетонске стазе, а поред стазе лењо се вуче један мали поток. Поток као и сваки други поток, али није тако. У овом потоку који је јако плитак пливају велике рибе, рибе као и сваке рибе рећиће те. Али није тако. Ове су све у боји. Пливају једна поред друге, црвене, плаве, зелене, жуте, имате све комбинације свих боја. Просто не можете да верујете својим очима. Као да су специјално за нас туристе фарбали рибе. И у многим деловима сцета виђао само обојене рибе, али не толико лепих као овде.

Имали смо прилике да се на нас сручи из чиста мира топла киша у трајању од само неколико минута, али на оволикој температури већ сте суви до прве кривине. Одједном смо чули неке узвике и плескање рукама као да неко навија на некој утакмици. Упутили смо се стазом где се то чуло. На крају стазе чекало нас је пријатно изненађење. Један полукружни амфитеатар који може да прими стотинак посетилаца, а у средини

издигнута платформа. Ту су дресирани папагаји показивали своје вештине на опште одушевљење многобројне деце. Неки су скакали падобраном, неки су возили ролшуре, други су возили мале бицикле а неки су богоми певали америчку химну. Најинтересантнији су били папагаји имитатори. Љиља је пришла једном не тако великом, шареном папагају и тихо му рекла нешто. Одједном сам чуо како он разговетно и јасно изговара: „Вита воли да скита а да жену не пита“.

У том ограђеном и за туристе сређеном делу џунгле хтео сам да обиђем и своје верне љубимце змије. С обзиром да се Љиља боји много змија, тако када сам на Тајланду купио једну препарирану кобру и донео је у хотел, ставио сам је орман. Љиља је инсистирала да закључам орман, што је сигурно, сигурно. Љиља је отишла до мале фарме алигатора где је гледала представу, како се неки Шпанац јуначи, стављајући главу алигатору у уста. Када сам се Љиљи придружио, она ми „добронамерно“ предложи да то исто пробам и ја. Да сам је послушао, ви сада не бисте читали ову књигу.

Напустили смо џунглу са јаким успоменама, сели у чамац, затим у пароброд и вратили смо се неком пречицом до пристаништа где нас је чекао наш хотелски аутобус. После подне смо отишли на плажу. Ту смо чули да је ту и Лепа Брена која на самој плажи у Мајами Бичу снима неки рекламни спот. Рекао сам водичу да ме то не интересује да је видим, реци ти њој да сам ја овде па ако хоће нека дође да ме види, добиће и аутограм. На то ми је водич рекао, видим да не волиш те како си рекао певаљке, али знај да ти не можеш без њих. Како питао сам се у чуду. Па тако, јер не знаш да је у прошлој групи овде летовала Драгана Мирковић и спавала у истој соби где и ви, али на кревету где спава ваша супруга. Љиљи нисам ништа рекао о том најновијем „открићу“, али сам јој предложио да променимо кревете да не би она спавала више поред прозора да не назебе. Она је пристала и већ прве ноћи са схватио да је водич говорио истину, да се није шалио са мном.

Данас смо у граду купили карту Флориде, распрострели смо је на столу и просто се запањили колико ништа нисмо знали

о Флориди. Оно што смо мислили да је Флорида, то се односи на саму Атланску обалу, где је Мајами најужнији и највећи град, а горе према северу има још десетак не тако великих градова, боље речено летовалишта све до Кејп Кенедија, одакле годинама одлазе у свемир разноразне ракете носећи у себи космонауте. Цела Флорида од тог узаног појаса насељених градова, па све до Мексичког залива из кога извире Голфска струја, је уствари огромна непрегледна мочвара. Мочвара која је већа од Србије неколико пута. Одмах смо одлучили да обиђемо мочвару и видимо алигаторе. У хотелу смо изабрали немачку агенцију Некерман и ујутру пошли са њима.

По програму је био и обилазак индијанског насеља. Радовали смо се да видимо и то јер то никада нисмо видели. Али су нам се илузије брзо распришиле после само сат вожње. Индијанци више не живе у шаторима како сам ја очекивао, већ у зиданим кућама, са телевизиским антенама а испред куће имају додуше старе аутомобиле. Они једини имају право да продају цигаре и пиће без државног пореза на промет и од тога се уствари издржавају. Њихова су насеља тачно на рубу мочвара. Ту смо се задржали као у неком њиховом центру, што доста асоцира на наше боље опремљене циганске мале.

Продужили смо даље према мочвари. Упоредно са асфалтним путем иде и један канал, широк само неколиком метара, тако питомо изгледа, овичен дрвећем и великом травом. Неко је из групе затаражио да ту направимо паузу. Водич нам је објаснио да је тај питоми и безопасни канал препун алигатора, што смо могли и сами да се уверимо јер се сада сконцетрисали на тај канал. Испричао је водич да је неки немачки туристи прошлог месеца стао поред канала да слика алигаторе. То му је била задња жеља, јер није ни приметио како се један велики алигатор издигао из воде и за трен га одвукао у канал. Ту му је остао само фотоапарат и ранац.

Убрзо стижемо до неког паркинга где се зауставља аутобус и ми сви излазимо напоље. Ту је испред једна велика зграда, улазимо у њу, купујемо карте са симболичном ценом и излазимо на дуги крај зграде напоље. Нашли смо се у правој правца тој

џунгли. Вијуга само једна насипана стаза, све је обрасло, дрвеће је огромно тако да се небо и не види. Дан је леп и сунчан, али ми немамо тај утисак јер је око нас све полумрачно. Осећа се у ноздрвама влажан ваздух. Плаћени водичи иду испред групе и неким штаповима јуре змије, ми само видимо како испред нас пројуре у шипљајје. Одједом искрсну неки канал, водич нам показује прстом да идемо тихо, преко пута канала неколико алигатора се излежава. Сви смо некако напети, фали нам само још да се појави Тарзан. Срећом шетња кроз џунглу траје само један сат и враћамо се неким заобилазним путем, али улазимо у исту зграду.

Настављамо вожњу даље. После само десетак минута вожње опет велики паркинг. Онај канал који нас је пратио сада се мало проширио и ми сада смо безбедни јер између нас и алигатора је бетонски зид и жичана ограда. Они испод се шећкају а ми можемо да их сликамо до миле воље.

Када смо забршили сликање пешице идемо још мало до праве правцате мочваре. Ту нас чекају моторни чамци исто имитација пароброда са великим точком напред а позади пет реда са по четири седишта. Обично сви туристи у авиону, ауто бусу воле да седе до прозора. Овде су се сви журили да седну у средину, избегавали су да седе на ивици чамца. Ја сам напротив желео да седим на ивици да ми нико не смета када камером сликам алигаторе. Тек што смо се укрцали, а нисмо још ни пошли, према нама су пошли неколико алигатора. Ти алигатори су се родили ту, навикли су на чамце и звук мотора, али није баш свеједно када их видите пола метра од вас. Како вас радознало посматрају а не знате да ли су доручковали или не.

Још се сећате приче водича у аутобусу као упозорење да не правимо никакве нагле покрете у чамцу, јер се прошле недеље један Италијан нашао за ручак алигаторима. Он их је снимао камером, па да му камера не падне он ју је везао за руку, али случајно му је пао кајш од камере у воду а он јадник није то приметно. Алигатор који је био тик уз чамац ухватио је каиш и са њим заронио. Каиш је повукао Италијана и он се нашао у воду. Мало касније на том месту се само видеља крвава мрља.

Возили смо се полако између алигатора а ја сам стекао утисак да они воле да се сликају, јер су се некако сви око мене врзмали и мењали. После десетак минута добијамо од водича сви чепове за уши, једино сам се правио паметан да ми не треба. Покајао сам се. Звук мотора је толико јак да сам у очајању ставио прсте у уши и заборавио сам да сликам. Чамац је јурио као луд неким шеваром, неком трском, неким барским биљем. После неколико километара сулуде вожње, чамац се азсуставио и први је скочио у воду њихов локални водич. Питао је ко сме да сиђе у воду поред њега. Сви смо се загледали, једино је Љиља из чиста мира скочила у воду. Сви су јој аплаудирали на исказаној храбрости, ја сам се правдао у хотелу да нисм хтео да остављам камеру саму у чамцу, а не да сам се плашио да сиђем.

Повратак је био исти као и долазак. Када смо стигли до обале ту смо доживели прави дочек од стране алигатора. Било их је сигурно двадесетак. Све ми се чинило да мљацкају устима као да се радују што виде да им стиже ручак и то пун чамац. Искусни локални водич лако се пробио између њих а да никог није наљутио. Када сам додирнуо траву, односно земљу мени је лакнуло. Тада сам питао Љиљу зашто сад не уђеш са водичем у воду. Ништа није рекла само ме је погледала некако тужно.

После неколико дана купања у дивном тиркизном и претоплом мору одлучили смо се да обиђемо нешто што смо чули да се то зове рај на земљи. Тај рај на земљи зове се Ки Вест. Пошли смо ујутру рано, узели наше ланч пакете, ставили наше ранчиће на леђа и сачекали испред нашег хотела туристички аутобус неке локалне агенције из Мајамија. Путовали смо на југ, то је јако интересантан део пута, јединствен у свету. Ки Вест је уствари острво, а између њега и Флориде је растојање од 250 километара. То растојање је испресецано са неким јакио малим острвима а нека су и ненасељена. Почев од копна Флриде до првог острвца протеже се мост, затим од тог до следећег острва, опет мост, и тако даље у недоглед. Када се возите аутобусом имате утисак да је свих 250 километара уствари један дугачак мост. Мислим да је било више од педесетак острва. Најзад стижемо у Рај на земљи, у Ки Вест. Цео градић је

направљен од дрвених резбарених једноспратних кућа. Ни једна није вишља а ни нижа. Цео град мирише, тако отужно мирише да вас просто ошамути док се не навикнете. Мешају се разни мириси ваниле, тропског расцветаног воћа, различити зачини, градић је утонуо у шумско растиње а где год видите неко празно место ту је прелепо цвеће које испута свако за себе по неки посебан мирис. Просто не можете да верујете цело острво мирише. А на сваком дрвету чије крошње надвисују куће тако да се небо уопште и не види чуче и цвркућу разнобојне птице.

Стварно је градић почев од необичних дрвених кућа, јаког мириса, расцветаног цвећа и свркут птица необичан, несвакидашњи. Аутомобили иду само око града, а градом саобраћа само један туристички возић који иде полако, и свако улази и злази када му падне на памет. Има само једну једину полазну тачку где се зауставља и полази поново када се накупи довољно туриста. Град је сада стварно романтичан, али некада није то био. Било је то озлоглашено гусарско острво. Са тог острва потичу најпознатији гусари свих времена, Хроми Даба, једнооки Цек и Црвени гусар. На то нас подсећа у самом центру њихова дрвена тврђава са топовима на врховима кула и вијори се црна застава са мртвачком главом и украсним костима.

По граду су као сувенири разбацани њихови мали гусарски бродови и кипови гусара у њиховој природној величини. Обишли смо на брзину мали акваријум где смо по први пут видели сунђере у природној средини. О рибама и ајкулама не треба трошити речи јер смо то виђали свуда у свету где смо путовали. Тако шетајући дођосмо до саме обале. Галебови су кружили изнад наших глава и својим крештавим гласовима су нас сперчавали да чујем шта нам водич објашњава. А он нам објашњава да ова мермерна купа на којој пише да је то најјужнија тачка Америке и онда смо сви јурнули да се сликамо поред те купе. А оно што видите у даљини, на растојању од 25 миља то је Куба.

Подео сам ту на неке степенице да боље видим Кубу јер не знам да ли ћу имати више икад прилике да је видим, пропињао сам се на прсте надајући се да ћу можда видети у

лагуни испред нас Фидел Кастра како се брчка у води. Видео сам само галебе и по неки брод у даљини који вероватно доноси цигаре и рум са Кубе на Флориду.

Сазанали смо од водича да кућа поред које пролазимо која је сва утонула у зеленило, да је то кућа бившег председника Америка Трумана. Одмах сам се сетио детињства и млека у праху које смо звали тада Труманова јаја јер је био жуте боје. Када је водич почео да набраја које све важне историске личности имају овде куће за одмор, нисмо памтили, али када је споменуо Хемигвеја сви смо тражили од водича да нас води тамо. За разлику од Труманове куће коју смо видели само споља и то бадава, овде смо морали да платимо не баш јевтину улазницу. Али вредело је видети где је Хемигвеј радио и писао на једној старој црној машини. Видели смо баш сваку његову ствар, почев од вц шоље, па до кашике са којом је ручао. Парк је био јако мали са неким малим скромним базеном за купање који више није у функцији и кога покрива маховина и који је зарастао у ненако цветно шибље.

Да би сачували дух тог времена, имали смо прилике да видимо дванест мачака које су се ту на степеницама, бетонској стази око куће и по травњацима излежавеле лењо, једино се по нека подигне ако неко од туриста им добаци по нешто. Каже водич да је Хемигвеј много волео мачке и да је са њима живео у кући и да их је било дванест, а неки пут и више.

У продавници сувенира купио сам једног гусара, ипак је то гусарско острво и постојбина гусара који су са њега престерали бродове који су из Америке пловили за Јужну Америку а поморски пут их је водио баш поред Ки Веста. Пошто је мрак већ почео да пада ушли смо сви у аутобус и кренули натраг, плашећи се да није остао случајно жив још неки гусар.

БАХАМИ

За крај нашег летовања и купања на Флориди оставили смо један факултативни једнодневни излет на Бахами. Полетили смо ујутру рано за Бахами, лет траје сат и десет минута и сишли смо у главни град који се зове Насау. Архипелаг Бахами сачињава 700 острва, од којих су само 22 насељена. Острва су необичне лепоте из авиона изгледају као неке пеге на телу неке лепе девојке. Острва се налазе југоисточно од Флоридеи независни су члан Британске заједнице од 1973. иако је краљица још увек шеф државе. Од када је открио Колумбо 1492. године, архипелаг је био уточиште гусара и разбојника који су оставили свој траг на овим рајским острвима. Главни град Насау налази се на острву Њу.Провиденс који је спојен помоћу два висећа моста са Рајским острвом.

То је ексклузивно туристичко одмарилиште са егзотичним плажама, луксузним хотелима, ресторанима. А за нас је најважнија атракција тог дана био највећи отворени акваријум на свету са преко сто врста риба. Имали смо прилике да гледамо у једном делу тог акваријума дресиране морске слонове и делфине како изводе своје дресерске тачке за нас туристе. Тада сам схвати да су неки делфини уствари паметнији од многих људи који се неразумно понашају.

Град Насу је грађен у романтичном колонијалном стилу, као рођен за заљубљене, сви су се држали за руке, сви су шетали загрљени па смо „морали“ и ми. Нисмо планирали да се купамо, па смо имали времена да обиђемо један њихов национални музеј, прошли поред огромног, односно највећег казина на Карибима и попели се на један видиковац који се зове шездесет и шест краљевска степеника. С обзиром да нема високих зграда а ни растиње није високо онда када се попнете на тих шездесет и

шест степеника ставрно видите цело острво као на длану. Ми увек обиђемо пијацу па смо обишли и ову и увек волимо да купимо воће које први пут видимо у животу. Тако смо и ту купили неке сладуњаве краставце, а црнкиња која нам је продал рече да се то воће зове „свекрвин језик“. Љиља рече да нешто није гладна па сам морао да поједем и њен део тог лепог и укусног воћа са неукусним именом.

Увече смо имали авион тако да смо остатак дана ипак провели на плажи седећи испод једне палме и посматрајући предиван залазак Сунца које је полако тонуло у воду и небо обасјавало свим могућим бојама. Сето сам се песме тог тренутка „Тамо далеко...“и први пут ме је ухватила нека носталгија и пожелео сам да што пре седнемо у авион да се бар мало приближимо Југославији, уствари нисам схватио да летећи за Мајами ми смо се уствари удаљавали од наше Југе.

Стигли смо у наш хотел, вечерали у град и спаковали се на брзину и ујутру правац аеродром. Било је јако лепо, али у нашем предивном Свилајнцу је брате најлепше.

Свуда прођи али у Свилајнац дођи.

ИЗРАЕЛ

Израел има мировни споразум са Египтом и са Јорданом. Две арапске земље са којима има пуне дипломатске односе и мировни уговор. Стога Јевреји кажу, да је њихов најбољи сусед средоземно море. Дужина Израела од севера до југа је 550. км. од западне обале до Јорданске границе. Кад се каже окупиране територије које је Израел окупирао у шестодневном рату 1967. године мисли се на појас јужно од Галилејског језера – Самарија, до Тул – Карема, који је био до 1967. године У Јордану. Израелска граница је од Бретаније на средоземној обали до Тул Карема свега 20. км. Ту је најнасељенији део Израела и ту га је врло лако пресећи на пола. Насер је говорио, како је Израел страно тело у арапском свету, потопићемо јевреје, ујединићемо арапе.

У прошлости је Израел заузео и Синајско полуострво, то је полуострво враћено када је потисан Кејп – Девидски споразум, укључујући и изворе нафте. Географски гледано Израел је јако мала земља, а огромне су разлике унутар њега. С једне стране је зелено, а са друге пустиња..

Званичну палестинску политику подржава и Јасер Арафат, стиже помоћ и од Садама Хусеина. Свака породица чији је члан дигао себе у ваздух добија помоћ, бива збринута, сваки шахит који је погинуо на тај начин, обезбедио је породицу, породица добија помоћ од Садама Хусеина и од Ирана. 2003. год. Шарон гради зид, између Палестинаца, да би се престали убијати између себе. Већина Палестинаца мрзи Израелце али нису спремни да дигну себе у ваздух.

МРТВО МОРЕ

Спуштамо се Јудејском пустињом према Мртвом мору. Мртво море је уствари језеро. Непрегледна монотона поља песка попут мртвог мора из кога бојажљиво провирује закржљало жбуње, изазива у човеку извесну меланхолију и депресивно расположење. Покрај ретких зелених оаза и извора воде пролазе Бедуини с камилама, магарцима, козама које воде на испашу. Увијени су најчешће у црне одоре од главе до пете. Пролазимо поред бедуинских насеља. Бедне учерице у којима станују, покривене су прућем и сламом. Често међу собом воде ратове због драгоцених извора и испаша. Бедуини нису спремни да живе у урбаним насељима.

40% Израела је зелено, шездесет посто је пустиња. Само 8% Израелаца живи у пустињи док је остало у зеленом делу, 400. људи на 1. км. квадратни. Пролазимо поред Израелских насеља на окупираним територијама, опасана су жицом јер се тако осећају безбедно.

Овај најчуднији народ на свету, неки би рекли народ златних руку, јер је успео да у периоду од 1948.- до 1967. године, кад је Израел, по незнам који пут освојио ову територију којом се сада возимо удобним аутобусом, успео да преобрази Синајску пустињу у непрегледна зелена поља, која се преливају у окер тоновима, пријатним за око и доста подсећају на наша, војвођанска.

Док нам је Берта, наш локални водич из Израела објашњавала да је добро развијена машинска и електронска индустрија, а ипак највећа зарада притиче од индустрије дијаманата који се увозе из Јужноамеричке Уније, а овде обрађују и претварају у скуповени накит. Половина свих дијаманата у свету производи се у Израелу, те се у овдашњој фабрици поред које баш

сада пролазимо, драго камење може купити уз попуст, по веома повољним ценама.

Берта нас је у аутобусу упозорила да знамо да радње не раде од заласка сунца у петак па све до заласка сунца у суботу. Значи суботом се не ради, док је недеља нормалан радни дан. Данас је недеља и можемо да направимо краћу паузу у првом граду на који наиђемо да би смо купили нешто.

Пролазимо поред Јерохина најстаријег града на свету у којем су пронађени археолошки налази градских зидина старих 9000. година, природна је оаза у пустињи, ту има неколико природних извора воде. Ако се и ископа по неки бунар наићиће се чак и на 10. метара дубине на земљу која је слана. После краће паузе у хладовини палми, освежили смо се одличном природном водом и настављамо пут даље према југу, према Мртвом мору.

После десетак минута вожње Берта нам показује да погледамо са наше леве стране. То у даљини што се види то је Гора Искушења на којој се повукао Христ након крштења у реци Јордан где је у пустињи постио 40. дана и на којој га је искушавао сотона.

Моје искуство каже да често лутајући светом остајемо верни заблуди које је родило наше срце, али исто тако на сваком путовању се опростим и са неком сликом коју је родила наша машта. Тако је, чини се, било и са пустињом Негев, земљом која је за Израел оно што је за Америку некада био Дивљи Запад.

Док јуримо асфалтним друмом у срцу пустиње, у град Бершеву, у мислима се смењују стотине различитих слика пустиње. Америка, Египат, Тунис, Мароко, Уједињени Арапски Емирати, Кувајт итд. Сви они имају своје пустиње које сам доживео и видео. Сада се питам да ли је ово права пустиња. Јер ту у непосредној близини са обе стране пута су плантаже банана и помаранци, које се извозе у све крајеве света.

Бершава се налази на нашем путу ка Мртвом мору. Не тако давно она је била мало насеље. Из шатора су људи полако прелазили у модерне куће и насеља, настајао је град у пустињи Негев. Успут сретосмо бедуина како води камилу са тешким теретом.

Пролазимо војну тачку где се налазе до зуба наоружани војници. Нас не заустављају, види се да смо туристи.

Мртво море је уствари Палестинска територија. То је најнижа тачка на свету, 400. метара испод надморске висине, концентracија соли и минерала је 30%, док је у обичном мору само 3%.

Излазимо из аутобуса баш код самог камена на коме пише крупним црним бројкама, 394. м. И следи текст на камену на коме пише да је то најнижа тачка на свету.

То је Римљанима асфалтно море. А по јудејском цару Слано море. И по Британцима – Мртво море. Овде има више кисеоника за 25% него него у Јерусалиму и Свилајнцу. Осећао сам се као препорођен, желео сам да се што дуже купам у најсланијој води у чијем је сваком литру 275 грама соли. У том мору нема живота, због соли и велике концентracије сумпора. У њему не можете да потонете, како год да сам покушавао да пливам нисам успевао, само сам плутао. Треба бити обазрив на шта нас је упозорила Берта, да нам случајно не падне вода у око, треба га брзо испрати и зато поред саме обале налазе се бројни тушеви. Испричала нам је случај из прошле групе када је нека Македонка хтела да испира уста и завршила је у болници где су јој једва спасли живот. Она није читала легенде по којима су се градови Годома и Содома налазили баш у Мртвом мору, баш ту где сам ја упорно покушавао да зароним и никада ми није успело, увек ме је вода избацила макар и на дубино од само једног метра.

Прича се да ко се окупа у Мртвом мору живеће бар сто година. Е па да видимо, да ли је тачно!

Водич Берта нам објашњава да је вода лековита која подмлађује кожу, обнавља, лечи нека кожна оболења, делује смиријуће на цео организам.

Мртво море лечи псоријазу и екцеме који су психо - соматске природе. Управо смо прошли поред једног медицинског стационара и водич Берта нам објашњава да третман траје 21 дан и санира се кожа на један дужи период.

Пролазимо поред фабрике козметике где правимо краћу паузу. На пословној згради саме фабрике високо на крову на пролећном сунцу бљеште црвено – жута слова „АХАВА“. То је назив те фабрике, што у преводу са хебрејског значи љубав. И моја љубав, мислим на супругу, уђе у фабрику која се зове љубав да купи нешто од козметике, која наводно спречава старење, па чак и подмлађује. Тек данас сам схватио да су јој подвалили. Поред саме фабрике налази се бања Ен – геди, блато, базени, сумпорни извори, све је то добро за трауматске ломове костију. Ту долази спортисти из целог света да санирају повреде које су добили на разним такмичењима. Ми који смо изашли из аутобуса били смо сви здрави, тако да смо се само прошетали кроз бању и нисмо имали потребе да користимо њене услуге.

Али смо осетили скоро сви потребу да се сликамо поред дрвета, акације, са равном крошњом, које се јако ретко овде среће, и услуге тог усамљеног дрвета смо радо искористили, за сликање, као и жирафе што користе то дрво у Африци да би јеле са њега сочно и укусно лишће. Док улазимо у аутобус видимо у даљини како ветар носи песак, почиње пешчана олуја, која већ почиње у даљини да прави различите облике па и мале кањоне.

Неко је у аутобусу питао Берту нешто у вези шабата. Када је шабат? Шабат је сваке суботе, то је највећи празник код јевреја. Петак увече, двадесет минута пре него што зађе сунце, престаје сваки рад. Шабат, то је веза са богом и својом породицом, то није дан за одмор. Забрањена је телевизија, све што одвлачи пажњу. Чита се пасус из библије и тече расправа на ту тему, деца се стимулишу на размишљање, наводе се да размишљају својом главом.

Јевреји су образовани и мајстори тражења алтернативе, разматрање проблема из свих углова. Посећују се пријатељи, стари родитељи. На крају се запали свећа и каже: нека ти је добра седмица и показују руке за рад.

Таман што је наш водич Берта завршила о шабату, пред нама се указа једна најобичнија гостионица. Али Берта нам објасни да то и није баш нека обична, него чувена гостионица из

библије и исприча нам причу о добром Самарићанину, коју свакако знате.

Штета што није леп дан већ је измаглица у противном би видели Јордан који се налази са друге стране Мртвог мора. Једина притока Мртвог мора је река Јордан. Река Јордан доноси све мање воде, тако да Мртво море почиње полако да се смањује, да се повлачи. Зове се мртво зато што у њему нико не живи, нема рибе, алги, нема ничега. Ми се управо налазимо око јужног базена Мртвог мора где се налазе велики комплекси хотела, насеља.

Недалеко од камиле зауставио се аутомобил, каква контраст. Мештани нам показују нову синагогу. И нову болницу и нову зграду синдиката. Бедуини су у почетку одбијали да уђу у болницу а сада!

Времена се мењају. И људи се мењају, па и у пустињи. На овим пољима пустиње живи 25 хиљада бедуина. Пре неколико година могли сте лутати сатима врелом пустињом без воде. Ту није било насеља изузев бедуинских. Није било ни овог асфалтног друма што води према Мртвом мору. А путовање караваном са упрегнутим камилама било је далеко од романтике, оних филмских прича, јер су тада вребале дивље звери.

Сада само бедуини пролазе у караванима, са камилама. Сиви пејзажи полако постају зелени.

„Северни део Негеве“. Некадашња пешчана пустиња постала је људско насеље са водом и струјом, са школама које похађају и деца бедуина. Није ништа необично да се на Хебрејском универзитету у Јерусалиму налази и понеки бедуин.

Возач зауставља аутобус да туристима омогући ретку фотографију бедуина у каравану. На неколико страних језика водич прича о гостопримству бедуина. Ускоро поново правимо паузу јер смо дошли до Кумрана, места на коме су пронађени ћупови у са свицима, такозвани кумрански списи. Ту је један бедуински пастир случајно пронашао свитке са мртвог мора. Видели смо ту на лицу места филм о животу секте Есена, обишли археолошке остатке древног насеља у коме су живели Есени, затим смо се сви сликали испред пећине у којој су пронађени свици.

За нама остају зелена поља Негева, одлазимо у долину Арава. Овде у кањонима са песком и камењем, жуте боје, зелене, сиве и плаве, сливају се међусобно. Проклињемо тмурни дан и маглу што нам ускраћују, ваљда најлепши поглед према Мртвом мору. Увече одлазимо у хотел и први дан је прошао напорно а лепо

ЈЕРУСАЛИМ

„Идем горе“ – каже се кад се улази у овај град, подигнут на седамсто метара надморске висине који се простире на седам брежуљака. Седам је иначе симболичан број у Израелу. Зашто је усред пустиње, на неплодном тлу и голом стењу без воде и зеленила, подигнут овај чудесни град, досад није објашњено. Вероватно да су биле у питању више духовне побуде. Изгледа да је било предодређено да се баш на овом месту, сазида и током прохујалих векова, преобрази у прекрасно, мирисно уточиште верника свих врста, припадника свих вероисповести, од Јевреја, православца и католика, до муслимана, као и чланова многобројних верских секти. Од укупно четири и по милона становника Израела, песто хиљада живи у Јерусалиму, претежно Јевреја.

У овој земљи има око милон Арапа, Палестинаца, већином муслимана, затим католика и православних Јермена, Копта.

На уласку у Јерусалим, дочекао нас као добродошлица, пријатан звук звона многобројних цркава и распеване молитве муџезина са врха витких минарета. Овај пут није се чуо пуцањ топа који означава крај строгог рамазанског поста и почетак обилатог обеда – ифтара.

Одсели смо у хотелу за ходочаснике „Кинг Давид“ у бучној, шароликој, вазда, узаврелој арапској четврти града.

Тешко је рећи у које доба дана је Јерусалим привлачнији. Ноћу обасјан торњевима и куполама стотине богомоља, или у свануће, кад се сунце рађа и чује само цвркулт птица. Овај свети град чудесна је мешавина свих градова на земаљској кугли.

Обилазак града почели смо аутобусом, и прва тачка било нам је брдо Скопус, надомак Маслинове горе, највишег од седам брежуљака на којима се простире Јерусалим, град се пружа као на длану. Здивљујући поглед на Свети град, старе зидине града,

цркве на падинама Маслинове горе. На падини доминира руски манастир Вазнесења који је саграђен на месту оадкле се Исус узнео на небо. Величанственом панорамом, доминира огромна златаста купола Омарове џамије и минарет, нешто мање, џамије Ел Акса. Златна купола Ел – аксе доминира градом. Пошто је био ведар дан уз помоћ зумирања на камери, лепо се у близини видела велика тамна купола Цркве Светог гроба. У даљини, на хоризонту, види се беличаста црта Мртвог мора која се јасно оцртала. Иза нас се види Руска црква Марије Магдалене која се рестаурира и коју нажалост нисмо могли да обиђемо. Али смо зато пешице обишли Капелу Божјих суза, одмах поред ње и Цркву Оче – наш. У само дворишту на белим зидовима исписано је оче наш на многим светским језицима. Оно што ме је изненадило и посебно обрадовало је натпис Оче – наш и на српском језику.

На самој падини Маслинове горе налази се старо Јеврејско гробље. Берта каже да закуп једног гробног места кошта један милон долара. Јер по легенди се каже, када Исус дође и поведе све праведнике са собом, прво ће повести те који леже на том гробљу испод Маслинове горе.

Испод гробља у самом подножју падине чује се тихо жуборење воде, то је поток којим се стари Јерусалим снабдевао водом. И око тог потока је краљ Давид подигао Јерусалим.

Док је аутобус отишао без нас да нас сачека доле испод Маслинове горе, ми смо се полако пешице спуштали на доле према Гетсиманском врту које прелеп и у њему се налазе маслине старе преко невероватних 2000. година. Какав је леп осећај додиривати и миловати неку од маслина, са сазнањем да је међу њима био Исус, где су га нажалост и ухватили. У самом врту налази се најлепша црква у овом светом граду. Саграђена је 1962. године и зове се Базилика Агоније. Њу је пројектовао италијански архитекта Антонио Белучи. Тамна црква са сводом на коме трепере звезде, што симболише ноћ. Олтар је оригинални камен на који се бацио Исус. На зиду су три фреске, прва је Исус се моли, друга је Јудин пољубац, трећа Гастимански врт. На поду испод стакла налази се мозаик, који је уствари копија

мозаика из петог века. Како се примичете олтару све више се појачава светлост. У центру је слика која представља свето тројство: свети отац, свети син и свети дух. С десне стране огромна слика, уплакане мајке Јерусалимске у црном, једна мајка држи мртво дете. С леве стране, Јеврејски народ који то није желео да види, има покривене очи и држи у рукама натпис, игнорацијум. На Маслиновој гори и око ње је просто грађевина до грађевине, да незнамо која је лепша и важнија. Све су некако важне јер су све везане за неки историски догађај. Зато чим смо прешли улицу преко пешачког прелаза одмах испред нас изронила је из земље, црква Доминацијон, што у симболичном преводу значи спава нацијон. Црква направљена за католике. Црква је направљена на месту где се верује да је била богородичина кућа. Након Исусове смрти Богородица је остала да живи ту. Богородица није умрла, смрт је казна за грех, а пошто је она била безгрешна она је само уснула последњим сном, њено тело је пренешено у подножју Маслинове горе и одатле ју је Исус узео себи.

С обзиром да су у групи били скоро сви Срби, сви смо се изненадили када смо чули да је та црква изграђена на рушевинама Српске цркве. Када је Растко – Свети Сава, дошао на прво ходочашће у свету земљу, наишао је на то место на коме су биле рушевине и дао је паре да се направи велика црква, која је обухватила салу тајне вечере и богородичину кућу, то је тада била највећа црква у Јерусалиму.

Ту цркву су срушили муслимани, и после тога је била у рушевинама све до реконструкције од стране немачког кајзера Вилхејма II, то је био крај деветнаестог века. Од те српске цркве остао је само један мали део у Сали тајне вечере. С обзиром да се испод цркве налази хроб краља Давида, муслимани се не базирају на то него цркву претварају у џамију. Дошло је до сукоба три вере, Јевреји су говорили – ово је гроб краља Давида, муслимани су говорили ово је џамија, хришћани су говорили – ово је сала тајне вечере. Статус кво је донела Британска влада а преузео је Израел, то значи, није ни црква, није ни синагога, није

ни дамија, а сви могу да се моле, свако на свом одређеном месту, али не може да се врши званични верски обред.

Хришћани верују да се на том месту педесет дана након Исусова ускрснућа, појавили духови. Спустили су се Свети духови на Галилејце и Галилејци који су ту дошли на ходочашће, почели су да проповедају радосну вест, свако на свом језику. Сви су се чудили како Галилејци као необразован народ, сељаци, одједном говоре страним језицима?

Ушли смо у салу тајне вечере где нема скоро шта да се види изузев што на средини стоји дрво помазања, на коме је маслинова грана као симбол мира, затим грожђе, као симбол вина односно Исусова крв која се за нас пролила.

Сада улазимо у аутобус и напуштамо Маслинову гору са свим њеним манастирима, просто цела Маслинова гора је један велики музеј. Кренули смо у стари град Јерусалим кроз тако звана Врата смећа.

Једна од највећих знаменитости Јерусалима је велика скулптура, на отвореном простору, седмокраког светог свећњака – меноре. Менора се пали о празницима у синагогама и јеврејским домовима, а налази се и у грбу Израела. Њених седам кракова симболично приказују историју ове земље. Обишли смо Израелски парламент Кнесет и његову чувену менору.

Пролазимо поред музеја археологије који је подигао Рокфелер, он није био јеврејин али је подржавао археолошка ископавања.

Вратили смо се у аутобус и следећа маршуата је било такође брдо Цион. Ту је подигнута импозантна гробница краља Давида, оснивача и духовног оца Јерусалима. Његов син Соломон, саградио је први велики хебрејски храм – оличење ове државе, који је порушио Тит Андроник. Неуморни Јевреји су храм изнова сазидали, а након извесног времена, опет је разорен. Од храма је остао само један једини зид – западни, чувени Зид плача, који је за Јевреје светиња. Столећима они долазе на ово место да се моле Богу, наричу, оплакују срушени храм и судбину свога напаћеног народа. Обичај је да, у пукотине зида, посетиоци оставе цедуље са молбом да им Бог испуни најинтимније

жеље. Тако сам и ја оставио не једну, већ три цедуље, што је сигурно, сигурно, јер је зид препун цедуљама, па многе цедуље завршавају у прашини на бетон. Једна од жеља ми је била да напишем ову књигу коју ви сада читате и то је доказ да ми је Бог помогао да је напишем и издам.

Оно што смо видели са Маслинове горе, сада стоји ту испред мене, на тргу Харем еш Шариф, близу Зид плача, саграђена је прелепа џамија Ел Акса, треће највеће светилиште ислама. Сада смо се упутили према Меморијалном комплексу и аутобус се зауставио на семафору. Берта је искористила неочекивану прилику да нам каже да се налазимо у улици Декуманос, одатле Јерусалим дели се на четири дела, четири четврти. Јеврејску, муслиманску, хришћанску и јерменску.

Већ смо рекли да је краљ Давид подигао Јерусалим, његов син Соломон подигао је храм и проширио царство. После смрти цара Соломона царство је подељено на северни Израел и јужну Јудеју. Асирија је покорила северно царство и раселила десет израелских племена која су живела у северном царству. Остала су два племена у јужном царству и Асирија је надолазила према границама јужног царства. И Јерусалимски краљ Езекија, како би заштитио Јерусалим од најезде Асиријаца са севера, подиже зид, који је и данас одлично очуван.

После подне посетили смо огроман Меморијал жртвама настрадалим у фашистичким логорима прошлог рата, у којима је изгубило живот око шест милиона Јевреја, никог не оставља равнодушним. У холокаусту, где су изложене фотографије настрадале деце и где, у помрачини, као на огромном небеском своду, вечно гори по једна свећа за свако дете, претворено после смрти у звезду, где, као из даљине, допире продоран глас који неуморно понавља њихова имена, године, логоре у којима су настрадала, подилази вас језа. На сличан начин, чистом симболом, обележено је деветнаест најозлогласнијих логора у свету, међу којима је и Јасеновац.

Некако нам је било успут па смо посетили и гору Херцел на којој су сахрањени великани новије израелске историје.

После завршетка посете пешице смо отишли до оближњег меморијалног гробља Јад Вашем. Ту је за сваког праведника – људе који су изгинули помажући да се њихови земљаци спасу од смрти постављена спомен плоча са именом и презименом и засађено по једно дрво. За данас је било доста, вратили смо се у хотел. За сутра смо оставили најинтересантнији део.

Дан смо почели тако што смо отишли прво до предграђа Јерусалима, боље речено до једног већег села, Ајн Карена, родног места светог Јована Крститеља. Обишли смо цркву Јовановог рођења, У том је месту интересантан Богородичин зденац, на коме су се среле Богородица и Јелисавета. Сада је то једна лепа чесма из које тече чиста, бистра и лековита вода.

Некако успут нам је била црква Петловог пева, подигнута на месту где се Петар три пута одрекао Христа. Нисмо се дуго задржавали у њој, наставили смо даље. Опет улазимо у стари део града кроз Сионска врата и прошли кроз Арменску четврт Јерусалима. Наставили смо пешице све до Јеврејске четврти, стигли до главног трга јеврејске четврти Јерусалима где се виде остаци порушене синагиге Хурва и посматрали необичан свет ортодоксних јевреја. Прошли Римском и Византиском, главном улицом Јерусалима, улицом Кардо. Разгледали смо археолошке остатке Јерусалима из 7. века пре Христа, затим археолошке остатке из времена Макабејаца, као и археолошке налазе из времена Христа. За разлику од свих светских археолошких локација ова је јединствена у свету по томе што је све то на једном месту. Само су различите дубине копања. Можете у истом тренутку погледом да обухватите неколико векова и да их одмах упоређујете. Тврди се да се стари, библиски Јерусалим налази испод овог садашњег на дубини од тридесет метара.

Древни и тесни стари Јерусалим врио је од френетичне активности. Историја је притискајуће лебдела у прозачном светлом окружењу док су верници журили ка богомољама припремајући се за Сабат. Хришћани су ходали Виа Долороса, путем туге, низом кривудавих, поплочаних сокака на путу до распећа. Тим путем се некада давно успињао изубијани и крвави Исус носећи тешко бреме ка Голготи.

Ја изгледом нисам одударао од осталих ходочасника пристиглих из разних крајева света. Тиштећа оморина се мешала са опојним септембарским поветарцем обогаћеним мирисом егзотичних уља са прастарих егзотичних пијаца. Ја сам се пробијао кроз Јерусалим то непрегледно обиље хране за чула, стежући у рукама водич купљен у хотелу. Водич је детаљно објашњавао пут крста, са мапама и описима четрнаест застанака.

„Господине, желите ли бројаницу? Сачињена је од дрвета из Маслинске горе.“

„Господине, да ли вам је потребан водич? Са мном се никада нећете изгубити. Све ћу вам показати.“

Као и већина западних туриста, борио сам се са насртајима агресивних јерусалимских уличних трговаца. Неки су неуморно настојали да ми утрапе непотребне услуге. Ја сам се бранио од прогонитеља, чврстим али љубазним „Не, хвала“.

Скоро сам заплакао пред снагом и лепотом осам стотина година старе француске капеле на Флагетиону, месту Исусовог бичевања. Била је то дубока и неочекивана емоционална реакција, зато што ја нисам у Јерусалим стигао као ходочасник, већ као радознали посматрач, туриста у потрази за историским подацима.

Обишао сам манастир сионских сестара, пре посете суседној и легендарној капели осуде у којој је Исус добио свој крст након што га је Понтије пилат осудио на смрт. Док сам корачао кроз древно здање, осетио сам неочекивану плиму неугодности и жалости. Барелеф у природној величини је подсећао посетиоце на ужасно јутро од пре двехиљаде година. Стајао сам непомично пред упечатљивом и потресном сценом; мушки ученик је покушавао да заклони видик Марији, Исусовој мајци, да не би видела сина који носи крст. Сузе су ми наврле на очи. По први пут у животу о овим историским фигурама мислио сам као о правим људима од крви и мяса који трпе бол пролазећи кроз неподношљиве патње.

Следио сам зацртану маршруту, али сам за тренутак потражио склониште од ужареног сунца у оближњем улазу. Интезивна јара се успешно супростављала поветарцу и раној зими..

Осми застанак на путу ка крсту. То место је нарочито интересно што се у њему помиње жена. Склонио сам се мало у хлад и из водича прочитао о том застанку.

„Следио га је велики број људи, међу којима су биле жене, жалиле су га и оплакивале. Исус им се обратио; Не плачите због мене, кћери јерусалимске. Плачите због себе и деце своје.“

Као што сам пронашао тешко осми застанак мада је на зиду обележен отисак Исуса, односно његове шаке, тако да сваки се туриста гура у жељи да стави своју шаку баш на то удубљење које је оставио отисак Исусове шаке. Тако је и са осталим стварима у Јерусалиму. Морате бити веома пажљиви ако их желите видети онакве какве јесу.

Пут води све до Голготе (Калварије), историског брежуљка, изван јерусалимских зидина, који има облик лобање на коме су се у древна времена извршавале смртне казне и где је, по хришћанском предању, разапет Исус Христ. Последња четрнаеста станица је Црква Светог гроба у којој су сахрањени посмртни остаци Исусови.

Интересантно је док смо пролазили једним делом града, застали да би нам Берта објаснила, да нам каже како протестанти сматрају да је баш на том месту разапет и сахрањен Исус Христ, док католици и православци кажу да је то Црква Христовог гроба. Шта је тачно, где је стварно голгота оставићемо наредним поколењима да они то расправе?

Упркос оклевању, због огромне гужве, у колосалном светилишту било је нечег инспиративног и привлачног. Пролазећи испод мамутских вратница, чуо сам речи хришћанског свештеника. „Унутар ових зидова, видећете место на којем је Господ поднео коначну жртву. Ту је разодевен и прикован за крст. Посетите свети гроб у којем је почивало његово тело. Браћо и сестре у Христу, обилазак овог светилишта ће променити ваш живот.“

Стотине верника и ходочасника падали су, у заносу, главом ничице и целивали мермерну плочу, премазану мири-

сним еукалиптусовим уљем, на које је било положено тело Исусово, после скидања са крста.

До мојих ноздрва је допро тешки и познати мирис тамјана. Огромним простором базилике лутали су ходочасници из свих огранака хришћанства. Са неког скровитог места је допирало појање мушког хора на источном дијалекту. Црква се испунила химном, необичним звуком за ненавикле западњачке уши.

Ко пређе овај напоран али занимљив пут, добија диплому да је био на хаџилуку, па може поред свога имена да стави – хаџи.

Када се боље загледам у овај град, сасвим је другојачији од других градова, нарочито када сам пролазио кроз његов квартал Маескарин и сретао најпобожније људе света, са дугим кафтанима. И жене са марамима. И читав чопор деце која су трчала и говорила - „мани, мани, мистер“. Ту сам сретао старце са дугим белом брадом који су седели на улици, личећи на пророке са икона. У руци су држали Библију и читали полугласно, на енглеском језику. Нарочито их је било у дворанама код Давидовог гроба.

Данас је сабат, када се чека залазак сунца и моли се Јехови. Данас се само забавља, нико не ради. Данас је субота. Недеља је зато да се ради. Чини ми се даје сада Јерусалим одвојен од осталог света. Пошта једино ради, она је једина веза са остатком света.

Полако смо се пењали да видимо дворе краља Давида, да видимо Давидов и Маријин гроб и собу последње вечере Исусове. Ту је била на самом улазу и мала продавница сувенира, нудили су крстове од сребра, седефа и крстове од кости. Од злата не. У једној дворани на једној црној мермерној плочи стоје натписи: Бухенвалд, Дахау, Аушвиц, Равензбрик, Јасеновац. Шест милона људи страдало само зато што су били Јевреји.

Далеко је већ Јерусалим, са својим легендама, чија се лепота налази у њиховој чистоћи и наивности. И света река Јордан и Мртво море са Содомом и Гомором.

ЈУДЕЈА--ВИТЛАЈЕМ

Јужно од Јерусалима, на Јудејским брежуљцима, простире се симпатични туристички ходочаснички град Витлајем. Израел је донео одлуку да Израелски грађани не смеју ићи на Палестинску територију, тако да водич Берта, јеврејка не иде са нама у Витлајем. Довозе нас комбијем до границе, једног огромног зида високог 12 метара. То је права граница са свим царинским и полициским формалностима. Ту са оне стране зида на Палестинској територији чека нас Бертин пајташ, Палестинац са троја кола. Потоваре нас у кола и уместо да нас воде да видимо Цркву Исусовог рођења, он нас води у своју радњу са сувенирима, а Берта нам је претходно објаснила да је он хришћанин и да има велику породицу и да од те радње издржава доста деце.

Тек када смо сви накуповали доста сувенира и када је он био задовољан тада нас поново потрпају у кола и најзад одосмо до центра Витлајма, до старог града. Стари град има седам врата а ми се крећемо према цркви док нас сво време прати зид града који је подигао Сулејман Величанствени и шеснаестом веку. То је уствари арапски део града где ври од људи. За разлику од Јевреја арапи живе на улици. У њему се родио краљ Давид, а према библиском предању и Исус Христ. Ту је сазидана најстарија црква на свету (почетак 6. века), Црква Христовог рођења, до ње је манастир свете Катарине одакле се сваког 25. децембра преноси поноћна миса широм света. Улазимо у Цркву доста погнути јер су врата ниска, само 1,20 метара висине, јер су саградили ниска врата да неби неко могао да уђе са коњем у цркву. Испод базилке је крипта – на месту где се родио Исус. Када се спустите у крипту, испод олтара, место Исусовог рођења, налази се сребрна звезда на којој пише. Овде је девица Марија родила Христа. Десно је колевка, где је Исус заспао први

пут. Ту се посвећују предмети. До базилке су три самостана, а изван града је Давидов бунар. У цркви смо запазили ознаке свих хришћанских вера, од јеврејске звезде, до фрањевачког крста. Постоји и део за клањање Алаху за хиљаде овде настањених муслимана.

У самој цркви постоји гротло Јеронима Брачанина, где смо се спустили јако стрмим степеницама, само да би се сликали јер није имало бог зна шта да се види. Њега је Папа послао у 5. веку у Витлајем како би научио хебрејски и превео Стари Завет са Хебрејског на Латински. Тај први Јеронимов превод Старог завета познат је под именом Вулгата.

ГАЛИЛЕЈА

Одлазимо данас у Галилеју, на север „свете земље“, у градове што имају душу једног далеког времена. И у градове легенди који су се спомењали па зато и сада у себи носе дах минулих векова. Пред малим хотелом, на друму према Назарету, стајала је камила и као што приличи туристичком народу, сви су похитали да се поред ње сликамо.

Али, само минут касније из мотела љутито је истрчао младић са арпским бурнусом на глави и тражио новац за сликање поред његове цењене камиле. Бадава смо му објашњавали да смо ми питали камилу и да нам је она дала свој пристанак. Није схватио али смо ми схватили да треба да дамо по једну фунту.

Успут нам је гора блаженства и на њој доминира црква Благовести, која се налази на месту где је Исус Христ држао проповеди на гори. То је октагонална црква са осам страна и осам великих прозора у висини очију, одакле се пружа прекрасан поглед на околину.

.Настављамо пут даље и пролазимо без задржавања кроз један већи град Капернаум, град у коме се Исус населио након што је напустио Назарет. Све своје апостоле Исус је пронашао у околини овог града. Капернаум је подељен пола – пола, између католика и православаца. Католици су прокопали и истражили свој град док православци то нису учинили. На изласку из града застајемо код две црквице на самом језеру. Православци су подигли цркву дванесторице, у којој се види да су свих дванаест апостола једнаки, док се преко пута ње налази црква светога Петра у којо се јасно уочава да је Петар најважнији апостол. Из удобног аутобуса кроз прозор посматрамо плантаже манга, маслине, бугенвилије, палме банаана, палме урми, еукалиптуса.

НАЗАРЕТ

Југоисточно од Хаифе, древне поморске луке, са чијих зидина се пружа незабораван поглед на Медитеран, налази се библиски град Назарет, у коме су према предању, живели родитељи Исуса Христа и где је он провео младост.

Пењемо се према Назарету, а Назарет се налази у Назаретским планинама. Свуда око Назарета су Арапска села у Галилеји. Израелски арапи који су 1948. године добили израелско држављанство постали су пуноправни држављани Израела, имају пасош, имају иста права као Израелци, али немају исте обавезе као Израелци, напр. Нису обавезни да служе војску. Обавеза служења војске у Израелу је за мушкарце 3. године а за жене 2. године. Војска за арапе није обавезна. Али постоје и арапи који живе под окупацијом Израела и не пада им на памет да узму Израелско држављанство.

Прво што смо приметили када смо почели да се спуштамо према Назарету је католичка црква Благовести, на месту где се налазила Богородичина кућа.

Јосип, Исусов поочим, био је по занимању столар, па је Исуса научио томе занату. Била је ту некад и њихова столарска радионица. На томе месту, где је, каже предање, Јосипу у сну објављено да ће његова жена Марија родити сина коме ће наденути име Исус, сазирана је позната фрањевачка Црква Благовести. Ту смо направили прву већу паузу да би смо обишли цркву.

У предворју Фрањевачке цркве, скоро све земље света (међу којима и Хрватска) приказале су Марију, са Исусом у наручју, на свој начин. Све што постоји у тој цркви представља Богородицу. Ако је Исус било на којој слици, он је представљен као дете. Марија је велика док је Исус дете. На цркви постоје

троја врата и сва врата су украшена мотивима из Старог и Новог завета. Највећа фреска представља троугао са оком, то је знак Бога. То је знак светог тројства и око које све види и све зна. Испод је Свети Отац, који у себи садржи тројицу, голуб који је симбол духа, Светог Духа, док су испод света тројица (за православце), док су за католике свето тројство. Испод те слике налази се огромна фреска на зиду која приказује једанаест апостола који су мањи растом од Петра, испод апостола су свец и они су мањи растом од апостола. С десне стране Бога на престо седи Богородица.

Ту је и Јосипова црква, чувена по слици Свете Богородице, на којој су насликани Марија и Јосип са малим Исусом у средини – јединој у свету.

Ту смо ноћ преноћили у Назарету. Рано ујутру устајемо узимамо на рецепцији своје ланч пакете и настављамо обилазак Назарета. Настављамо тамо где смо јуче стали а то је манастир Марије Магдалене.

Сада нам испред сваког манастира које обилазимо нуде колор фотографије. Чак и више од тога, у манастиру Марија Магдалена, стара Рускиња ће нам показати изворе на којима се ваљда Магдалена купала и испричаће за ситан бакшиш крупне легенде. А Назарет, град у срцу Галилеје сијао је у некој чудној светлости под запаљеним небом а ја сам се некако осећао као на часу веронауке.

Једном страном улице тихо корача старица са заром на лицу и са откривеним очима, тек толико да схватимо да је Назарет град у коме је одрастао Исус Христ, муслимански град. Мало даље од нас стоји група насмејаних девојака у војничкој униформи, тек да схватимо да постоје још увек велики проблеми измеђа Јевреја и Палестинаца.

Његови продавци разгледница и сувенира највише подсећају на све продавце у свим арапским суковима, они салећу туристе са свих страна, на главу им стављају беле арапске бурнусе и за то траже један долар.

Из свих кафеа трештала је арапска музика. Или ми се тако чинило. А та музика подсећа да смо се нашли у граду где живи 60 хиљада Арапа.

Идемо стрмом улицом Назарета, према цркви светога Јосипа да видим његову столарску радионицу и Маријин бунар и ја се сетих легенди. На месту где се сада налази црква Маријиног извора десило се безгрешно зачеће. Црква је врло необична по томе јер то је једина црква на свету где се налази извор воде. Држећи се за дрвену ограду полако смо сишли низ десетак дрвених басемака до малог округлог удубљења из кога је извирала вода. Вода је била јако хладна и чини ми се да никада нисам пио у животу квалитетнију воду. Овуда су пролазили апостоли и евангелисти и библиски пророци. И народи оковани у злато и челик. Пролазио је и римски папа као и ови данашњи туристи који лутају кроз села Галилеје која имају мале куће утонуле у земљу и много митова и легенди. Легенде ме управо прате на сваком кораку.

На зидовима цркве Јосипове прочитао сам стотине имена. Марио из Напуља, Жозелита из Париза, а ни једно српско. Тамо где је писало Жозелита, ставио сам уз њега, само кратко Вита.

Стојећи пред вратима ове прекрасне цркве, имао сам утисак да је овде све вечно и све свето и да је мит о богу најчуднија и најсвирепија човекова творевина, једина у којој човек сам себе одриче.

Назарет је град легенди које су људи походили две хиљаде година и веровали да све среће и несреће носе порекло из ове земље.

Назарет је и колор – разгледница са стубом девице и Маријиним бунаром. И Назарет је место митова, јер нам кажу да је овде Марија Магдалена својим мирисима прала Христове ноге и брисала их својом косом.

ГАЛИЛЕЈСКО ЈЕЗЕРО

Овако небо нигде нисам видео, галилејско небо је некако другојачије, некако црвено као да гори, некако сјајно као да бљешти са пуно светлости, и још више легенди.

Настављамо наше путовање поред Галилејског језера. Прво што смо учили била је једна конзервирана барка која је пронађена у муљу и била је стара 2000. година. Италијански конзерватори су реконструисали барку и Галилејским језером плове бродити по угледу на ову барку. Ту нас је ухватила киша, односно страшна олуја. Пошто смо већ имали заказану и уплаћену возњу Галилејским језером, нисмо то хтели да пропустимо без обзира на кишу. Нисмо се покајали, јер баш захваљујући киши доживели смо на самом језеру нешто чудно. Био сам на крми барке када сам приметио нешто светло на јарболу. Окренуо сам се и видео како са десне стране барке, сија сунце, прелепо време. У исто време, са леве стране киша лије, грми, севају муње по води и богами по неки гром запара површину воде. Али киша пада само до барке. Са леве стране тамно је, не види се скоро ништа. Са десне стране сија сунце, никаква киша. Невероватан приказ. Када смо се искрцали, водич нам објашњава да је то за њих ретка појава, али ипак се дешава мада не тако често. То је просто природни феномен и наука нема одговор за тако нешто.

Под утиском возње језером нисмо ни приметили да смо дошли до једне мале варошице. То мало симпатично место познато је из библије по умножавању хлеба и рибе. Црква је из петог века, украшена најлепшим мозаиком. 1932. године случајно је откривена. Пронађен је мозаик који приказује кошару, 4 хлеба на којима су крстови и 2 рибе. Зашто четири хлеба? Исус је пети хлеб. На олтар је уграђен камен, тај исти камен за који се верује да је на њему Исус умножавао. По легенди Исус је са 5.

хлебова и 2. рибе нахранио 5000. људи. Данас ово што се види је копија цркве из петог века.

Неколико километара даље уз брдо наишли смо на мало веће село, Кану. Кана је позната такође из Библије јер ту се десило Исусово прво чудо, када је Исус воду претворио у вино. На том се месту налази једна мала православна лепа црквица, али од бачви и вина ни трага ни гласа. У дворишту цркве постоји чесма из које не тече вино, него хладна, чиста вода. Ту смо се умили и продужили пут даље. Са друге стране пута, односно преко пута ове православне цркве, налази се католичка црква свадбе. Она има два торња који симболишу младу и младожењу, обе су подигнуте на месту где се десило прво чудо

Путовали смо сатима дуж обале огромног Галилејског језера, којим протиче река Јордан. На обали се, једно до другог, нижу света места. Рушевине прастарог града Капернаума са остацима синагоге. У темељима богомоље пронађени су записи који наводе на претпоставку да су ту живели Исус и апостол Петар, риболовац.

На самом обали Галилејског мора налази се једна кафана, где је по предању апостол Петар, у то време само рибар, ловио рибу. Свртели смо на доручак да пробамо ту Петрову рибу. Пошто је цена једне порције била десетоструко већа него било где у Израелу, ја сам потражио испод шкрге да пронађем златник како би могао да платим цену рибе, али испод шкрге није било ништа, једино сам чуо шкргут зубима свих нас који смо плаћали тај доручак.

Једно време смо путовали поред реке Јордан, који је био једно време и граница између Јордана и Израела. Из аутобуса се јасно види преко реке Јордан, јорданска застава, односно држава Јордан. Граница је уствари дупла електронска жица кроз коју пролази струја. Између те две жице је стаза утабана песком. А на саких сто метара налазе се бројеви, и сада војска посматра преко компјутера из својих кућица, па ако примети да је нешто између два броја прошло или покушало да прође, одмах трче до тог места, где се у песку указују трагови из којих се закључује да ли је то била нека животиња или човек.

РЕКА ЈОРДАН

После доручка одлазимо до реке Јордан. Река Јордан извире у подножју горе Хермон тече на север и улази у Галилејско језеро, пролази кроз њега и из њега излази и тече даље. На месту где се река Јордан излива из Галилејског језера, на том месту Јован Крститељ, припремајући људе за месијин долазак, крсти људе водом која духовно чисти па је за многе улазак у белој хаљини у реку Јордан чин духовног прочишћења. Отприлике пола свог пута тече кроз Израел а пола кроз државу Јордан.

Река Јордан, је за туристе и ходочаснике значајна по води, за коју се верује да је посвећена и чудотворна. У њој се побожно купају, умивају, пуне пластичне флаше, да би је, када се врате кући, употребљавали приликом крштења деце и као лековити чудотворни напитац. Ова света места поред свете реке Јордан, пуна бујног зеленила и шареног, егзотичног растиња, остаће ми за свагда у успомени као рај на земљи. Чак се и заклету неверници и атеисти овде осећају као да су добили крила, обузима их неко необјашњиво осећање побожности и унутрашњег мира, као да су у земаљском рају.

ГОЛАНСКА ВИСОРАВАН

Сада се полако пењемо према Голанској висоравни коју данас контролише Израел, док је до 1967. године то била територија Сирије. Становништво чине палестинци и бедуини. После окупације једног дела Палестине, Израел се поделио на неколико зона. Тако у зону А не смеју да улазе јевреји, док у зону Б могу да улазе. С обзиром да је Голанска висораван зона Б, наш водич остаје са нама у аутобусу. Свуда лево и десно трагови скорог рата са Сиријом. Запаљени тенкови, разбацани топови, бомбардовани и уништени сириски бункери. Сирија је држала Голанску висораван са које се види Израел као на длану. Када је лепо време са Голанске висоравни види се са једне стране преграђе Дамаска, а са друге стране преграђа Тел – Авива. Неко је питао Берту зашто се водио рат између Израела и Сирије за једну неплодну висораван. Берта се мало накашља да би размислила како да објасни и поче да објашњава. Галилејско језеро је главни извор воде за Израел, сви извори долазе са Голанске висоравни.

Када је Голанску висораван држала Сирија, Сирија и Либанон су одлучиле да направе канал и да реку Јордан одведу на страну, да се више не улива у Галилејско језеро. Тиме би ниво језера опао, на дну језера има неколико извора слане воде, притисак на те изворе би ослабио, и они би избацивали више слане воде тако да би се временом језеро претворило у слано и то би био крај државе Израел. Одатле сваког дана топовима су гађали Израелска насељена места, све док их Израелци нису протерали одатле. Најчешће су на мети били кибуци и школе из суседних села. Знали су да Јевреји тачно у дванаест сати ручају и баш тада су гађали трпезарије.

Када смо се спуштали са Голанске висоравни прошли смо поред неколико кибуција. Аса-ким, Моша-де, Ишама-голан. Кибуц стварају млади људи који се удружују у заједницу, сви раде колико могу, живе скромно, нема плате, сав приход иде у један фонд из кога се купује нова земља и храна. Част је била обрађивати земљу голим рукама, тако да су многи интелектуалци долазили да живе и раде у кибуц. Они се обично налазе на најгорим теренима.

ТЕЛ АВИВ

Пут нас води према Тел Авиву уз разгледање Хаифе, највеће израелске луке која је изграђена на падини горе Кармел. Посећујемо Бахајске висеће бапте и светски центар Бахајске вере. Обилазимо Кармеличански самостан Стела Марис и Илијине пећине. Настављамо пут дуж средоземног мора и стижемо у Цезарију, где су археолози пронашли импресивне остатке из Римског, Византиског и Крсташког периода а обишли смо и Босанско село које је смештено на овом простору од средине 19. века до 1948. године. Пут нас на крају води у брзи модерни Тел Авив. Разгледамо Тел Авив, али смо претходно свратили до предграђа, које се зове Јафа. Сетио сам се помаранци код нас које су некада све носиле ознаку „јафа“. У Јафи смо посетили цркву Светог Петра, уметничку колонију са мноштви галерија и уживали смо у прелепом панорамском погледу на Тел Авив. Следи трансфер на аеродром Бен Гурион.

Са аеродрома у Тел Авиву узлећемо према зеленом острву, Кипру. Иза нас остаје један чудновати свет „земља обећана“. Остају пустиња Негев и Мртво море под којим су старозаветни градови Содом и Гомора. У њој се говори преко 70. језика и та земља је настала из чудесне формуле Хаима Вајцмана. Тај велики фанатик дошао је на идеју да на једном месту окупи Јевреје из целог света. То је прави феномен у историји човечанства, јер је створена једна држава од толико шароликог народа, људи и њихових навика.

„Обећана земља“ је остала иза нас са свим својим митовима. Градови у сећању путника остају лепши ако имају више легенди. Тако сам запамтио велики, бучни, Тел Авив, град по чијим широким булеварима грациозно шетају девојке - војници у сивим униформама.

МАРОКО

Атлас, са кога дувају ветрови и на чије литице се лепе облаци песка са руба Сахаре, одваја атлантски део Марока од сахарског; Казабланку и краљевски Рабат од царског Феса, Маракеша и Мекнеша. Мароко или „Ел Магребија“, што на арапском значи „Тамо где сунце залази“, градиле су династије Идрисида, Алморавида, Алмохада, Меринида и Сади, од 8. до 18. века.

Док таласи ударају о трошне стене старе феничанске луке и утврђења Аифе, Атлански океан ваља трагове цивилизације дуге око тридесет векова. Освајачи су долазили и одлазили, здања су се дизала и падала, обичаји и ритуали долазили и пролазили. Римљани су градили своју културу до 6. века наше ере а остаци римских некропола и данас трају. Римљани су освојене делове данашњег Марока и Алжира пре више од двадесет векова називали Мауританијом, а затечене Бербере са Атласа и Арапе са Антлантика Маварима. У 7. веку о Мауританске обале отимали су се Вандали и Византија. Од сунчаних обала Дар-ел Беиде, како су још у 7. веку Арапи називали Аифу, до високог Атласа, у освојени Ел Магреб Арапи су увели арапску културу, језик и ислам, а у грађевинарству маварску архитектуру. Лепота маварске архитектуре кренула је са обала Африке ка Шпанији, са науком, љубавном поезијом, књижевношћу, „мераком“...

У 15. веку ратна срећа се окренула, Мароко је био турски и енглески, и француски, и шпански, и португалски. Шпанци и португалци су пре три века своја лучка упоришта створили на обали Атлантика, а град-луку Дар-ел-Беида назвали Казабланком („Бела кућа“). Проглашењем Марока краљевином за време

влада Мухамеда V, године 1956, „Ел Магребија“ постаје независна држава.

На далекој пучини ломе се високи таласи и посустали увлаче се испод тераса ресторана наднетим над океаном, или до вила и вртова богатих. На терасама или у ресторанима увученим у медитераско зеленило, Мароканци испијају чај од менте, национално пиће Марока.

Супруга Љиља и ја седимо и расхлађујемо се соковима од егзотичног воћа док се крај нас одвија марокански ритуал припремања чаја од менте. У сребрни суд истовремено се сипају вода и шећер по укусу, за наш укус то је преслатко. Када вода проври ставља се чај. Износи се на сто и пије уз медитацију, полако и опуштено. А када се мушкарац „умори“ од пијења чаја, медитације и ћаскања, одлази кући да се одмори. У сумрак ресторани су опет пуни мештана, а у ваздуху се осећа мирис менте. Мароканци не пију алкохолна пића, али их препоручују и продају туриста, с тим што се флаше пакују у црне кесе да се неби виделе јавно. Нарочито су популарна француска вина, и америчка жестока пића.

Али, овде је историја оставила свој траг. Дуг боравак Француза у првој половини 20. века, а потом и савезника, оставио је печат у мароканској кухињи. Доручак служен у хотелу „Риволи“ у Казабланки у то нас је уверио: уз чај, топлу чоколаду или кафу замиришу чувена француска пецива и колачи. Том изазову моје Луле није могло да одоли. Мени је више одговарао типичан марокански ручак или вечера, са неким од француских вина. Као например, каберне (црни или бели), можда валпјер, или најатрактивније вино, левје папа.

Највише смо се задржали у Казабланки, где се кораци прогреса и свет Орјента преплићу око витких минарета и чипкастих палата у уским улицама Казабланке. Ту трговци нуде употребне предмете од финог дрвета, изрезбарене са инкрустрираним драгим камењем, слоновачом, извезене кафтане, ручно ткане прекриваче и огртаче, кожане предмете, тепихе, украсе у злату и сребру филигранске израде. Од свега тога

купили смо ћерки Валерији кутице од дрвета тује које наводно доносе срећу ономе који их отвара и затвара.

Нова модерна Казабланка, највећа мароканска лука, нуди шетњу широким булеварима, бројним трговима, старим четвртима града. Трг Мухамеда V се препознаје по великој куполи за вентилацију, саграђеној изнад пешачког пролаза. На тргу Уједињених Нација малишани се поигравају јатом питомих голубова, а одрасли уживају у звуцима „певајуће фонтане“. Музика се укључује електронским путем. Тоновима час андалузиске, час грлене арапске музике, преплићу се са силином жубора воде из високог водоскока, који надлеће јато голубова. Можда је то чак и оно „исто“ јато голубова од којих не могу да се окупам у хотелском базену јер ту слићу и из базена гасе жеђ. Они једини незнају за приоритете које овде уживају туристи, јер Мароко много улаже у туризам и од туризма очекује такође много. Туриста је овде бог. Трговци у суковима нису наметљиви као у другим арапским земљама, они дискретно нуде своју робу.

Од свих арапских земаља, Мароко је нај европскији, нарочито се то односи на гардеробу младих, посебно девојака, на плажама су искључиво бикини.

Са ранчићима на леђима и флашама у руци ја и моје Луле одмах после доручка упутили се булеваром Рузвелта који се налази на брду Аифа, висине шездесет метара, најлепши је и најзеленији део Казабланке. Ту су дипломатске службе, конзулати, виле богатих у заклону од медитеранског зеленила и дрвећа.

У сумрак низ тесне улице Казабланке чује се нека необична грлено-вокална музика. Стазом неравном и стрмом, којом се крећу козе, овце и магарци са товаром, стижемо до четврти града у којој живе потомци Бербера. Женски и мушки гласови се наизменично допуњују као питања и одговори. Тамбура или бедир прати мелодију. Примећујемо да жене бербера никуда нису без накита. Стари новац користе као украс око врата и на глави изнад чела. Око врата носе ниске од природног семена и сребрне украсе. Одећа им је комотна и слојевита, у плавичастим

тоновима. Марама око врата је обавезна, а због врелине дана често је и на глави.

Жене бербера под Атласом за празник носе плаве огртаче које употпуњују плавом бојом накита и белом блузом. За време венчања украшавања се удесетостручују. Украси носе ехо андалузиске уметности. У њиховом суку (пијаца под ведрим небом), могућа је куповина бижутерије, украса, одеће. Кроз полуотворена прозорска окна дома запажамо украсе од дрвета, керамике, коже које имају и практичну примену. Таписерије, које су и прекривачи и подни простирачи живих боја, сами израђују од предене вуне оваца.

По статистици, у Мароку има око двадесет милиона оваца, а то значи на сваког одраслог Мароканца по једна овца. Јак утисак на нас је оставио приказ који нема никакве везе са историјом Марока. Кад смо од Агадира, једног модерног и савременог туристичког летовалишта возили обронцима планине Великог Атласа, после безводног и пустињског дела, према Маракешу, почиње полако да се природа мења и све више је заступљено дрво арагона које козе обожавају. У том свом обожавању да обрсте лишће тог дрвета оне се веру по дрвећу. Стали смо аутобусом и из његове удобности сви смо изашли на врелину око 50 степени да сликамо чудо невиђено. На једном великом дрвету неколико десетина коза се пење, чак иде и по најтањим гранама. Деси се да нека и падне, али се тако спретно дочека на ноге и одмах наставља даље да се пентра као да ништа није ни било.

Зато се под Атласом зидају ткачке школе али је и плетарство раскошно у мотивима и идејама има вишеструку примену. Плету се корпе, каишеви, обућа, намештај. Дворишта и зидови кућа су обложени керамиком. На плочама преовлађују цветни мотиви са декорима арабеске и бојама жутим као сунце, зеленим као оаза, љубичастим као „дан и ноћ“, плавим као сумрак, наднет над овим забитим просторима по којима трчкарају деца Бербера. Па и новорођенче Бербера је плаве пути за разлику од новорођеног Арапчића које је црномањасто. Бербери могу и да одрасту плави, с плавим очима. И берберски

језик се разликује од арапског. Њихов први дом је био и остао Атлас. Али, колевка њиховог прапочетка остала је тајна. Чак сам тамо и чуо једну невероватну легенду да они уствари су потомци људи са Атлантиде. Највише их има на северу на планини Рифе која се простире од Средо- земног мора према Рабату. Наводно Атлантида се налазила баш ту испод планине Рифе у Средоземном мору.

На путу Агадир- Маракеш дугом 275 километра, смењују се шуме урма палми, храста плутовца и снажних еукалиптуса. Од новца добијеног експлоатацијом шума еукалиптуса издржава се свештенство Марока, подижу се и обнављају џамије. Плодна земља прекривена је житарицама и кукурузом, на травним површинама напасају се говеда, по камењару Атласа веру се козе, а стада оваца јуре зеленом испашом. Ивицом пута пролазе камиле са товаром. Сахара је близу. Мале оазе са шаторима на то и указују. Опет је крај нас шума урма палми кроз коју се пробија црвена боја града Маракеша. Интересантно је да сваки царски град у Мароку има своју боју. Казабланка је бела. Фес је зелен. Рабат је плав. Мекнеш је жут. Маракеш је црвен..

Бројне џамије, палате, музеје, вртове, маузолеје, надви- сује џамија Ла Кутубија, што на арапском значи „библиотека“.

У подножју високог Атласа град је у 11. веку изградила берберска династија Алморавида, а у 12. веку династија Алмо- хада изабрала га је за своју престоницу. Своју моћ су обележили висином Ла Кутубије (70 метара), а архитектонским делима свој уметнички престиж. Конструктор Ла Кутубије био је Јакуб Ел Мансур, који је још једним здање у Маракешу улепшао град: Казба у мозаику, окружен зеленилом, подсећа на замак и припадала је владајућој династији. Казба је уствари утврђена кућа опасана зидовима и са отворима за пушкарнице која се на тај начин бранила од лопова и разбојника који су вековима били нормална појава. Та појава је нажалост и данас присутна у Казабланки, где се сигурно највише догађају крађе наивним туристима од свих муслиманских земаља. Те крађе нису ни мало наивне, нису суптилне, већ су насилне, грубе где се туристи и

повређују нарочито ако се отима ташна са мотора који је у пуној брзини.

Хасанова кула у Рабату је вршњакиња Ла Кутубије, из 12. века. Сетих се Гиралдома у Севиљи, где је Јакуб ел Мансур још једном доказао смисао за лепоту и истанчаност маварске архитектуре.

Маракеш делује као оаза у камењару Атласа, који се уздиже непосредно над градом. Падине и врхови Атласа зими се забеле и дају вртовима зрелих наранџи још ружичастији одсјај. Маракеш је удаљен 300. километара од Атлантика и клима је топла, па је и град засут мирисом наранџи, насељен маслинама, узвишен дрвећем високих палми. На површини од 30.000 хектара засађено је 25.000 стабала палми. Можда су и само-никле. Јер је остала легенда да су некадашњи коњаници и војници баш на том месту били улогорени. Хранили су се урмама и коштице бацали на све стране. У непосредној близини је фабрика за прераду маслина.

У старом делу града, у вртовима Менара, понека прича се прелама кроз векове. Кула-светионик стара 900 година или Кула-осматрачница баца своју сенку на некадашње језеро, у којем су се утопили један од владара династије Алморавида и његова омиљена конкубина. Владар није знао да плива, а скочио је у језеро да спасе своју миљеницу. Данас је ту базен. Иза дрвеног зида, дугог 17 километара, испресеценог са 12 улазних капија, лелуја се медитеранско зеленило и сенкама „милује“ чипкасто здање, цветне мотиве, дуборез на дрвеној подлози, а постојаност биљних боја не верује времену којем одолева.

У предвечерје Ла Кутубија зеленом светлошћу свог минарета и великим златним куглама заводи уснуле вртове Менара.

Тесним улицама, кроз стари део града улазимо у сук, опасан старим бедемима, назван „Трг смрти“- Цема-ел Фна. На њему се воде двобоји међу Арапима, искључиво оштрим ножевима све док један од учесника не искрвари, као побеђен. Тог дана двобоја није било али је био прави бокс меч, без рукавица. Имао је свог судију са пиштаљком, време је неограничено, бокс или боље речено туча траје све дотле док један не падне

онесвешћен. Маса урла, навија за свог изабраника, победник добија милостињу од неколико дирхама који дају они који прате меч и навијају. Дирхами се убацују у једну картонску кутију коју он онако окрвављен носи около.

После тог бокса, или батинања, остао је горак укус у устима и продужисмо даље да се ценкамо око куповине било чега само да се што пре заборави ово што смо видели. Нашли смо се на тргу, који није највећи и најлепши на свету, али то је једини трг где кафане, забава и лекари раде 24 сата дневно још од једанестог века до данас. Овде неколико стотина хиљада људи дођу увече да се забаве. За мале паре право светско чудо, чак је и храна јако јевтина тако да у кафане долазе целе породице. Док гатаре гатају, акробате и дресери забављају уз музику и игру змија отровница, улични свирачи свирају, певају, рецитију, продавци нуде јело и пиће и одевне предмете, џепароши раде свој посао, па треба бити обазрив. У хотелу смо чули да се на том тргу свако дневно нађе по неколико десетина хиљада Мароканаца, а да је ту више полицајаца у цивилу него туриста. Да практично сваки туриста када се приближи том хаосу на тргу добије своја два полицајца који воде рачуна о њему и да он то никада не при- мети. Ако примети значи да је у проблему.

Из бројних ресторана шири се мирис погаче са циметом, кебаба, кускуса... Најукуснија и права мароканска кухиња припрема се у суку или медини. Из тепсије од кованог бакра, споља украшеној арапском орнаментиком, служе се комади пилећег меса, преливају лимуновим соком и зачинима. Ту је и кускус, национално јело Марока, припремљено од поврћа и комада ситно сецканог меса, најчешће јагњећег. Кебаб је могуће јести у ходу јер се комади ситно исеченог меса набадају на дугу жицу, као код нас ражњићи, али је између сваког комада меса уметнуто мешано поврће. Некада је за један обед довољна само супа, која се у јеловнику бира под називом „харира“, а припрема се од ситно сецканог меса, углавном говедине или јагњетине, са белим луком, зачинима и додаје се густе парадајз, па су и супе веома густе. Паштете и пасте су увек присутне у мароканској

кухињи. Припремају се од млевеног или ситно сецканог меса, уз додатак шафрана, бадема, шећера или цимета. Најомиљенија паштета је од голубова.

Мароканци необично воле слаткише и нуде их у свакој прилици: мед са орасима, мед са пистаћима, бадемом, лешником, разноврсним сувим воћем-смоквама, урмама, сувим грождем. Колачи и торте са наранџом су национална послатица. Уверили смо се да се готово сваки обед завршава свежим урмама, наранџанама, мандаринама.

Ресторани у суку својом опремљеношћу, столњацима и тањирима у шарама арабеске указују да смо у арапском свету. Седи се на табуретима пресвучени камиљом кожом.

Заморени силном вревом, сунцем и усијаним плочником, на којем се може и јаје скувати, одлазимо у Палату среће-палату Баија. Краљеви и цареви ранијих династија, да би разредили уличне џепароше и решили питање незапослености, од настанка палате у 9. веку, па до 19. века ово здање су седам пута рушили и градили. У њој је становао и брат краља Хасана II, Абдулах. Палата више подсећа на раскошан музеј исламске уметности него на палату. Резбарена кедровина, арабеске, деко- рација у природним биљним бојама отпорни на невреме које тече и равне „лепоти маварске архитектуре Ал-хамбре у Гра- нади“.

Маузолеји великих династија не заостају у лепоти за палатама тих владара. Један од најраскошнијих маузолеја је маузолеј династије Саади. Саграђен је од мермера, украшен мајоликом, фајансом, у нијансама резеда, окер и кобалт-плаве боје, делује као дворца из 1001 ноћи. Таваница је од кедровине, а прозори и преградни зидови између гробова су чипкасти. Цар са синовима је сахрањен на централном месту. Најомиљенија од четири законите жене сахрањена је на најлепшем месту. Саркофази су купастог облика, са коцкастим постољем, које представља земљу, а купола представља небо. Рођаци и послуга такође имају своје место под сводима Маузолеја, искључиво саграђеног од мермера из Италије.

Вече, пред одлазак из Маракеша, домаћини хотела „Фатима“ понудили су нам програм мароканског фолклора у

оближњем Касину, што смо прихватили. Било је ту и акробатике, и фолклора и игре са змијама, и мађионичарских вештина, али је најснажнији утисак оставила плесачица трбушног плеса уз пратњу мароканског националног оркестра. Пуних 30 минута је играла, превијала се, подрхтавала, забацивала косу и главу, узбуђивала присутан мушки род, одушевљавала ритмом покрета свог тела све присутне. Топла ноћ није могла да расхлади машту појединаца, када су напустили Касино. Ту ноћ је лепа Арабљанка „играла“ и у њиховим сновима.

У освит топлог и облачног јутра путујемо за Фес. Пред нама је пут дуг пет стотина километара.

Пролазимо кроз села и варошице, покрај насеља Бербера на падинама Атласа, који живе под шаторима.

Са обе стране асфалтног пута у недоглед се пружају плодна поља житарица, густе маслињаци, високе уљане палме.

Улазимо у насеље Зајами, обележено високим обелиском, симболом победе Бербера над Французима. Ханифра је још једно живописно место кроз које пролазимо, натопљено јаким мирисом наранџи, у окружењу плантажа урми и маслина. Занимљиво је да су кровови кућа веома коси, што је овде правило у градњи, због киша, отапања снега и леда. На путу оивиченом камењаром Атласа, најзанимљивије место је Азра, насеље Бербера, којем су бербери дали име, што на њиховом језику значи камен.

По камењару се веру овце и козе, а магарци пролазе са товарима и понеки се пењу узбрдицом до шатора бедуина на падинама Атласа. Бербери у шаторима бораве по потреби, јер у подножју планине имају своје, најчешће саграђене од камена, простране куће. Шатори бедуина Бербера одолевају јаким ветровима, који овде дувају увек.

Део Марока који се купа у зеленилу назван је „Мароканска Швајцарска“, са седиштем у Ифрану, на висини од 1.350 метара. Краљев двор у даљини, у белом чипкастом мермеру, снажан је контраст овом зеленилу. Заустављамо се ради сликања крај споменика Лавља глава, подигнут последњем лаву који је овде живео и угинуо 1900. године.

Између две планине Залаг, раздвојени обалама реке Себу, издижу се Нови и Стари Фес, најстарија престоница Марока. Династија Идрисида у подножју Рифа изградила је један од најстаријих трговачких, културних и цивилизациских центара Марока у 8. веку. Стари и Нови Фес династија Алморавида је ујединила у 11. веку, да би династија Меринида од 13. до 15. века створила најлепша здања маварске архитектуре. Само за 15. година саграђено је близу три стотине јавних и обавезних школа. Обновљено је и подигнуто безброј џамија које су такође биле у функцији школа и универзитета, а отворене су и занатске школе. Данас је школовање од 7. до 16. година обавезно и бесплатно. Подизање здравствених установа такође је био задатак династије Меринида. Здравствена заштита у Мароку је и данас такође бесплатна.

У 20. веку подигнут је и трећи Фес, „Фес 20. века“. Тако смо прошетали „мароканским“ - најстаријим Фесом, андалузиским - Фесом средњег века и најновијим Фесом 20. века.

Нису само чипкаста здања фино обрађеног мермера и резбареног кедрa уочљива. Ту су и градске чесме обучене од шарене мајолике, да живошћу боја славе извориште воде, који је тако мало у унутрашњости Марока. Улазимо у медину, стари део града, коју чине чесма, џамија, школа, пекара, градско купатило. Крај чесме су једна од најстаријих караванских врата средњег века, у дуборезу.

Крај старих трошних бедема одјекује песма звона водоноша царских безводних градова. У крчазима од керамике или камиље коже, окићени са десетак звона на рукама и око ножних чланака, они оглашавају своје присуство на улици где точе воду пролазницима и туристима, наравно за бакшиш који је у Мароку обавезан, јер од бакшиша живи огроман број породица.

На улицама Феса, ових јулских дана температура је од 40 до 50 Целзијусових степени. Високу температуру разбија сасвим лагани поветарац који орошавају, понегде, млазеви воде из чесми.

Центар за прераду коже је баш у Фесу. Запажамо да се за прераду најчешће користи камиља или козја кожа, због мекоће.

Овчија се ређе употребљава. Непријатан и оштар мирис ширио се из базена за прераду и штављење коже: пут нас је одвео на другу страну, у срце старог дела града. Безброј медреса, минарета и џамија краси најстарију престоницу „Ел Магребије“. Испред џамија је једна од првих исламских универзитета у свету. Украшена је финим мозаиком, хармонично уклопљеном резбаријом у камену и дрвету. Најимпозантнија медреса у шпанско-маварском стилу из 14. века је Бу-Иманија. Испод резбарије и декорације прозора, на чипкасто обрађеном зиду, изрезбарени су и арапским калиграфијом исписани делови из Курана. У раскошним здањима царских градова само се може потврдити чињеница да су велики арапски доприноси људској култури и цивилизацији у области архитектуре, математике, медицине, астрономије, поезије, путовања.

Крај краљевских врата шетају Јевреји, као некада хришћани. То је једино место на свету из које никада нису били протерани и где могу да се баве писањем, трговином, уметношћу, музиком, занатима.

Када су Маври изгубили своје калифате у Шпанији, Севиљи, Гранади, Кордоби, повукли су се у Фес.

Смењују се пејзажи и градови, а са њима и владајуће династије. Једино што између простора и времена остаје да траје то су трошне куће Бербера, номада, бедуина. У равницама и на падинама планина Атласа и Рифа куће су од набоја и камена. Кровови су од сламе, купасти као у црначким насељима. На пропланцима номади гаје стоку. Камиле су најважније за будућег младожењу. Камилама - девама младожење купују девојку, невесту: сто педест дева за једну девојку. За једну пушку: двадесет дева. Последњи спас у пустињи, у безводном крају је заклати камилу и поити њену крв.

Пут Фес - Мекнеш превалили смо за око сат времена, у дужини око 60 километара. Улазимо у цветни Мекнеш. Градио га је Мула Исмаил, савременик Луја XIV, по угледу на Версај. Када је Луј подигао Версај, Мула Исмаил је одлучио да од Мекнеша створи марокански Версај. Имао је пет стотина жена и хиљаду конкубина.

Испред зидина града седе Арапи и медитирају. У размишљању забораве на посао. Али знају: чаша камиљег млека и седам урми довољно је да се дан преживи.

Таласасти брежуљци засути виноградима, расадници наранџи, поља маслина, везују Мекнеш и главни град Марока-Рабат. Рабат је први модеран град Марока и последњи царски, у коме су владали Мухамед V и његов син Хасан II. На обали реке Бурегрег, на остацима римске колоније Сале основали су га Алмохади у 11. веку, а династија Меринада узела за престоницу у 13. веку. Између Мекнеша и Рабата нижу се берберска села. На домаку Рабата насеља подсећају на шпанска села и у свему слична Шпанији, тако да је део Марока северно од Рабата назван шпанским. Дворишта и чесме у њима подсећају ме на она која сам видео у Гранади и Севиљи.

Градом доминира маузолеј Мухамеда V најраскошнији нагробни споменик икада подигнут једном владару. Чипкасту резбарију у белом мермеру из Караре пројектовао је Кинез. Маузолеј је градило триста педесет мајстора - уметника у шпанско - маварском стилу. Саркофаг је од позлаћеног оникса, као и унутрашња декорација. Под је од плавог мермера и ствара утисак одблеска морске воде, као да саркофаг плива.

Шпанско - маварска архитектура присутна је у сваком делу овог града. У старом делу Рабата је казба (замак богатих). Зове се Удаја са вртовима изнад реке Бурегрег, а у казби, иза старих трошних зидова могли смо да уживамо у андалузиском зеленилу. Баште и паркови су слични онима у Барселони и Севиљи. Велики таласи Атлантика понекад стигну и до старих зидова казбе, запенушени оросе андалузиско зеленило и преко коралног песка склизну у океан. Сасвим ниско, у подножју града, на обали реке Бурегрег, скривала се флота арапских пирата, крај некадашњег римског утврђења Сале.

У зеленом делу града је краљевска палата, доступна погледу туриста и мештана. У истом комплексу је и новоподигнута џамија Ехлифес, у којој је верске обреде обављао Хасан II, а сада и садашњи краљ, Мухамед VI. Старо и ново, марока-

нско и шпанско, маварско и арапско, преплићу се старим и новим Рабатом.

У непосредној близини краљевског двора, испред велике фонтане из које не тече вода (вода тече само када је краљ у палати), сликамо се нас неколицина за успомену. Поветарац са Атлантика носи пријатну свежину и баш у том правцу очекује нас последња деоница пута аутобусом.

Са погледом на Атлански океан и таласе који се увлаче један у други, или сустижу један другог, па онда у дивљој снази се пропну и стрмоглаве у океан, путујемо за Казабланку. 70 километара дели Рабат од Казабланке.

Размишљам: - Некада су Арапи путовали светом. Данас се путује у арапске земље и арапски свет.- Ако су Римљани освојене делове Марока и Алжира у старом свету називали Мауританијом, а затечене бербере са Атласа и Арапе са Атлантика Маварима, онда је лепота маварске архитектуре кренула са афричке обале. И можда је ипак „Мароко земља са чијег је тла Африка цивилизовала Европу“, преко науке, песме, неправизеђене љубавне поезије, „која уздиже до врхова дрвета живота...“

НЕМАЧКА

ФРАНКФУРТ

Изгледа као да смо изгубљени на овом острву, на перону Франкфуртске железничке станице, око кога се у стотинама праваца, као замршено плетиво разилазе електрични возови, али оно што у први мах изгледа као лавиринт метежа и кретања показује се убрзо да је савршено уходан механизам велике железничке станице.

сад се кроз прозор једног „С“-бана – франкфуртске надземне железнице пружа права слика Франкфурта. Мо- деран, урбанистички готово савршен. „С“-бан улеће без ту- тњаве у дворед широких улица у новом трговачком центру Цеил што личи на новогодишњи излог, пун новитета, открића, украса, обећања и нада. Пролазимо поред најлепшег парка у Немачкој, Палм гартен, где смо се већ сутрадан возили чамцем по вештачком језеру у њему. Убрзо иза нас остаје золошки врт који ћемо свакако посетити.

Испод станице у Кајзерштресе, чувеној по проституткама које нуде своје услуге за 50 марака, крчи као кртица „У“-бан своје тунеле и већ на следећој станици силазимо. То је Минхенер штресе, лепа мала улица препуна радњи са бонбоњерама, цвећарнице, мале књижаре и продавнице новина, излози модних обућара, рекламе за обавезну посету модним универзалним магацинима, кућама које се не налазе ту већ у центру, као Некерман, Квеле, Цеа, чије се колекције такмиче са колекцијама париског „Лафајета“.

На широким тротоарима застакљене кафане испружене су до самог шеталишта на реци Мајни. Ту Немци после посла,

сврате да пијукцају своју белу кафу са пецивом и „бутертајгом“. Гледајући Франкфурт као једно велико градилиште схватам Немце у њиховој намери да желе да направе од Франкфурта оно што је био и пре рата, свакако не највећи али је био најлепши град.

Засад мирни град Франкфурт, сав у сеновитим алејама што се спуштају ка Мајни, окружен виноградима благог рајнског поднебља, представља животни центар области Хесен испод планине Таунус. Романтику старог банкарског града није нарушила нагла индустријализација нити му је небо замутила шума фабричких димњака. Чађаве и напорне послове стварања, снаге и моћи преузели су на себе градови као Хекст где се налази највећа хемијска фабрика у Европи. Фарбверк-Хест је град фабрика са 50.000 становника, односно радника. У њему су продавнице, здравствене станице, школе, семафори, полиција као и у сваком граду. Удаљен је двадесет километара од Франкфурта и у њему раде махом странци, како себе воле да називају, гастарбајтери (гостујући радници), или ауслендери (странци) како их схватају и називају Немци.

Идући даље према Таунусу на двадесет километара налази се прљава технологија, налази се град Келхајм. У том малом граду налази се стотину малих фабрика намештаја. Док смо пролазили поред Хекста затварали смо прозоре на вагону јер се ширио несносан и непријатан мирис, на који нисмо навикли као они радници који раде у тој фабрици хемије.

После Келхајма било је право освежење видети мали градић Фишбах (рибља бара) који се налази на цветним пашњацима које пресецају потоци бистре воде. Пруга се завршава са градићем Кенигштајном на самим обронцима планине Таунус.

Ујутру смо наставили пут за главни град Немачке Бон. Ево Бона, ево тог мирног града којег је страни капитал заштитио исто као и фабрику Фарбверк. Американци су знали да ће заузети те делове око Рајне па на ту највећу фабрику у Европи није пала ни једна једина бомба. За време рата када је сваки немачки град осетио колико - толико шта значи туђа рука и туђи

корак пред својим вратима, Бон је био поштеђен. Поред Бона прошли су само окрајци једне моторизоване колоне којој се и није журило на положаје. Град је остао свој. На његове кровове нису се сручили теписи бомби.

А сад кад се у трци за моћ и снагом, за захукталим растом тог европског „техничког чуда“ такмиче сви западни градови Рура, Бон је опет остао миран, затворен, уљудан. Ни административна инвазија, амбасаде, разна конзуларна представништва нису нарушила његов нормалан изглед. Ако се ради о досељавању великих министарстава или о страним мисијама, дипломатији и новим становима, Бон је нашао одговор. Изградио је систем малих, минијатурних градића дуж Рајне. Подигнуте су комфорне колоније са савршеним аутострадама које су повезане међу собом па је Бон постао центар са десетак сателит-градова

Тако се Бон проширио, а није нарушио самог себе, па још увек делује као провинцијски универзитетски град него као центар чије обале запљускује опевана Рајна. Рајна, црна и сива јер су и рибе истребљене у њеним водама услед отпадних индустријских мешавина.

Над Рајном се свија као ланац низ брежуљака чије су падине обрасле густим виноградима, на самом домаку Бона. На њиховим висовима сачувани су стари замкови вероватно они под којима је девица Лорелај расплитала косе у ритерско време и скочила у Рајну због несрећне љубави. Сад су замци обновљени. У њима су ноћу упаљене свеће и сијалице јер су у овом туризмом и те како засићеном крају, нашли свој нови смисао.

Ту преко пута Рајне је мало месташце Кенигсвинтер где је јуче прослављен вински празник. Из фонтане је 24 сата текло румено рајнско вино, а на тргу прд већницом под вењаком од зелене и жуте лозе орила се песма и играло до бесвести. У овом месту се пола становноштва бави својим баштама и виноградима а друга половина угоститељством јер овде сваке године дође бар десетак хиљада Холанђана ако не рачунамо све остале. Оне крупне жуте и црвене георгине што красе свечаности у Хагу, Амстердаму или Минхену, тргове и раскрсћа увезене су ода-

вде. Крупне главе георгина у свим бојама свога рода преплавиле су зелене просторе међу кућама, надвисиле прозоре гостионица, испеле се до таваница ниских кућа. Овога јутра многе су посечене за једну сахрану због које су четири сата биле затворене све радње, све пекаре, апотеке и гастхауси. Један суграђанин у Кенигсвинтеру завршио је свој последњи вински празник. Умро је власник највеће пекаре у Кенигсвинтеру.

Онда су опет оживеле улице у градићу, грађани су пожурили да отворе своје радње, гостионице, да стану за шанк, а конобарице су отвориле прозоре и на њихове оквире изнеле вазе са жутим георгинама иако је права туристичка сезона прошла. Станете ли један тренутак, љубазан ће вас осмех поздравити и позвати да застанете пред овом а не пред оном гостионицом. Зли језици се и сад нашале и кажу да је баш због ових великих винограда који се спуштају све до реке Рајне, центар Западно-немачке државе довучен чак у Бон, то место коме ни претензије ни традиција нису нису намениле улогу главног града па му је тесно и необично.

ЛУКСЕМБУРГ

Многи данас путују из Немачке у Луксембург, али као да нико од њих не рачуна да иде у иностранство. Тако ми је објаснила моја свастика Ања чијим смо колима из Франкфурта пошли за Луксембург. Ања је добар возач и наш ауто јури кроз широку немачку равницу, приближава се великом војводству луксембуршком и према навици очекујем на граници царинску и пасошку контролу, али од тога нема ништа. Никада нисав видео чуднију границу на свету. Једна мала кућица из које нико не излази и испред нас табла. Са наше стране, Немачка, кад сам је прошао стали смо, са друге стране пише Луксембург. Нема ни трага од полицајаца и царинарника. Као знак да смо већ у Луксембургу су таблице аутомобила које претичемо и на којима пише велико Л, ознака великог војводства.

Први сусрет са сваком земљом доноси нешто необично. Ја сам знатижељан, настојим да све видим, али наравно види се само мали део тога. Ања као прави туристички водич, а не као медицинска сестра из Франкфурта, прича како Луксембург има 2.500 квадратних километара и 400 хиљада становника. Наставља неуморно да прича како су се око оваке мале земље водиле велике битке и како је Луксембург постајао наизменично зависан и независан. И он је увек имао снаге да врати своју независност. Ања зна добро историју и сада то своје знање расипа пред нама. После Првог светског рата припао је Немцима, али Версајски уговор му је вратио независност. Тако је било и у Другом светском рату, опет Немци и опет независност.

Ања прекиде нагло причу и обавести нас свечано да улазимо у град Луксембург. Дочекао нас је Луксембург окупан сунцем. Налазимо се већ на тргу испред железничке станице,

гледам огромна хотелска здања и не примећујем да улазимо у широку Авенију слободе, главну улицу града. Луксембург подсећа мало на Лењиград, примети моја супруга а њена сестра Љиља, мислим да је добро запазила јер када смо за тренутак скренули са широких булевара одједном се нађосмо у бескрајним парковима, на мостовима.

Мостови, паркови, булевари. Некако сам се питао да ли је тачно да је Луксембург тако леп, како га је описала Ања, јер осваја већ у првом сусрету. Луксембург није ни Белгија ни Холандија, много је лепши.

Луксембург, то је град ваљда свих нација Европе, овде се чују многи језици света, па и онај најважнији, српски у то време југословенски. То је најзад и град ноћних локала који не личе на оне у Амстердаму и Бриселу, јер има нешто посебно своје. Овде се плеше и пева до зоре, овде је много бучније него у мирној холандској земљи.

Оставио сам малу ћерку, Ваљу са мамом и њеном тетком, Ањом у хотелу и хајде мало сам да прошетам, да осетим ноћни живот Луксембурга. Улазим у „Моузел“, ноћни локал у срцу Луксембурга. Из музичког аутомата одјекују звуци познате мелодије која је ову земљу једном представљала и прославила у Напуљу. „Пријатељице ноћи“ седе за столом у углу и очекују друштво. Нисам им пришао јер ме је мама васпитала као малог да бирам друштво. По овим призорима Луксембург ме подсећа мало и на Париз.

Ујутру ми је Ваља сва уплахирана на доручку причала како је са мамом и тетом док сам ја био одсутан, ишла у забавни парк, како се возила на неком великом точку са кога се видео цео осветљен град и погледом је тражила мене али ме није видела. Најачи утисак је на њу била вожња возићем кроз неки тунел где су их нападала нека створења, пауци, разбојници, а тате није било да је брани, а мама је вриштала од страха па је она маму тешила да се не плаши јер је то све као бајаги.

БЕЛГИЈА

БРИСЕЛ

Напуштајући Луксембург и одлазећи за Брисел питао сам се да ли лепота неког града зависи од броја лепих жена на његовим булеварима. Ања ми је говорила како су жене у Бриселу за разлику од Немица, Холанђанки, прелепе. Већ из кола сам схватио да је Брисел диван и да је моја свастика у праву. Али нешто од лепих жена оставило је на мене јачи утисак. То је статуа дечака Манекен - писа, те легендарне статуе дечака смештене у старом делу града недалеко од великог трга.

Када би овај бронзани дечак коврцаве косе могао да говори, колико би тек интервју поделио новинарима. Јер, који год је дошао у Белгију, хтео је да посети и најстаријег грађанина Брисела.

Њему су посветили много књига, песама, слика, ево и ми га сликамо за успомену. Да он ту стоји већ 600. година. Њему су се клањали и краљеви и богаташи, генерали и сада туристи. Краљ Сардиније му је доделио титулу маркиза 1645. године како рече Ања. Луј XV га прогласио за комаданта пука. Наполеон наименовао за коморника и одликовао орденом Витеза легије части, посетио га је и Петар Велики. Видим неке француске туристе како бацају новчиће у фонтану, мислећи да важи исто као и за фонтану ди Треви у Риму. Нема везе, опростиће њима то незнање бронзани дечак, коврцаве косе, Манекен-пис.

Замолио сам Ању да нам исприча нешто о том дечаку. Родио се 1452. године. Ања каже да зна неколико легенди и испричаће нам како је она то прочитала, па ми нека изаберемо сами ону која нам одговара.

У оној чувеној бици код Банзека учествовао је тек рођени принц у колевци окаченој о грану једног храста. Када је дошао непријатељ он је устао из колевке и учинио оно што чини свака беба, али то је уплашило непријатеља који је почео да бежи. И као знак сећања на његову победу подигнута је ова фонтана.

Онда му се приписује да спасао опкољени град, јер је угашио један фитиљ, питаће те се како, па знате шта раде мале бебе. Да то није урадио тај град, садашњи Брисел би изгорео.

Трећа легенда каже да је некој страшној вештици овлажио кућна врата и да га је она осудила да овако вечно стоји на тој фонтани која пишки уместо њега.

Ања каже да је наша срећа што нисмо Енглези, јер тај мали дечак је љут на Енглезе. Па их подзориво гледа када га обилазе.

Енглески војници су 1755. године узели бронзану фигуру дечака однели је у Грамонт, али су је поштени становници тог града вратили на своје место. Још неколико пута су крали ту бисту, али је увек враћена.

Збогом мали бронзани дечаче, симбол радости овог града и даље причај легенде, заливај Брисел из своје фонтане и пркоси свима који те краду и презиру.

ХОЛАНДИЈА

АМСТЕРДАМ

Када смо стигли кући после турнеје по Европи, седећи на тераси и слажући слике у албуме, и баш сам ређала слике из Холандије, једног тренутка запитала сам своју малу ћерку. Ваља, када кажем Амстердам шта је то, чега се сећаш за разлику од Брисла, Франкфурга, Лихенштајна, Андоре, Луксембурга, Цириха. Када кажем мама Амстердам, мислим на канале и мостове и на онај водени трамвај што смо њиме пловили каналима. Тако је, пет стотина мостова и безброј канала што се укрштају градом.

Чега се још сећаш Ваља? Ветрењача, па испред сваке продавнице сувенира где си мајко улазила, стоји мала дрвена ветрењача, али памтим и велике праве ветрењаче где смо се сликали са тетка Ањом у пољу пуним дивним разнобојним лалама. То је Амстердам кога воле туристи и памте мале девојчице.

Овај град се воли у жагору свих нација света, у мирису канала, у црвеним светиљкама код Новог трга. Све је то Амстердам као што је Париз све и Сена и клошари и мостови.

Уђите мистер, само 15 гулдена, - говори црнокоса лепо тица са прозора зграде на каналу. Поред ње још једна пријатељица ноћи полуодевена. Недалеко од ње још две, још десет, двадесет. Њихово радно време траје целу ноћ, све до зоре када пијани морнари одлазе на своје бродове.

Долари, гулдени, осмеси. Све се то меша у кошмару амстердамске ноћи. Иза црвених светиљки седе девојке из Тајвана, Индонезије, Тајланда, Немачке, Данске, Украјине. Оне чекају гулдене, чекају љубав. Да ли ће љубав доћи?

Када смо се отисли на канале сетих се речи једне девојке из Немачке која рече да је Бог створио цео свет изузев Холандије. Питао сам шта то значи? Па Холандију су створили сами Холанђани, одговори она, па читав град је изграђен уз помоћ вештих руку, на спрудовима, насипима и каналима. Отет је од мора. Тај град ме неодољиво подсећа на Венецију док смо се возили бродићем, како Ваља рече воденим трамвајем. Који ће нас возити један сат „улицама“ Амсердама. Сакуило се двадесетак путника, махом странаца.

Водич и кондуктер у том „воденом трамвају“ поче преко микрофона кога држи у руци. Леидис анд центлмен, сада пролазимо испод једног од 500 мостова...И тек што смо видели једну трошну кућу, за коју рече да спада у најстарије универзитете у Европи. Сада пролазимо поред фабрике ликера старе 400 година.

Све то пролази филмском брзином и немам времена ни да се сложим са Љиљом да је све ово дивно, и да је Амсердам лепши од Венеције. Ево нас већ пред Минстер каналом, најдужим у Амсердаму, где куће „избијају“ из воде. А затим Херенкрахт. Он се издваја нарочитом лепотом. Ту је паркирано много аутомобила. То, не видите у Венецији, - показује на аутомобиле и каже да сваке недеље два падају у канал, правећи посао специјалној служби која се бави њиховим извлачењем из воде.

Слушамо причу о каналима, а онда важно упозорење: Немојте пропустити прилику да видите ону кућу са црвеним жалузинама. Ту је становао Рембрант.

И тако, под утиском Рембранта замало заборависмо да пролазимо поред највећег морског гата на свету.

А када је „водени трамвај“ завршио своје путовање учинило се да градску буку чине сирене бродова и аутомобила, лупетање трамваја и брзих возова.

Рембрантов трг је пун, привлачан је са спомеником великом сликару. Ту у близини је био један кинески ресторан где смо свратили да се одморимо и да видимо како изблиза изгледа чувена пекиншка патка. Не да само добро изгледа, већ је добро и изгледала. Обишли смо и чувени трг Дам, пун голубова и тури-

стичке буке. Најачу буку праве вергле око којих се окупљају туристи слушајући музику из аутомата који се окреће помоћу једне ручице и убаца се по који гулден у шешир испред вергле.

Данас смо одлучили да обиђемо ону чувену кућу са црвеним жалузинама коју смо видели из бродића. На вратима куће, која је увек препуна туриста, за један гулден добијамо улазницу и каталог Рембратових дела, и разгледницу на којој је нека репродукција славног сликара.

Мора да су приче туристичких водича о славним људима допуњене непотребном романтиком. Рембрант Хармен ван Рајн био је далеко од романтике. У једном добу, у својим педесетим годинама животарио је на тавану ове куће, тужан, усамљен и нагрижен болешћу.

Нигде нема Рембратових личних предмета, приметио је Вита који је навикао да гледа предмете славних људи. Можда овде није ни требало, јер довољно је било погледати на једну стару справу помоћу које је сликар радио. Важније је било саслушати причу о једној од његових 700 уљаних слика, или неком од 1500 цртежа. На свакој од слика које смо видели од Ермитажа у Лењинграду, па све до Лувра у Паризу била је пажљиво убележена година и монограм сликара.

Вита се дуго задржао у приземљу где се загледао у скице, портрете и рукописе. На великој табли, у приземљу куће, била је графички представљена генеологија породице Рембрант од 1575. године. Вита као љубитељ и познавалац Рембрата ми објашњава да је пред смрт правио портрет свога сина са његовом вереницом Магдаленом и да су последњи потези те бесмртне кичице чудесно дочарали оне тужне очи што гледају без наде, негде далеко, далеко...И као да је и сам слутио да за неколико месеци више неће осећати игру светлости и сенке са којом је дочаравао живот.

Са овим суморним мислима о смрти сликаревој, пењем се уз степенице на први спрат Рембратове куће. Десетине портрета једног од највећих портретиста света гледају нас са свих зидова.

Ваљи се допао један портрет једне њене вршњакиње и ухвативши ме нежно за руку упита ме. „Мама да ли хоћеш да ми купиш ову слику, много ми се свиђа, за рођендан нећу ништа

више да ти тражим“. Када сам јој рекала да немам толико новца, она се понудила да ми врати када дођемо кући јер она има пуно металних пара у касици прасици.

Испред старе трошне зграде недалеко од моста поређано је неколико бицикла, а на стакленим вратима пише: кућа Ане Франк. Отворена је сваког дана од 8 до 18 часова. Ако је желите посетити морате позвонити. Врата отвара млада не тако лепа девојка, доста пегава па је Ваља одмах прокоментарисала. „Тата, да ли је то Пипи дуга чарапа, да ли је то њена кућа“ Не Ваља Пипи је срећна девојка, овде је некада живела једно извесно време једна несрећна девојка од својих 15 година. Та девојка нас уводи у кућу и почиње своју причу коју понавља већ скоро три године коико траје њено студирање до сада.

Ова кућа на углу „Принцес Крахта“ претворена је у мали музеј, где долазе на хиљаде људи да виде то „тајно скровиште“.

Љиља која је читала Анин дневник, док ја нисам, рече ми нешто што ме изненадило. „Ана је записала: Врата десно воде у наше тајно боравиште“ На самим степеницама видео сам та врата која воде десно и слушајући Љиљино упуство кренуо сам десно. Никада небих могао помислити да се иза тих простих сивих врата крије толико простора. Соба породице Франк. Љиља је одлично запамтила прочитану књигу и предложи ми да се попнемо још неколико степеника горе и сама отвори још једна врата, опет сам се изненадио да се ту може наћи велика и светла соба у старој кући на каналу. То је кухиња брачног пара Ван Дана, а мала пролазна соба припада Петру Ван Дану, затим велика мансарда и таван. Некако трчећи стиже наша домаћица, Пипи дуга чарапа и изненађено рече, па ви сте се већ снашли колико видим. Извините што сам се доле задржала. Рекох јој благо, не мари ништа имам ја свог личног водича показујући на своју супругу.

Све је остало исто, чак и ормар са књигама, кога је отворила симпатична, пегава Холанђанка, и одједном смо се нашли у „тајном скровишту“. Постоји само једана мала разлика да ове собе више не припадају породицама Фран и Ван Дан. Оне су сада мали музеј који дочарава једну рано прекинуту младост,

једно бурно време и два датума написана у Анином дневнику. Од 12. јуна 1942. до 1. августа 1944. године. На зиду је изрезак из школске свеске где је ова мала Јеврејка бележила сваки дан, читаве две године.

Овде је Ана писала свој дневник. Љиља је почела да прелистава копије дневника и да гласно чита и да мени преводи. Јевреји морају да носе жуту звезду...Јеврејима је забрањено да се служе трамвајем...и несмеју возити кола. Јеврејима је забрањено да иду у позориште, биоскоп.

На дан 4. августа 1944. године полиција је упала у тајно скровиште. Сви станари били су ухапшени и одведени у немачке концетрационе логоре. Међу гомилом старих књига Мип и Ели су нашли Анин дневник, марта 1945 два месеца пред ослобођење Холандије. Ана је умрла у концетрационом логору у Берген Белзену.

По завршетку посете испуњавао сам картон у који се уписује адреса и име посетиоца и полако напустили ову тужну кућу питајући се да ли се рат стварно догодио, да ли је ово било могуће.

Погледао сам у небо очекујући неки одговор, уместо одговора видео сам галебове који су кружили изнад куће на каналу...

ШВАЈЦАРСКА

При помену Швајцарске људи одмах замисле високе планине, глечаре, а у њиховом подножју цветне ливаде и поља где пасу краве. И ја сам отприлике имао оваку упрошћену слику о овој земљи, додајући качкаваљ, сатове и банке. Да ли је то баш тако? Желео сам да видим њихова језера чија је слава допрела у све делове света. Градови су ме као грађевине мање занимали али сам ипак очекивао да је културни живот у њима, музеји, галерије, позоришта, на висини приближној висинама швајцарских планинских врхова.

Били смо у посети неким нашим рођацима који су живели у Цириху, или боље речено у предграђу Хелибергу. То је једна падина окренута према језеру. Дивио сам се тим људима што су сачували сеоски амбијент и ако је њихово село постало град, што га нису урамили у бетон, у железно, што су сачували и воду, и шуму и у њој птице и тишину далеко од градске вреве.

Одмах сам приметити већ првог дана како у Швајцарској њихови људи у мимоходу поздрављају и непознате, не само покретом главе већ већ и речима, а не као код нас чак и у селима где се сви знају, човек прође поред вас као поред турског гробља. Одмах сам схватио да Швајцарци као и наши Словенци воле много природу. Ту баш скоро поред нас где смо одсели, пролази старо шумско шеталиште Итлиберг, које се протеже планинском косом у дужини око десет километара, празником се виде пешаци, од мајки са малом децом до старог света, често и у друштву паса, које овде пуштају да се натрче. Већ сутрадан смо имали дилемо шта да видимо. Љиља би у центар а Ваља која још није пошла у школу, она би у золошки врт, јер се сећа из Немачке золошког врта па јој се то много допало.

Гласали смо и са два према један, одосмо на брдашце које се налази близу центра где се налази золошки врт. Ту није само золошки врт, у великој старој шуми налази се одгајалиште срна, јелена, лосова, дивокоза, па и дивљих свињи. Наравно све то ограђено жицом и врло је безбедно и лепо је видети животиње скоро у њиховом правом окружењу. Оваквих одгајалишта у околини Цириха има много, али ово је поред самог золошког врта. Ваља је стајала поред ограде и дозивала срне разним именима. Дођи, слатка, румена шарена, мила моја и убацивала кроз жицу неке слаткише које је и сама јела. Била је зачуђена што су срне остале равнодушне. Разочарана обратила се малим гицама, дивљим свињама али опет без успеха.

Ваља под тим утиском ушли смо у золошки врт и прву животињу коју смо угледали био је нилски коњ. Он се окренуо и почео је да плива према нама. Ваљин први утисак је био. „Ала је леп“ Следећи кавез је био кавез са лавовима, где је био један лав и две женке, који су гледали некуд мимо људи, било им је или досадно или су били тужни. Ваља одједном упита Љиљу. „Мама зашта је чика лав љут“? Затим је чика – лав зевнуо, устао и отишао у своју кућицу. Стварно је био љут. Вероватно се посвађао са неком женком.

Од чика - лава смо пошли даље, према кавезима других дивљих животиња. Биле си оне и дивне и страшне. Ваља је опет коментарисала својим наивним дечијим запажањима. „Тата онај чика – лав је некако сањив, загонетан и миран, а овај тигар је баш зао, гори је од оног потуљеног леопарда коме сам махала а он се прави да ме не види“. Када смо дошли до кавеза са стварно мршавим вуком, Ваља је опет питала да ли ће да нам дозволе да га поведемо у неку продвницу или ресторан да га мало нахранимо јер је много мршав. Код кавеза са хијеном која је беспомучно трчала по кавезу, Ваља више није питала, већ је сама закључила да ова ружна животиња стално трчи јер ју је сигурно ујео неки стршљен из баба Тањине баште.

Највише смо се задржали код кавеза са мајмунима, где је Ваља слушала њихове пискаве гласове махом у сопрану, само се један јављао басом. Е томе се она одмах обратила критикујући

га. Ако, тако ти и треба кад не слушаш мајку па пијеш хладну воду, па сад си промукао.

У кавезима је било по неколико мајмуна, само у једном је један мали веселјак био сам са пуно пречага који се неприкидно гимнастичио, скакао са пречаге на пречагу, њихао о ланцу. Сада се Ваља обратила њему директно. Знам зашто си у затвору, па много си брате немиран, само се преврћеш.

Ако ишта доказује цивилизацију и хуманост, то је како се и где одржавају дечији вртићи и золошки вртови. Они су у Швајцарској на завидној висини, како је свакој животињи обезбеђена природна средина, како би им се створена илузија да се налазе у природи.

Данас смо одлучили да се мало прошетамо градом, имали смо искуство од раније да ако хоћете да упознате неку земљу и људе у њој, онда идите прво на пијацу. Обишли смо пијацу, која је уствари један леп воћни трг са много увозног и домаћег воћа. Нешто по чему се Швајцарска разликује од многих земаља је то што је то земља магли, киша, језера него сунца, зачудо има раскошно цвеће. Тако да је воћни трг постепено прелазео у цветни трг.

Човек се чуди како је то прелепо цвеће стигло да украде од неба толико боја и светлости, толико злата. Поплочани сквер је преко ноћи био процветао цвећем од најпитомијег баштенског до ливадског, од оног што расте по мочварама, до цвећа с планинских падина, или из стаклених башти. Ту су и цветови крхих стабљика и уцветало шибље. Ту су и Ван Гогови сунцокрети.

И овде међу цвећем, нагрнула су сећања на наше јорговане опојних мириса, овде сам видео руже ситне као жир, али тако изукршатних боја, црвених цветних круница ситних као роса. Љиља се задржала поред цветолоког растиња чије бојено лишће је замењивало цвет. Сели смо на клупу на скверу, као на клупу у неком музеју посматрајући галерију цвећа којој није било краја, као што није било краја мом сећању на цветне ливаде из Равне Реке. Питао сам се тако седећи на цветном тргу, заплускиван облацима мириса и таласима боја, који бих цвет прогласио за краљицу у том мноштву цветних круница око себе.

Сада шетајући даље дођосмо до парка који се завршавао на обали вештачког језера. Како смо се приближили обали језера видесмо двадесетак мале деце, загазило у плитку воду језера, и измешало се са паткама, лабудима, округлим обалским камењем, понегде већим од деце. Понеко се на камење пентра, седи на њему. Како је сунце било упекло управо у тај кутак, чинило се да мало створови прскају једно друго капљицама сребра и злата а не воде. Ваља је потрчала према њима и док смо се ми снашли она се већ онако обучена нашла већ у води. Срећом била је послушно дете и када сам мало повисио тон и она је сама изашла из воде тако да нисам и ја морао да будем мокар. Док сам је носио онако мокру према првом таксију јер је за данас шетња била завршена, она ме упита откуд ови Марсовци у води. Зашто Марсовци питам је, откуд ти то, па сигурно са Марса када не знају да причају као ми Земљани, ништа их нисам разумела шта то причају.

Сутра смо наставили шетњу тамо где смо је јуче непла-нирано прекинули. Има нешто у тим њиховим парковима што ме је збунило. Паркови по нашим градовима, и великим и малим, па и по већим селима, пуни су споменика знаменитим људима, а највише има песника. Колико је пута изразито песнички лик Војислава Илића поздрављао шетаче на стазама Калемегдана, Колико пута је Ракић, мада замишљен и погнуте главе пожелео шетачима пријатну шетњу или Лаза Стојановић у парку у Свилајнцу погледом пита шетаче, шта се ово деси сада, зашта ја погину бадава. Зато сам се зачудио како у Цириху, можете ходати сатима, а не наићи на споменик писца или друге историске личности. Има додуше поред језера нарочито бронзаних фигура чапљи, галеба, дечака риболоваца. Има по парковима женских мермерних актова, затим камених бикова, коња, лавова, чак и оваца, али од писаца ни трага.

Ово наравно показује велику љубав Швајцараца према природи, зато су на сваком кораку споменици немуштом свету дивљачи и птица. Парк је препун водених полукружних клобука из којих шикља вода, они не ремете склад старом парку, боље

речено ботаничком врту, где све има патину прошлости и где углавном влада укус старог века.

Нова пријатност је била посебно за Ваљу што нас је већ у идућој улици запахнуо мирис топлих колача, ваниле, паре експрес кафе. Само у овој улици било је десетак посластичарница чији излози су личили на излоге цвећарница. То је права уметност, то је овде и традиција. Један излог нас је зауставио ковачницом начињеном од чоколаде, други је био пун чоколадних Црнаца и Арапа, у трећем се шаренили пилићи, птице, корњаче од печеног шећера. Из сваке продавнице слаткиша, кад се отворе врата, груне мирис који опомене на моје детињство, на навечерје великих празника. Ушли смо у једну радњу основану пре сто година. Продавац видевши малу слатку девојчицу одмах се обраћа њој нудећи јој је неке бомбоне од бадема, просто да проба. Оне су толико добре да је купила целу кутију од тог чика Марсовца који незна наш језик и прича нешто неразумљиво. Попели смо се на спрат да попијемо чај. Чајева и кафе смо се напили тог дана само да би смо могли изнутра нагледати тих посластичарница, налик на одајице из дечијих прича, пуних птичијих кавеза, кућица у облику планинских колиба. Чују се одасвуд папагаји, сенице, канаринци. Понегде се види зидни часовник са клатном из кога излази птичица и каже нам да смо доста овде били и да треба да идемо.

Учио сам једном како је Швајцарска пуна језера, али да их је оволико, нисам могао слутити. Друкчије је кад се у њима огледаш и осетиш како дишу. Сад ми се чини да је сва подземна вода земљине лопте хтела у Швајцарској да избије на видело.

Обузима ме завист када знам да код нас поред реке Мораве мора да се копа десетак метара до воде, а овде у Швајцарској избија вода под сваком стопом, избија из сваке стене сама од себе, не мора неки савремени Мојсије да удара палицом у камен. Већ само двадесет сантиметара под земљом и травом је вода. Хтели смо да обиђемо неко језеро, али нисмо имали потребе да се трудимо јер је Швајцарска сва поплачана језерима, сва окупана водопадима, озвучена моћним планинским рекама, где се вода немилице расипа. И природно осетиш жељу

да се тих језера што више нагледаш, да одгонетнеш то чудо воде у једној јединој земљи.

Сваки град, свака планина овде држи у руци по језеро као огледало. И доиста куд год смо кренули у град, долину, у планину, свуда језеро. Обично језерске воде силазе у долине, а ту се испеле на планину! Огледала су се у многа скромна насеља, и светска летовалишта која су се у води некако чинила лепша него у стварности, како Љиља лепо примети, као што се слика чини лепшом кад се урами.

И у Луцерну смо овога пута више гледали његову слику у води него град у стварности: и чувени дрвени мост који има кров, да је украшен као каква галерија и сликама и призорима из Библије пребачен је преко језера тамо где је оно најуже и светиљке продужене до самог језерског дна, и обалско растиње као да се растапало у води.

Ваља је прва уочила куће с фрескама на фасади, а ја пивнице, вероватно сам био жедан. Ту су и посластичарнице као обавезне где год да кренете, јувелирске радње и часовничарске излпге. То је све било неважно, важно је било његово величанство, језеро. Његова огромност, непокретност, мирис воде сасвим другојачији него у река, чамци, бродићи, једрилице као обавезан декор већих језера.

s

ЛИХЕНШТАЈН

Када смо већ били у Швајцарској, одлучили смо да обиђемо и Лихенштајн који је јако близу Цириха где смо одсели.

Увече смо стигли у Лихенштајн, мајушну кнежевину под протекторатом Швајцарске, са бројем становника мало већим од места из кога смо дошли, Свилајнца. Град Лихенштајн се сијао као да је свака кућа имала електричну централу. Све стрехе су биле овичене сијалицама. А негде горе, у брду, губи се кнежев дворец у сумраку. Бог зна зашто је кнез волео да остане тако незапажен. Та кнежевина играчка, међутим, и њен главни и једини град имали су све што држави и граду треба: пошту, самоуслуге, бербернице. Пекаре, посластичарнице, кафане и наравно школе. Били су богати свиме што би могло привући модерне пирате, туристе, али их је њихова мајушност штитила више него кога огромност – јер глупо би било свакоме ударити на ту играчку државу.

Све што је старо, овде је обновљено, ниједна појединост није преиначена. Боја или олај чиме је премазивано дрво сачували су му првобитни изглед. Занатлиске радње и продавнице биле су снабдевене свим оним што се некада давно ту израђивало и продавало. Уличице и дрвене куће, понекад на каменом темељу, личе као кућице у цвећу. Нигде нисам видео више цвећа на малом простору него овде. Просто имате утисак да је Лихенштајн једна цветна башта по којој су разбацане куће и прошарана улицама.

Прозори су мајушни, али су зато бројни. Куће су махом двоспратне или троспратне. Те вечери Лихенштајн је деловао некако музејски, оглувео, са дрвеним али богато украшеним и изрезбареним балконима и неизбежним леденим мушкатлама.

АУСТРИЈА

БЕЧ

Беч је диван средњовековни град. Веома је чист, веома класичан, веома пријатан, веома, веома цивилизован.

То је један од малобројних градова на свету у коме чак и данас, сви, али баш сви, држе до свих облика друштвеног опхођења и учтивости. Расправљају још увек о Бетовеновим симфонијама, ругају се енглеском валцеру који има само тридесет тактова у минути у поређењу са бечким који има шездесет.

Што више лутам Бечом то сам више уверен да треба лутати по центру, нарочито по Јозефплатцу, по мом вероватно најомиљенијем барокном тргу на свету; и у лавиринту огромних кућа од Неуторгасе ка реци, где су радње препуне чешког кристала, белгиских таписерија.

Лутајући тако без циља одједном се нађох на Пратеру. Рекли би сте трг као и сваки други. Али није тако, овај је посебан због тога што се на њему налази један огроман забавни парк на коме доминира огроман точак. Није то обичан точак, то је уствари огроман рингишпил са корпама, боље речено кабинама где могу да седе шест особа заједно. Пробао сам и ту вожњу, сама вожња и није нека атракција, али висина са које се види Беч као на длану је нешто од чега застаје дах. До мене је седела једна лепа млада бечлика, питао сам да ли се сећа да се неки пут откачила нека корпа. Погледала ме зачуђено мислећи да се ја плашим, па да ме утеши рече како је тај точак направљен 1897. године и на њму се возила њена прабаба, затим баба, па онда мајка и ево сада и она. Никад се ништа до сада није десило, а ипак да се небих плашио ухватила ме је нежно за руку. Да то ми

је уливало поверење и онда смо одлучили да направимо још неколико возњи да разбијем „страх“. Хтела да ми покаже у том забавном парку још једну „страшну“ атракцију. Одвела ме је до једне намонтиране пећине, купили смо карте, сели у мали возић и заронили у мрки мрак. У пећини се није видело ништа, одједном уз блесак светла на главу нам скачу неки огромни пауци, моја нова пријатељица вришти, и ја сам се мало изненадио да не кажем уплашио. Таман смо некако то пребродили када иза кривине скачу на нас разбојници са исуканим ножевима. Покушавам Марту да зштитим, али на покрет моје руке разбојници се сами враћају и нестају. Мислили смо да горе не може више да буде, кад оно змије падају са таванице на нас. Марта опет вришти а ја се нисам тада прославио, уместо да скидам змије са њене главе ја сам прво почео да скидам са своје.

И тако још десетак изненађења и остадосмо некако живи до краја.

Као награду за претрпљени страх обоје смо прошетали Картнерстрасе улицом, најбољом шопинг улицом, где смо застајкивали код музичких аутомата и убацивали по неки шилинг да би смо настављали шетњу уз звуке бечке озбиљне музике. Она је волела Моцарта и Вагнера а мени је било свеједно, ја сам волео Николу Каровића и Славка Перовића, али њих нисам пронашао у улучним аутоматима.

Стигосмо до мог хотела Регина који се налази тачно прекопута Дома, старе катедрале Светог Стефана. Уместо да Марти предложим да свратимо у хотел на пиће, ја јој предложих да обиђемо Дом и проверимо колико степеника има до врха јужног торња и да неутралишемо једну огромну Шварцвалдкирхен тарту коју смо појели у једној посластичарници где смо случано срели једног мог Свилајнчанина, Мирка електричара који је ту био на привременом раду, касније је постао инструктор за обуку возача.

Марта је избројала 345 степеника, нисам је проверавао, знао сам да Аустријанке не лажу.

Марта је предложила да уђемо у воз да би смо изашли у источном Бечу да обиђемо по њеној препоруци цркву Св. Руперта. Ја сам јој предложио да „обиђемо“ мој хотел Регину!

ШПАНИЈА

У Барселону сам стигао у послеподневним сатима, и први сусрет са Шпанијом, контакт са њеним људима су ме уверили да имамо нешто заједничко. То је присност, љубазност, врло симпатичан и весео народ. Одмах смо увече изашли да упознамо Барселону, у разговору са стујардесом у авиону сам чуо да Барселона живи ноћу. Рекла ми је да Шпанија ноћу највише личи на себе. Лутајући у предвечјере широком улицом, улицом цвећа која води до шеталишта на мору, схватио сам зашто је та улица добила назив. Начичкана је сва малим миришљавим продавницама цвећа и нигде до сада нисам видео толико цвећа на великом простору. На шеталишту осетивши благи поветарац и мирис мора, неке луке која мирише на рибу, да не кажем смрди, овде су дрвореди, жбуње, травњаци, помешани са мирисом мора и све је деловало некако нестварно. Питао сам се шта је заправо Шпанија.

Дали је то романса са уснулим звонима Андалузије, или Баскија са најлепшим девојкама, црне косе и очију, са ружом у коси? Или је то земља бескрајних ноћи, песама, фламенга и корида? И земља једноставних, обичних, срдачних људи?

Једва смо чекали да сване, да кренемо у обилазак Барце лоне. Фиеста, морнари излазе од раног јутра из барова и пред нама се указа легендарни Шпанац, који са чежњом, можда и зебњом гледа преко мора, показује прстом на пучину као да очекује бродове, који заправо стижу сваког часа. Са тог високог споменика Кристофер Колумбо је усмерио поглед према Америци. Колумбо такође вечно дочекује и испраћа бродове и морнаре. Овде су бродови увек добро дошли, јер без њих нема ни морнара ни пезета..

Дали има нешто лепше него седети на обали тихог мора, гледати у таласе и тражити успомене, а те се успомене сакривају у сваком кутку овог града. У старој тврђави коју заплускује море, пред којом управо седим и размишљам како су некад у њој људи били затворени и имали само један поглед на морску пучину. Гледајући те сиве бедеме тешко ми је поверовати да су ту само коју деценију пре, ти сиви бедеми окруживали ратнике који су се борили за Републику, који су уједно били и гробница са пушкарницама кроз које се видело само море. Море и ништа више.

Барселона има око три милиона становника и широке булеваре који не личе ни на један европски град. Са стране су тротоари као и свуда у Европи, затим асвалтни део за аутомобиле, а у средини стаза за шетаче, оивичена дрвећем. Шеталиште је препуно цвећа и људи. Дефилују девојке, махом црне у летњим хаљинама са високим потпетицама, по последњој париској моди и дефилују као на покретној траци, осећа се Диорово издање. Шпањолке су лепе, шармантне, елегантне. Прилазе ми продавци свега и свачега и нуде своју робу, највише се нуде лозови. Сењоре још само једну лутрију, већ сам чуо десетак пута. Али само једном, узмите карту за бар „Андалузијске ноћи“. Дивне девојке, игре и песме Андалузије. Остављам шеталиште Рамблу де лас флорес и њене светлости са рекламама за филмове Аве Гарднер и Брижит Бардо, и трамваје са плакатама што зову на кориду. Желео сам да утонем у ноћ готског дела града. Прошао сам поред свих тих барова са најевтинијим вином на свету, где не питају шта пијете, него једноставно – бело или црно.

Пролазим сам на путу до хотела поред многих морнара који се тетурају. Овде је ноћ Европе, егзотика Истока и музика Шпаније.

Ујутру одлазимо возом до једног малог градића у коме се одржава фијеста. Једна старија сењора се прекрстила и то је био знак да је воз пошао. Кад стигне у своје место она ће се као и већина Шпањолки опет прекрстити. У првом сусрету са Шпанијом то је мало необично, јер су црква и религија присутни

на сваком кораку, али касније све је обично. Ишао сам возом и тражио праву Шпанију. Права Шпанија се за тренутак доживи на фијести. Нема града у Шпанији без фијесте.

Свака фијеста посвећена је некој блаженој девици. Изашао сам на станици у Тарагони. Нисам имао потребе да тражим фијесту. Она је нашла мене, јер већ је била фијеста. Поворка људи са свећама пролази улицом која носи Франково име. За њима дечаци са крстовима. Девојке у широким шпанским хаљинама а на крају војници и бубњеви.

Музика и Аве Марија. Најтеже је онима са огромним ковчегом, који, кажу, представља свеца заштитника Тарагона. Ковчег је наишао. Сви посматрачи су на коленима па и ја. Одјекују ударци бубњева. Осећа се мирис тамјана. Процесија ће трајати читав сат а онда ће цркве и кафане бити препуне. По подне је на програму корида, саставни део сваке фијесте. Убијање бика, симбола смрти и врхунац одушевљења. То је тријумф торера и човекове снаге.

Био сам у Барселони на кориди и доживео сам то као једну касапницу где се маса иживљава и урла над једном немоћном животињом. Шта ми је друго преостало него да се придружим свим туристима из целог света који су навијали за бика.

Обишао сам оближњу цркву. У цркви звуци оргуља. Раскошне одоре свештеника. Жене са црним шаловима шапућу молитву. Придружио сам се некој деци која су гледала иконе. Преко пута цркве из кафеа трешти музика. Ове шпанске песме су лепе, страствене. Њихови акорди се мешају са одјецима црквених звона. Стотине парова на плесном подијуму у великој летњој градској башти. Около за столовима старе сењоре гледају са поносом своје ћерке, па богома и ја. Има шта да се види.

Пут нас је одвео у Мадрид, разлог нашег пута је велика свечаност, догађај године, „Гран корида“ тако пише на великим плакатама, на свим трговима, кафанама. Пише да ће наступити шест лепих, ја бих додао и храбрих, бикова и пишу имена тореадора. Њихови главни тореадори су одавно отишли у Мексико, а ово што пише на плакатама то је друга постава. Ипак се

издвајају нека имена као што су: Антонио Ордоњез, Маноло Васкез, Грегорио Санчез..

Два сата пре почетка борбе колоне аутомобила се сливају према чувеној „Плаци де ророс“ која прима 45.000 гле- далаца. Почетак је у 19 часова, али већ много раније арена добија свој шарени изглед. Људи у свечаним оделима улазе кроз стотине шарених врата. Да није тих одела и белих марамица помислили би смо да је то неки фудбалски спектакл, једино је велика разлика у ценама улазница које су три пута скупље него када игра Реал Мадрид са Атлетиком.

Доле, испод гледалишта, као дно левка је арена. Око ње дрвена ограда и неколико врата. За неколико тренутака појавиће се у свечаној одори, тореадори, пикадори, бандериљероси, а после њих излазе леви бикови први и последњи пут. Никако ми није јасно да овај приказ убијања недужних животиња баш толико узбуђује.

Треба видети кориду у Шпанији, у њеној постојбини.

Опет фанфаре и она карактеристична тореро музика. Сада излази свечана поворка са двојицом коњаника на челу који носе велике црвене перјанице. Затим тореадори у црвеној одори овиченој златом са црним шеширима. Почиње први чин највећег спектакла - борба бика са пикадорима, који јашу на коњима, јуре недужну животињу и забадају јој челичне иглице копља у врат. Други чин је борба бика са бандериљеросима. То су тореадори који нападају бика и забадају му у врат шарено обојене штапиће са челичним врховима и најзад трећи чин, најдраматичнији, врхунац кориде и узбуђења. Тада се торо и матадор нађу сами, беспомоћни у арени да одлуче ко ће из ње жив изаћи.

Бик јури ареном, матадори му машу црвеним платном, а тројица пикадора на коњима покушавају да му забоду дугачко копље у леђа. Коњ сигурно и не слуги шта се све то дешава, јер су му очи везане, а слабине заштићене крпама. Ноге пикадора су „фатиране“ до изнад колена. Бик се силно разљутио и јури једног торера који прескаче преко ограде.

У гледалишту смех, узвици и звиждуци а онда пикадор гура копље у бика и већ се види како крв тече као из гејзера. Бик

се изгледа решио на освету, боде коња и руши га на земљу. Његови ударци су смртоносни. И док пикадор бежи у заклон, поново долази тореро и заварава бика. Јадан коњ је страдао, лежи мртав у арени. Мени је жао коња.

Фанfare и аплаузи. Маса гласно захтева освету, тражи смрт бика. Сад наступају три бандерилероса са шареним, жутиим, зеленим стрелицама. Сваки од њих се залети убоде стрелицу бики у врат, добије аплауз и прескочи преко ограде. Какав одвратан и тужан призор. Бик остаје сам у арени. Изузев нас неколико стотина странаца који смо на његовој страни, сви остали, њих 45.000 посетилаца желе му смрт. Стреса убодене стрелице које сада личе на крваву кићанку. Крв му шикља из леђа, хркће кроз ноздрве и гребе земљу задњим ногама. Звера уплашено на све стране, жели да се освети, да убије, јер је раздражен. Браво торо узвикујемо ми странци, али нас је мало.

Сад наступа трећи и најдраматичнији чин јер излази Антонио Ордоњез.

Сад почиње игра живота и смрти. Тореро мами бика, пушта га сасвим близу а сваки покрет „мулетом“ и промашени ударац бика маса громогласно урличе „оле“. Рогови пролећу испод мулете у празно. То се понавља неколико пута али врхунац тек следи. Антонио узима мач у десну руку, а у левој држи мулету (платно). То је велики тренутак истине, јер торо тј. (бик) мора погинути, за 15 минута, јер ако остане жив за то време ће матадор морати посрамљено да напусти арену. Човек и животиња су беспомоћни и сами у арени, неко мора погинути. Све се утишало за тренутак, бик и тореро стоје један према другом. Добоши потмуло лупају. Као да смо на неком губилишту. Уствари и јесмо. Чини ми се да то траје вечност, као да нико не дише. Обузима ме неки чудни страх. Плашим се и за једног и другог, волео бих да тореро пољуби бика и да се сви врате одакле су и дошли, али то је немогуће. Ордонез нишани мачем. Бик му је полетео у сусрет и мач се забио до балчака у тело. Френетични аплауз. Антонио окреће леђа рањеном бики који стоји као укочен. Предње ноге му клецају. Он би још желео да живи, али се полако спушта на земљу, као у успореном филму.

Сви посматрачи су на ногама, машу белим марамицама, захтевају да се Ордонезу поклоне уши од бика док Фанфаре најављују крај борбе.

Одзвањају у ушима звуци фанфара. Узвици „оле“, а пред очима још увек онај језиви призор. Сад излеће и други бик и овај изгледа још страшнији, риче, тужно риче, као да осећа шта га чека или је видео кад су поред њега одвукли убијеног његовог колегу. Све се исто понавља, пикадори, бандаљероси и најзад и Маноло Васкез.

Све се опет наставља. Ордоњез, Санчез.....треба убити шест бикова. Убити „смрт“ да би живели други. Шест недужних животиња је погубљено за два сата колико је трајала ова коридра „године“. Сунце је одавно већ зашло. Идући према хотелу стално су ми недужни бикови пред очима. Један гине, онда га смењује други и све тако пролазе кроз арену смрти из које им повратка нема.

Мој сутрашњи одлазак у Севиљу имао је само један циљ, да заборавим на крваву кориду. Стигли смо предвече и одмах сам пожелео да посетим чувени локал „Конго“ који ми је препоручио мој пријатељ Мигуел. Рекао је да ћемо тамо видети чувене игре Андалузије. Видећете Фламинго Севиљана, који изводе лепотице високо подигнуте главе, дајући ритам лаганим ударцима о под.

Дивим се њиховим покретима, богатству костима. Оне то све изводе са толико заноса да се чини да ће да падну на земљу или надајући се, на мене. Очи су им полузатворене, а прсти треште кастењетама. Њихова рамена подрхтавају, оне играју срцем, све брже, страственије, а онда се одједном зауставе као у неком пркосном ставу и као да за њих још увек пева вечни становник овог града Дон Жуан, као да се чује његов глас у уским улицама Севиље обасјаним месечином. Кажу да је копија тог љубавника, кога је овековечила литература и музика, неки Дон Мигуел из Севиље на чијем гробу пише: „Овде лежи пепео најгорег човека кога је свет икада познавао“.

Шетајући ујутру Севиљом одушевио ме је двораци Алказар изграђен у Маварском стилу, са својим пространим одајама

из којих се виде зелени вртови са водоскоцима. У читавој Андалузији се виде слични споменици из прошлости и сиромаштво шпанских села са кућицама покривеним сламом. Као да је време заустављено и као да се Андалузија још није пробудила из своје беде и лепоте. Сетих се Мадрида и Трга Шпаније на коме се налази споменик вечних сапутника Дон Кихота и Санча Пансе. У сенци два велика небодера са по 30 спратова Сервантесов споменик са својим легендарним јунацима подсећа да сам у земљи витеза луталице. Али не смем да заборавим из каквих су сиромашних села потекли и ушли у историју. Андалузија је дивна, јединствена и сиромашна.

„Иако пут знам, у Кордобу
Никада нећу стићи....“
Гарсија Лорка

И мени се некада чинило да никада нећу стићи до Лоркиног града, до лепотице Гранаде, али на срећу ипак сам стигао, стигао до дворца Алхамбру, обишавши силне раскошне одаје, прелепа дворишта, предивне паркове. Да ли је тај раскош и тај сјај права Гранада?

Из раскоши Аламбре пут води у стварну Гранаду, у зелене вртове у подножју Сиера Неваде. Уске мале улице, тихи звуци гитаре и песма Цигана. То је права, романтична, Гранада коју смо носили у срцу и веровали да је познајемо кроз њене песме, кроз звуке Гранаде. И кроз стихове Лорке. Знам да је стрељан под маслинама своје Гранаде, али осећам некако да је ту, да је у мени, да га носим у свом срцу сво време одкако сам ступио на Шпанско тло, посебно на тло Гранаде.

Овде сам чуо и оне познате звуке „Гранаде“. Та мелодија је још лепша у Лоркиној Гранади. И она као и ове песме што изводе Цигани је као и овај град величанствена и тужна. Највећа је несрећа бити слеп и не видети Гранаду. И тужна је Гранада због слепаца који до у касну ноћ нуде срећке и због Циганки са Сакро Монтеа, које су овде оставиле младост играјући за тури-

сте, а када остаре и престану да играју оне се придружују слепим продавцима срећака и дочекују туристе испред Алхамбре.

Одлазим полако даље, сећам се Андалузије, онда замишљам Гранаду и њену Алхамбру, тај прелепи маварски дворцац, ту магичну поему мрамора и гранита. Замишљам и пространа поља наранџи за која је Лорка говорио да имају боју љубави. Замишљам песников лик, оне црне очи само што не кажу; злочин се догодио у Гранади.

Ћерка иако још мала питала ме је просто. „Тата да ли си доживео Шпанију онако као што си је раније замишљао према Хемингвејевим романима и песмама Гарсије Лорке?“

„Не, Шпанија је лепша него што сам је замишљао, али и сиромашнија,“ - одговорио сам. Земља сунца, маслина, цвећа, лепих градова. Шпанија, постојбина чувених морепловаца, сликара, песника. Шпанија је земља у којој се на сваком кораку срећу топли и срдачни људи. И ћерки се допала Шпанија па ме је пре неколико вечери у Барселони на Шпанском тргу, поред музичке фонтане, рекла умиљатим дечијим гласићем. „Тата, овде је много лепше него у Свилајнцу, да ли можеш овде да нађеш посао да останемо овде да живимо?“

Дошло је време за враћање, воз тутњи кроз ноћ, иза нас је остала Гвадалахара са својом „Плацом де торос“, остала је далеко лепотица Андалузија, плодни вртови Валенсије, богати виногради Малаге и оне високе палате Мадрида које засењују туристе. Супруга Љиља држи у руци неки часопис и показује ми слику и каже: „Антонио Ордоњез је добио милион пезета за кориду године“. Каква срећа и за нас да смо били баш на њој и све то видели својим очима.

АНДОРА

Пошто имамо добре утиске из Шпаније са прошлог путовања и следеће године смо одлучили да идемо сви троје опет у Шпанију али да обавезно посетимо и Андору коју најчешће смо проšli пут нисмо посетили, јер нисмо обезбедили на време визу.

Путујемо удобним аутобусом туристичке агенције „Путник“ за Коста Браву у Шпанији. Пут води кроз Италију и прекрасну Азурну обалу у Француској (Монако са Монте Карлом, Ница, Кан). После, пут води кроз јужну Француску и Каталонију до Љорет де Мара, познатог туристичког центра на шпанској Коста Брави. У близини једног од најстаријих и најлепших градова на свету – Барселоне.

Успут смо укратко свраћали само да видимо монденски Сан Ремо, Монако, Монте Карло, Ницу где смо направили мало већу паузу са преноћиштем. То је диван град са пуно водоскока, паркова. Шетали смо Авенијом Дезангле, крај малих приватних вила од којих свака носи неко лепо женско име. А најлепша вила која нам се допала носи и најлепше име Валерија.

Сутра настављамо пут даље и после десетак сати вожње видимо „дивљу обалу“ која је наразуђенији део шпанске медитеранске обале. Има пријатну и благу климу током целе године. На овом делу смењују се стеновите обале са скровитим пешчаним увалама и морем, чистим као суза. У позадини су маслињаци, виногради, палме.

Коста Брава је део поносне Каталоније, како је овде називају има свој посебан каталонски језик и специфичну културу. Познати шпански темперамент овде је смирен каталонском усмереношћу.

Љорет де Мар, који је крајњи циљ овог путовања се, од малог рибарског села, последњих година претвара у типичан туристички центар приступачан за свачији џеп. Наиме туристи могу одсести у луксузним хотелима који имају затворене зимске базене до удобних, али скромнијих пансиона. Због веома повољних цена ово је једно од најпопуларнијих места за одмор у Шпанији. Сем тога овде, по веома повољним ценама, може купити све, од луксузне шпанске и италијанске обуће, ташни, одеће у Барбери стилу и других познатих светских произвођача, до скупочених предмета од коже рептила, посуда и украса од злата.

Организован је излет, одлазак у брдовиту Андору, једну од најмањих и најузбудљивијих државица Европе, која је и бесцаринска зона. Ту се налази највећа робна кућа у Европи, са називом „Пиринеји“, која пре личи на мали градић него на робну кућу. Ту се налазе улице које су тако и обележене да се туристи неби изгубили. Ту, се по најјевтинијим ценама, може наћи разноврсна техничка роба; од телевизора и видео – рекордера до најбољих светских сатова и козметике. Ту сам купио сат, обичан, јевтин. Само треба доћи до Андоре. Пут је кривудава, а возња аутобусом напорна. Путовање траје десетак сати. Сво време путовања и са једне и друге стране виде се непрегледне скијачке стазе. Нисмо се скијали а нисмо много ни купили у Андори, изузев обавезних сувенира, већ смо се много сликали и понели лепе успомене изузев возње аутобусом.

ГРЧКА

АТИНА

Легенда или стварност? Овде је легенда јача од стварности. Атина, па то је Акропољ, то је симбол Атине. Акропољ, издвојен као визија видео се још из оних тескобних и бучних улица. Док нисмо стигли на Акропољ у нама су ови јединствени храмови живели као неки окамењени богови, на месту где су стари Атињани подизали споменике својим божанствима. А сада Акропољ остаје легенда и стварност која се вечно носи у себи.

Доле испод нас је Атина, бљештавих булевара, шароликих пијаца и најбучнијих улица. Кад смо се спуштали полако од Акропоља, упита мене супруга: „Шта је најважнији грчки производ, где они највише зарађују?“ „Руине, старине,“ одговорих ја као из топа, она се изненадила јер је мислила на индустрију риба или вина. Руине Акропоља деценијама привлаче стране туристе. Руине причају легенде грчких богова и на њима се убирају долари и драхме. Док се спуштамо и даље, према Омонији, главном атинском тргу, опет изненада питање од знатижељне супруге. „Шта је принудило људе да праве такве величанствене споменике?“ Одговорих кратко: „љубав или можда смрт, јер само те две ствари чине човека потпуно неразуман. Љубав и смрт.“

Бљештави трг што стоји пред нама и није Атина, јер само тренутак раније, док се не стигне до њега, види се толико малих прљвих улица. Атински центар је сасвим другојачији свет бучних ресторана и здања која окружују фонтане и пространи трг. Док је Љиља бирала неке месингане сувенире у малој продавници дотле ја сам је чекао испред и немилосрдно „ждра-

као“ очима лево и десно и заустављао непристојне погледе на грчким женама које су дефиловале поред мене као на некој траци. По шармантним женама Атина је исто што и Париз и Рим. Ако пођемо мало даље на шаролике бучне пијаце, видећемо да је Атина уједно и Багдад, Бејрут и Рабат, али они немају Акропољ, који је вечна илузија о далеком свету, непознатом и немогућем.

Питам се шта обузима туристе на бродовима који назире силуету града, великог града који се купа у мору светлости бљештавих реклама. Можда је то знатижеља што улазе у познату луку док се чују тихи звуци мелодије настале у овој луци.

Ми смо пешице ушетали у познату пирејску улицу препуну барова и веселих морнара. Продавнице су напољу изложиле све што имају и довољно је да човек само застане да погледа неке од стотину опанака или ципела, а вешти грчки трговац већ га вуче за рукав и позива у унутра. Нигде није изложено толико робе као овде и нигде се толико не цењка и не погађа као овде.

У овој пространој пирејској улици, бучној и шароликој, трешти музика где год се окренете док испред барова стоје „пријатељице ноћи“ и чекају.

Хало бејби - и оне се нађоше у друштву морнара. Мене супруга чврсто држи под руку да случајно не помислим да сам морнар. Из свих кафеа трешти музика. Опет се чује Мелина Меркури и њена песма „Деца Пиреја“. Ова мелодија која је обишла свет највише се овде пева. Касно ноћу сусрећу се овде и друга деца Пиреја, али не тако романтична као у познатој песми. Ови дечаци нуде сувенире и безвредне предмете и траже драхме.

У овој великој луци, која заједно са Атином броји четвртину грчког становништва, морнари и бродови дају свој колорит. Пиреј је, космополитски град у коме на сваком кораку срећете и Енглезе, и Американце, и Русе, и све морнаре света. Моја мала ћерка излазећи из хотела је увек говорила службенику на рецепцији: „Сагапо!“ Мислила је да значи довиђења и добро јутро. Ту чаробну реч је чула много пута у луци Пиреј где су морнари добацивали девојкама ту реч а и оне су богами узвраћале са сагапо.

ДЕЛФИ

Одлазимо аутобусом даље. Испод нас се море маслина спајало са правим, бескрајним морем. Наш шарени аутобус је искићен свим могућим и немогућим иконама, а у центру, између икона налази се велика фотографија која, кажу представља портрет шоферовог оца.

Доле испод нас, зелене се огромна поља маслина на које се сливају кише са Парнаса, а на крају некадашњег светог пута среташе нас јединствена лепота - Аполонов храм у сјају медитеранског сунца.

Овде је пророчица Питија преносила вољу богова.

Овде, рече нам водич, - богови са Олимпа су одредили да буде светилиште....

Возач нашег аутобуса је отишао да почива у дебелој хладовини, а стотине туриста се упутило да виде позорницу где се и сада једном годишње дају представе из Перикловог времена, па да разгледају и антички стадион на коме се сваке осме године одржавају питијске игре. Да саслушају све легенде о пророчици Питији и да се сликају поред Аполоновог храма.

Делфи су као створени за легенде и за љубав. Ту где сада стоји моја ћерка Ваља, некада је стајао Крез, краљ лидски и слушао гласове делфске пророчице из таме Аполоновог храма док Ваља слуша мајчина упозорења: „ Пази Ваља на змије, пази где стајеш, сићи одатле.“ Ваља не зна да је неко све то рушио а неко други то поново подизао, али је знала да је жедна и да треба да јој купимо кока - колу и није је много занимало шта то нека лепа тета са лепим црним очима и лепом црном косом нешто прича.

ОЛИМПИЈА

Мали путнички воз односи нас у један стари свет, симбол витешког такмичења тела и духа. Тамо, у Олимпији, постојбини олимпијских игара дочекаће нас осакаћене фигуре Хермеса и зидови олимпијског стадиона окружени неком чудном тишином.

Идући њеним стазама у сваком кутку се осећа дах једног давног времена. Ту се некако лепота и слава смењују.

Само један пут води према стадиону и музеју и сви туристи тамо одлазе и обилазе кипове богиње Нике и Хермеса и диве се величанственој поезији у камену.

За двадесет грчких драхми тако се изненада нађете у јединственем свету, витешком свету олимпијских надметања у коме су прекидани ратови да би се такмичења одржала.

Испред нас на левој страни су остаци храма посвећеног Хестији где непрекидно гори света ватра, а десно, испод каменог лука, улази се у олимпијско борилиште. Терка ме је питала зашто се нису такмичиле и жене, већ само мушкарци. Рекао сам јој да не знам на шта се она онако чедно детиње насмејала и рекла је да она зна. „Зато што су се мушкарци такмичили голи па је жене било срамота“.

Одлазимо са Ваљом да видимо камене гробнице што окружују стадион. У овој поезији камена дивимо се људима који су овамо долазили да се боре за славу лаворовог венца. Из овог љупког града сваке четврте године односи се олимпијска ватра на стадионе широм света. Негде овде на овом камењу, седео је легендарни Пиндар и певао победницима.

У рано јутро, са двоколицом, ишараном плавом и наранџастом бојом, кроз атинска предграђа крене продавац наранџи, банана, риба, букета мимоза и разних зумбула и запева кроз улице своје свакодневне речи: „Хористе, портокаља...“ тако

складно и тако звонко да се у низу ових тонова одрази јака неке давно створене хармоније.

Куће од мермера, скривене међу мимозе и кедрове, четвртасте и равне као да су изрезане из комада белог сира, још увек у својим пропорцијама чувају стара искуства земљотреса који су погађали Грчку. Између њих улицама које су пуне прашуине јер општина не асфалтира оне што нису главне улице. Улицом пројури аутобус иза кога застане одломак песме. Возач је укључио радио, препознао песму коју зна, зазвиждукао, а за њим, у десетак гласова, прихваћена народна грчка песма, обрађена, вероватно, али тако блиска Атињанину да је он чува, прима и пева са радио певачем одушевљено, а ипак сам за себе.

У једном разговору, у некој таверни, у старом предграђу Фалерон, сваки ће крчмар или докони гост једва дочекати да га странац ослови. Сваки од њих осећа се позван да протумачи и објасни не само Атину него и целу Грчку. Он је, зато пун прича и легенди, тачних и нетачних, испреплетаних, али толико зачињених да у њих безбрижно улазе митолошка бића и богови са Олимпа још од доба кад су силазили међу Атињане да би делили правду, да траже жртве у храни и пићу, да састављају несрећне љубавнике, да окрену повољне ветрове једрима првих освајача, да сазидају овај град који је читавих хиљаду година представљао средиште у коме се чувала мудрост, знање и лепота.

На Акрополису недељом пре подне је препуно туриста. Поглед ми привлачи топлина Егејског мора, које се плави, таласаво и блиставо пружило као питоми чувар грчких обала. Један водич средовечна жена, немачка професорка историје под дубоким шеширом оживљава за своју немачку групу историју једне слободе коју су можда и неки од њих из те групе гасили штукама и тепих бомбама.

Шта да уради Атињанин чије је срце тако широко, смех пријатан, а трговина му је насушна потреба? Без сировинских база и без јаке индустрије која би могла да апсорбује радну способност ових људи и њихово тржиште рада свом, шириним Егејско и Јонско море отворена за дуге пловидбе, Грчка је

отворила своја тржишта, а тржишта има на свим нивоима: од међународних до трговине ситним сувенирима и експрес фотографија. Кад се ради о оваквом једном експрес - снимку који ће забележити да је тог и тог дана један туриста стајао пред колонадом Партенона, вешти атински фотограф ће узети у обзир о коме се ради: о Немцу, Енглезу или Југословену. За последњег - цене су ниже.

Шалови, евзонске папучице, кипови заштитнице Атине, израђени од пресоване мермерне прашине, керамика и имитација керамике са Родоса, статуе копиране по Танагра - фигурама- све се то обрће у кругу трговине под зидинама Акрополиса.

Сунце већ у мају пече пуним жаром и миришу метвица и пелин у пукотинама плоча свечаног Партенона. Црвени се мак на обронцима овог светог брда које се руши над позориштем Одеон које је, у славу Акрополиса, подигао римски конзул Херодес, поштовалац и следбеник хеленске културе. Црне се крошње пинија под седиштем Агором коју је божанска Атина прославила правдом, ослобађајући кривице Ореста, убицу своје мајке Клитемнестре.

Над новом Атином јара се завлачи међу камене зидове кућа а од те јаре, у оазама античких руина сви митови и приче постају разумљивији и прихватљивији, па је и трагање за саврше- нством да се схвати разгранато стабло грчке митологије и први извори праве грчке историје а права историја је ту. Не само у сенци Термопилског кланца изнад кога смо се на вратоломним серпентинама возили се возом који јури између тунела, не само у сликама грчких јунака из времена устанака против турских завојевача, у оружју војсковођа или у писмима и мислима фило- зофа. Историја је по негде неприметно писала своје трагове. У једном малом каменом запису на високом стубу храма на рту Сунион, који је некада славио снагу поморског бога Посејдона, због чега је вредело допутовати чак овде.

Па и онда кад се не нада, нога пролазника нагази на траг историје. На плочнику преконоћ освану велика слова „Еносис“ симбол борбе за слободу и јединство са Кипром. Еносис...Еносис прочитали смо на хартији којом се увија помаранца, ћерка која је

у то време била мала дотрчала је и сва важна показала нам је нека слова на дршци лилихипа, писало је Еносис. Такође исти натпис на вратима нашег хотела, видели смо и на стаклу аутобуса који нас је возио на плажу до чувеног њиховог летовалишта Глифаде.

По ноћи се ланац светла протегне од Атине до Пиреја и стопи се са стотинама светиљки на укотвљеним бродовима па се не зна које је светло брода, а која су прва светла на острву Саламини. У том треперењу, као две усамљене зелене звезде, истичу се врхови Ликабетоса и Химетоса, брегова који су постављени као стражари над Атином. На једном је једна мала византиска црквица саграђена на стеновитом врху, а на другом, Химетосу, постављене су антене и уређаји атинског аеродрома на који се, и дању и ноћу, сваких пет минута, спусти по неки авион, што је повезао Каиро са Бечом, Београд са Бејрутом, Рим са Истоком. Из утроба дебелих авиона излазе трговци који ће се у Атини задржати само пар сати, јер ће свој бизнис брзо да заврше. Тако се и наше путовање сутра завршава и нас ће неки не тако велики и дебели авион, већ мали, на чартер лету одвести до Београда.

За сваки случај, атинска деца од најранијег детињства уче енглески и трговину, па се зато гурају у гомили на Омонији, трговачком средишту Атине и крчме све: од жвакаће гуме до судића за компот! Онда застану пред отвореним вратима кафана и крчми и уживају у призору који је увек ту присутан. Међу бурадима доброг вина „рецине“ и међу боцама беличасте мастике нађе се и понеки играч „бузукија“, народне игре чији се успорени ритам уклапа у орјенталну музику. Играч игра сам за себе, за неку своју мисао, за своје расположење. Гост удара длановима такт или куцка о дрвену таблу стола, али нико па ни дечак иза низа сјаних перли која су уствари врата, неће прекинути игру бузукија. Заморен застаће играч сам, искапи своју чашу, позвати госта за сто, почеће причу како је Атина леп град и само зато што јој је име поклонила девица Палада Атина.

ЕГИПАТ

У Египту путник има шта да види. Не долазе бадава у ову земљу милиони туриста да би видели и упознали ову земљу!

Мислим да се без претеривања може рећи да је Египат једна од врло занимљивих земаља. Многи сањају о тој земљи загонетног Орјента, земљи сунца и светлости, вечно ведрога неба, сјајних ноћи пуних месечине, сањају о тој земљи пустиње, фата-моргане и оазе са шумицама датула и палми.

Једне привлачи прошлост оних педесетак векова историје о којима постоје записи, од хијероглифског писма, сличног ребусима па до данашњег тј. арапског. Египат је земља која је имала једну од најстаријих цивилизација и то не само једну. Пре неких девет хиљада година ту је већ била нека полицивилизирана људска заједница. Древна египатска, грчка, римска, коптска и арапска цивилизација ту су удариле своје печате. У музеју цивилизације у Каиру има ствари из времена мајмуноликог човека, тј. човека из праисториских времена, из времена фарона, Арапа, Мамелука, Турака, Француза...

Огромна су богаства одатле су одвучена, богаства историски драгоцених споменика. Ако би човек завирио у париски музеј Louvre, у British Museum у Лондону, или Metropolitan Museum у Bostonу, Statliches Museum у Берлину или ако би завирио у многе друге музеје у свету, нашао би много доказа о том одвлачењу силног културног блага из Египта.

Пирамиде, до којих се из центра Каира стиже за неколико минута и данас су величанствене грађевине. Пре неколико хиљада година само једну од њих градило је повремено две стотине хиљада људи, а рад је трајао двадесет година. Робови су на окрвављеним леђима пренели и узидали преко два милиона

камена, а довели су их лађама са хиљаду километара удаљености, оданде са брда одакле се Нил пробија у ову своју питому долину или пак са Синаја. Без икакве технике они су голим рукама саградили једно од седам светских чуда старог света.

Давни цареви, фараони, разни Кеопси, Тутанкамони, Микерини, Жозефи и како све још нису звали ти људи – богови и свемоћни господари робова, оставили су нам своје печате, храмове, гробове, мумије, своја златна престола и мртвачке сандуке од чистог злата тешких и стотинак килограма.

Невоља Египта је у томе што је огроман део те простране земље пустиња. Од милон квадратних километара Египта свега је 30% плодан и насељен. На осталих 70% делова земље је пустиња. На њој живи само стотинак хиљада бедуина и становника на неколико оаза, док милонска маса сељака и градског становништва збијена је на простору од само 34.000 квадратних километара. Тај је простор седам пута мањи од бивше Југославије, а ту живи много више становника него у целој бившој Југославији. На једном квадратном километру живи око 700 становника, док у Француској живи око 70 становника, у Италији 135, Белгији око 200. Долина Нила је дакле најнасељенији део света, то је прави људски мравињак.

Села су велика има их и од 20.000 становника до 40.000 становника и збијена су у уској Делти Нила.

Када би сте имали прилике да погледате Египат из авиона видели би сте једну вијугаву зелену линију од Југа према Северу, а на њеном крају зелено проширење као неки левак. Плодно земљиште налази се само уз реку Нил и тако је Египат насељен само онолико колико је дугачак и ток Нила кроз ову земљу, а то је 1.500 квадратних километара. Та дугачка оаза стешњена између пустиње и мора чувена је по својој баснословној плодности коју рађа вода Нила и богати наноси муља заједно са јаком жегом сунца. Мислим да би се Египат без Нила могао назвати долином смрти.

И код нас је постојала узречица на селу: „Рађа као у Мисиру“. Овде су редовно три жетве а може неки пут и више. Долина Нила је вечно свежа и зелена. Овде нема дивљине ни

пољског цвећа ни ливаде ни дивљачи а ни шума. Сваки педаљ земље је обрађен све је то један велики врт.

Египћани чезну за јабукама, крушкама, шљивама, тога нема и то се веома скупо увози, али зато у изобилју имају банане, помаранце, мандарине, лимунове, слатких граната и датула затим грожђе, смокве, кајсије. Ту има нама непознато тропско воће као манго, гавафа са тешким и неподношљивим мирисом и укусом за наша схватања.

Свега три дрвета доживљавају јесен опадањем лишћа, а то су дуд, бамбус и багрем, док је све остало зимзелено и човек нема уопште осећај као код нас да је наступила јесен, нема увелог лишћа нити је овде познат осећај оног дивног руменила као код нас. Овде нема шума а уколико има дрвећа то су паркови у градовима или хладовина око кућа у селима и око канала за наводњавање а када вам пејзаж из воза изгледа шумовит то су вам лепезасте палме. Ту поред Нила постоји дрвеће које се зове „пламен џунгле“, то је крупно дрвеће са огромним црвеним цветовима која дивно украшавају пејзаже поред Нила. Из даљине изгледа као да река Нил гори, а има ту и понеки маслињак.

Мало посетилаца Египта гледа и тужну страну ове земље док у авионима, аутобусима или возовима пређу преко ове земље, пројуре до свог луксузног хотела и утону у егзотику Орјента коју траже или утону у разна уживања, у благе зиме, у дивне пејзаже и забаве се загонетним старинама.

Баш сам зато осетио жељу као на свим својим путовањима да се умешам међу обилне људе и да уз заиста много занимљивости овог кутака света видим њихов прави живот у сенкама пирамида.

АЛЕКСАНДРИЈА

На дугом пространом заливу поред узбурканог Средоземног мора таласи су плавили плочник којим смо се управо шетали Ја, моја супруга Љиљана и моја петогодишња ћерка Валерија, Ваља. Без видика и граница из даљине се ваљало море сиво и зелено без оне модрине што се одмара под сунцем мирног дана. Туристичка агенција „Путник“ била је у то време моћна организација која је обезбеђивала хотеле за нас туристе, а који су уствари били палата жене краља Фаруха. Краљ Фарух је управо из те палате побегао бродом из Александрије пред побуњеницима. Хотел се налазио у предивном ограђеном парку који се звао Монтезума, а ту недалеко се налазила и вила председника Садата, па је улазак у тај ограђени парк био могућ само са хотелском пропусницом.

Пешчане плаже испод хотела су блистале са безбројним нанесеним шкољкама, а затворене кабине на купалишту бучале су од наноса ветра и таласа. Наша хотелска плажа била је ограђена жичаном оградом од градске плаже. Најважнији је био проблем нас Европљана да се организујемо и да дежурамо поред те ограде која је досезала дубоко у море јер је за домороце тих дана била најважнија атракција да исеку испод воде жичану ограду, да загњуре и да прву белу женску задњицу коју угледају уштипну. То је био прапочетак туризма у Египту и наша група у то време Југословена била је прва инострана група која је летовала у Александрији тако да су дошли чак и сниматељи локалне телевизије да сниме прве Европљане у Александрији. То штипање у води и није било тако страшно у односу на оно штипање које су доживљавале наше неопрезне девојке које су

биле саме у граду а не у групи како нам је препоручио наш у то време најбољи водич, Бранко Красојевић.

Волели смо да шетамо и уз пут смо стално примећивали жене које су скупљале скуте својих разнобојних галабија, склањали су се ретки пролазници у дуге улице што од мора воде у сплет безбројних као лавиринт извијених квартова Александрије.

Једног дана под налетима ветра помутило се и небо и над градом се навукла нека сива копрена пуна морске паре и песка, а успут подигнута у ковитлац. Чинило ми се да ће у заливу, што даље од мора, ова стихија престати и да ће дан да се разведри.. Тако је и било и одмах сам искористио прилику да са ћерком одем да ту негде на улици купимо неко воће. То воће необичног облика које је личило на наш краставац, али краставац са бодљама видели смо свуда поред пута. У граду недалеко од хотела баш је један продавац продавао такво воће на дрвеним колицима, а то је било време када Египћани нису имали искуства у трговини. Ваља, односно моја ћерка је узела два „красавца“ опрезно јер нисмо знали цену а трговац није знао српски а ни ми египатски. Укапирао сам да то кошта једну египатску фунту али учинило ми се јевтино па смо додали још два „красавца“. Када је рекао поново једну фунту мислили смо да нисмо лепо разумели први пут. Сада смо додали скоро још један килограм, опет једна фунта. Тада смо схватили да њему треба само једна фунта. Напунили смо сада кантар и питали га рукама колико сада кошта пун кантар тог предивног и преслатког воћа, а он нам је рекао своју задњу цену, а то је једна фунта. Насмејали смо се и дали смо му пет фунти. Када смо одлазили случајно смо се окренули да пређемо улицу и угледали смо њега како је прешао преко пута улице и поред пута бере баш то исто воће. Враћали смо се у хотел и угледали полицајца на раскрсници како у ковитлацу прашине и узнемиреног ваздуха узалуд показује слободне правце док су возила су у бегу од тог несносног ветра сама тражила пут у склоњене улице.

Летовање у Александрији је завршено и сутра идемо за Каиро, а послеподне које на овој паралели може да траје до осам сати увече сад се замутило и на широкој аутостради којом се кретао наш препун аутобус, препун Путникових туриста који су препуни дивних утисака из Александрије. Идемо аутострадом која кроз пустињу која повезује Александрију са Каиром. Ноћ пада раније него обично а из даљине што се топила у сиво-жутим наносима песка као у дугим таласима, ветар је непрекидно дувао, топао, сув, заморан па се око очију хвата измаглица коју је тешко уклонити. На тврдом асфалту на малим кривинама навукла се танка скрамица пешчане прашине, а низови празних бензинских буради којима је аутострада одељена од сиво-жутог пространства прошараног тек ту и тамо грмовима жутог цвећа или по неким бокором спарушених мимоза нису могли да спрече инвазију пешчане прашине. На хоризонту сунце је било још доста високо али је помало губило свој сјај и претварало се у огромну румену лопту са љубичастим ореолом.

Када се ветар са већом снагом покрене из недогледних наноса песка и удари код аутостраде у празну бурад зазвечи језива музика у огромном жутом пространству. Савијене гране сасушених и уморних мимоза њишу се као пијане а њихов тамни хлад је само варка за крда једва покретних камила.

Километри се топе у даљини, све је исто, напред и натраг, свуда чудна јара и спарина а у даљини негде као чипкаста завеса оцртава се шума палми или мандарина као обећање да негде тече вода, да негде влага натапа суву, жедну земљу. Тако некако уморни и неиспавани стигосмо најзад у Каиро.

КАИРО

Ми смо Египат започели са Александријом, а ус треба за започети у Каиру и завршити Каиром. Каиро је непоновљив украс северне Африке а не само Египта. У Каиру сам био неколико пута Каиро заправо има чудну моћ да и оне који су га видели више пута магично привуче под своје раскошно окриље још једном. Сваки сусрет са египатским престоницом нова је авантура из које се излази полуомамљен лепотом и мистеријом којој ни шест хиљада година није могло да науди.

Нико са сигурношћу не може да каже колико Каиро стварно има становника, а претпоставља се да их је има око 25 милиона. Уз туристе који током читаве године обилазе Ел Кахиру, Победницу, град личи на узаврели мравињак. За неке он је прљав град који је покривен пустињском прашином, док је за већину престоница хедонизма и симбол луксуза. У праву су и једни и други, јер наспрам сиротиње која поносно носи своју судбину дотле аристократске четврти чувају дух времена у којем су шеици, у мирису и диму наргиле, вековима господарили богатством и лепотом.

Отворени музеј са благом непроцењиве вредности и палминим баштама за своју лепоту дугује Нилу, реци живота. Зablуда је да је то заслуга фараона јер они су много више волели Луксор и Александрију где су и оставили више трагова. Моћна река која даје три жетве годишње од памтивека је душа Египта. По њој данас плове лукусзни бродови са коцкарницама и трбушним плесачицама које заносним покретима маме уздахе и богаташе терају да их обасипају златом и доларима, али нису имуне ни на другу валуту.

У центру Каира, на тргу Тахир налази се музеј са Тутанкамоновим благом. Египћани су и поред сталне најезде

освајача успели да део непроцењеног богатства сачувају. У Националном музеју, међу 150.000 експоната из доба фараонских династија је Намерова палата која је први познати запис на свету, онда кип Аменофоса четвртог, принчева Рахотепа и Нофрета. Фасцинантна је Тутанкамонова маска од једанест килограма чистог злата.

Пред три колосалне грађевине, Кеопсовом, Кефреновом и Микериновом пирамидом људска моћ добија право значење. Како објаснити склоп камених блокова тешких и по неколико тона, без везивног материјала у савршено архитектонско чудо? Стручњаци објашњење налазе у непостојању ега у старом Египту на температури од + 50 степени Целзијусових, а у срцу пустиње без машина и помагала. Египћани су пре 4.000 година зидали пирамиде високе 146м. и широке 230 метара ношени жељом да удовоље богу, фараону и својој земљи. У средишту средњовековног Каира је Хан ал Халили, базар из 1384. године, са уским улицама и крцатим продавницама.

Каиро, као и цео Египат данас углавном живи од туризма. Све водеће компаније у Каиру имају своја представништва а најскупље локације су поред Нила.

Копте (хришћане) је данас тешко разликовати од муслимана, јер се сви осећају Арапима без обзира на њихов статус грађана другог реда каквим их сматрају муслимани. У кривудававом сплету улица најстарије четврти Каира, тамо где сиви обронци брда Мокатан падају вертикално према Нилу, скривен је један необичан музеј. Ту необичну грађевину међу се чијим зидинама распросто ловор зову „Тврђава светла“ (Kasr el Šamah). Можда је некада међу овим напуклим каменим громадама лелујало неко ноћно светло и иза замандаљених врата коптске четврти упозоравало да је ту затворен посебан свет, односно хришћански свет. Она служи свом одређеном задатку а то је да покаже тај давни корак између прага два доба, доба фарона и доба арапске културе.

Вероватно да постоје узроци зашто се рано хришћанство укотвило у долини Нила па чак и доле до Сахаре пружио своје утицаје, па су најлепши експонати коптског утицаја ископани

баш у Сахари и пренети овде. Овако узгред приликом посете овој невеликој а прилично богатој музејској збирци понесе се импресија о необичним путевима укуса, схватања лепог и начина изражавања лепог. Копти су ко зна одакле и како у уметности фараоновог доба унели нешто ново до тада непознато. Био је то вез у дрвету. Сав унутрашњи доклат музеја израђен је од дрвета, изрезбарене лозе, птице и необично рајско цвеће. Откуд ти корени и откуд та идеја у крају у коме је дрво реткост а традиција у дуборезу готово непозната.

После лепих утисака у музеју излазимо напоље у стварност где нас чека гомила деце од које не можемо да прођемо, али кад смо им бацили неколико ситних металних новчића и неколико бомбона, сва су се деца сјатила да то покупе са земље док смо ми пролазили између њих. Тај ритуал поноио се још неколико пута јер су нас на следећој улици чекала друга групе деце и све тако док нисмо изашли из Коптске најсиромашније четврти у Каиру.

У Каиру сви се деле по дебљини новчаника и величини кућа. Међу хришћанкама и образованим муслиманкама разлике да готово и нема, али је све више кратко потшишаних девојака у фармеркама и са мобилним телефонима.

Наспрам неслућеном богатству, као противтежа стоји Град мртвих у којем међу гробницама Фатимида живи три милона сиромашног становништва.

ЛУКСОР

На седамсто километара узводно од Нила, а од Каира и нешто ниже од Асуана, налази се град Луксор, место од кога су „грчке галије пловиле пуних 40 дана да својим посадама покажу богаства и ризнице чија су блага могла да се пореде само са бројем зрневља песка“ - писао је Херодот кад је описивао „најлепши град Египта“. Тај пут смо прошли белим моторним возом, трасом која се скоро није одвајала од Нила за неких десетак часова. Тог јутра пред нама се пружио прашњав источњачи шарен а тек пробуђен Луксор, град који живи од своје историје и успомена претворених у ситне украсе, у скарабеје, слончиће, у копије глава Нефертите или Аменотепа и шарене торбе од камиље коже.

На две обале Нила, пре три хиљаде година, сазидан је прекрасан град, престоница посвећена богу Амону по коме је добила име. На десној обали Нила је „Акрополис“ а на левој обали је „Некрополис“ –што значи град живих и град мртвих. Та два света нису могла да се сретну на истој страни. Међу њима протиче река Нил из даљине зелен, свеж и пријатан, а изблиза сив и мутан али ипак драг, обожаван Нил, плононосан, свет и неприкосновен.

Египат, то је Нил, а Нил, то је Египат!

У Луксору сам упознао први пут шта то значи када се каже за некога да је дехридирао због недостатка течности, јер управо се то десило мени мојом непажњом али и поред тог лошег искуства одлучио сам да идем даље, а то даље значи ићи на 55 степени у хладу. У дубини огранка Либијске пустиње завучена неких 15 километара од леве обале Нила скривена је Долина краљева. Чаробна и тајанствена прича из књига, тема фантастичних романа, ископине са којима је свет упознат са

тихим и жутим пешчаним наносима и стенама, уграђени град мртвих фараона и великодостојника, свештеника и учењака, краљица и читача звезда.

Тих 15 километара смо превалили таксијем а да осим песка и неба нигде ничег нема, ни травке, ни дрвета, ни птице, ни шуме, ни звука. Савршена тишина! Неприступачан завршетак пута прешао сам на магарцу а око магарца ни једне једине муве. Пред нама је лежала само трака асфалта а над њом треперила је врућина.

У дубинама и под наслагама песка откривене су гробнице фараона. Први сусрет са њима доживео сам у Египатском музеју у Каиру и имао сам доста времена да се навикнем на готово савршену лепоту уметности којој изгледа ништа што је људско или што је било божанско није било страно.

Педесет метара под земљом у стрмим ходницима низ које је тело Рамзеса Другог клизило у саркофаг у најбогатију гробницу света ипак све то изгледа другачије. Ни милиметра, ни сантиметра простора тих огромних зидова није остављено без милиметра савршене илустрације и ма чега из овоземаљског или загробног живота фараона који је хтео не само златом, благом или предметима, него и сликама да прикаже шта је и колико волео и колико је и он сам био савршен, па према томе сличан и близак боговима са којима ће, одсад у свом гробном миру да настави свој други живот. До следеће гробнице добро нам долазе одморишта где је стигла реклама „Пепси-коле“ да се мало повратимо али од хлада ни ту нема неке користи, па зато журимо да уђемо у следећу гробницу, није важно чију, важно је да нађемо хладовину. Сви ми који улазимо у гробницу некако утишамо глас, шапућемо. Нико то не тражи од нас нису то предрасуде. пре би се рекло да је то осећај своје сопствене сићушности пред нечим што савршено и достојанствено и мирно стоји вековима а што разум тешко схвата, јер је навикнут на друге временске релације!

После посете Долини краљева прелазимо на другу обалу Нила чамцем на једно једро, где једва да има места за нас двоје међу сандуцима са парадајзом, а не треба заборавити да је на

њему и неколико магарета. Над вратима дућанчићима дуж обале Нила закуцани су исушени трупови крокодила. Њихове очне дупље су посивеле су од прашине, а крљушти су ту и тамо поиспадале. Крокодила више нема у Нилу који кваси кејове Луксора, повукли су се у горње токове. Овде крокодил има само туристички значај. Шетали смо се поред таквих дућана и питали смо се шта је уствари вредност у таквим дућанима. Ушли смо у један и одмах добили одговор. То би сазнао одмах само прави познавалац драгог или полудрагог камења. Треба знати разликовати прави тиркиз од синајског плавог камена од кога је изрезбарен мали скарабеј, света изумрла буба која је нађена под језиком великих фараона. Треба разликовати и прави ћилибар од неке синтетичке масе. Ту су одличне имитације фараонових глава од кедера и ебоноса, слоноваче и алабастера. Све је то прерађено у сићушне предмете и копије леже по отвореним полицама у витринама.

Треба сачекати да се сунчев тањир спусти бар мало са зенита па да се онда фијакером крене до Карнака, до старе Тебе, светилишта бога Амона, града по коме је и фараон Тутанкамон узео своје име. Ми не знамо да је читаво његово име састављено од једне изреке и да Тутанкамон није само једна реч. Овај сплет Тут-анк-амон има овакав смисао. „Дивно је живети у Амону“.

У Карнак се улази са истинским страхооштовањем према овом великом комплексу над којим се још увек до висине од 80 метара леже сводови богатих храмова. О овој Теби Хомер је рекао да је зато тако лепа што су је градитељи градили по узору на грчку Тебу, али је још лепша јер је већа и има „стотине врата“!

Сенке се провлаче међу облисцима и стубовима, играју се око ружичастог Рамзеса, којег нису варвари оскрнавили и који је сачуван у миру свог прозачног камена. Свежина разређује ваздух над светим језером посвећеном великом скарабеју који лежи онако црн и крупан, исклесан од плоче базалита, на своме постољу од мермера. У низу храмова повезани пролазима сачувани су кипови фараона и њихових краљица.

При врху изгледа као да се обелиск њише па је оку тешко да пронађе запис, тј. име једног француског војника. Оно је урезано је оног дана када је група радозналих Наполеонових војника стигла до Карнака, старе Тебе, да види изблиза истину о богатим налазиштима. У песку су угледали бронзу некога шиљка а неких сто година касније кад је отпочео рад на откопавању дивних тебанских храмова у Карнаку, име записано на оном шиљку нашло се на врху обелиска па га око само наслућује због саме висине тог обелиска.

Ноћ тако нагло спушта над пустињом и све постаје меко као да је умотано у свилу. У Луксору су почела да светлуцају светла пред малим трговинама, а пред нашим луксизним хотелом „Рамзес“ забљеснуо је плави неон. У агенцији „Крокодил“ благајник је отворио свој шалтер за мењачницу, а на плочницима су оживеле продавнице семенки. На станици су продавачи мандарина и кока коле закрчили пролаз на перон.

Моја већ уморна супруга спустила је свој кофер на клупу под палмом и упитала ме. „Јеси ли импресиониран Египтом као и ја“

Из даљине, из светлуцавог простора пустиње која се спаја са небом негде у горњем току Нила, зазвиждао је бели моторни експрес који ће за дванест ноћних сати превалити пут од Луксора до Каира.

МОНАКО

Присуствовали смо поподневној церемонији смене дворске страже у минијатурној кнежевини Монако, која се пропела, у суседству Монте Карла, на хриди истурене у плава недра азурног Медитерана.

Све се то одиграва у време туристичке сезоне, церемонија која неодољиво подсећа на игру из детињства. Они мали оловни војници, у црвено обојеним кабаницама са пушкама и сабљама, са кићанкама, на звук трубе крутим кораком излазе на сцену изнад мора. Све покрете подредили су разним звуцима труба па и застану пред капијом дворца на чијим ће се прозорима можда појавити кнегиња Грејс, филмска звезда која самим тим представља двоструку сензацију. Тог дана кнегиња није учествовала у спетаклу, било је то доба у које она своје дане проводи у Швајцарској.

Зато се публика брзо разишла, нису бучни млади људи у плавим излизаним фармеркама имали стрпљење да дочекају крај параде, јер је то био последњи час да се, пред подневни прекид, лифтом спусте у заиста ванредан и јединствен акваријум на свету. Смештен је тако да му је један зид, сав у дебелом стаклу, потпуно утопљен у море а акваријум пружа својим јединственим становницима - рибама, биљкама, пужевицама, звездама, октоподима и свом оном фантастичном свету морских дубина, осећање да се налазе у своме амбијенту. Светлост дана се прелама кроз морску дубину, која, мерена од површине према доле, износи нешто преко 60 метара! И то је све осветљење сем малих скривених рефлектора у базенима у стаклу. У овом дубоком простору у коме је кретање могуће у само једном правцу, јер је лавиринт ових подрумских ходника подешен за кретање у само

једном правцу, влада дубока тишина па се и гласови нехотице утишавају. Чудне рибе зелених и црвених пега, необичне змије, огромне корњаче и тек рођени морски пси крећу се бешумно иза стаклених плоча, одвојени од публике, у свом свету стена, корала, медуза и трава.

МОНТЕ КАРЛО

Са првим мраком Монако је изгубио свој сјај и као да га штедео и препустио своје суседу - Монте Карлу. Дворови коцке изронили су из густине паркова раскошно осветљени. На улазима су портири у белим униформама обшивеним златом врло строго водили рачуна о вредностима улазнице која условљава на која врата, у који салон посетилац има право да уђе. За игру „бул“ или за „трант-картан“ наше су улазнице довољно, али за мале салоне у којима се игра „шмен де фер“ потребно би било уплатити специјални додатак. Задовољимо се да останемо у великим салонима, превученим од таванице до пода зеленом свилом, која је, истина, понегде поцепана али још увек импозантна. И за ове јевтине салоне потребно је сем улазнице, изменити свој туристички лик и, без обзира на топлу ноћ, везати машну, обући црно или бело одело. Срећом за жене је лакше обући се. За два или три салона даље чак је за мушкарце и ова гардероба недовољна: у њих се улази само у смокингу.

Око великих столова постављени под великим лустерима, доста ниско постављени да се сваки покрет руке крупјеа (вође игре) може да контролише, тиска се међународна гомила коцкара и радозналаца. Када смо ми пришли наравно као радознали посматрачи за столом се већ играо „бул“ игра при којој се лопта од слоноваче окреће укруг и заустави се онда на некој цифри исписаној на широком левку од тамног дрвета. Крупје после сваког круга дугим штапом гура жетоне од онога који губи према хрпи сретног добитника. Ми као лаици не можемо да се снађемо у тој брзини којом се жетон креће.

Пиће је бесплатно, а девојкама које нас служе даје се напојница. Све је то урачунато у суму коју ћете свакако оставити

у овој коцкарници. Видели смо човека који је самом предворју на безазленој игри добио три хиљаде долара, за наше услове читаво мало богатство, али он је био миран као да се ништа није догодило. Или је знао да ће све то отићи можда већ следећег дана, да ће нестати негде са звуцима точкова у рулету који се овде вечито окреће.

Упознали смо једног срећног добитника који нам је открио истину да је већ три пута добијао, али човек не може одолети искушењу јер истог часа када добијете већу суму, поред вас се нађе заносна плавуша, да вам држи срећу. Из управе хотела вам јављају да је ваша обична соба замењена са луксузним апартманом, а та прелепа плавуша вас наговори да одиграте на све или ништа и ви је послушате мислећи на луксузни апартман у који ћете отићи са њом и добијете ништа. Ни паре, ни плавуше чак ни обичне хотелске собе, па се само тешите како је дошло тако је и отишло.

Овде је све срачунато како да вам узму новац или да га врате ако га случајно изгубе. Неколико милиона туриста овде долази годишње где оставе силан новац на забаву, стан, храну, од чега држава има огромну корист. Коцкарска индустрија помаже издржавање целог Монте Карла, па чак и Монака.

Држава је у задње време донела један хумани закон. Кад све изгубите на коцки и останете без иједног цента у цепу и немате чиме платити хотелске рачуне, најстрожије је забрањено залагање две ствари - вештачке вилице и наочари.

У двадесет четири часа без паузе, док се смењују крупнјеји и гости, окреће се варљива срећа. Аутомати непрестано раде, а звук точкова рулета меша се са гласом крупнјеја који узвикује бројеве срећних добитника. Старе америчке леди долазе овде у Европу да потроше бар део богатства кога су сабирале читавог живота, да младе девојке овде траже срећу у љубави, али овај део Азурне обале је и рај за ганстере, провалнике и авантуристе. За све њих Монте Карло се смеши са огромних бљештавих реклама, свима обећава варљиву срећу. Овде долазе богаташи али и сиромашни и сви остављају доларе у славном Монте Карлу, граду изгубљених илузија, у граду где

сваки посетилац, па чак и ми, убацује бар један долар, а ми чак по десет, да се окреће за срећу или за процват туризма у Монте Карлу.

У вечерњим сатима кад Монте Карло највише личи на себе, кад све изгледа бљештаво и лепо и кад се облаче најскупле тоалете људи настављају са варљивом игром. Тада сам подсетила мајку на оне ванредне описе Достојевског и његовог јунака загриженог коцком. „Да схватам то врло добро“ одговори ми она. Али Ваља схвати да су наши домаћини постигли свој циљ и да су на безазлен начин узели гостима и последњи долар. Зато препоручи оцу који никада није био коцкар, чак није волео ни лото да игра, да ако случајно долази у Монте Карло да плати унапред хотелску собу и да узме повратну авионску карту. У најбољем или најгорем случају, остаће без иједног долара у џепу.

Око десет сати пре подне кад сунце позлати чисте улице Монте Карла, који још спава, у време кад у другим градовима бучи живот, застадосмо на једном углу. У малом парку на трави видесмо једну згужвану црну мрљу. У својој изношеној црној хаљини, са ташницом под главу спавала је дама са шареном огрлицом. Ни ветар ни шум таласа нису реметили њен јадни мир. Препознали смо је. Па њу смо синоћ видели за коцкарским столом како губи свој новац. Вероватно да је изгубила све. То је град коцке, то је Монте Карло који још спава.

ФРАНЦУСКА

ПАРИЗ

Шта може још да се каже о вечном Паризу. Када је о њему толико речено и написано, јер Париз се мора упијати данима, месецима, да би се осетио његов чудесни дух. Он је некако округао, блистав, пенушав. Као кригла пива.

Никада нисте морали бити у Паризу, али већ знате за Монмартр, центар боема и француске песме, и за Сен Жермен де Пре, место снобова, и за бучни Пигал, центар криминалаца и проститутки. Наравно, знате и Јелисејска поља, тај ехо Париза, његове лепоте и његов бљесак. Париз је помало створила и наша машта, а не само веште руке архитеката.

Најлепше је лутати Паризом без икаквог плана. Тада вам се чини да су булевари још лепши и бљештавији. А док гледате људе који увек некуд журе и сливају се као река, према срцу Париза, одједном помислите да нема Москве, Париз би био најлепши град на свету.

Да ли знате зашто кажу да овде куца срце света?

Или због поносне Сене, која према свом вечном циљу носи легенде Париза? А та дивна река као да понавља рефрен и песму Париза, песму која се чује заједно са откуцајем звона Богородичне цркве и која је присутна у сваком уздаху Париза. Али, ако прошетате овом обалом у рано јутро, онда то изгледа потпуно другојачија река, јер у том јутру на обали срећете на десетине сликара како стоје на мостовима Сене, загледани у њене воде и како на платну преносе своје боје и светлости великог града.

Овде сам срела студенте који на плочнику исписују паролe. Један од њих јавља свету да путује око глобуса и унапред се захваљује на новчаним прилозима. Десетак корака од њега срећу се клошари, а у њиховој близини заљубљени. Сви су на обали Сјене. Париз их је све узео под своје окриље.

Зашто воле Париз сви ови људи на обалама Сене, у сенци Ајфелове куле, на Пигалу, и на свим његовим улицама? На улицама Париза где се чују сви језици света?

Париз није само француски. Он је космополитски. Он је срце света.

Париз последње моде.

Париз изгубљених илузија.

Париз љубави и знатижељних путника.

Париз је и град клошара који говоре да ови мостови нису обични, него више од тога. Они ту живе, спавају под њима.

Кажу да се само на сликарском платну открива тајна зашто се воли Париз. Нигде толико сликара се не среће као овде. Прошетајте кроз било који крај Париза где протиче Сена и свуда видите исти приказ: сликар са својом кичицом дочарава делић велеграда.

На почетку дана и на почетку свих нада људи седе на клупама и чекају метро, на чијим купеима стоји написано, прва или друга класа. Као да су људи у метроу подељени на класе, али за све њих подједнако точкови клопарају онај драги рефрен: Париз, Париз.

Тада, схватите како овај град живи у машти путника и како су га стварали душа и срце оних људи што чезну за Паризом. А само тридесетак минута касније кад вас метро пренесе у други део града, кад се нађете на бучном Орлију, где сваког часа долазе о одлазе авиони, неминовно закључујете да ово више није Париз.

На разним језицима света већ по други пут позивају путнике да уђу у авион. А из авиона најлепши поглед биће према симболу Париза, Ајфеловој кули, украсу и знамењу Париза, место где се увек певало и туговало, са ког су скакали многи несрећници и одузимали себи животе.

ДИЗИЛЕНД

Париз неби био Париз да није било фантазије једног човека који је стваро чуда заживота. Овде се не осећате као у стварном свету, него као у друкчијем свету. Волт Дизни је претворио то парче Париза у магично краљевство, у нестварни свет који се зове Дизиленд.

Хиљаде људи пред улазима у Дизиленд. Ви овога часа улазите у потпуно другојачији свет у коме нема нервозе трке са минутима, у свет маште, безбрижни свет у коме се заборавља свакидашњица. Валтер Елиас Дизни, творац ове јединствене земље, успео је да оствари своју замисао да се овде осећате као у другом свету. Девојке туристички водичи, обучене у јаке црвене боје, са обавезним мини сукњама, са цокејском капом и штапићем у руци, као да су спремне за модну ревију. Све су љубазне и насмејане, иако им је сигурно већ досадило да по стотину пута понављају једно исто.

Стојимо мајка и ја на главној улици ове чаробне земље. Овде је време заустављено. Можете путовати малим кочијама и најстаријом железницом и бродом „Марк Твен“. Ми узимамо једну запрегу са ликом Паје Патка. Та улица подсећа на прохујало време, на доба које многе подсећа на прохујала времена. Ја сам се у трену сетила када ми је тата купио прву новину „Кекец“ а мама „Политикин забавник“. Одмах сам сетила свог љубимца Флаш Гордона. Очекивала сам сваког трена да се појави. Уместо њега на улици су нам прилазили и са њима смо се редовно сликали дизнијеви јунаци. Мики, Мини, Шиља, Паја Патак. А за оне који се не сећају тога времена, то је права авантура да врате календар у време младости својих бака.

Пошто су нам досадиле кочије, мајка Љиља предлаже да ухватимо шарени туристички возић. Мали воз препун шароликих туриста, пошао је према земљи авантура, у којем се на једном месту мешају сви они егзотични светови афричких и азијских даљина.

Земља фантазије. Најсрећнија од свих краљевстава. Петар Пан, седам патуљака, слон Дамбо са аеродинамичним ушима, Пинокијево село. Кажу да деца читавог света имају нешто заједничко. Да се радују и забављају. Овде смо и нас две постале деца, бар за оно време док смо лутале по магичном краљевству. „Мали свет“ направљен је за децу, али богома и за нас две. Штета што тата није са нама јер је он још увек једно велико дете у стварном свету, овде би се уклопио. Мама која је увек исувише озбиљна и која воли да се мршти, овде јој осмех не силази са лица, само се церека. Овде је преко стотину нација представљено у својим ношњама, а мале фигуре дечака и девојчица певају и плешу на својим језицима и на крају све се то стапа у јединствени ехо мелодије која почиње речима. „То је усталом, мали свет“. Сетих се како је Волт је Дизни дошао на идеју да направи своје јунаке. Хтео је једноставно да забави своје две мале ћерке. Сетих се сада свог оца препуног бујном маштом који ме ја као малу девојчицу успављивао причајући ми бајке које је он сам измишљао. Свака је почињала овако. Таман смо легли да спавамо кад неко на прозор куц, куц. Погледамо кроз прозор а на травњаку испред куће мали васионски бродић. Ми уђемо у њега и онда одосмо свако вече на друго место. Тако нас и овај мали туристички возић одводи увек на неку другу станицу, на друго место које је увек различито од претходног.

Тата ми је говорио: „Сутра може бити дивно доба, наши научници отварају врата космоса“. Део те лепе будућности ја сам доживљавала у земљи сутрашњице кроз татине приче. Ја сам прва европљанка која је била на Месецу, а прва на Марсу и на планети Орион.

А када се спусти ноћ изнад овог бучног краљевства маште и забаве, онда је то посебан доживљај. Ова земља из бајке купа се у неону. Тада постаје још нестварнија.

ТУНИС

За нешто мање од три сата авионског лета са Сурчинског аеродрома бићемо на другом по величини континенту, у Африци вечне борбе за ослобођење. И од свега што путнику остане у сећању из тога лета је бескрајно плаветнило мора испод нас и размишљање какав ће бити доживљај Африке, оне Африке коју су у седмом и осмом веку освојили Арабљани доносећи земљама ислам и своју културу. И Африку колонијалних освајања.

Први сусрет са новим континентом се никада не заборавља. И ја тако памтим тај први утисак, силазећи на тле Африке и сећам се како је авион слетео на писту, како је сунце ужасно пекло. Са зграде аеродрома људи су махали приспелим путницима, свакако и мени.

Био је то град Тунис и држава Тунис, континент Африка. Прво сам приметила као и увек жене, жене одевене у беле галабије, које су се готово вукле по земљи. И главе су убрадиле само су им се виделе црне продорне очи.

То је, дакле Африка, континент црне расе, где има највише Банту и Суданских црнаца, што насељавају жарки појас Африке на чијем југу живе Хотентоти и Бушмани. Африка Етиопљана, Беласа, Бербера, Туареза, Тибуса и европских дошљака. Африка златне обале дијаманата, чувених ловаца.

Стигле смо на зелене обале црне Африке, а дочека нас белина.

Тунис. Главни град истоимене републике Тунис, стара лука на западној обали плитке лагуне Ел Бахира.

У овоме граду, где се на сваком кораку осећа старо и ново, где се старо не препушта баш лако новоме, а ново и те како поштује оно што се на староме да подићи.

Улазимо у стари део Туниса, у арапски део града где се отварају врата Баб ел Кадра, део где је 732. године основан муслимански универзитет. Кренуле смо старим улицама да би смо мало касније упловиле у модеран Тунис, у центар који чува елементе арапске културе и архитектуре, а дише као и сваки велики и лепо европски град.

Не журе овде људи.

Али и не дангубе. Учинило ми се да људи овде не могу без посла, сви се нешто мувају, сви нешто продају, сви нуде своје неке услуге.

Овде на средњем делу афричке обале на Медитерану с погледом на Сицилију. И Сахару.

Ваља је тражила да се сутрадан вратимо у стари део град, њој су најинтересантнији сукови, где се налази жила куцавица сваког арапског града.

Кад се уђе у сук, кад се уђе у туниску казбу, око се напаја као да чита старе записе, па у људима и у њиховим лицима проналази источњачку и афричку мудрост. И смиреност.

Овде се чувају занати. И даноноћно се ради. Уцртавају се шаре на теписима и на бакарним површинама. Застале смо код једног кујунције, изабрали два лепа тањира и он нам је одмах изгравирао на њима наша имена за успомену. Као да је сваки појединац пронашао свој свет да у њему живи како би живот био заједнички. У том арапском делу, старом, да боље кажемо, све је пренатрпано, али вике нема, гужве нема, јер се пажљиво пролази и смирено одабире оно што је потребно.

У шароликим улицама бријачи на отвореном сапунају и бријају своје муштерије; старац у хладовини шије на некој старинској машини; у малим кафаницама сви срчу чај од нане и кафу пијуцкају. Наједном пијаца. Брдо наранџи и лимуна, банаана, необичног поврћа и мирођија.

Чувају се стари мотиви да би се истодобно тражили савремени облици.

Печат ипак остаје. Онај из давнина.

Маслина. Чудесна шара. Камила на песку.

И док је свако занесен послом, као да не примећују нас туристе, уска улица живи, улица носи, скривени мали тргови наједном искрсну у свој тој китњастој лепоти.

Ваља одједном се сети да су у овом граду стизали и Барбароса и Карло пети, и многи други освајачи да нађу нове изворе, да ушићаре од сиротиње, „како их није било срамота“.

Застали смо у суку да се сликамо поред занатлија, када погледамо те занатлије и чујемо ударце чекића, кад заискри ватра и окрене се тоцило, лакше нам је да раумемо те људе из Туниса, тада тек схватамо откуд неизмерна ризница коју су створили човекова машта и човеков рад.

Воле овде људи занат. Да задовоље потребе и радо- зналост других. Да од свога рада живе. Да им рад донесе маслину, скромну кућу, камилу.

Сутрадан када смо изашле из хотела који је био у центру града на Авенији Хагиба Бургибе, сасви други видици, други ритам. Модеран саобраћај. Модерне радње, има се неки европски ниво. Идемо полако према кафани *Caffe de Paris*, то је уствари прави центар где се скупљају странци којих има из године у годину све више.

Увече смо обишли у нашем хотелу туристички агенцију „Некерман“ из Франкфурта и пријавили се за сутрашњи излет до Сахара, односно до једне највће оазе у северној Африци.

Устале смо рано узеле наше ланч пакете и селе у хотелски минибус. Изашли смо из града Туниса и упутили смо се према Медитерану. После неколико сати вожње стижемо у мало место које се зове *Ein Draham*. То на арапском језику значи: Извор среће. Тај извор среће је жива планинска вода која је нађена, где је вода ту је дрвће, цвеће, ту је живот. Док сам уживала у лепоти те оазе, схватих у трену да је свуда на земљи лепо, али прави извор среће за мене је мој родни крај. Ресава, Равна Река, Деспотовац, Бељаница, Свилајнац, Морава.

Од те оазе почиње Сахара. Сахара у преводу значи пустиња. Не видети Сахару, то значи као да нисте ни били у Тунису. То је највећа, најсуровија и најлепша пустиња Погледала сам из саме оазе према Сахари, видела сам ускомешан ветар

и песак попут ситно млевеног брашна, песак који се игра и ствара чудесне облике, купе, пирамиде. Пролазимо поред једне од многи црпки, ту је корито удубљено у палмином дрвету које служи да камиле пију воду. Обилазећи тако оазу дођосмо до самог руба, кад испред нас указаше се куле, бедеми прекрасни вртови. Било је прилично близу и ја предложих Ваљи да се прошетам до тог чудног града. Она се насмеја и рече зар си мајко заборавила на пустињу у Египту када смо виделе у пустињи језеро. То је опет још једна пустињска варка – фатаморгана. Овде живе бербери. Већ смо их виђали у Мароку. Муслимани су и живе у просторијама које су издубљени заклони у стенама или чешће у земљи. За ситан бакшиш и ситне поклоне можете да свратите у неки дом, то смо и учинеле из радозналости. Дочека нас једна лепа девојка на улазу у стан, а ми смо имали осећај да улазимо у пећину. Одједном се нађосмо у простору издубеном без крова. Бацили смо поглед по просторији, уочили смо велике ћупове у углу, у ћуповима се чува зимница, маслине, уље, житарице. Поред ове главне просторије постоје и друге а најмање су за децу. Ту је зими топло, ветар не може продрети унутра а лети кад врелина запече, свеже је као да имају клима уређај. Овде смо се осећали јако пријатно, али смо морали натраг у наш хотел да се пресвучемо. То је једини хотел овде, у овом малом месту где живи 4000 становника, сви су бербери.

Хотел се зове Мархала. И он је удубљен у стену. У стени су удубљени апартмани. Улази се у њих преко дрвених степеница. Удобно су опремљени. Сишла сам до кујне да наручим познато афричко јело, „кус – кус“. Сачекала сам мало и однелага у наш апартман. Уз месо, ту се налазе тиквице, грашак, паприка, мрква, лук, нана, млад кромпир, целер, ротква, купус. И то све у пустињи, у оази где расту само палме. То се зове брига за туристе. Зато се код њих туризам нагло развија.

Увече су приредили музику са играњем. Али нису играли само бербери, нама странцима су посудили њихову шарену гардеробу, са марама у свим бојама које ваљда постоје. Тако да смо били измешани, па су играли сви, тако да се нисмо много ни

разликовали много од њих, јер плаве европске косе нису се виделе испод шарених марама.

Сумрак полако пада. С друге стране из пустиње стижу људи са стоком, као из библиских прича.

Јутро је. Близу потока смо који пустињу дели од зеленила. Као да је руком створен појас који раздваја пустош од раскоши. Крекећу жабе. Напајају се магарци, а старци полако иду напред. Уза саму оазу две девојке перу рубље и скривају се од погледа странаца. Ту где је вода, расте у изобиљу и стабло и биљка. Ту су нас чекали локални водичи са коњима. Желели смо један добар део пута да прођемо коњима.

Увече смо отишле у ресторан „Оаза“. Била је ту жива, оригинална туниска музика са пар плесачица.

Када се појавила прва играчица нисам могла да издржим а да у себи не кажем.

Добро вече, млада бедуинко, дивна гипка тела. И у твојем је заносном плесу бела мелодија Туниса. Одакле си стигла, црна птицо? Ко донесе твој глас овамо?

Да уз овај ритам, у овој модерној просторији извијаш своје тело из пустиње.

Одакле си стигла лепотице, без накита, отмена, јер си једниоставна, јер си природна? Помислих у себи баш си по укусу мога мужа, а Ваља као да ми је читала мисли само тихо рече: „Штета што Вита није овде сада“.

Из шатора? Из оазе?

Одакле год била добро дошла.

Нека те срећа прати тамнопута незнакко.

Да има воде и стада.

И путеви да буду проходни.

Не само док играш, већ и за оне који спавају близу оваца и камила. Тамнопута незнакко из Туниса. Поздрављамо те Ваља и ја у твојој земљи.

Лутала сам градовима Туниса и тражила праву Африку. Незнам да ли сам је нашла у монденском граду Тунису, прелепем хотелу на обали Медитерана, ту где туристи са севера траже сунце. Или у оним бучним улицама градова где се све

нуди и продаје. И док пролазим суком чујем ехо трговаца што нуде своју робу. Тај ехо се слива са музиком Африке.

Највише смо се задржали у Хамамету због купања. Хамамет је опуштен, шармантан али ипак пре свега је орјенталан. Хотел Шератон Хамамет не припада чувеном хотелском ланцу, изузев по врхунској услузи. Прављен је као мало летовалиште са бунгаловима у бујном зеленилу на самој пешчаној плажи у Хамамету.

У сутон афричке ноћи у Хамамету, долазила сам испод тврђаве која ју дању опседају туристи, а сада делује некако сабласно на месечини, али ту на обали Медитерана чује се једна сасвим друга музика. Музика коју су призводили узвици, дозивање рибара што вечну вуку своје дуге мреже. Гледао сам те људе постројене једне поред других на обали. Они су били опечени сунцем, одевени у подеране морске мајице и мокре искрпљене панталона. И сви су углавном били црни и радили су свој вечни посао око вађења риба, радили су до касно у ноћ. Моја ћерка која је посматрала шта они раде, одбруси ми грубо. „Шта стојиш и гледаш и правиш се Енглеz, кад већ ниси Енглеz, иди загази у воду и помогни људима“. Нисам је послушала наравно али се зато она изула и ушла у воду. Рибари су били изненађени и шокирани, да њима хоће нека странкиња да помогне. Питали су је како се зове и одакле је. Када су чули одговор из стотину грла се проломило. Бургиба – Тито, Бургиба – Тито.

Долазила сам и следећег јутра да видим те вредне људе од којих је увек један давао глансе команде. Чинило ми се да на лицима никад нисам видела радосне осмехе. Када се у мрежама закопрца безброј риба, као да су навикли на све то и као да им је свеједно што је улов данас богат и што га можда сутра неће бити толико. Око њих се увек скупља гомила знатижељног света, који се тиска око мреже и својим камерама снима призоре Африке да касније у Франкфурту, Свилајнцу или неком другом граду нашег континента покажу филм, да покажу један тренутак тог незаборавног дана годишњег одмора на континету жарког сунца и топлих људи.

Док се странци одмарају и препуштају игри мора и ветра, чувајући се од сунца, рибари непрестано раде. За њих је море извор живота, за њих море није доколица, за њих је море хлеб и да се уз хлеб нађе плод маслине, ето срећног човека.

А мала црна деца трчала су босонога око њих, свако од њих је имало велике црне очи и црну коврцаву косу. Када Хамает утоне у црну ноћ одлазимо у свој хотел где на летњој тераси поред базена уз шведски сто, свега и свачега, доживљавамо једну другу Африку. Поред нас свира оркестар мелодије Африке. Играчи пролазе између столова носећи на главама необичан терет са флашама. Девојке грациозно плешу са ћуповима на главама. Оне играју у ритму, ћупови се љуљају.

Овде постоји више „Африка“. Учинио ми се да сам праву Африку нашла у светом граду Кајруану. Кроз препуне уске улице пролазио је свет. Мали дућани начичкани један поред другог, као у сваком суку, али овде за разлику од других сукова, сваки трговац има радио апарат из кога трешти музика Африке, на сваком каналу другојачија. Још се нико није сетио али мислим да би се странцима овде добро продавала вата за уши.

Овде долазе људи на ходочашће. У малим собама поређане једне поред друге, у дворишту џамије, лежали су уморни људи стигли из белог света. Старци су седели један поред другог у дворишту џамије и наглас читали Куран. Стотине туриста је пролазило у тихој колони да види делић светог града и да са собом однесе његове звуке.

Довиђења Кајруан и довиђења Африко. Беслема, како то мелодично кажу Арапи. На туниском аеродрому опет ће се сакупити европски свет и за који тренутак каравела ће нас одвести на мирни и тихи сурчински аеродром. Тамо ће се чути друга песма, различита од ове.

Каква год да је, наша је.

ИТАЛИЈА

РИМ

Посетила сам „Вечни град“, како су давно назвали Рим, који лежи на некада пловној реци Тибар. Било је то седиште славне Римске империје која је шест стотина година господарила политиком и привредом Средоземља. Ни један град на свету нема да покаже путнику толико остатака старог века колико Рим. Куд год се човек окрене има по нешто знаменито да види. Куд год да корача, свака стопа је један лик светске историје јер сваки споменик опомиње на какво славно име. Најстарији споменици старог Римског царства налазе се око Римског Форума на коме се некада решавала судбина света, сада је у развалинама.

Кад би на празној мапи издужене латинске чизме шестаром пронашли њено средиште и ту исписали име Рим, око њега би, као расути зраци, учртали линије неких дванаест широких излаза из „вечног града“. На првим кућама великих улица, на таблама под римским боровима, прочитали би смо имена записана пре осам или десет векова: Виа Апија, Виа Аурелија, Виа Касиа.....Као прстен чији драгуљ је у средишту затворен, сви ови путеви иду једни другом у сусрет и воде у град који се, као дуга легенда, претаче између онога што је било и онога што данас јесте.

На путу према Остији, линијом којом су се кретале римске легије да у метрополи, под славолуцима, поздраве публику, на Форуму, као лет стреле испружила се једна нова, модерна аутострада. Сјединила се са старом Виом Апиом, а онда је, пратећи тутањ римског метроа, појурила ка Тиренском мору. Апијев пут, стари пут који је градио Цензор Апије Клаудије, пре

наше ере, према јадранској луци Бриндизији. Ту је разапето на крст неколико хиљада робова, устаника, за време највећег устанка робова, под вођством славног Спартака.

Пут нас је водио према највишем римском брежуљку Јаникул, видела сам споменик Гарибалдију. Одатле се пружа изванредан поглед на данашњи Рим. Ту смо се задржали који минут дуже, непланирано јер је моја ћерка Валерија камером хтела да слика што дуже, па се мало заборавила, тако да је цео аутобус чекао због ње, што ми је било мало непријатно.

Из града који је две хиљаде година окретао своје лице и Истоку и Западу, његов модерни наследник окренуо се према Југу. Можда у име Кристофера Колумба, освајача и историчара чијим именом је названа ова велика аутострада и лежи симбол освајања новог. Стотинама година дотериван и дограђиван град је постао сад сам себи претесан, те тражи нове излазе да оствари оно што савремени токови живота траже: простор, простор за нове хиљаде нових римских породица, за трговце и занатлије, за продавце, чиновнике и инжењере, дактилографкиње, за сав онај будући нов Рим за кога нема места у тами палата патриција.

Зовем се Дина, а возач се зове Ђоакино, обоје су смо са Сицилије, рекла је стјуардеса у аутобусу, црнпураста и лепа девојка чији радни дан почиње онда кад јој њена туристичка агенција, која овде представља нашег „Кон-Тикија“, додели групу којој треба да покаже Рим. Захваљујући њеним речима и њеним упозорењима, Рим постаје нешто више него леп спетакл, јер Дина упозорава да треба доћи у предвечерје на Монте Пинчо кад залази сунце за куполом цркве Светог Петра, па се цели Рим као грумен злата купа у руменилу вечери. Пред Каракалиним термама возач успорава возњу аутобуса да имамо времена да између бршљана угледамо црвене опеке уграђене у лукове ових лепих терми које су постале фестивалска естрада. А возач Ђоакино пред Колосеумом два пута окрене аутобус у круг јер брзи туризам на точковима готово да иде у корак са брзином филмске траке која за два сата може да исприча све о Риму, све до Шпанске пијаце па до Фонтане Треви.

Разгледали смо први зид око Рима који је подигао оснивач Ромул а касније је свих седам брежуљака на којима се смештио стари Рим, опасао зидом краљ Сервије Тулије. У близини су Каракалине терме, зато смо предложили да ту мало направимо паузу што је Ђоакино радосно дочекао јер је њему вожње већ било преко главе. Данас је ту летња позорница са изванредним амбијентом за извођење класичних драма и опера. Каракалина купатила огромних размера градио је овај окрутни и расипни цар у време када су грађани трпели разне недаће а читаво царство је грцало у самртном ропцу. У базенима и кадама овог купатила, могло је да се купа истовремено хиљаду и шестотина људи у топлим купкама. Раскошне дворане за библиотеке, гимнастику, разговоре и кафане са богатим мозаицима, скулптурама, стубовима, употпуњавали су ову монументалну творевину, декоративне маште и расипничког укуса.

Наш водич Дина у шали је прокоментарисала, ако хоћемо да се учимо „писмености и историји“ зар има бољег града од Рима? Погледајте од Палатина до Форума, и свуда ћете наћи табле на којима је историски писац бележио године и имена, по свете, славу и победе. Зар то није значајан корак у разбијању мрака неписмености? Зар наше доба такође нема своју неписменост?

Негде нису ни потребне табле са натписима, већ само ветар да дојури да у шкољкама и базенима римских фонтана усталаса воду, узнемирене капи воде што се точе из уста необичних звери, из крчага изобилља и млазова што заливају узнемирено камење, а те дивне фонтане су украс Рима. Толико су постале своје, толико римске да су по њима тргови и улице добили своја имена, можда и зато што се у обожавању воде крију неки остаци паганских ритуала.

Молим вас - рекла је Дина - идите до фонтане Треви. Баците у њу новчић. Ако заиста желите поново да је видите и Рим, само то пожелите. Треви ће вас звати да се вратите.

Новчић је пао у прозирну плаву воду са три извора и блистао се док светиљке у излозима и продавницама дуж малог

трга нису превладале рефлекс римског неба што се купа у Фонтани Треви.

Посебан чар Риму дају преко сто фонтана, неке украшавају тргове, а неке дискретно крију у уским, тесним улицама. Оне изливају читаву реку бистре, питке воде, па се уморни туристи одмарају и освежавају поред њих. Овде, поред Фонтане ди Треви, хиљаде туриста долазе као на поклоњење. Велике количине воде, које се изливају са више места, довео је Агрипа, градитељ и пријатељ цара Августа. Фонтана је заправо фасада једне богате барокне грађевине која се једва примећује. Очарало ме је богатство укуса и маште што их је у ову фонтану уградио вајар Салвио (XVII век). Читав низ рељефа, скулптура, фигура, као да је поставила природа на вешто набацаним стенама.

Сутрадан у обилазак града нашег возача Ђоакина, нешто страшно наљути и поче да гунђа јер га једна анахрона представа на улици заустави и спречи да крене својим путем, до станице Термини, до бучног прометног Корзоа. Низ широки Корзо кренула је процесија. Дечаци су у великим корпама окићеним белим машнама носили цвеће око носилке на којој се љуљала једна светица. Рекоше нам да је то празник неке Марије. У Библији има доста Марија. Тако је најавио и спикер који је у отвореним репортерским колима пратио ову поворку састављену од обичног народа, радозналаца, посматрача и туриста. Један свештеник са заносом говорника са предикаонице је у свом свештеничком оделу позивао пролазнике да дођу у процесију ове Марије, а које, није ни важно, важно је да дођу. Пред процесијом ишао је полицајац и заустављао нестрпљиве возаче, посебно нервозне таксисте и путнике у њима јер таксиметар неумољиво куцао. Па и ако је сцена била добро смишљена, бучан темпо савременог града није јој дозволио да траје. Запосленог и уморног грађанина разљутили су ефекти цвећа и боја који су се тако незгодно уплели у ритам града који дише.

Свештеници у љубичастим мантијама и семинарци са црним округлим шеширима морали су да пожуре да расчисте

простор на Пјаци Барберини јер је жестока римска реч возача и пролазника разбила замишљену параду у радном дану.

Као да је подигнута рампа, дигла се рука полицајца и за њом су на Корзо или горе према Терминију, појуриле десетине возила уз заглушујућу буку својих сирена. И наш аутобус пође некако лењо, важно да је пошао, није важно како. Желели смо да видимо нешто више од Рима, и после целодневног разгледања Рима пођосмо сутрадан даље.

Продужили смо према северу на брежуљке Палатину и Капитолу где и данас бронзана вучица која је, по предању, подојила Ромула. Одатле се лепо виде два брежуљка између којих је смештен чувени трг Форум Романум, који су градили римски цареви, почевши од диктатора Цезара па до цара Константина, последњег изданка јединствене империје.

Разледала сам Трајанов форум на коме је овај цар хтео да овековечи своју владавину у доба када је Римска империја била већа од половине Европе. У Трајановом стубу некад је била урна са царевим пепелом.

Надомак римског форума је Флавијев амфитеатар – чувени Колосеум, по својим димензијама највећа римска грађевина. Док сам посматрала ове монументалне рушевине, моја сећања су нехотице одлутала у далеку прошлост када су у овој и другим аренама одјекивали стравични крици гладијатора и робова у самртном ропцу, а истовремено одушевљени повици десетине хиљада сулудих гледалаца, римске светине која је садистички уживала у крви и крволочним сценама. То је она подивљала светина Рима, лумперпролетеријат – за коју је увек морало да буде хлеба и игара.

На Капитолском тргу, чију је реконструкцију извео Микеланђело у првој половини XVI века, видела сам уметнички највреднији и најбоље очувани споменик старог Рима – фигуру цара Марка Аурелија на коњу.

Била сам у Пантенону, храму свих богова, најбоље очуваној грађевини старог Рима. Унутрашњост овога паганског храма, хармоничним линијама, величанственом куполом полулоптастог облика, просто фасцинира гледаоца. Полако почео је да

се спушта мрак и за данас је било доста. Сви смо били уморни и једва дочекасмо да се вратим у наш хотел.

За сутра смо оставили оно што је било најважније, а то је Црква светог Петра. Доласком на Трг светог Петра, на коме се налази Црква светог Петра, која делује као импозантна позорница са богатим кулисама. Ушли смо као и у сваку другу државу, са пасошима у рукама у Ватикан, папску државу, најмању на свету, а ипак једну од најмоћнијих сила савременог света. Ватикан има огромну моћ над својим свештенством, милона верника, огроман капитал и најдисциплинованију војску.

Иза сивих зидова ових старих, нимало привлачних међусобно повезаних палата, крије се богаство, какво на мањем простору, нисам до сада видела на свету. Ту неисцрпну ризницу блага, папе су годинама и вековима прикупљале – купујући, добијајући поклоне, узимајући.

Улаз у папску државу чувају војници плаћеници из тако зване „швацарске стотине“ у китњастим средњовековним униформама. У изградњи овога трга, такмичили су се најбољи архитекти. На том тргу случано смо имали прилике да видимо папу у свечаној одори, са прозора папске палате како благосиља масу побожних верника.

Дубок утисак на мене је оставила „Пиета“ („Плач мајке божје“), ремек дело већ зрелог генија Микеланђела. Испод Микеланђелове куполе је главни олтар, а централно место дато је престолу светог Петра. Док сам тако непомично стајала и гледала осетила сам топлу руку своје ћерке која ме је благо повукла да ми покаже шта се њој највише свиђа. Остала сам без даха пред највећим светским барелефом на коме је приказан сусрет папе Лава I и Атиле, мотив који су често користили италијански сликари.

Усред ових светиња, изненада сам наишла на праву гостионицу где могу да се поруче чак и сва алкохолна пића. Схватих у трену колико су Италијани практични и способни чак и у свештеничкој одори.

Кривудавам, мрачним и тесним ходником из Ватиканског музеја, сишла сам и чувену Сикстинску капелу. Ова капела била

би позната само по томе што су се у њој бирале папе, да није, захваљујући Микеланђелу, ушла у светску историју уметности.

Прве слике, с леве и десне стране олтара, насликали су Пинтурикио, Ботичели, Пиеро ди Козима итд. С једне стране су призори из Старог завета, на другој страни су сцене из Новог завета – живот и крштење Исусово. Папа Јулије, брзо је уочио величину Микеланђеловог генија, те му је поверио осликавање таванице Сикстинске капеле. Дина нам је рекла да је слику „Страшни суд“ пред којом смо се налазили, радио читавих седам година. Створио је један нов свет – дивова и мишићавих атлета у хеленистичком духу. Код свих тадашњих сликара, Исус Христ је блед и безживотан, код Микеланђела је приказан као осветник, пун снаге, у њему нема ничег богомољског.

И при самом крају наше посете застали смо да Валерија слика нешто што јој се највише допало данас, а то је Мојсије. Микеланђело је урадио Мојсија у седећем положају. Валерија рече ако би се сада Мојсије подигао, он би својом снагом разбио свод. Ово не само по њеној оцени, већ и свих нас то је најсавршеније вајарско остварење које смо икада у музејима широм света видели. Валерија је приметила на десној страни, испод колена, видљив ожиљак и упитала је водича ко је то урадио, односно одштетио Мојсија. Водич, Дина се само благо насмеја и поче своју причу. Када је Микеланђело завршио после четири године Мојсија, измакао се и задивљено посматрао своје дело. Срећан и поносан, махинално је длетом, које му је било у руци, ударио Мојсија и рекао: „А сада проговори“ и заиста како рече Валерија, Мојсију једино недостаје дах живота.

ВЕРОНА

Кад се планинска вода Адиђе на свом путу са гребена Бренера до ушћа у дубоке таласе Поа зауставила под благим брежуљцима Ломбардије, у равници је учртала велику петљу. У томе луку што се као зелен појас завио у камене кејове јесен злати лишће у Верони. Са североисточне стране, само, Адиђа се повукла да направи широк улаз у овај необични град у ком се средњи век чува своја здања, чипкасте лукове на Пјаци Ербе или Пјаци Сињорије. Уске улице поплочане крупним каменом отворене су само за пешаке, а над крововима који се сљубљују у модрини неба сунце се закратко увуче да клизне по фасади или осветли излог. Потоци пешака крећу у оба правца и живот одзвања својим звуцима и на пијацама и у улицама и уским пролазима, утисак града - музеја остаје неизбрисив.

Грађена у време кад је меценство породице Скаљиеријер значило улепшавање онога што су раније оставиле у наслеђе. Верона је пуна аутентичних споменика, здања и уметнина које се ретко на ком другом месту могу тако укомпоновати једна у другу, посведочити су да је људски дух и у доба мрачних оквира средњег века знао да нађе свој пут ка лепом, узвишеном и вечном по својој вредности. Старе цркве у којима су Ћото и Пизанело оставили траг свог необичног сликарства, грађевине које се по лепоти могу такмичити са најлепшим здањима које смо видели у Фиренци или Венецији, хармоничне целине тргова, сви они трагови римске славе забележени у Арени или на мостовима преко Адиђе, све је у овом малом граду, у простору завијутка једне зеленкастомодре реке, конзервирано и сачувано тако да оставља утисак добро неговане збирке у којој по неки детаљ задиви за којим увек радознано око трага.

На Пјаци Ербе подиже се изнад тезги на којима леже црвене, сочне кришке лубеница и жуте крупне брескве или модро зрневље грожђа, висок звоник са кога град поздрављају звона у низу тонова, да надјачају грају продаваца чије су се дрвене тезге зашарениле од свилених марама и плетених кошара, учинило се опет, да је тај звук био чудан апсурд над сликом коју је тешко иначе срести: у плитким корпама, на једној страни Пјаци Ербе, где леже стотине побијених птица, не веће од шеве или црвендаћа, сложених као добар кромпир. У подне звоне звона а неке руке, у рукавицама или без њих, чупају та сићушна тела и слажу их у корпе из којих их на килограме купци односе кућама, у лонце.

Ни у једној историјској монографији о Верони није наведено да је Шекспир чувене веронске љубавнике заиста пронашао у Верони или их је накнадно поклонио Верони. Па ипак, приче о љубави, још ако су ушле у литературу, имају своју драж која дозвољава да се о веродостојности не води много рачуна. Сваке вечери, посебно кад је месец пун и сјајан, у двориште „Јулијине куће“ под „Јулијин балкон“ стижу поклоници ове најлепше љубавне приче и заиста у оргиналном амбијенту једне ломбардијске куће из 14. века бацају погледе на старински балкон око кога је израстао бршљан засађен пре неких педесетак година.

Полусветла месечином обасјане ноћи, тишина овог кутка, необична архитектура и врло жива сећања на стихове песника из дана у дан све више стварају од овог дворишта неку врсту светилишта, које то није. За неку годину ће се сигурно „пронаћи“ и Ромеова кућа и Јулијин гроб, у доба брзог туризма, организованог туризма који се не задовољава малим, заиста ће бити откривен.

На пола сата од Вероне, на брегу са чијих падина се беру најбоље трешње у Италији, мали град Маростика чува вековима руине свог кнежевског замка. У овом крају северне Италије такви дворци нису реткост, али је ретка легенда која је створена и негована толико дуго да почиње да личи на стварни догађај.

Зато смо одлучили када смо већ били у Верони да свратимо и да погледамо и то „чудо невиђено“.

Под рефлекторима и светлости бакљи сваке јесени игра се највећа партија шаха на свету. То су живе фигуре „беле“ и „црне“ даме по налозима кнеза од Маростике кретали онако како су се, како легенда каже, кретале фигуре оног дана кад су витез Рено од Ангарана и витез Виери од Валонара играли партију шаха за руку кастеланове плавокосе кћери Леонаре. На хиљаде људи се скупља на импровизованим трибинама око велике шаховске табле састављене од сивих и белих поља од гранита, на којој се кад фанфаре објаве почетак свечаности, окупе у старе одеће одевени, кастелан и његови дворани, представници градова из Ломбардије, који су у 16. веку били суседи. Са зидова дворца теку млазеви бенгалских ватри, да осветле партију шаха.

Спетакл је заиста изванредан. Месне лепотице из Маростике костимиране за ову свечаност која им сваке јесени пружа велико задовољство да се крећу уз звуке музике елегантним покретима по каменим плочама трга, занатлије преобучене у штитиноше, дечаци што воде угојене шпедитерске коње по пољима табле онако како су витезови повлачили фигуре на малој табли пред дворцем, све се то одиграва у чудној, али ипак оправданој жељи да се један леп тренутак заустави, да се обнавља и понавља све док се и њима самима не учини да је легенда одиста стварност, да је заиста поштована у времену о коме се говори иако то време нико не памти.

Три интересантна елемента уједињују се у веронским пезажима: уметност, легенда и туристичка атракција.

ВЕНЕЦИЈА

Кад изађете са железничке станице већ сте на мору, у центру града кога су походили туристи из читавог света.

На први поглед Венеција делује као успавана лепотица из средњег века, а да није продавачица, које бучно нуде јевтину робу и просто вас опседају, прогоне, на моменте би се заиста могло одлутати у нестварне сфере далеке прошлости.

Град се налази на двестотине малих острва међусобно повезаних са неколико стотина мостића, а највећи је Понте Ријалто.

Стигли смо касно поподне и већ смо желеле да увече обиђемо град. Кренули смо највећом атракцијом у Венецији, Каналом Гранде, који је у облику слова S, пробија средином града. Одавде се рачва безброј малих канала којима вечито плове опеване венецијанске гондоле, а прилаз многим знаменитим кућама, могућ је готово једино каналом. Вожња каналом Гранде била је привлачнија ноћу, богато је осветљен, па оставља чаробан утисак. Гондолијери са великим шеширима у традиционалним ношњама, нуде вожњу дискретним каналима, па им је тешко одолети. За вечерас је било доста, рече Валерија и одосмо у хотел да би смо сутра ујутру наставиле тамо где смо стале.

Добро јутро Венецијо, чује се песма гондолијера и све се слива према тим гондолама, према чудесним уским улицама Венеције које воде до Трга Светог Марка. Ово је све туристички кошмар, и канал Гранде и Дуждева палата, јер Венеција је само једна. Она је симбол, сваки град личи на нешто изузев Венеције која не личи на ништа, она је јединствена и оригинална.

Бонђорно Венецијо, стара краљице мора, ти ниси само италијански град него и ових знатижељника из читавог света, што су дошли да те виде, јер си увек лепа и раскошна, а у твојим недрима има места за свакога.

Има места и за нас две које смо дошле из Југославије. Укрцали смо се на првој и најближој станици од нашег хотела „Дон Вито“ у једну предивну гондолу на којој се истицао назив са јарко жутом бојом „Срђано“. Валерија је одмах дала име лепом црнопурастом гондолијеру Срђан – Мрђан, јер је деловао некако озбиљно и није волео много да прича као нас две. Убрзо нам је Срђан – Мрђан показао палату Вендрамин у којој је провео последње дане и умро велики композитор Вагнер. Пролазимо поред јеврејске четврти „Гето“ у коме су Јевреји били изоловани. Када смо дошле до цркве Мадона дел Орто замолиле смо гондолијера да стане да би смо ту изашле. Када смо пошле према цркви питала сам Валерију зашто смо ту изашле када нам је било лепо у гондоли, она рече да ту морамо да погледамо слике које су радили најбољи венецијански сликари Тинторета и Тицијан. Одмах на улазу у цркву сам приметила Страшни суд. Следаћа слика ми се свиђала због јаког контраста светла и таме али нисам знала шта представља па ми је Валерија рекла да је то Увођење Богородице у храм. Мени су се све слике допале јер млетачко сликарство је веселије, нема аскетских, мршавих, нити намргођених лица, свуда се срећу младе жене румених образа, златне косе, оденуте у раскошне боје.

Тешко би било набројати све палате нанизане дуж Канала, као прекрасан Ђердан на ниски. На изласку из канала, видела сам цркву Санта Марија делла Салуте. Излазећи из гондоле Валерија ме подсети да је наш велики песник Лаза Костић испевао је једну од наших најлепших љубавних песама „ Санта Марија делла Салуте“. Управо смо се искрцали на Тргу сан Марко, једном од најлепших тргова на свету. Ту се безбројни туристи играју и сликају са голубовима који никада нису довољно сити, ваљда да се наплате за гладну зиму. Овај јединствени приказ не може се видети ни на једном од познатих тргова у свету.

На овом тргу се одвија живот Венеције. Ту је и црква светог Марка, једна од најлепших италијанских цркава, а у њој је сахрањен свети Марко. Свети Марко је проглашен заштитником државе, те се она отада зове Република светог Марка. Уз Цркву светог Марка је огромна Дуждева палата, непосредно уз морску обалу. Видела сам „Мост уздисаја“ који је везивао Дуждеву палату са затвором. Затвореници су, кажу, прелазећи преко моста, уздисали за слободом.

Неколико пута сам залутала у тим малим улицама које су све исте и неznam како се странци у њима сналазе. Незнам ни како живе ови људи у сиромашним деловима града, у насељима Кастело, Волта, Витолино, Васићи, Сан Лука, на малим острвима избаченим као нека ратна извидница на морској пучини. Да ратна јер је и овде море понекад окрутно као у Холандији, и овде односи ствари људима из кућа. Односи овим сиромашним рибарима што живе у начичканим насељима трошних кућа, ту где се чује најлепша музика Италије, где можда нема увек да се добро једе али има песме.

Не знам како се брани Венеција од таласа, јер темеље града поткопава море, јер су бедеми одбране слаби. Али ко да размишља о томе у овом романтичном граду гондолијера, љубави и песме где сви људи одлазе широким каналом Гранде да који тренутак касније прођу испод моста уздисаја и да се по ко зна који пут нађу пред вратима палата на „Пјаци Сан Марко“. На том тргу голубови тихо, сасвим тихо слећу, где откуцава срце света и где нема дана без туриста. То је град као нека вртешка где се мешају жеље, љубав, снови, сиромашни рибари и богати странци који су дошли овде да потроше новац. Ту се говоре сви језици света и чују се све песме света. Велика река људи ослушкује ритам љупког града, најчудеснијег града, и односи га са собом у бели свет да га више не заборави.

Бонђорно Венецијо, песма гондолијера је најлепша овде на твојим каналима, заправо улицама Венеције увек препуним туриста који носе са собом најлепше успомене.

ТУРСКА

ИСТАНБУЛ

Многи су песници, кажу славили лепоту и сјај јединственог града у свету, граду који лежи на два континента, Истанбул. Кад је Мехмед Други Освајач позвао на Босфор искићен мраморним белим палатама све песнике и естетe света, позвао их је „да пију са овог извора лепоте и задовољства“. И данас савремене туристе задиви светлост што ноћу, на љубичастом источном небу, одсликава контуре града за који су царевине падале..

Истанбул се купа на два мора, тај царски град спомињан у песмама, али још више у разним хроникама. Све је ишло на руку граду на прагу Запада према Истоку да постане занимљив не само за путника и војника него и за трговца, посебно за нашу најновију привредну грану, звана „Шверц-комерц“. Зато га наши „пословни“ људи и зову „најтрговачкији град“ Блиског истока. Ономе ко у то не верује, разбије се неверица кад се сусретне са поплавом реклама, а још више са огласима неких хиљаду банака у Истамбулу. Трговини служи све: излози, тргови и магацини, али исто тако и спратови станбених зграда који су претворени у складишта, па и хотели у којима је тешко наћи постељу. Трговини служе и раскрснице јер у првим ноћним сатима кад гвоздене решетке затворе робу у дућанима, онај ко тражи посла, раскрчми некурентну робу уз вику и гласно рекламирање цена. Уствари цене нису ниже од оних у излогу, али ко од наших људи жури да купи јер ће му отићи воз или аутобус, изгуби сва мерила па може да купи наред улице, да изабере све од пуловера па до лажног злата, од семенки и леблебија до ћилибара од пластичне масе, од рубља до шољица

за кафу, јер све је ту, пред ногама пролазника. Та главна улица Истамбула била је Истиклал-џадези. Више није.

Она се налазила на левој обали Златног рога а по одобрењу султана подигли је Ђеновљани, Грци и Јермени. Сада тим делом доминира Леандрова кула, коју зову и „Кћерина кула“. Чудна је била игра природе кад је створила ову хрид на којој је, по легенди, била затворена кћер византијског цара Манојла Комнена, најлепша девојка свог времена. Отац је хтео да је сакрије од жарке Леандрове љубави, а он је кроз Дарданеле допловио до вољене девојке. Под стрмим стенама изморени Леандар се утопио. Сада као светло око Лендрове љубави, бродове са куле поздравља светионик. Присуствовали смо једне ноћи спектаклу кад светиник шарају рефлектори са стотину бродића који се кроз густу маглу оглашавају сиренама и један другог обилазе.

Пловили смо по Босфору од Кадикеја до Румеликвака. Брод се зауставља да прими или искрца становнике лепих истамбулских предграђа и затруби када се у огледалу Босфора укаже чипкаста слика прекрасне Долма Бахче, дворца саграђеног кад је слава Отоманске империје почела да бледи. За њим је сирена нашег бродића поздравила и Румели-хисар, утврђење изграђено фантастичном брзином искићено са три велике и осамнаест малих кула. У том се хисару Мехмед Други припремао за велики напад на царски град Константинополис и отуда је своје бродове пренео на рукама војника.

Константинополис и Истамбул, два Цариграда, оба царска града. Оба су оставила трагове својих грађевинских достигнућа.

Мозаик пре ренесансних уметника светлуца у полутами базилике Свете Софије, коју је визанстијски цар Јустинијан подигао у 6 веку па и сада пружа, очишћена од наслага малтера, свој сјај и своју лепоту. Застали смо зачуђени, како су Исидорос и Антемиос чувене архитектте далеке епохе, успеле да на принципу купола и полукупола подигну таваницу за оно доба, несхватљиве висине од педесет и седам метара! Издужена лица велможа, тамних замишљених очију, пурпур и тама далеког

света који је нестао - све то трепти у полусветлу што се шкрто пробија кроз уске отворе прозора.

Улицом која са модерног сквера водина Галату и Бајголу или са старог Бајазитовог трга кроз најстарију четврт, Фатих, доле, до воде Босфора, увече се тиска двадесетак хиљада таксија, на хиљаде пешака и стотине фијакера. Светла барова и кафана обећавају пролазнику оригинални Оријент. Али, под поплавом америчких коктела пића и музике, у њима је мало оригиналног, још мање „оријенталног“. Лука и раскрсница, трговачки град и туристичка атракција, историјски споменик и етнографска реткост направили су од Истамбула то да такозвани Оријент преобразио у вечерње, западне хаљине. У понеким летњим баштама, даље од бучног интернационалног центра, певачице певају оне мелодијски необично исткане песме о Манолији, лепој жени и љубави два неуморена срца. Њен мукли, баршунасти рефрен публика увек прихвата. Истамбулски грађанин је ту, са поро- дицом. Успављује бебу у колицима, грицка леблебије или пистаће, аплаудира и мисли о порасту кирије.

У Истамбулу су ноћи топле и дуге. Баште су отворене до поноћи, али постоји и други начин да се осети Оријент, да се седне под неко дрво, на клупу парка - кафане, да се сркуће хладан јак чај и под љубичастим небом тражи одсјај босфорске воде.

Ми смо одабрали нешто што је атракција Анкаре. Хтели смо да видимо Фатиму. Фатима није историјски споменик, али је Фатима нешто више од тога. Фатима је била атракција и ми смо само због ње отишли до Анкаре. У Јесен парку наступала је плесачица оријенталних плесова, црнокоса и црноока, савијајући се и ломећи над плавичастим пламеном који се у земљаној посуди лелујао пред њеним ногама. Необични инструменти давали су ритам темпераментној игри. Фатима, чувена Фатима, коју су упознале светске позорнице кабареа изазивала је одушевљење публике. Занесена аплаузом, врцањем, намигивањем и гестима које је научила, кокетирала је са публиком.

Фатима се у програму три пута појавила и сва три пута била неприкосновена звезда вечери. Онда је отишла а отишла је „шерволетом“, расипајући рукама пољубце, па ми се некако учинило да сам и ја добио један. За такво једно вече платили су јој вероватно неколико стотина долара. Да ли је то много? Много, ужасно много ако се пореди са зарадом њене несретне, безимене партнерке у „Затвореној четврти“. Тамо где се спаја Анкара XX века са својим старим предграђима, где се сјај улица намењених дипломатији, трговини и министарствима завршава кућерцима покривеним картонима и лимом, прислоњена с једне стране на падину брда, стисла се „Затворена четврт“. Споља не изгледа да се билчо чим издваја из беде приземних или климавих једносратних кућа, ништа је не одваја сем велике капије до које води мостић преко потока. Тај поток, то је прелаз. Поред њега пољана, на којој, стоји паркиран низ аутомобила. Управо ту ме довезао такси, захвалио се возач на напојницу, добацивши шеретски да ће ми држати срећу.

Дошао сам до саме капије, а нисам ни слутио шта ми је рекао таксиста, да та капија значи мој последњи сусрет са правима и законом. Тек ако је без оружја, пиштоља, а то ће се утврдити на обавезном претресу пред капијом, па пошто сам стражару нешто био „сумњив“ нећкао се да ли да ме пусти или не. Тек кад сам ставио у руку доста бакшиша било ми је дозвољено да уђем у ово велико двориште безакоња.

Две-три улице свиле су се између зидина Затворене четврти. Кућице дуж њих са своје предње стране изгледају као зграде са ћепенцима. Ту ћете изваљене на миндерима или сакупљене на иструлелим дрвеним сеђијама, па и на комадићима некадашњег ћилима угледати жене од петнаестогодишњих почетница до шездесетогодишњих старица. Неке су се тек заробиле а неке се већ помириле са помишљу да никада и нигде неће више изаћи. Њихов свет је сведен на узан сокак и две просторије: излог и собу плаћење љубави. Понека још има претензија да својој опустошеној лепоти врати сјај изгубљених година, па навлачи изношену балску хаљину, смешну пицаму, костим са маскенбала а најчешће прозирну димију. До гроба дужне вла-

сницима кућа, готово никада не могу да отплате позајмице врло сумњивих вредности. Ко су оне? Откуд су дошле? Оне не говоре! Нису чак ни навикле да говоре! Препуштене саме себи, одговорне су пред законом и људима тек ако заразом запрете миру својих посетилаца. Оне не излазе из своје Четврти. Можда су познавале сјај једне Фатиме, можда имају породицу, фамилију, пријатеље, али ко за то мари? Пред капијом је будно око закона и тиме је регулисан њихов однос према држави.

Кад пред одајом седи ред мушкараца, оне знају да је четвртак, да су примљене зараде које ће се, у чежњи за далеким породицама оних који су дошли на печалбу у град, прелити у уморне и хладне дланове жена из Затворене четврти.

Случајно сам ту упознао једну образовану жену, која ради ту, адвокат је и која је на моју радозналост одговорила једноставно и рационално:“настојимо да спречимо заразу, а проституција је ионако интернационални проблем“. Кад је сазнала да сам из Југославије топло ми је препоручила једну нашу земљакињу из Новог Пазара. Захвалио сам јој се на „понуди“ и замолио сам је да тој нашој јадници да мој бакшиш за неизвршену услугу јер је мене било срамота да је сретнем и погледам у очи.

Питао сам је шта даље? Одговорила је учтиво и професионално, „ништа“. Препуштене су својој беди и будућности продатој младости и животу. Ка нису изабране јер посетилац је спреман да чека на плавојку, оне уврћу дуван у цигару и апатично распредају оно што је у њиховом сећању остало као сенка живота кога за њих више нема.

ИЗМИР

Некада је ту вађен магнезијум, по чему је добио име Измир, или Смирна, како га Грци зову. У облику слова U, разместио се око Измирског залива, растући из дана у дан, па му се ни тачан број становника не зна, али је најближа цифра од око 2.000.000 становника. По величини налази се одмах после Истамбула. А и поморска лука је друга по величини у Турској, опет после оне у Истамбулу. Измир је град сасвим другојачији од Истамбула и Анкаре. У неку руку то је интернационални град, више европски него било који други град Азије, што је условљено прошлoшћу, положајем, важношћу. А опет је оријентални град. Уствари постоје два сасвим различита града, само их раздваја Измирски залив. Онај западни део града је прави европски град, становништво је обучено европски, све је чисто и блиставо, на сваком кораку банка. Имате утисак као да се налазите у Франкфурту на Мајни. Други, источни део је прави оријентални, на улицама поред савремених аутомобила, коњске запреге, фијакери, силни минарети. Велика пијаца рибе. Становници овог дела Измира као да су увек будни, увек су у покрету, на јавним местима се стално нечим веселе, забављају у било које доба дана или ноћи. Црвено на семафору значи стоп, за разлику од Исамбула, где може значити и то, али не мора. Има доста џамија али ни случајно толико колико их има у осталим старим турским градовима.

Измирска лука је начичкана бродовима као конзерве сардинама, рибарским, трговачким, војним. До недавно је била значајна лука НАТО пакта, но сада је то само симболично. Има необичних слика на улицама Измира. Писари, с писаћим машинама, засели по уличним тротоарима, одмах пишу, и наплаћују, молбе, жалбе и друге услуге које праве сиротињи, првенствено.

На улици се могу одмах закрпити и ципеле, јер ту су обућари, са својим прибором, па чак и обућарским машинама. Ту је обавезна Сахат кула, симбол Измира, многима који никада нису били овде позната је са разгледница, из новина или ТВ екрана. Измир је један од 67 области у Турској. У Измиру живи на хиљаде наших бивших земљака, пореклом из Санџака, Босне и Херцеговине, Македоније. Долазили су овамо, исељавали се, њихови преци, почев од 1878. године. Ако у Измиру споменеш Тита, добро дошао си у сваку кафану, добићеш можда негде и бесплатно пиће, али ако споменеш Милошевића, добићеш метлу по леђима. Сви они воле Југославију и Тита, као симболе слободе и као углед осталима борбе за ту слободу. Док у приморским местима ситуација је другојачија, воле тамо Србина само док плаћа.

Измир је стар, врло стар град. На брду изнад града стоји једна стара тврђава, Кале која је зидана још у III веку пре нове ере, а потом је вековима дограђивана. На једном брежуљку, у хладу зелених грана, данас седе три старца, с турбанима на главама, с бројаницама у рукама, живи фосили једне прошлости.

У подножју брда, у старом делу града, Агора, из доба Рима. Откопана је 1927. године. Још је остало сачуваних 28 стубова Агоре. Остале су очуване пијаце и трговишта. Здање тржнице је троспратно, дуго 200 метара. На првом спрату су биле трговине на мало, на другом златаре, на трећем трговине на велико.

Парк Културе, где се потом упућујем, подигнут је по налогу Ататурка на ономе месту које су Грци оставили у пламену и рушевинама, када су се 1922. године, морали одатле повући, после недуге окупације града. Дрвореди палми у парку (у Истамбулу, иако је на мору, нема палми), фонтане, луна парк, висок стуб са кога скачу падобранци за новац. У овом парку је и Археолошки музеј, у којем налазимо податке да је Измир зидан у прастара времена, чак 3000 година пре нове ере. Кроз Измирски базар, као и кроз његове модерне, и луксузне четврти, проћи ћу само толико колико да осетим нешто од њиховог духа и атмосфере. Уочљиви су велики контрасти, а на неким зидови-

ма ту и тамо по нека фашистичка парола, јер јавно деловање фашизма у Турској није законом забрањено. Шетајући обалом Измирског залива упада у очи тежина посла капетана приликом увлачења, сидрења а затим извлачења толиких бродова из тако малог и уског залива. Има доста тога што треба видети у западној Анадолији, па зато сада идем тамо.

Ефес, један од најстаријих градова за које наша култура зна, постоји већ више од 5000 година. Ефес је врло упечатљив својим старинама из грчког, још много више из римског доба, првог и другог века после Христа. После Помпеје нисам видео значајније археолошко налазиште, а што још обећава 805 неоткопаног блага. Триста хиљада људи становало је у једном граду, богатом и цивилизованом, са уметнички врло префињеним укусом што се огледао у фрескама на зидовима станова, у импозантној Целзусовој библиотеци која је изванредно реконструисана. Њихов град је тако силно и добро утврђен, да је вековима био неосвојив за многобројне нападаче. Сав камен на стотине километара наоколо био је овамо донет, и уграђен у град, и његове зидине. Али током његове дуге историје ипак је прелазео из руке у руке разних освајача. Док су га једни палили и опустошили, као на пример Готи, дотле су га други обнављали и дограђивали. А и он сам је бирао страну за коју је сматрао да ће му бити од користи, тако да је за време Пелопонеских ратова, најпре био на страни Атине, а потом на страни Спарте. Следује потом окупација Персијанаца, док га није ослободио Александар Велики и обновио и проширио. Велики успех је имао када је припадао Риму, који га је учинио престоницом своје провинције Мале Азије и јаким економским центром, средиштем овог дела света. После распада Римског царства, Арапи освајају град, а затим и Турци 1306. године.

Од средишта Артемидиног култа, Ефеса, где је Артемидин храм представљао једно од светских чуда, остао је само један једини стуб као успомена на сјану и блиставу прошлост. Ефес је заузимао падине једног великог брда и његово пространо подножје, које су се налазило између два друга брда и Егејског мора, чије су воде некада долазиле све до на 800 метара од

зидина града. Беше то највећа морска лука у доба Рима, од којег је у град водила Главна улица, дуга 800 метара. Првих 300 метара без стубова, а преосталих 500 метара са величанственим стубовима с обе стране те 50 метара широке мермерне улице. Император је из луке у град улазио на двоколици док је остала свита ишла пешице. Са чела на уласку у град, био је, и дан данас добро очуван, театар, са 25.000 седишта, са своје три галерије за гледаоце, редом према њиховом положају и достојанству. Улази у борилиште, посебно за звери а посебно за гладијаторе, и данас су добро очувани, пролаз за гладијаторе је узак, специјално подешен да омогући излазак гладијатора на мегдан изгледнелим зверима. Император је седео, у театру, у својој императорској ложи. Сада се може видети како се по њој тискају посетиоци, уствари туристи, који могу оно што је некада у то време било незамисливо. Заиста је време учинило своје. Док пролазим Мраморном улицом, која се протеже подно округлог брда, некада града, змије камењарке палацају језицима и реповима, а по која брзо умакне и са Мраморне улице, склањајући се у бочне зидине. Упозоравају, да се пазимо змија, јер су густо настањене у некада славном Ефесу.

Још један театар, мањи са 2.500 седишта, сада се рестаурира. Лево до улице којом пролазим била су пространа складишта хране, магацини, велике оставе града. Упоредо са улицом којом корачам, с њене леве стране, једна друга улица, ужа, а с плочником у мозаику, црвено – плаво – жуто - бело. Том улицом ишле су само патрицији, а овом којом ја корачам ишао је остали обичан свет. Полако се спуштам према Гимнасиуму, и Библиотеци, који потичу из трећег века пре н.е. С леве стране улице, нешто увучена, Трајанова фонтана, из 98. године пре н.е. Мраморни стубови, с обе стране поплочане улице. Стари Ефес сав је у мрамору, а овај новији је од опеке. Како је неимарство назадовало.

Хадријанов храм, његово овдашње станиште, такође је у мермеру, у целини. Нижу се потом, с десне стране улице, терме, римска купатила. Још увек добро очувани сегменти канализације града, из доба Рима. На једном углу улице велики тоалет, коле-

ктивни, 36 седишта за истовремену употребу а да између не постоји никакав преградни зид. Све је у камену и то не само за физиолошку употребу, већ и за медитације, за разговоре натенане, за вођење и бистрење политике. Они су знали да цене време свакако, тако док су вршили физиолошке потребе скупа, они су уједно и разговарали о свим проблемима који су их мучили и ту над канализацијом налазили су одмах и решења за своје проблеме. Тачно половина, 18 удобних места добро су очувана, и у случају нужде и данас су употребљива. Недалеко одатле налази се Кућа Љубави, с мноштвом малих соба, собичака, таман за двоје. „Кућа Радости“ мушкарци који би долазили да се проведу са женама које су их овде чекале, најпре би се помолили богињи на уласку у кућу, са десне стране, а онда проводили вече у забављању, пијењу добрих вина и љубави. Сексуални живот, значи, није био ни приближно овако вулгаран и баналан као данас. У граду су били постављени на видним местима кипови богова, сваки римски цар је хтео да нечим вредним допринесе развоју града, међу њима нарочито Нерон, Домицијан, Трајан, Хадријан.

И сада долази оно нечувено због чега је вредно доћи у Ефес. Усред овог богаства, уживања, већ помало уморног клањања Артемиди (Дијани), богињи која је у Ефесу била нарочито поштована, појави се изненада, вероватно пре педесете године после Христа, неугледни, сиромашни апостол Павле. Сав прожет истинском вером, он је управо из овог великог царског позоришта у Ефесу, први пут пронео вест о новој религији и њеном Месији. Како је то морало да изгледа када је пред ситим и од уживања опуштеним, интелектуално и естетски префињеним Римљанима, одјекнула вест о разапетом Јеврејину Исусу Христу који доноси благу вест свима народима на земљи! Револт и мржња оваквих Римљана отерали су брзо апостола Павла у тамницу на оближњем брду, кога смо данас видели издалека, а које се уздиже непосредно поред пута, Проповед Павлова није била узалудна. Можда је било само неколико десетина или можда и неколико стотина људи који су, ко зна из којих све разлога, или и схватили и примили, или само прихватили без

правог размевања нову веру, сместа се уписујући, овога пута сасвим свесно, у ред првих хришћанских мученика. И тако је почело хришћанско чудо.

У продужетку Мермерне улице, с десне стране тамнице, затвори за кривце, за осуђенике. Узидане су у зидине града с уским улазима.

Напуштајући зидине Ефеса, пењем се на суседно брдо, високо изнад мора, на 650 метара, одакле се пружа величанствен поглед на околину, на Ефес, на Егејско море, које се додуше више километара повукло од зидина града, одајући му са те дистанце дужну пошту.

Нешто испод врха тог брда, на надморској висини око 500 метара, налази се Кућа Мајке Марије. Ту је живела, по предању, и веровању, изгледа и по налазима истраживача, мајка Исуса Христа Назарећанина, где је довео апостол Јован, Евангелиста, на молбу самог Исуса, који је знао да њему лично спаса нема пред прогонитељима, али је бар мајку желео да спасе. Овде је Марија и умрла, у својој 63. години живота. Негде је ту и сахрањена, али је тачно место сахране, остало тајном и до данашњег дана. Верује се да је умрла 15. августа; тог дана сваке године хиљаде хришћана из разних земаља, долазе на ходочашће. Нажалост тог дана ја сам био једини из Србије. Почев од 431. године н.е. зна се, тј. знали су од тада околни сељаци, да је ту живела Мајка Марија, и да је у тој кући умрла, али су ћутали, из предострожности, пред прогонитељима, макар и њена мртва тела. Иначе, после њеног приспећа у Ефес, са спасиоцем и пратиоцем Јованом, њој се био заметнуо сваки траг, опет из разлога опрезности пред прогонитељима. Бежећи пред гониоцима превалили су они, с још нешто хришћана, далек пут, чак од Јерусалима до Ефеса. Кућа Мајке Марије је била после њене смрти затрпана земљом, а откопана је, идући трагом предања, тек недавне 1927. године. Копање су извели немачки археолози. Од куће Мајке Марије сада је удешена мала црквица, с три просторијце, од којих је једна собица, како се тврди, била спаваћа соба Маријина, и у зиду собе уклесан Маријин лик. Прилком обиласка просторије речено нам је да се у тој просто-

рији не сме причати, чак ни шапутати, у противном стиже проклетство као казна. Ја сам то схватио озбиљно јер нисам хтео да то проверим на својој кожи. На падини испод куће мајке Марије налазе се четири чесме, по веровању са светом исцељујућом водом, у коју сврху је ходочасници и пију. Године 1951. турска влада је ово свето хришћанско место ставила под заштиту државе, а овамо је долазио и лично папа Павле VI, године 1967.

Упутих се потом и на оно друго брдо, с друге стране Ефеса, јер је и оно препуно мистерије. Изабеј Цамија, тако названа по свом оснивачу потиче из доба Селџука. Монументално и моћно делују зидине ове цамије, говорећи упечатљиво о свом добу. Недалеко од цамије налази се Јованова Црква, грађена у Јустинијаново доба, на месту где је био гроб Јована Еванђелисте, оног што је на Исусову молбу повео мајку Марију у изгнанство. Сада су ту само рушевине, некадашњег силног здања. Године 1967. 26 јуна на развалинама ове цркве папа Павле VI лично је овде држао велику молитву.

Када сам већ овде штета је не свратити и на неколико дана купања и одмора у оближње туристичко летовалиште Кушадаси. Име Кушадаси у преводу значи острво птица. То је једно мало острво које је повезано са копном узаним насипом. Своју популарност Кушадаси је стекао захваљујући близини историских локалитета као што су Ефес, Памукале и Милет. Кушадаси је туристички драгуљ Турске, на обали бистро плавог Егејског мора, јужно од Ефеса. Није место велико, има свега двадесетак хиљада становника, али је изузетно лепо, а за време сезоне туризма дуплира се број житеља. Стари град је на брду, са зидинама тврђаве из доба Карада Мехмет паше. Овде има своје куће за одмор махом богат свет из Анкаре, која је удаљена око 350 километара. Пријало је купање у води која је доста хладнија него у Грчкој, чистом попут нашег Јадрана, али нешто немирнијем услед таласа што их покрећу ветрови, али који на срећу не доносе медузе као преко пута у Грчкој. После купања у тој прохладној води град се припрема да вас дочека и покаже како изгледа ноћни живот. Велики број ресторана, кафића, дискотека нуди вам провод до касно у ноћ.

УНИВЕРЗАЛ

У Лос Анђелосу био ми је најинтересантни филмски студио „Универзал“. У филмску меку, у предграђу Сан Ферна-ндо, стигао сам путем који води превојима и шумовитим теренима. Град је у великој долини, а на једном терасастом терену сместио се Универзал, највећи, најпознатији и најмоћнији филмски град на свету, са своја 34 студија, са својих пет милиона различитих реквизита и са ценом од 25.000 долара по једном минуту снимања не рачунајући баснословне хонораре филмских звезда. „Универзал“ заузима површину од неких 1.700 хектара, а унутра је стално запослено око 8.000 лица. Само у шминкерају ради 500 шминкера и њихових помоћника. Ово је град са својим морима, језерима, рекама па чак и својим океанима, железницама, авионима, са својим селима и градовима, бродовима, мостовима, са свим рачунским центрима. Све се може учинити у „Универзалу“. Могу се пресушити мора, порушити мостови, спржити градови, изазвати нуклеарни удари, водити поморске и ваздушне битке, направити вулканске ерупције, шумски пожари, приређују сулуде ауто или коњске трке. А уствари од ужаса ништа се не дешава! Све је то трик, звучна и оптичка игра, игра макета од картона и сунђера, чуда заснована на фотоћелијама и електроници, рад рачунара и других робота, по унапред сачињеном програму на столу математичара и програмера.

Кроз „фабрику снова“ возим се специјалним отвореним трамвајем црвене боје путем дугим више километара. Залазим у „кањон“ где се снимају покољи Индијанаца, војске и каубоји како у ком филму, кад одједном с лева се уз страشان тутањ руши над нама наднето огромно камено брдо. Призор је страشان!

Пред изненада обурваним стенама - запрепашћење од страха на лицима, али, одједном све престаје, неста подрхтавање тла, стене стадоше да падају, а онда се „саме“ вратише тамо одакле су се стрмоглавиле. Схватих, све је то био трик. Водич каже да су стене тешке једва пар стотина грама и да су од сунђерасте пене. Опет с лева задува оркан, савијајући по земљи дебела стабла уз застрашујуће фијуке, а онда се „небо провали“ од страшног плјуска и једна муња заслепљујуће блесну и расцепи на комаде огромани храст. Но, ми смо и даље уживали у фантастичним призорима без страха, невероватно како се човек брзо прилагођава свему. Стижем у центар Универзала. Пролазимо улицама из разних крајева света, једном њујоршком улицом, улицом неког европског града, затим улицом негде са Далеког истока, кроз пределе Дивљег запада. Све је аутентично док се не завири позади. Онда се види - све су саме кулисе, фасаде, а позади носеће скеле. За само пола сата специјалне екипе „сазидају“ овде улицу било ког града у свету. Стижемо пред један речни мост и ту застајемо. Водич притисну дугме програматора који држи у руци и мост лети у парампарчад, нема га више, а онда нови притисак на дугме, и мост величанствено израста пред нашим очима! Прелазимо преко њега. Са наше десне стране пучина океана, а из ње израња подморница, а онда, као муња торпедо пара водену површину - блесак, експлозија, комади моста лете у небо. Све је то трик, а све је веродостојно! Чамац плови на мирној пучини и одједном таласи, прави ураган, потоп у коме бесни таласи прождиру све. Затим у трен ока све мирно, а екипа вади лутке из воде, бивше потонуле путнике. Трик, фантастична електроника, синхронизација звука, светлосних ефеката, покрети макета и лутаки. Тако ради фабрика снова! У једном великом хангару макета циновског џамбо - цета, боинг 747 са 400 седишта. Коштала је ова макета 300.000 долара а употребљена је у снимању „Аеродрома“. Макета је „летела“ пред камерама, а уствари се није с места помакла, будући да је постављена на један плато. Иза једног брда водич нам показује чувено холивудско дрво на коме су „обешени“ небројани револвераша из многих филмова са Дивљег запада. Стижемо ево и испред

„Црвеног мора“, оног из Библије које је пресушило, раздвојило се на двоје на Мојсијеву подигнуту руку, а онда се опет саставило. Притисак опет на дугме, и ускоро се указа суво дно. Ми прођосмо и потом гледамо како се корито пуни водама великог мора.

То је један начин обиласка Универзала, док постоји и други где се додуше чекају дуги редови, на пример када смо видели како се снимао филм „Кинг-Конг“; заправо ми смо учествовали у том филму и то је било толико уверљиво да је просто било стра вично. Ништа није било боље ни онда када смо гледали, односно учествовали у филму „Психо“, затим у филму „Земљотрес“ заиста смо имали утисак да се земља тресе и да се све руши око нас. На крају смо видели како се снимао филм „Ајкула“ и као резултат појављивања ајкуле, сви који смо се налази на бродићу били смо окупани и мокри до голе коже. Срећом био је топао сунчан дан, па уместо да нам је шкодило нама је пријало.

ДИЗНИЛЕНД

То је још један „град снова“, али овога пута више за децу, но не само за њих. Има у том граду, у тој земљи чудеса много занимљивог и забавног у првом реду и за остале узрасте, укључујући и оне најстарије. Све је тамо направљено као слика и прилика чудесног света Волта Дизнија. Читаве планине су направљене од вештачких маса са својим стрмим улицама и оштрим гребенима, са у небо ушилиеним врховима по којима воде пешачке или козје стазе, као и ловачки путевци, на којима су орловска гнезда и звериње јазбине, а кроз утрубе ових планина пробијају се тунели, којима се може путовати колима и железницом. Доле, у равници, у подножју планина налазе се мора, језера, речни токови, а у њима сва могућа фауна и флора подводног и земаљског света. Ко хоће да ужива у богатству подводног света, и истовремено да се ужасава у изненадним сусретима са неманима подводног царства, тај може сести у подморницу која онда зарони и спектакл одмах почиње. Од немани која иде право према вама дели вас само стаклено окно на зиду подморнице. И ако знамо да ништа опасно не може да се деси, ипак има доста узбуђења што се чује и види према реакцијама сапутника. Рибе свих врста, боја и величина, сипе, корњаче, ајкуле, све је то на дохват руке, све то плива, миче се, долази и одлази. Док се потом возимо чамцима по речним токовима који кривудају кроз мрачне пећине искрсавају страшне звери и пећинске и друге немани које својим режањем и застрашујућом риком у комбинацији са светлосним и звучним ефектима леде крв у жилама. И опет је потребно мало времена да се човек навикне на призоре сигуран да је све то само забава и гола имитација.

УЈЕДИЊЕНИ АРАПСКИ ЕМИРАТИ

ДУБАИ

Дошло је време да се обиђу најзад и уједињени Арапски Емирати, нас је занимао тренутно најзанимљивији град Дубаи. Мислили смо да је интересантно видети шта се може све направити ако се има довољно новца. А тамо не само да се има него се и прелива, као што се нафта прелипа из безброј бушотина на обалама Персиског залива. Дубаји је невероватно млад град. Пре само 40. година ту није било апсолутно ништа, гола пустиња, песак и по неки бедуински шатор. То је вештачки град. У свим земљама света сваки град има шта да покаже из своје прошлости, из своје историје. Дубаји нема историју, нема прошлост али има итекако шта да покаже знатижељним туристима, колико сам видео у емисијама Кон-тикија на телевизији.

Маршута је водила преко Грчке, мада нисмо пошли баш тако сјајно јер смо ишили чартер летом. Ја сам виђао много малих авиона по свету али овако мали, како рече моја животна и на овом путовању сапутница, Љиља, ово је неки летећи аутобус.

Каква величина авиона таква је и била висина на којој смо летели. Да је могао да се отвори прозор, пао бих свакако у искушење да га отворим и машем људима у Македонији и Грчкој, толико је летео ниско.

Некако стигосмо до Атине и преседосмо у сасвим нормалан авион који је ишао за Кипар. Тек смо на Кипру добили велики авион како и личи онима који иду у Дубаи. Одмах смо у авиону добили информацију да је разлика у времену плус два

сата у односу на наше време тако да је Љиља померила свој сат, ја свој нисам јер га још нисам купио.

СТИЖЕМО увече на највећи аеродром на свету. 30 км. квадратних, излазимо на 72 гату (излазу), сам први утисак је феноменалан. Траком која се креће идемо према излазу, скоро цео сат се возимо, испод нас су палме, праве правцате палме усред аеродрома, травњаци, водоскоци, потоци са водом, птице на дрвећу, да није траке на којој се налазимо помислили би да смо негде у неком врту или природи. Мноштво људи, свих раса, свих боја, свих гардероба, свих боја. Сви негде журе, али буквално не сви, јер многи спавају, на клупама, поред клупи и највише их је на бетону. Стисли су се по гомилама, а изнад њихових глава иду покретне траке а ми на једној од њих.

Када смо некако успели да се отргнемо из руку насртљивих носача пртљага са олакшењем смо приметили у огромној гужви испред аеродрома где су многи држали натписе високо подигнутим на лепо офарбаним таблама, али било је и оних на обичном картону па чак и папиру са именом онога кога очекују да стигне а лично се не познају, нас је чекао натпис Кон – Тики.

Улазимо по обичају задњи у аутобус који нас води до нашег хотела Sheraton Jumeirah Beach. Наш локални водич искористио је наше време док смо се возили према хотелу да нам да основне информације. Уједињени Арапски Емирати су федерација седам емирата основана 1971. године у северноисточном делу Арабског полуострва. На 83.600 км. квадратних живи 3,8 милиона становника.

Становништво чине Арапи 48% (од којих 22% домаћих), Индуси и Пакистанци 36%, Египћани 6% и Иранци 5% Одмах из ових бројки пада у очи нешто што смо сретали свакодневно на улици Дубаиа. Све људе које смо виђали улицама и тржним центрима око нас били су уствари странци који овде раде, највише Индуса и Пакистанаца. Прави староседеоци Арапи уопште не раде у услужним делатностима, они су власници свега и свачега, али њих врло ретко можете срести. Када их сретнете они се познају по својим галабијама до земље а жене са заром на очима. Обично су им очи откривене, али не ретко се срећу и са

спуштеним заром, оно што ми Европљани тешко схватамо. Водич нас је упозорио да жене Арапкиње не смемо ни случајно да сликамо јер казне су превисоке, чак постоји могућност да нас неко из њихове пратње нападне, па чак и обични пролазници. Али захваљујући камери можете из даљине да их зумирате, односно привучете и да их снимате до миле воље а да нико то не примети. То сам ја у почетку користио, па сам убрзо и то изгустирао, и окренуо се да посматрам не њих него лепе Индијке и Европљанке.

Упркос великом економском развоју последњих година, Дубаји остаје затворен у свом наслеђу. Трагови модерног Дубаија воде порекло из 1830-те, када је мало рибарско село на полусотрву Синдага, на ушћу залива настањено од стране лозе Bani Yas племена, пореклом из Лива оазе на југу вођени породицом Мактоум данас још увек воде емирате.

Главни град је Абу Даби на 73.060 км. квадратних са 1,36 милиона становника. Други по величини је Дубаи, на само 3.900 км. квадратних, са 1,2 милиона становника. По вероисповести муслимани су далеко најбројни а званични језик је арапски. Када смо забележили вредност њихове новчанице, емиратски дирхам у односу на наш евро, стигосмо до хотела.

Дубаи је један од седам емирата који су 1971. године створили Уједињене Арапске Емирате. За разлику од Абу Дабија који је седиште нафтне индустрије и владиних институција, Дубаи је постао главни трговачки центар, развијајући туризам неслућеном брзином. Они су вероватно израчунали да извори нафте неће вечно трајати, па када нестане нафте све ће се то опет претворити у пустињу ако нешто не ураде на време. Зато су се они обратили туризму од чега и сада могу врло лепо да живе.

Култура Дубаија је чврсто утемељена на арапској исламској традицији. Љубазност и гостопримство су међу најцењенијим врлинама. Заједницу Дубаија обележава највећи степен толеранције и пријатељског понашања. Странци су слободни да упражњавају сопствену религију.

Начин облачења је слободан, жене возе кола и слободно се крећу унаоколо. Локално становништво носи традиционалну

одећу и покриваче за главу. Арапска култура и фоклор налазе изражај у поезији, игри, песмама и традиционалној уметности.

Случајно смо имали прилике да видимо једно венчање, то је била колоритна прилика светковине и музике.

Дубаи поседује необичан спој старог и новог, Истока и Запада, који одише јединственим складом. Са познатом Џумеира плажпм, тржним центрима и ужурбаним и бучним базарима, Дубаи представља праву туристичку оазу у сред пустиње.

Многи леви хотелски ресторани у Дубаију нуде кулинарски свет у малом. Избор је базграничан – заливска, средње-источна, индијска, филипинска, таи, кинеска, јапанска, италијанска, мексичка и још многе друге. Али нигде нема наших ћевапа, баш штета!

Ван хотела, Дубаи нуди посетиоцима гастрономску авантуру, са стотинама малих места за јело расутих по граду. Низ ресторана брзе хране од неколико светских познатих ланаца до „шаварма“ излаза где продају јагњетину или пилетину ситно сецкану и помешану са салатом и уметнуту у арапски хлеб.

Ноћу, Дубаи има за сваког по нешто. Барови и пабови могу се наћи у свим врхунским хотелима, у многима постоји музика уживо. Постоји велики избор дискотека и ноћних клубова.

Још на доручку смо одлучили шта ћемо данас прво да обиђемо. На рецепцији купили смо основне информације и када смо сазнали да у градском аутобусу, улази се као и код нас на предња врата, карте се купују код возача, али има нешто што нам се није допало. Жене и деца седе у предњем делу аутобуса а мушкарци у задњем делу. То нам није одговарало, зато смо се одлучили да ових петнаест дана одмора у Дубаиу користимо такси који је ваљда најевтинији у свету. У таксију напред поред возача обавезно седи мушкарац док жена седи позади и вози се као амбасадор, изузев ако је возач жена.

Први дан смо хтели да обиђемо нови део града са посетом Џумеира џамији, једној од симбола Дубаиа. Џамија стварно изгледа прекрасно, видели смо је дању а наш возач Индус каже да је ноћу толико лепо осветљења да изгледа као из бајке. Брзо

смо успоставили комуникацију јер чим сам споменуо Тита и Нехруа одмах сам видео како има лепе беле здраве зубе изнад чекињасте браде. Милошевића наравно нисам споменуо нити се похвалио да сам Србин, јер имам непријатно искуство из других земаља, када сам се похвалио да сам из Србије.

Затим смо наставили вожњу дуж залива у Дубаиу, у коме се осећа жила куцавица града. Идеална полазна тачка је је сликовити залив Дубаија, природни улазак залива који дели град на Деиру и Бур Дубаи. Захвали ли смо се на вожњи и изашли на саму обалу. Уствари нисмо ни приметили да смо изашли на теретној станици бродова. Ту су били укотвљени мали бродићи, барке са којих су се скидале вреће, дрвени сандуци, бале робе. Гомила робе, цело пристаниште је био један огрома магацин на отвореном простору неколико километара дугачак. Пришао сам једном сандуку и прочитао, увоз из Индије, на другој бали педесетак метара даље, увоз са Маурицијуса. А мирис се осећао у ваздуху толико јак, оштар, то је била мешавина разноврзних мириса на једном месту.

Питао сам једног црнопурастог младића који је седео на неким врећама, шта има унутра. Рекао ми зачини, али ту не може да се купи већ ми је руком показао где се налази сук зачина где се све то продаје. Схватио сам да је ово истоварна станица за бродиче који довозе зачине, са Цејлона, Индије, Тајланда, других земаља. Још више се овде врзмају мали шарени камиончићи у које се утоварује сва та роба, која заврши највећим делом у том суку зачина, који ћемо обићи ових дана свакако.

Сада смо решили да се вратимо у наш хотел који се налазио у делу који се зове Деира, то је уствари центар старог дела града. Било нам је интересантно да пређемо залив са једним од безброј барки за неке ситне паре, а те барке су примале од 30 до 50 људи. Нема клупе за седење. Сви стојимо и држимо се за неке металне шипке. Нема таласа, вода је мирна а самим тим и безбедна. Такси нас је одвезао до хотела, тако да смо касно стигли за ручак и отишли смо да ручамо у први ресторан. Кад тамо затворено. У други, трећи све затворено. Хтели смо сада да купимо у некој радњи нешто од хране, опет све затворено. Дубаи препун

богаства и хране а ми остадосмо гладни. Срећом имамо искуство на тим путовањима па смо понели из Свилајнаца плазму кекс и двадесетак бонжите.

Нашли смо у хотелу нашег водича, Бојану и питамо је шта је ово, све затворено. Она рече да је заборавила да нам каже да смо дошли за време Рамадана, када је наравно све затворено до заласка сунца. У току је Рамадан, Свети месец код муслимана, највећи верски празник и уједно време великог поста. У већем делу арапског света, па и у Емиратима, доноси значајну промену животног ритма Тада и понашање мора да буде у складу, нема пушења на улици, конзумирање алкохола и адекватно облачење, што подразумева за странкиње, сукње до колена, без изазовних и дубоких деколтеа. Па, да тада туристи из Европе не долазе, па су цене хотела у овом периоду најјевтиније и тада управо Кон-Тики највише заради. Није само наша агенција таква, на базену који се налази на крову хотела где смо провели остатак дана јер је било касно за одлазак на плажу која је прилично далеко, упознали смо Немицу Хелгу из Франкфурта која је дошла њиховом агенцијом Некерман. Она је већ кући знала да узима свесно јевтинији аранжман за време Рамадана, док ми то нисмо имали појма.

Следећи дан смо одлучили да се купамо, али пре подне смо опет одвојили за разгледаљр града. Да неби смо чекали такси на улици наручили смо такси из хотела. Момак са рецепције био је много „фини“ па нас је лично одвео до једног аута који није имао ознаке таксија, а ни таксиметар. Имали смо поверење у њега и као што то обично бива, чим имаш поверење у некога он га злоупотреби. За разлику од јуче када смо се враћали, за то исто растојање платили смо дупло више. И овај је био Индус, изгледа да и међу њима као међу Србима има мало поштених а много више непоштених.

Прошетали смо мало пешице поред обале, осетили мирис мора, чули крештање галебова који су кружили изнад наших глава, а када им Љиља баци један бонжито, они се стуштише.. Дошли смо до Ал Фахиди тврђаве, у којој су некада живели

владари Дубаиа, а у коме је данас смештен музеј града. Ту се нуди ухваћени укус прошлости града.

Музеј је јако интересантан због тога што за све оно што се приказује, направљене су фигуре људи, у људској величини. Толико је све то верно урађено да када смо ушли у музеј изнад наших глава високо неки људи у белим мантилима су нешто радили на постављеним скелама, једни су зидали а други били молери и фарбали. Прво сам њих угледао како раде и брзо ухватио Љиљу за руку и повукао је у страну да нам не падне малтер случајно на главу или не дај Боже чекић. Љиља је почела да се смеје и каже ми, зар не видиш да то нису људи, него направљене фигуре које имитирају људе. Погледао сам лево и десно, све саме фигуре које су дочаравале разне занате. Било је више фигура него нас посетилаца. Морао сам да се сликам са некима од њих, без њиховог пристанка свакако.

После ручка одлазимо на градску плажу хотелским шатл малим аутобусом. У хотелу је било највише Руса, некада су Немци и Енглези највише путовали а сада Руси, јер су се многи обогатили преконоћ. Руси ме подсетише да смо ми стварно иста сорта, јер они се толико гурају ко ће прво да уђе у аутобус да је то невероватно, не поштују ни своје рођене жене ни сопствену децу. Тек када уђу Руси, онда улазе све остале нације, један по један. Срећа што је плажа огромна, па нема потребе да се гурамо са Русима. Тако ситан и сув песак нисам нигде до сада видео, температура мора је 35% тако да могу слободно да кажем да је то најтоплија вода у којој сам се купао. Топлија чак и од Мексичког залива, топлија и од Флориде којом пролази топла Голфска струја, топлија и од Патаје на Тајланду која се налази 50 миља од самог полутара.

Љиља је одувек волела топла мора, тако да смо задњи одлазили са плаже и хватали задњи хотелски аутобус, наравно без Руса, који не воле много да се купају и сунчају јер тако губе време за шопинг, јер највише и пугују да би куповали а не да би нешто научили и видели. Свака част изузетима, јер то важи и за нас Србе. Када вам досади у тој топлој води ви једва чекате да одете под туш да се расхладите. Али тамо вас чека разочарење,

уместо хладне воде коју сте очекивали, из туша сте добили скоро непријатно топлу воду, да не кажем врелу.

Колико је човек незахвално биће, када сте на базену у Свилајнцу ви маштате да одете на неко топло море, па макар то била и Грчка, а сада када сте у претоплом Персиском заливу после неколико дана купања, ви маштате о базену у Свилајнцу где би сте расхладили. Када пођете од ваше палме у чијој дебелој хладовини уживате до мора, много је паметније да ту кратку деоницу претрчите него да идете полако јер песак је ужарен. У проспекту Кон – Тикија пише да је у тим месецима температура 30 степени. Вероватно је таква лаж намењена наивним туристима. Синоћ смо гледали на телевизији да је јуче температура ваздуха у хладу била 45 степени. Кажу конобарице са којима волимо да причамо да имамо срећу јер пре само месец дана температура је била чак и 55 степени. Око поднева тешко можете да уочите у граду неког да иде пешице, сви се возе такси-јем, или су побегли у продавнице, или су на плажи.

Данас смо имали прилике да видимо и чујемо једну Францускињу која псује на сав глас, јер јој је штикла од ципеле упала у скоро растопљен асфалт па не може да извуче ципелу а боса не сме да стане на врео асфалт. Жена ми сама предложи да јој помогнем. Отишао сам до ње, подигао је и узео у наручје и однео до прве радње где је била хладовина, затим сам се вратио по њену ципелу. Као награду за то добио сам бесплатно удисање неког скупог француског парфема док сам је носио и неколико речи, боку, боку, ја сам јој узвратио са жтем, жтем, на шта је она почела слатко да се смеје. Мојој жени је било непријатно због тога и покушала је да јој објасни да ја неznam француски и да сам мислио да то жтем, значи довиђења. Мала пегава, црноока Францускиња се уозбиљила и само кратко рекла на француском штета.

Данас смо одлучили да се купамо на чувеној плажи Jumeirah Beach Park. То је ексклузивна плажа где се плаћа улаз за разлику од градске где се не плаћа. То је уствари један предиван парк, па незнате шта да радите да ли да се купате или обилазите парк. Ми смо се одлучили за обадва. Имали смо

прилике да по подне гледамо трку чамаца. Овде су биле две атракције на самој плажи. Скијање на води, то ме није привлачило јер сам то већ пробао неколико пута у разним земљама. Одлучио сам се за скијање по песку. То је био стварно догађај.

Ујутру смо узели такси и отишли да обиђемо шеик Саедову кућу. То се само зове тако, каква кућа, па то је прави замак као из бајке. Таксиста је возио много полако, када сам га упитао зашто тако полако вози испричао ми је једну страшну причу. Пре десетак година неки радник из Пакистана возећи кола кроз територију, односно власнишви шеика, згазио је једног фазана. Ухватили су га чувари и стрпали у кућни затвор. Шеик тренутно је био одсутан из земље и они су заборавили то да пријаве шеику када се вратио. Када се после пет година реновирао тај кућни затвор, шеик је прегледао најзад свој затвор и позабавио се са осуђеницима. Када су му рекли за тог странца да је згазио фазана, да су заборавили да га извести и да човек робија већ пет година. Шеик га је одмах пустио, извинио му се, поклатио му је огромну кућу, неколико локала и новац да започне неки свој бизнис и дозволио му је да доведе целу своју породицу да ту живе.

Ја сам таксисти у шали рекао дај да ја возим тај ауто само ми реци где има фазана, нашта ме је само чудно погледао, очигледно није имао смисао за шалу. После разгледања шеикове куће нарано споља, јер нисмо имали времена да свратимо код њега на чај а и чекале су нас трке камила. Тркалиште је било близу па смо погледали и ту њихову атракцију. Све је подсећало на трке коња, само све је било много спорије и много прљавије са доста балега на пешчаној стази и није било клађења. Коцка је овде забрањена. Трка камила је за мене била интересантна, мада коњички спорт је веома омиљен спорт у емиратима и уобичајне трке се одржавају у хладним месецима. Ергела овде је дом најскупљих тркачких коња на свету. Ту се одржава чувени светски куп Дубаија. Само смо на кратко обишли ту тркачку стазу у Nad Al Šiba.

Ви се можете кретати било где, сигурни у своју личну сигурност у овом чистом, без криминала граду.

Данас је дан за обилазак сукова. Обадва се налазе у старом делу града, један поред другог. Први нам се сам наметнуо златни сук. Дубаи има највећу трговину злата на свету. То нису велелепне радње као у Европи. То је пре би се рекло сокаче него улица. То су мање радње, једна поред друге у дужини од пет километара. Требало нам је тачно два сата да би смо погледали како то изгледа без застајкивања и разгледања излога, знали смо да можемо само да гледамо, за ралику од неких скоројевиха, контраверзних богаташа из наше групе који су немилице трошили новац на злато. Они нису куповали овде где је злато јевтиније, негу су куповали у великим тржним центрима. Због имица и сликања у тим радњама, да се зна брате где они купују.

Други још узанији сук је уствари пијаца зачина. Нисте морали да питате где се налази, осетили сте по мирису да се приближавате узаним пролазима пренатрпанним малим радњама а испред сваке радње цакови пуни каранфилића, цимета, сувог воћа, ораха. Све је то увежено са целог Средњег истока и све се продаје на лицу места из цакова које окружују продавнице показујући богат укус хране у региону.

Нисмо хтели да се враћамо у хотел већ смо таксијем продужили до нечег што нас је импресионирао. Скијање на снегу усред пустиње на 50 ц. степени. Успут пролазимо поред неке огромне зграде у изградњи. Таксиста нам објашњава да се ту гради највиша зграда на свету. Још из даљине смо приметили огромну грађевину, Ski Dubai. У том комплексу робних кућа, кафића нас је интересовала само једна ствар. Прави правцати снег, седећи у хотелу кроз огромно стакло посматрали смо скијачке стазе, ту смо на падинама избројали пет различитих степена стаза. Најдужа стаза је 400 метара са падом од 60 метара. Постоји чак и минијутарна успињача. Предложио сам Љиљи да уђемо и да се мало скијамо. Онај је тај предлог дочекала са одушевљењем. Пробали смо са скијама, није ишло, Љиља је стално падала, а ни ја нисам био ништа бољи. Онда смо се умешали где су била деца, узели санке и богами цео сат смо се санкали, док нам уши руке нису поцрвенели од зиме. Нисмо

понели од куће рукавице јер смо пошли у пустињу на 50 ц. Степени. За данас је било доста.

Јутро почињемо као и увек са доручком, Љиља са слатким доручком и доста кафе, ја са сланим доручком и доста сока. Данас обилазимо други део града, прво обилазимо голф терене. Седимо на тераси клуба, уз претходно убеђивањем са особљем да ми нисмо чланови клуба и да не можемо да уђемо унутра, ипак је уз Љиљин природни шарм њихов шеф је попустио, са образложењем да хоћемо само да видимо и да сликамо и да нећемо да користимо терене.

Одржали смо реч, а није ни било тешко јер нам није ни пало на памет да користимо голф терене када то никада до сада нисмо радили. Седимо тако, ја камером зумирам и покушавам да видим што могу више, јер се терени простиру на 200 хектара површине. Захвалили смо се шефу обезбеђења са неким малим бакшишом, али смо приметили да се баш није одушевио, вероватно је научио на много већи. Када смо му рекли да смо из Србије ни то му није значило ништа, а када смо рекли ту чаробну реч која свуда по свету пали, Тито, он се одмах променио. Почео је да прича како смо ми и Пакистанци стари пријатељи. Питали смо како је најбрже доћи до Марине, односно Јахт клуба. Он се насмејао и показао на руком на један велики црни ауто и повео нас к њему. Схватили смо, он нас је управо одвезао до самог Јахт клуба, знао је већ да ни случајно нисмо чланови тог клуба јер немамо своју јахту, већ смо дошли авионом и ти другом класом. Објасио је свом колеги нешто на вратма и увео нас је унутра.

Сада смо имали прилике да се шетамо Марином, од јахте до јахте, да их упоређујемо, које су лепше, које су веће и наравно сликали смо се поред неких од њих за успомену. За данас испунили смо план, као и сваког дана, пре подне разгледање а после подне купање на градској плажи.

Како се приближавао повратак тако смо убрзавали наше разгледање града, устајали раније а касније одлазили на плажу. Решили смо да данас прво погледамо једну стварно атракцију за памћење. Нисмо знали како се то зове, само смо таксисти

показали план града и место где желимо да идемо. Он је само рекао Emirates Towers Boulevard, то је значило да идемо на највишу зграду у граду, на 84 спрат, где се налази ресторан видиковац. То је нешто стварно за памћење. Цео Дубаи лежи као на длану, незаборавна слика. С обзиром да смо се налазили на другом крају града, што је неких 30 километара од центра, решили смо да се не враћамо на нашу плажу већ да се купамо ту у близини у воденом парку у Bur Duvaiju, Wonderland. То је један од већих и бољих водених паркова у свету. Ту смо се осећали као деца, изгледа да је ту више било одраслих него деце. После проведених неколико дивних часова, брчкања у топлој води, решили смо да се вратимо жичаром до старог дела града.

Сама возња жичаром је такође нешто што се дуго памти. Док седите у добро обезбеђеној и затвореној кабини која прима десетак људи, испод вас види се сво време залив, а по њему безброј једрилица, јахти, чамаца и малих бродића. Када маршрута скрене према центру, уместо бродића испод нас су колоне аутомобила. На једној станици ушле су две јапанке, обавезно са фотоапаратима и рекоше нам да је ноћу поглед много лепши јер се оне возе пре подне и увече сваког дана од како су дошле. Чак и препознају шта је шта доле и то нам сијајући од среће показују. Оно је пристаниште, оно је та и та банка, оно је највећа робна кућа Деира, оно је мало касније најскупља робна кућа и тако су цвркатале сво време. Бесплатни водичи, баш смо имали среће.

Некако несвесно смо одлучили да после подне обиђемо неколико робних кућа које се налазе скоро све у центру и растојања између њих су веома мала. Одабрали смо случајно ону што су нам предложили јапанке, Deira Citi Centre. Од нашег плана да обиђемо неколико робних кућа није било ништа. Ова је толико велика на двадесетак спратова са безброј кракова да постоји опасност ако се одвојиш од неког са ким идеш, можете само да се нађете у хотелу. У самом том комплексу налази се такси станица, одакле се хватају такси. Да би смо обишли ову робну кућу темељно потребно је неколико дана.

Купили смо неке сувенире, по неки ситан поклон, и када смо ухватили такси напољу је већ био мрак. Нисмо ни приметили како је време брзо прошло.

Знали смо унапред да је једна од највећих атракција за посетиоце Дубаија је његов изузетан шопинг. Као отворена лука са ниским увозним дажбинама и без такси, градили су одличну куповину непревазиђене вредности. Производи највећих бренд имена доступни су и често јевтинији у Дубаију него у земљама оригинала.

Модерни шопинг молони подесно су лоцирани по граду, њихови мермерни зидови и клима уређаји обезбеђују топлу добродошлицу посетиоцима. Без обзира дали тражите француску моду, јапанску електронику или италијанске ташне и ципеле, шопинг центри у Дубаија имају их све.

Куповина у суковима за разлику од робних кућа, може бити забавна колико и профитабилна, а ценкање се очекује. Разноликост робе доступне у кривудама сокачићима је је збуњујућа – од злата до најмодерније електронике, зачина, свиле, покућанства, спортске опреме.

За крај смо оставили оно што је најинтересантније. А то је шетрња заливом, таксијем. Обишли смо једно огромно градилиште које се налази веровали или не у самом мору прилично далеко од обале. Праве вештачко острво у облику палме. The Palm – Deira. На том острву биће изграђене робне куће, хотели, читав један туристички комплекс. Пола су већ изградили. Таксиста нам је објаснио да на другом делу града неких четрдесетак километара од града већ је направљено острво али много мање од овога, такође у облику палме. Одбили смо његову понуду да нас одведе тамо, али смо прихватили да одемо неких двадесетак километара да видимо такође тек у зачетку прављење вештачког острва у виду земљине јужне полулопте. The World. Ту смо напустили такси и кренули пешице обалом да мало прошећамо. Знали смо тачно где идемо. Убрзо се са наше леве стране на самој обали појавио огроман хотел у облику морских таласа, са свих страна хотела, одозго на доле сливала се вода, као прави морски таласи. Још се нисмо повратили од шока јер

такав хотел нисмо још никада видели када се пред нама указа нешто што је симбол Дубаија, нешто због чега многи туристи долазе да виде само то. А то је најбољи хотел на свету, једини са седам звездица у облику једра. Мада смо вечерас имали заказану вечеру у том хотелу, ипак смо хтели да га видимо дању да би смо могли да се сликамо поред њега.

Сутра се враћамо и од силних атракција које вреди видети у Дубаију одабрали смо да видимо најстарији део града који је претворен у хотел – музеј. Све што се налази у комплексу тог хотела асоцира на прве трагове доласка староседелаца, бедуина у ову област. То је огроман музеј чији се експонати налазе у дугачким ходницима, а лево и десно се налазе мале радњице препуне свега и свачега. Највећа је атракција у том комплексу, где уместо пешачких стаза постоје канали испуњени водом и њиме плове чамци и на један ваш покрет руке долазе до вас и возе вас да чамцем обиђете тај предивни комплекс. За малу напојницу возач чамца одвезо нас је до оног чувеног хотела са 7 звездица у облику једра, да би смо га видели и са мора како изгледа. Видели смо га са копна, видели изнутра и сада и са мора. Незнате шта је лепше.

После подне провели смо на плажи и увече се спаковали да би смо после доручка отишли хотелским аутобусом на аеродром.

ЈОРДАН

Шта рећи о Јордану, по чему је он посебан за разлику од других земаља. Можда по томе како ми моја супруга рече још у авиону да је то „благословена“ земља како за нас хришћане, тако и за муслимане и јудаисте. За своје културно богатство захвалност Јордан дугује својој историји-на њеном простору су се, наиме вековима укрштали и прожимали утицаји римске, арапске, грчке, семитске, персиске и напослетку британске културе. Све је то утицало на архитектонски и културни карактер земље и на начин живота њених становника. Зашто је моја супруга употребила израз „благословена“, она је у праву јер се Јордан налази на Светој земљи-изузетно важном месту за све три велике монотеистичке религије света, које Библија назива „божјим вртом“, а Коран „благословеним почетком свега“. За скоро половину човечанства ова земља је географски и духовни извор вере. Одлучили смо још кући да ћемо на овом путовању ићи библијским путевима који долином Јордана, преко Мртвог мора и Вади Харара, вероватно места Христовог крштења, воде на планину Небо, са које је Мојсије непосредно пред смрт, угледао Обећану земљу. Свакако да морамо да упознамо и Аман, који се налази на Краљевском путу, метрополу у којој савременост коегзистира са традицијом. Одлучили смо да обавезно видимо Џераш-до данас сачувани антички римски град, пустињске палате владара из династије Омајад, одбрамбене замкове крсташа и оно што је најважније светско чудо Петру. Петра је набатејски зачарани град у стени.

Ишли смо путем Лоренса од Арабије, кроз кањоне и преко каменитих мостова пустиње Вади Рум, а најачи утисак после Петре је свакако поглед са планине Небо на библијску долину

Јордана и пошто је било ведро и сунчано време видели смо један јаки мали део Мртвог мора али ипак довољно велики да би употпунио утисак који се стиче са планине Небо. Када смо гледали на пустињски пејсаж који се открива са њеног врха, тешко је замислити да је то била земља у којој теку мед и млеко, а коју је Израилјцима обећао Бог. Климатске промене, прекомерена испаша стоке и сеча шума претвориле су овај некада плодни крај у пустињу. Све време нашег путовања кроз Јордан пратило нас је пријатељско интересовање житеља Јордана. На ову идиличну слику, нажалост бацају сенку догађаји из 2005. године, када је у нападу на три хотела у Аману погинуло 60 људи, а скоро стотину повређено. То је сасвим другојачији Јордан кога на срећу нисмо упознали.

С обзиром да смо слетели прво у Аман, престоницу Јордана који се налази у северном делу земље, почећемо нашу причу одатле. Основна карактеристика овога града са око два милиона становника је та да је то један од најстарих градова на свету, јер је настањен више од пет хиљада година. Нема у њој додуше много споменика како смо навикли, али он је полазна основа за обилазак северног дела Јордана. Аман се спомиње чак и у Старом завету као Рабат-Амон. Аман се простире чак на деветнаест брда. Обилазећи град таксијем видели смо да је најлепши део града Цабал Аман где се налазе махом амбасаде и луксузни хотели. Основна карактеристика Амана када се гледа са највишег брда виде се заслупљујући беле, понекад сиво-беле куће у облику коцке, са равним кровом, збијене једне поред друге. Аман гледајући са висине личи на све остале велике пустињске градове. Центар му је мало специфичан кога смо обилазили неколико дана пешице јер стварно је шаренолик и има се шта видети и доживети на температури од 45 степени.

Центар је хаотично грађен, где витки минарети, бучни велики базари (сук) арапске продавнице слаткиша и рушевине античких грађевина коегзистирају са савременим зградама, модерним бутицима и хотелима из међународних ланаца. Морали смо да пазимо када прелазимо улицу јер ту има много аутомобила чији возачи не дају ни пет пара за прописе а сирене

и речи користе преко сваке мере, надвикујући се. Разгледање центра почели смо од римског позоришта које се налази баш у самом центру. У крилима амфитетатра сместила су де два мала музеја. Музеј фолклора и музеј народне традиције. Нисмо се ту дуго задржали јер нас је напоље чекао такси и по препоруци таксисте одлазимо на најинтересантније место у граду. То је Џебал ал Кала, високо брдо са кога пуца величанствен поглед на читав Аман. На његовом врху налази се римска тврђава. Знатан део тврђаве је уништен или претворен у рушевине, али се и даље виде остаци римских, византиских и исламских грађевина.

Данас смо напустили Аман и крећемо се полако према Акаби, туристичкој и нашој крајњој дестинацији, Акабиском заливу као саставном делу Црвеног мора. Спуштамо се полако Јорданском долином и идемо поред реке Јордан где смо застали на једно свето место у Јордану. То место је повезано са хришћанском религијом, традицијом и културом. Вода Јордана је библиско место Христовог крштења. На то место су од почетка хришћанства долазили ходочасници. Њиховим трагом иду и савремени туристи и ми међу њима. А где је тачно Исус Христ крштен још се воде полемике и постоје неколико различитих верзија. Имали смо прилике и у Израелу да видимо место где је Исус наводно крштен. Зато је најогичније веровати фрањевцима који једном годишње долазе у ходчашће у Вади Карар који се налази на источној обали Јордана, шест километара од Мртвог мора. Ту се налазе многе реликвије које су у вези са Исусовим крштењем. Јубиларне 2000. године ово место је посетио папа Јован Павле II, што изгледа, чини веродостојном причу о Вади Карару. С обзиром да смо прошли кроз мало место Мадабу где смо видели мозаичку мапу из VI века, откривеној у Мадаби у XIX веку, у Вади Карару се налазила пећина Сапсафас у којој је живео свети Јован Крститељ. По мишљењу једног дела истраживача ту треба сместити и библиску Бетанију, где је крштавао Свети Јован Крститељ.

Прошли смо поред Мртвог мора које сам већ описао у Израелу и немам потребе да наглашавам то јер је све исто само

је друга локација где смо застали у једној бањи да би смо ручали и успут се мало брчкали у тој невероватној води у којој не можеш да потонеш.

После неколико дана крстарења по Јордану дођосмо до нечег што оставља далеко најачи утисак. Петра. Није случајно уврштена у светско чудо. Спуштали смо се планинским масивом Џабал и на једном обронку пролазећи једним невероватним кањоном уским неколико метра а високим чини ми се до неба.. Петра је град, изграђен у стени, некадашња престоница Набатејаца, који су од III века пре нове ере владали просторима испод Трансјорданије. До нашег времена се ту сачувао, између осталог, велики комплекс светиња, гробница, кућа и сала за гозбе, изграђеним у стрмим падинама стена од црвеног пешчаника. Он даје зградама карактеристичну црвеноружичасту боју. До Петре води уска кривудава клисура Сик 2 километра дугачка. Пред улазом у њу можемо видети такозвани Гроб са обелисцима, који представљају скромну најаву онога што нас чека даље. У клисури су могла да се мимоиђу највише два коња и управо су из тог разлога су, у славна времена Петре, овде постављене заседе за оне који би покушали да се кришом увуку у град. Код излаза из клисуре појављује се највелечанственија грађевина у Петри - Хазне односно Ризница, коју бедуини називају Фараоновом ризницом. Она је уклесана у монолитној стени и имала је функцију гробнице вероватно неког од владара Петре. Назив, међутим потиче од легендарног блага које су Набатејци наводно сакрили у њеној унутрашњости. Али благо нећемо видети. Унутрашњост коју чине две комеоре потпуно је празна. Сада ме потсети супруга да су овде снимљене најважније завршне сцене филма „Индијана Џонс-последњи крсташки рат“.

Полако смо се спуштали према летовалишту Акаби и пролазили смо кроз једну невероватну пустињу. Широка пешчана равница из које израстају голе стене од црвеног пешчаника необичних облика. Извајане ерозијом, чудновате форме стена-лукови, мостови, куле, сликовити кањони и, ту и тамо, невелике црвенкасте пешчане дине и малене оазе. То је пустиња Вади Рум, призната за једну од најлепших пустиња на

свету. Необично обликоване стене мењају се током дана преливајући се у свим дугиним бојама а најлепше изгледају ујутру и увече на заласку сунца када смо ми баш пролазили. То је стварно дивља природа нетакнута људском руком. Ту нисмо срели живописне широке дине, карактеристичне за високе пешчане пустиње које смо виђали до сада у северној Африци, којима крстаре каравани камила. Тај је крајолик суровији, ближи америчким пустињама Колорадо или Јута.

И дођосмо најзад до летовалишта Акаба у Акабиском заливу у Црвеном мору. То је нешто стварно интересантно јер се на самом крају тог залива налазе четири државе на раздаљини неких педесетак километара обале. Акаба, односно Јордан, граничи се Елијатом Израелским летовалиштем а преко пута је Синајско полуострво, односно Египат. Лево од Акабе је Саудиска Арабија. Стотинак метара од тих летовалишта су међународне воде. Тако када пливате никада не знате у коју ћете државу отићи јер се голим оком виде сва околна летовалишта. Сама Акаба је мали туристички градић, ништа нарочито, нема неких посебних историских знаменитости. Вода је топла, чиста али нема добре плаже. Дно је каменито са оштрим камењем, и много морских бодљикавих јежева, тако да су испред сваког хотела вештачки направљен јако мали део за купање где је очишћен камен и насут крупан песак. Све у свему небих никоме препоручио да дође овде да се купа.

